

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALMEDICIN, LUNDS UNIVERSITET

AVGÅNG FRÅN SKOGSARBETE I SOCIALMEDICINSK BELYSNING

EN STUDIE ÖVER SKOGSARBETARE I VÄSTERBOTTENS LÄN

AV

BO MIKAELSSON

LUND OCH MALMÖ 1977

AVGÅNG FRÅN SKOGSARBETE I SOCIALMEDICINSK BELYSNING
EN STUDIE ÖVER SKOGSARBETARE I VÄSTERBOTTENS LÄN

AKADEMISK AVHANDLING

som med vederbörligt tillstånd av Medicinska Fakulteten i Lund
för avläggande av medicine doktorsexamen
kommer att offentligen försvaras
å Patologiska institutionens stora föreläsningssal,
Malmö allmänna sjukhus,
torsdagen den 9 juni 1977 kl 13.30

Av

Bo Mikaelsson

Lund och Malmö 1977

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALMEDICIN, LUNDS UNIVERSITET

AVGANG FRÅN SKOGSARBETE
I SOCIALMEDICINSK BELYSNING

EN STUDIE ÖVER SKOGSARBETARE I VÄSTERBOTTENS LÄN

AV
BO MIKAELSSON

LUND OCH MALMÖ 1977

AVGÅNG FRÅN SKOGSARBETE I SOCIALMEDICINSK BELYSNING
EN STUDIE ÖVER SKOGSARBETARE I VÄSTERBOTTENS LÄN

TERMINATION OF FORESTRY EMPLOYMENT
FROM A SOCIO-MEDICAL VIEW-POINT
AN EPIDEMIOLOGICAL STUDY OF FOREST WORKERS
IN THE COUNTY OF VÄSTERBOTTEN, SWEDEN

From the Department of Social and Preventive Medicine,
University of Lund, Sweden

Anslag till undersökningen har utgått från
Arbetsmarknadsstyrelsen, Socialstyrelsen
(Projekt nr PBl 6-40/74) samt Universitetet
i Lund och Umeå

Landstingets tryckeri, Härnösand, 1977

Printed in Sweden

INNEHÅLL

KAPITEL	1	INLEDNING	5
KAPITEL	2	UNDERSÖKNINGENS SYFTE	8
KAPITEL	3	TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR	11
		Anpassning och motivation	11
		Arbetskraftens rörlighet	12
		Företagsnedläggning och dess konsekvenser	13
		Sjukdom som orsak till arbetsfrånvaro	14
		Medicinska konsekvenser av friställning	15
		Socialmedicinska studier över skogsarbete	15
KAPITEL	4	UNDERSÖKNINGSOMRÅDET	17
		Befolkning och näringsgeografiska förhållanden	17
		Ägandeförhållanden inom skogsbruket	20
		Anställningsförhållanden inom skogsbruket	21
		Skogsarbetarnas antal	23
KAPITEL	5	DE UNDERSÖKTA SKOGSARBETARNA	26
		Avgångna skogsarbetare	26
		Ej avgångna skogsarbetare - kvarstannare	30
		Hemortskommuner	33
		Fördelning på företag	33
		Åldersfördelning	35
KAPITEL	6	METODIK	40
		Registerkällor	41
		Enkäter	45
		Bortfall	47
		Statistiska metoder	48
KAPITEL	7	ORSAKER TILL AVGÅNG FRÅN SKOGSARBETE	49
KAPITEL	8	ARBETSMARKNADSASPEKTER	56
		Anställningsförhållanden	56
		Bisysslor före anställningens upphörande	60
		Inkomstutveckling	62
		Sysselsättningsutveckling	66
		Attityder	88
KAPITEL	9	SOCIALA FÖRHÅLLANDEN	93
		Familj, bostad, hemort före anställningens upphörande	93
		Familj, bostad, hemort efter anställningens upphörande	99
		Kontakt med socialvård	105
		Alkoholproblem	107

KAPITEL 10	REGISTRERAD SJUKLIGHET	113
	Läkarkonsultationer	113
	Orsaker till sjukskrivning	113
	Sjukskrivningens omfattning	118
	Yrkesskador	130
	Ålder och sjukskrivning	140
	Avgångsorsaker och sjukskrivning	145
	Bostadsort och sjukskrivning	148
	Sjukskrivning och sysselsättningsutveckling	150
	Förtidspensionering	158
KAPITEL 11	DÖDLIGHET	160
KAPITEL 12	SKOGSARBETARE MED MINDRE ÄN 150 DAGARS GENOMSNITTLIG ARBETSTID PER ÅR	161
	Bakgrundsdata	162
	Registrerad sjuklighet	164
KAPITEL 13	ALLMÄN DISKUSSION OCH SLUTSATSER	172
	Bakgrund	172
	Avgångsorsaker	172
	Inkomstutveckling	174
	Yrkesskador	175
	Arbetslöshet	175
	Ny sysselsättning	176
	Boende- och äktenskapsförhållanden	177
	Flyttning och sysselsättning	177
	Socialvård	179
	Alkoholproblem	179
	Sjuklighet	179
	Slutsatser	183
	Konstruktiva slutsatser och förslag	185
KAPITEL 14	SAMMANFATTNING	187
KAPITEL 15	SUMMARY	194
	REFERENSER	213
	APPENDIX	221
	Bilaga 1: Tabeller	
	Bilaga 2: Enkätformulär	

KAPITEL 1

INLEDNING

Under de senaste decennierna har industriländernas näringsliv karakteriserats av fortskridande mekanisering och strukturrationalisering. Teknologins utveckling har i stor utsträckning gjort det tyngsta kroppsarbetet överflödigt. Nya problem har istället skapats, t ex hårt styrt tempoarbete, stress och arbetsmiljöfaror i form av buller, motoravgaser och kemiska riskmoment. Samhället har satsat alltmer på olika stödåtgärder för att i möjligaste mån minska skadeverkningarna.

Skogsbrukets mekanisering har under de senaste tjugo åren medfört genomgripande förändringar för den enskilde skogsarbetaren. Motorsågen, som infördes i slutet av 1950-talet, vägde till en början ca 18 kg, 1966 9,5 kg (Axelsson, 1967) och nu 3 à 4 kg. Den har nästan helt ersatt yxa och "sågsvens" vid fällning och kvistning.

Den stora moderna skogsavverkningsmaskinen - processorn - fäller och kvistar träden, sågar upp dem i lämpliga längder och lyfter slutligen upp dem på en traktordriven transportvagn. Fortfarande sker emellertid, även inom stor-skogsbruket, en betydande del av trädfällningen med motorsåg.

Trots alla tekniska förbättringar är skogsarbetarens yrke än idag fysiskt mycket betungande. Energimässigt är skogsarbetet lika ansträngande med motorsåg som med handsåg och yxa (Kylin et al, 1968). Till de tyngsta arbetsmomenten hör brossling, dvs släpande av stockar till uppsamlingsplats (Hansson, 1961). Bland påfrestningarna märks dessutom mera konventionellt industribetonade besvär orsakade av stress, buller, avgaser och vibrationer (Kylin et al, 1968).

Det arbete, som 1955 krävde en samlad insats av 10 skogsarbetare, kan idag utföras av 4 man och 3 motordrivna fordon. Avlöningssystemet har under de senaste decennierna

varit baserat på individuell ackordslön. I oktober 1975 infördes en avlöning, som består av en större, fast och en mindre, rörlig del.

Mekaniseringen och rationaliseringen inom skogsbruket intensifierades i början av 1960-talet - särskilt ifråga om transporter - med allt mindre personalbehov som följd (SOU 1966:1).

Personalminskningen försökte man reglera genom naturlig avgång. Anställningsförbud rådde på en del håll. Frekvensen av säsonganställning har minskat efter hand.

Enligt AMS har under 1960 75% av arbetsvolymen utgjorts av säsongarbete, medan 1970 motsvarande andel varit 30-40% (SOU 1966:1).

Totala antalet dagsverken beräknades minska med 16% under åren 1965-1970 och antalet dagsverken per kubikmeter skogsmassa med 25%. Avverkningen mätt i kubikmeter skogsmassa beräknades samtidigt öka med 12% (SOU 1966:1).

Att mekanisering och strukturrationalisering skulle innebära minskning av den enskilde skogsarbetarens arbetsmöjligheter räknade man med 1965 i Domänverkets personalutredning för perioden 1964-1974 (Domänverket, 1965). En stor, frivillig avgång från skogsarbete tillkom, troligen på grund av den otillfredsställande arbetsmiljön. Avflyttning från bostadsorten blev ibland nödvändig till följd av brist på alternativ sysselsättning.

Som exempel kan nämnas att Svenska Cellulosa AB (SCA) inom hela koncernen minskade skogsarbetarstyrkan med omkring 50% under 1960-talet (Knudsen, 1973). Avgången var störst 1967-1969. Skogsbruket följde således näringslivets allmänna utveckling i Sverige under samma period (AMS 1967-1969).

Orsaksmönstret vid frivillig avgång från skogsarbete i ett glesbygdsområde med relativt ensidigt näringsliv är av särskilt intresse eftersom så ringa möjligheter för alternativ sysselsättning finnes.

Ofrivillig avgång från ett arbete innebär att den drabbade och hans familj förlorar grunden för ekonomisk trygghet. Detta gäller särskilt vid dåliga konjunkturer på arbetsmarknaden - som inom skogsbruket 1967-1968 - och i regioner med ensidigt eller svagt utvecklat näringsliv samt långa avstånd. Påfrestande för individen är självfallet arbetslöshet, omställning till alternativ yrkesutbildning eller sysselsättning, beroende av samhällets hjälpfunktioner samt tvångsavflyttning från orten. Ej sällan kan en ökad sjuklighet registreras i dessa sammanhang (Eisenberg & Lazarsfeld, 1938; Rahe & Arthur, 1968; Levi, 1972).

Maskin för modern skogsavverkning (Specialbild AB, Söderhamn)

KAPITEL 2

UNDERSÖKNINGENS SYFTE

Orsakerna till att vissa människor kvarstår i sin anställning, slutar eller tvingas sluta och de enskilda individernas förutsättningar för ett arbete bildar ett komplicerat system. Föreliggande undersökning avser att behandla detta område genom

- att belysa en yrkesgrupps situation på en föränderlig arbetsmarknad
- att söka påvisa skillnader i socialmedicinskt avseende mellan två grupper av individer, varav den ena har kvar sin anställning och den andra har slutat densamma.

Skogsarbetare i Västerbottens län som slutat sin anställning under perioden 1965-1969 har utvalts till undersökningspopulation. Skälen härtill har varit följande:

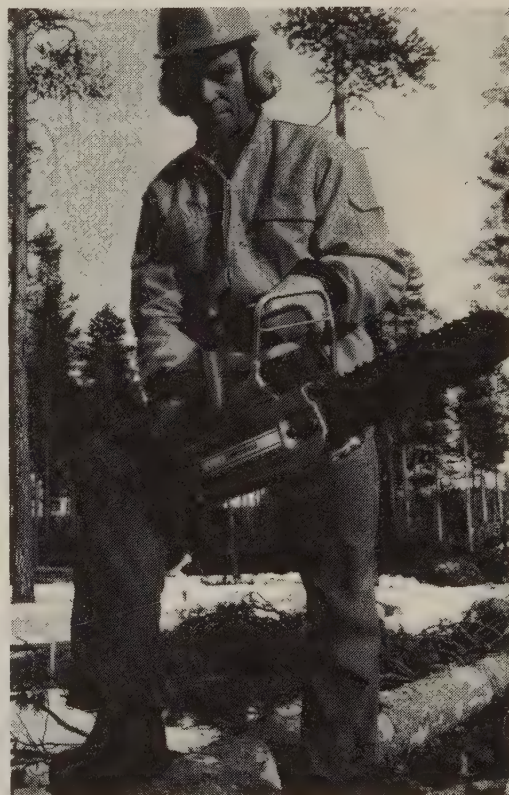
- Sysselsättningsområdet karakteriseras av fortskridande mekanisering och kontinuerlig personalavgång
- Verksamheten är betydelsefull för regionen och har hög lokal personaltäthet
- Den valda undersökningsperioden har en särskilt omfattande personalavgång

Timmertransport efter häst

*Brossling - släpande
av stockar till upp-
samlingsplats - inne-
bär stor risk för halk-
olyckor, med ev kläm-
skada som följd, samt
är påfrestande för
ryggen.*

*Modern skyddsutrustning
i skogsarbetet*

*Ofta tvingas man arbeta
i meterdjup snö.*

Det övergripande målet är som nämnts att studera socialmedicinska och centrala sociala förhållanden för en kategori människor, som avgått från anställning och jämföra med en kategori, som är kvar i anställning.

Delmålen är följande:

- att fastställa personalavgångens totala omfattning
- att fastställa frekvenserna av permanent och tillfällig avgång
- att söka uppskatta i vilken omfattning avgången ur den enskilde individens synpunkt varit tvångsmässig eller frivillig
- att studera skogsarbetarna ur arbetsmarknadssynvinkel före och efter avgången, t ex beträffande anställningsförhållanden, inkomst- och sysselsättningsutveckling samt attityder
- att studera skogsarbetarnas sociala förhållanden före och efter avgång, beträffande geografisk rörlighet, socialvårdskontakter och alkoholproblem
- att studera den registrerade sjukligheten hos skogsarbetarna före och efter avgång
- att undersöka arten och omfattningen av yrkesskador bland skogsarbetarna

*Traktor-
transport*

KAPITEL 3

TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR

Tidigare litteratur inom det område som föreliggande undersökning avser att belysa består väsentligen av statliga utredningar, officiell statistik samt arbetspsykologiska och arbetssociologiska skrifter. Även på angränsande områden finns en rikhaltig litteratur. De aspekter som lagts på problemen har i allmänhet varit antingen sociala eller medicinska, sällan bådadera.

ANPASSNING OCH MOTIVATION

Under 1930- och 1940-talen utvecklades två skilda teoretiska skolor rörande anpassning och motivation i arbetslivet. Taylor grundade Scientific Management-skolan, som predikade principen om "käpp och morot". Mayo och Levin lanserade andra teorier sammanfattade i begreppet Human Relations-skolan, vilken betonade det demokratiska ledarskapets roll för arbetstagarnas tillfredsställelse och produktionsinsats i arbetet.

Israel (1958) har i en sociologisk och psykologisk undersökning sökt att systematisera effekten av kontinuerliga tekniska förändringar på arbetsplatsen på följande sätt:

- Påverkan av individens vanor
- Påverkan av individens materiella situation
- Inskränkning av den anställdes rörelsefrihet
- Påverkan av känslomässiga engagemang i arbetet
- Påverkan av den anställdes sociala status
- Påverkan av regler, bestämmelser och privilegier
- Påverkan av auktoritets- och maktförhållanden samt den sociala kontrollen
- Påverkan av de sociala relationerna
- Förändring av personlighetsfaktorerna

Mc Gregor (1948) hävdar att individen är beredd att acceptera förändringar, om de medför ökad behovstillfreds-

ställelse eller om de förhindrar minskning av behovstillfredsställelsen. En negativ attityd uppkommer till de personer som anses ge upphov till situationsförändringen, när en individ upplever tekniska förändringar som ett hot mot hans behovstillfredsställelse.

Några exempel på undersökningar angående arbetsanpassning skall nämnas. Av svenska arbeten kan framhållas de studier angående handelsanställdas och byggnadsarbetares arbetsanpassning som har gjorts av Gardell, Törnkvist, Åstrand et al (1963, 1964, 1966).

I anslutning till Arbetsmedicinska institutets hälso- och miljöundersökning bland skogsarbetare (Kylin et al, 1968), vilken närmare beskrivs nedan, har Gardell (1969) genomfört en studie av skogsarbetares arbetsanpassning.

Vid 1970-talets början sammanfattade Dahlström (1970) arbetsanpassningens innehåll under följande rubriker:

- Arbetsanpassning ur ekonomisk synpunkt
- Effektivitet
- Fysiologisk anpassning - "kroppslig hälsa"
- Mentalhygienisk anpassning - "psykisk hälsa"
- Subjektiv anpassning - arbetstillfredsställelse
- Involvering i arbetet

Bland utländska arbeten av senare datum angående arbetsanpassning kan nämnas O'Toole (1974) som har studerat arbetstillfredsställelsen hos anställda av skilda raser och kön vid företag av olika storlek i USA.

Från Canada föreligger en studie (Cottell, 1974) av 78 slumpvis utvalda skogsarbetare beträffande deras anpassning till arbetet och anställningsstabilitet.

ARBETSKRAFTENS RÖRLIGHET

Arbetskraftens rörlighet kan innebära byte av arbetsgivare inom samma bransch, övergång till annan bransch eller byte av bostadsort. Oftast sammanfaller

olika typer av rörlighet.

En tidig studie över arbetskraftens geografiska rörlighet utgör Wallanders undersökning (1948) om flykten från skogsbygden. Sociala och ekonomiska aspekter på arbetskraftens geografiska rörlighet har studerats i samband med glesbygdsforskningen vid Umeå universitet (Dahlberg et al, 1972).

Av utländska undersökningar av arbetskraftsrörlighet kan nämnas Jefferys' studie (1954), som visade att 15% av arbetstagarna i London svarade för 60% av alla arbetsgivarbyten under en viss period. I en amerikansk undersökning fann Steinberg (1975) att under perioden 1965-1970 45% av låginkomsttagarna och 55% av medelinkomsttagarna ej bytt arbetsgivare. Vidare framkom att kvinnor i större utsträckning än män stannat kvar hos samma arbetsgivare, ej heller bytt yrke i samma grad som männen.

FÖRETAGSNEDLÄGGNING OCH DESS KONSEKVENSER

Den yrkesmässiga rörligheten har studerats vid ett antal företagsnedläggningar i Sverige. En del av dessa undersökningar har utförts av utredningsbyrån vid AMS (1967, 1968) och avser textilföretaget MAB och MYA i Malmö, ett textilföretag i Norrköping och ett järnmanufakturbolag i Eskilstuna. Främst beskrivs konsekvenserna för sysselsättningen vid olika måttillfällen efter nedläggningen. Några undersökningar behandlar även ekonomiska och sociala konsekvenser för den av nedläggning drabbade personalen (Rundblad 1964, Fackföreningsrörelsen, 1966 a).

Samhällskonsekvenser av företagsnedläggning har studerats av Berger (1965, 1973) i samband med nedläggningarna av Bengtsfors sulfitfabrik i Älvsborgs län och Jössefors pappersmassefabrik i Värmlands län. Rapporten om Jössefors ingår i den s k Billerudsundersökningen, en prospektiv tvärvetenskaplig studie i samband med Billerudskoncernens varsel om fabriksnedläggningar. I olika delrapporter studeras dels

sysselsättningsförändringar (Peterson, 1970, 1973), dels de långtidsarbetslösas problem (Backlund, 1973).

Billerudsundersökningen avsåg ursprungligen beskrivning av läget före nedläggningen - efter allmänt varsel, tre månader efter nedläggningen, samt ett, två och tre år efter nedläggningen. Tvåårsuppföljningen uteslöts av ekonomiska skäl och vissa tidsförskjutningar uppkom i övriga lägesbeskrivningar.

Statistiska översikter rörande företagsnedläggningar och driftsinskränkningar återfinns i AMS varselstatistik, Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar och i två studier utförda av Fackföreningsrörelsen (1966 b, Nyrén, 1969). De senare avser anställningar och anpassningsproblem på arbetsplatsen bland LO-medlemmar.

SJUKDOM SOM ORSAK TILL ARBETSFRÅNVARO

Under de senaste 30 åren har ett stort antal utländska och svenska forskare sökt klarlägga orsakerna till frånvaro från arbete. Av utländska författare skall endast några nämnas. Behrend (1951) har konstaterat att sjukfrånvaron synes ha mer samband med beteendefaktorer än med medicinska, miljöbetingade eller ekonomiska faktorer. Fortuin (1955) har funnit en ur medicinsk synpunkt dålig reliabilitet av sjukfrånvaro och menar att denna reliabilitet är helt beroende av kravet på att man säkert skall kunna fastställa diagnosen. Gadourek (1965) har studerat arbetares frånvaro och välbefinnande. Taylor (1967, 1968) har funnit att bland dem som aldrig varit frånvarande på grund av sjukdom under minst en 8-årsperiod mer än 25% haft någon organisk sjukdom.

Bland svenska författare kan nämnas Svennerud (1959), som studerat förhållandet mellan menstruationssmärter och sjukfrånvaro, Lokander (1962), som kartlagt sjukfrånvaron inom ASEA och Olsson (1967), som utfört allmänna studier över arbetsfrånvaro. Sjukskrivning under diagnosen ryggbesvär har

varit föremål för en ingående studie av Westrin (1970, 1973).

En aktuell översikt över forskning rörande sjukfrånvaro från arbetslivet ges i SAF-LO:s utgivna skrift i detta ämne (1974).

MEDICINSKA KONSEKVENSER AV FRISTÄLLNING

Tidigare har nämnts undersökningar rörande socialpsykologiska och andra konsekvenser för personal som förlorar sina anställningar. I jämförelse härmed är medicinska undersökningar sällsynta. Här må nämnas den studie som företagits vid arbetsmedicinska institutet 1972 avseende konsekvenser för enskilda personer som drabbats av friställning (Ahlkvist & Nerell, 1972). Undersökningarna är helt baserade på en enkät bland personer som förlorat sina anställningar i samband med driftsinskränkning och förflyttning av verksamheten vid AB Bahco Verktyg, Eskilstuna. Enkäten omfattar 79 kollektivanställda och 30 tjänstemän och har besvarats både före friställningen och 7 månader efter denna. Objektiva registerdata eller kontrollgrupp förekommer inte.

I Michigan, USA, utfördes 1968-1970 en serie studier på personer som förlorat sitt arbete (Kasl & Cobb, 1968, 1970). Mätningar av urinsyra och kolesterol i serum visade förhöjd nivå hos personer som fått varsel om friställning eller under lång tid gått arbetslösa. Blodtrycksförhöjning påvisades efter varslet, före själva friställningen. Normalisering av värdena påvisades efter att ny sysselsättning påbörjats.

Den i motsats till relativt abrupta företagsnedläggningar "normala" långsamma strukturomvandlingen och dess medicinska konsekvenser för de drabbade har tidigare studerats framförallt av Inghe (1960). Undersökningarna är i betydande grad inriktade på den grupp av friställda, som tagit socialvårdens resurser i anspråk.

SOCIALMEDICINSKA STUDIER ÖVER SKOGSARBETE

Vid Skogshögskolan i Stockholm genomfördes under 1960-talet en

serie studier över skogsarbetet beträffande t ex arbetsfysiologiska förhållanden (Vestberg & Åkerlund, 1958), avgång från skogsarbete (Blomkvist & Olofsson, 1960), arbetsmetoder (Treiburg, Utbult et al, 1964), arbetsresor (Bendz & Yttermyr, 1966) och olycksfall (Gustavsson et al, 1970).

Vid Arbetsmedicinska institutet utfördes 1968 en undersökning av skogsarbetarnas hälsotillstånd och arbetsmiljö (Kylin et al, 1968). Man utvalde slumpmässigt ca 450 män inom åldersgrupperna 25-34 år och 45-54 år, anställda inom Svenska Cellulosa AB, Mo och Domsjö AB och Domänverket i Västerbottens län, dvs samma företag och samma geografiska område som i föreliggande undersökning. Förutom en allmän hälsoundersökning, omfattande fysikaliskt status, tandstatus och kemiska blodanalyser, analyserades förekomsten av vibrationsskador. Vidare utfördes en teknisk miljöundersökning.

Vid Skogshögskolan i Helsingfors gjordes 1974 en omfattande levnadsnivåundersökning av skogsarbetare (Heikkinheimo et al, 1975), varvid studerades bl a hälsa, nutrition, utbildning, arbetsförhållanden, bostadsförhållanden, trygghet, kläder och rekreation.

KAPITEL 4

UNDERSÖKNINGSOMRÅDET

BEFOLKNING OCH NÄRINGSGEOGRAFISKA FÖRHÅLLANDEN

Undersökningsområdet, Västerbottens län, omfattar 59.139 km² och gränsar mot Norge i väster och Bottenhavet i öster. Länet är Sveriges näst största till ytvidden och är 5 gånger så stort som Skåne (fig 1).

Befolkningssiffran var år 1960 239.704 och sjönk till 233.134 år 1970. Detta innebär en minskning med 3% under årtiondet (Länsstyrelsen, Umeå, 1972).

Skogslänen i Sverige (Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län) är de enda delar av riket som för hela perioden 1951-1970 uppvisar en negativ genomsnittlig nettoflyttning varje år. För perioden 1960-1965 är denna siffra högst - 13.550 personer. För 1966-1970 utgör den 8.600 personer (SOU 1972:56).

Andelen personer boende i länets glesbygd - bebyggelsegrupper om högst 200 invånare vardera - var 1965 41%, 1970 34%.

År 1970 fanns i länet 23 kommuner. Efter kommunsammanslagningen 1974 reducerades antalet till 12.

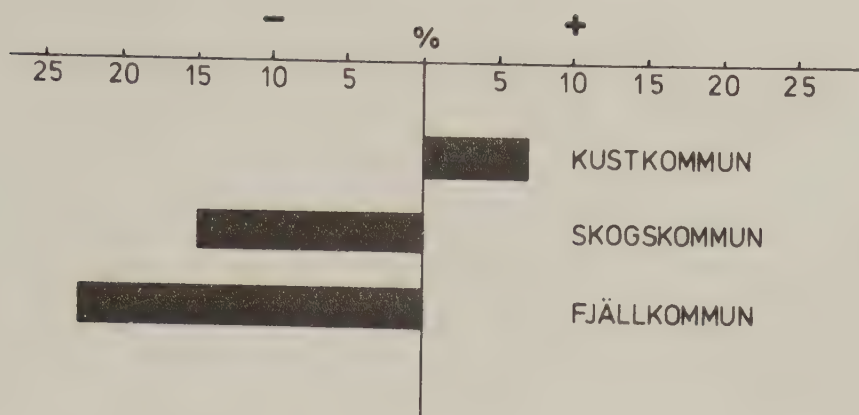
Enligt riksdagsbeslut 1972 om regionalpolitiken klassificeras Umeå och Skellefteå som primära centra (Länsstyrelsen, Umeå, 1975), dvs kommuner vilkas huvudorter är centralorter för hela län.

Lycksele och Vilhelmina klassificeras som regionala centra, vilket innebär att dessa kommuners centralorter har betydelse för sysselsättning och service inte bara inom den egna kommunen utan också i en eller flera omgivande (SFS 1973:24, 1977:2).

Som kommuncentra räknas kommuner med sådana centralorter vilkas funktioner huvudsakligen är begränsade till invånarna i den egna kommunen. Som kommuncentra enligt 1974 års kommunindelning klassificeras övriga 8 centralorter i Västerbottens län.

Vid föreliggande undersökning har kommunindelningen före 1974 använts (fig 1).

Under perioden 1960-1970 minskade befolkningen i praktiskt taget samtliga kommuner utom i Umeå kommunblock med omkring en fjärdedel (Länsstyrelsen, Umeå, 1972). Fig 2 illustrerar befolkningsförändringen 1960-1970 i kommuner av olika typer. Som fjällkommuner betecknas Sorsele, Storuman,

Figur 2. Befolkningsförändringar 1960-1970 i Västerbottens läns kust-, skogs- och fjällkommuner i procent av 1960 års värden (Länsprogram 1970, Länsstyrelsen, Umeå, 1972.)

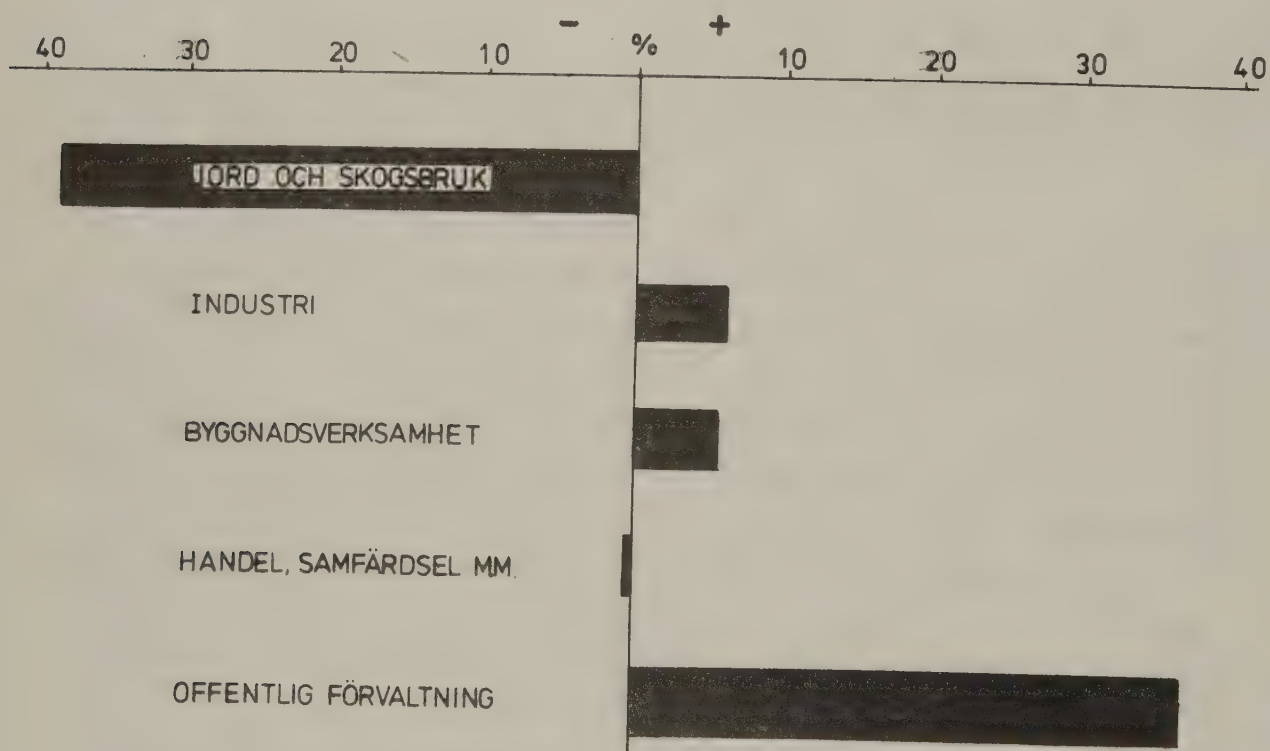
Vilhelmina och Dorotea, vilka ligger närmast fjällkedjan, som kustkommuner Skellefteå, Lövånger, Nysätra, Bygdeå, Sävar, Umeå, Holmsund, Hörnefors, Nordmaling och Holmö, vilka gränsar till Bottenhavet och som skogskommuner de 9 återstående.

Åldersmedianen för invånarna i samtliga kommuner utom Umeå ökade under perioden 1960-1970. Ökningen uppgick till 5 år eller mera utom i Skellefteå och Lycksele (Länsstyrelsen, Umeå, 1972). För jämförelse kan nämnas att antalet personer i åldern 65 år och däröver i hela riket ökade från 1960 till 1970 med 3% och i skogslänen med 26% (SOU 1972:56).

Jord- och skogsbruk är av stor betydelse för sysselsättningen i Västerbottens län. År 1965 var 23% av länets förvärvsarbetande sysselsatta inom denna näringsgren, medan motsvarande siffra för hela riket var 10% (SOU 1972:56). År 1970 hade sysselsättningen inom jord- och skogsbruk i länet minskat till ca 14% mot 8% för hela riket.

Samtidigt som antalet förvärvsarbetande i länet sjönk med 1,6% under perioden 1965-1970 minskade antalet sysselsatta inom jord- och skogsbruk med nära 40% (fig 3). Motsvarande minskning för hela riket var 32%. Nedgången i syssel-

sättningen väntas bli mindre under den närmaste framtiden. Man beräknar att 1990 fortfarande omkring 5.000 personer skall vara sysselsatta inom jord- och skogsbruk i Västerbottens län (Länsstyrelsen, Umeå, 1975).

Figur 3. Sysselsättningsförändringar 1965-1970 i Västerbottens län i procent av 1965 års värden (Länsprogram 1974, Länsstyrelsen, Umeå, 1975.)

ÄGANDEFÖRHÅLLANDEN INOM SKOGSBRUKET

År 1970 var den totala skogsarealen i länet fördelad på ägandegrupper enligt följande:

- Privata ägare 49%
- Skogsbolag 25%
- Domänverket 20%
- Övriga allmänna ägare 6%

De två största skogsägande bolagen i Västerbottens län är Mo & Domsjö AB och SCA (Svenska Cellulosa AB). Bland övriga kan nämnas Bowaters, NCB (Norrländska Skogsägares Cellulosa AB), Graningeverken och Masonitebolaget. Under perioden 1963-1967 har Domänverket, Mo & Domsjö samt SCA svarat för 63% av all skogsavverkning i länet (Janz, 1971).

Domänverket, Mo & Domsjö och SCA har indelat sitt skogsinnehav i förvaltningsområden.

Domänverkets förvaltningsområden benämnes distrikt och dessa indelas i sin tur i revir med egen personaladministration. På Domänverkets förvaltningskarta täcker Umeå-distriktet en stor del av länet (fig 4).

Mo & Domsjö och SCA har uppdelat länet i förvaltningar. SCA är enklast i denna organisation med 3 förvaltningar (fig 6), medan Mo & Domsjö har 6 (fig 5).

Gränserna mellan förvaltningsområdena inom Domänverket, Mo & Domsjö och SCA följer sällankommungränserna utan har istället dragits så, att en och samma dalgång, flottningsled eller transportled kommer att tillhöra ett och samma förvaltningsområde.

ANSTÄLLNINGSFÖRHÅLLANDEN INOM SKOGSBRUKET

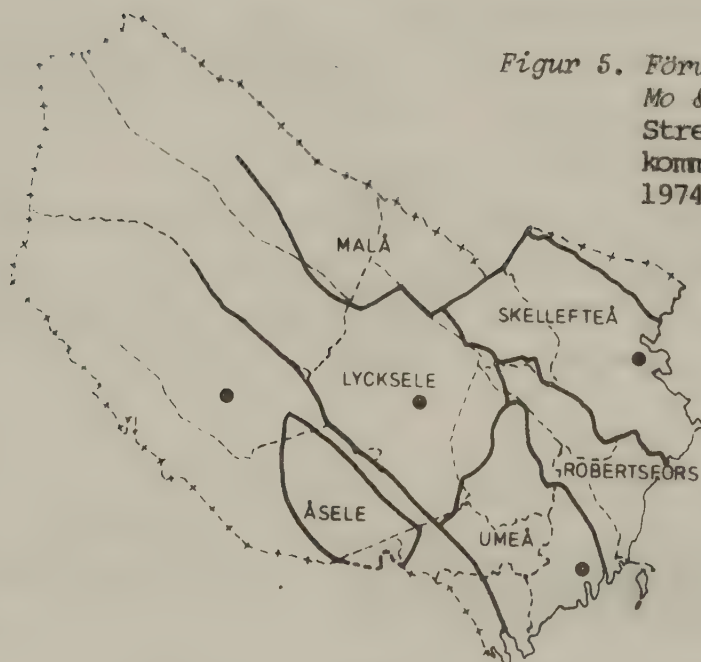
Skogsarbetet har tidigare kännetecknats av att vara starkt säsongbetonat och konjunkturberoende (SOU 1962:1). Arbetskraften har därför varit relativt "löst knuten" till arbetsgivarna. Skogsarbetarna har anställts på hösten vid avverkningens början och slutat på våren för att sedan ånyo anställas på hösten. Olika arbetsgivare har givit denna anställningsform skilda benämningar: säsonganställning, tillfällig anställning eller kontraktsanställning.

I samband med bristen på arbetskraft inom skogsbruket, särskilt för huggningsarbete i slutet av 1950-talet (SOU 1962:1), började arbetsgivarna sträva efter att erbjuda större trygghet i anställningen. En säker och jämn arbetstillgång värdesattes högt av skogsarbetarna. Samtidigt märktes

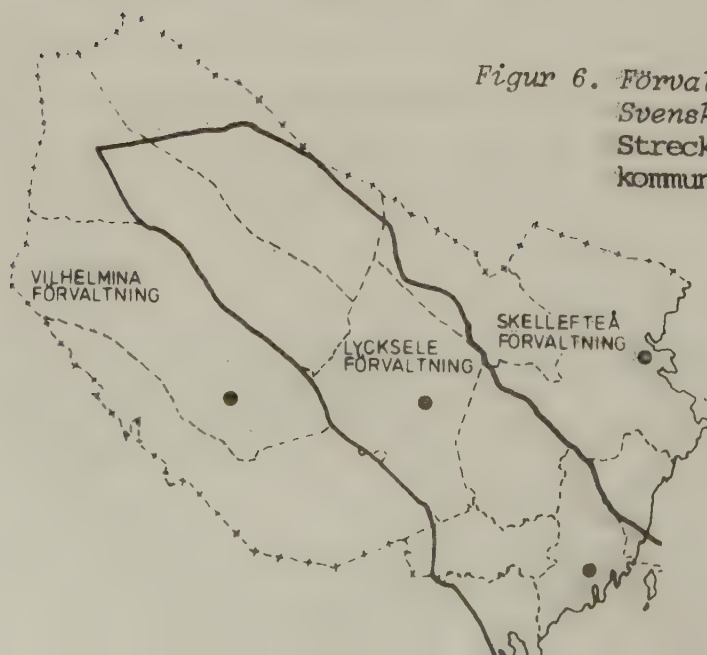
Figur 4. Förvaltningsindelning
Domänverket 1969
Streckade linjer är
revirgränser.

Figur 5. Förvaltningsindelning
Mo & Domsjö AB 1969
Streckade linjer är
kommunblocksgränser
1974.

Figur 6. Förvaltningsindelning
Svenska Cellulosa AB 1969
Streckade linjer är
kommunblocksgränser 1974.

en tendens att vilja bereda jordbruksbefolkningen deltid- eller säsonganställning under vinterhalvåret, särskilt inom Domänverket och de mindre företagen. Denna trend har sannolikt fördröjt övergången till heltidsanställning för skogsarbetarna (SOU 1962:1).

Den vanligaste anställningsformen under 1960-talet var anställning med s k arbetsgaranti eller kontraktsanställning. Den innebar, att arbetsgivare och arbetstagare kom överens om ett visst antal dagsverken under året.

Vid en enkätundersökning i Jämtlands län 1961 befanns 88% av skogsarbetarna ha en arbetsgaranti som omfattade minst 240 dagar per år. Vid en arbetskraftsundersökning inom Domänverket 1961 beräknades att 63% av allt huggningsarbete 1969 skulle komma att utföras av arbetare med arbetsgaranti (SOU 1962:1).

Övergången till heltidsanställning för skogsarbetare gick på vissa håll snabbare än planerat. Inom Domänverkets Umeå-distrikt var 1965 endast ca 11% av skogsarbetarna tillfälligt anställda (Thorwall, 1974). Avlöningssystemet var baserat på individuellt ackord. Slutlig uppmätning av den avverkade skogsmassan skedde ofta först vid säsongens slut.

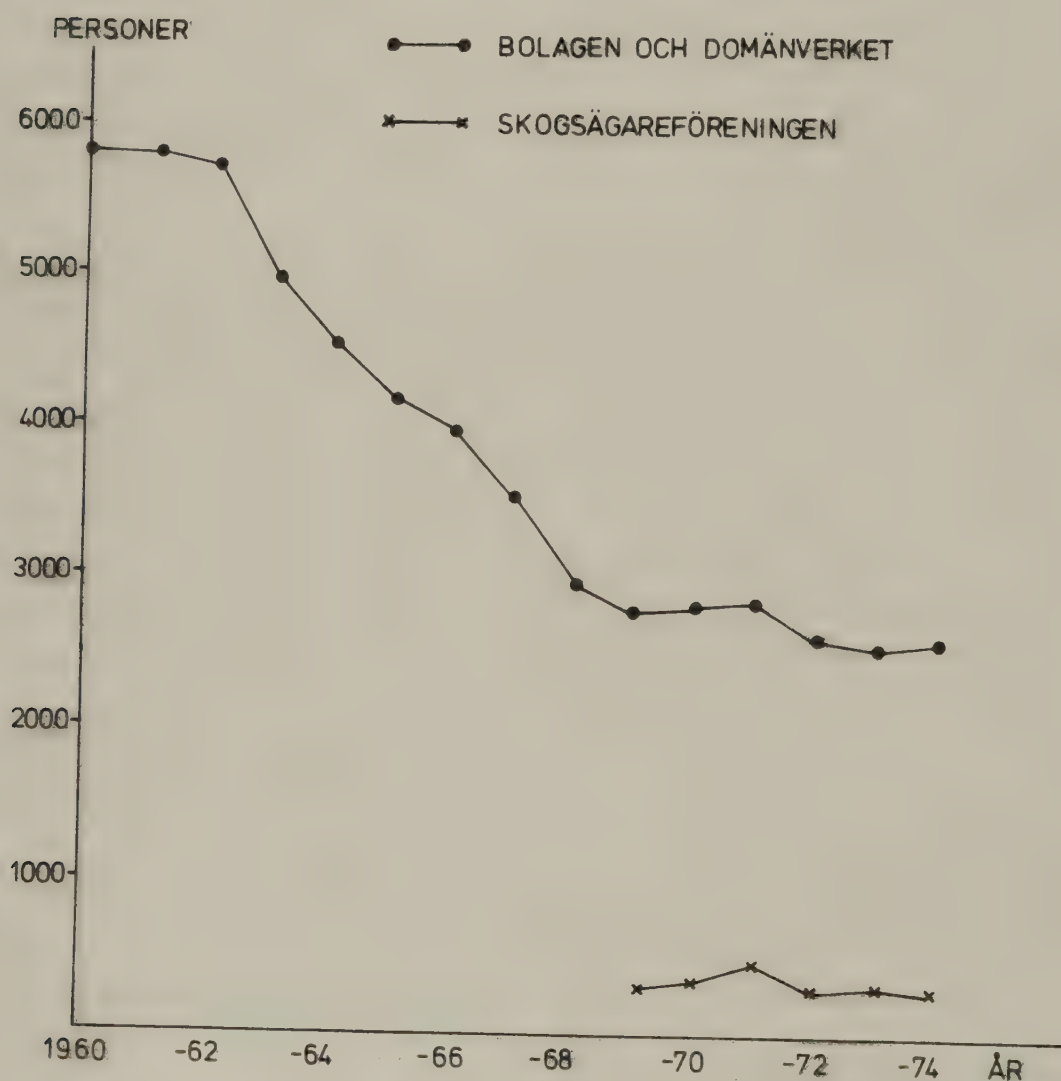
En vanlig anställningsförmån har särskilt tidigare varit en hyresbillig eller helt hyresfri bostad för skogsarbetarna. Domänverket utarrenderar fastigheter, s k kronotorp, till sina skogsarbetare.

För Mo & Domsjö och SCA's skogsarbetare fanns före ATP-reformen 1960 ingen form av tjänstepension. Domänverkets anställda kunde få tjänstepension enligt SPR (Statens pensionsreglemente). Kvalificerad för hel SPR-pension var skogsarbetare som uppnått 60 års ålder och arbetat i 30 år, minst 140 dagar per år (Kungl Domänstyrelsen, 1961).

SKOGSARBETARNAS ANTAL

Från senare hälften av 1950-talet har Domänverket och skogsbolagen månadsvis inlämnat rapporter till länsarbetsnämnden

om antalet anställda skogsarbetare. Från 1968 finns även uppgift om det antal som är anställda av skogsägareföreningen. Fig. 7 visar, att minskningen av Domänverkets och skogsbolagens skogsarbetarstam under 1960-talet uppgår till drygt 50%. Under 5-årsperioden 1965-1969 utgör minskningen 34% (1.401 per-

Figur 7. Antal skogsarbetare anställda vid Domänverket, Skogsägareföreningen och samtliga bolag i Västerbottens län. Årsgenomsnitt för åren 1969-1974.
(Länsarbetsnämnden, Västerbottens län, 1975.)

soner), i skogslänen i södra delen av landet, t ex Kronobergs län, utgör den under samma tid 30% (Thelin, 1975). Ej medräknade i länsarbetsnämndens siffror är personer som enskilt bedriver skogsbruk som huvudsyssla eller har annan huvudsyssla.

Nyrekryteringen till skogsarbete finns ej separat registrerad. Domänverket och skogsbolagen har endast kunnat ge fragmentariska upplysningar och länsarbetsnämnden har saknat uppgifter härom. Uppskattningsvis har nyrekryteringen till fast anställning inom skogsarbete vid slutet av 1960-talet uppgått till mindre än 100 personer per år inom hela länet. Under högkonjunkturperioden januari 1973 - september 1974 har till Mo & Domsjö inom Västerbottens län 39 skogsarbetare nyrekryterats (Frick, 1975).

Uppgifter om antalet utlänningar sysselsatta i skogsarbete i Västerbottens län har ej stått att få. Av en undersökning i Jämtlands län framgår emellertid, att utlänningarna vissa år i slutet av 1950-talet utgjort mer än 10% av antalet skogshuggare (SOU 1962:1).

KAPITEL 5

DE UNDERSÖKTA SKOGSARBETARNA

Som nämnts i kap 2 utvaldes för undersökningen en grupp skogsarbetare i Västerbottens län. Det bestämdes, att ifråga-
varande skogsarbetare skulle vara mantalsskrivna i Väster-
bottens län. Vidare skulle endast de, som sedan några år hade
en väsentlig del av sin inkomst från skogsanställning, om-
fattas av undersökningen. Därigenom uteslöts personer, som
tillfälligt eller för någon enstaka vintersäsong tagit an-
ställning inom undersökningsområdet, eftersom dessa knappast
hade blivit möjliga att följa upp.

AVGÅNGNA SKOGSARBETARE

Personalavgången från skogsarbete i Västerbottens län
var särskilt stor under senare hälften av 1960-talet. Därför
valdes perioden 1965-1969 för undersökningen. Härvid förut-
sattes att anställningen skulle ha påbörjats senast 1965-01-01.
Som undersökningspopulation definieras de som under en viss
tidsperiod slutat sin anställning. De kallas i det följande
"de avgångna".

Följande kriterier skulle vara uppfyllda för att veder-
börande skogsarbetare skulle hänföras till gruppen avgångna:

- att ha påbörjat skogsanställningen senast 1965-01-01
- att ha varit anställd hos ett av de tre skogsföretagen
Domänverket, Mo & Domsjö AB eller Svenska Cellulosa AB
- att ha arbetat under sammanlagt minst 450 dagar vid
ett av de nämnda företagen under de tre åren närmast
före avgången
- att vid tidpunkten för avgång från skogsarbetet ha
varit mantalsskriven inom Västerbottens län
- att ha lämnat sin anställning senast 1969-12-31

De avgångna har hänförts till endera av kategorierna
permanent avgångna (PD) eller temporärt avgångna (TA).

Permanent avgångna är de skogsarbetare, som inom en 3-årsperiod efter tidpunkten för anställningens upphörande erhållit pension av något slag eller avlidit. De pensionsformer som kan förekomma är förtidspension eller ålderspension och pension enligt statens pensionsreglemente (SPR).

Förtidspension utgår enligt lagen om allmän försäkring till person i Sverige i åldern 16-67 år (från 1976-07-01 16-65 år) vars arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är nedsatt med minst 5/6. Partiell pension utgår när arbetsförmågan är mindre nedsatt, dock med minst hälften. Från 1972-07-01 gäller ändrade regler för äldre förvärvsarbetande och äldre arbetslösa, så att hänsyn i större utsträckning tas till arbetsmarknadssituationen på orten (SFS 1972:166).

Ålderspension beviljas vid 67 års ålder (från 1976-07-01 65 års ålder). Förtida uttag av ålderspension innebär att en person från och med den månad då han fyller 63 år (numera 60 år) kan lyfta ålderspension, vars belopp då minskar med 0,6% för varje månad som vid pensioneringstillfället återstår till 67-årsmånaden (numera 65-årsmånaden) (SFS 1962:381).

SPR-pension beviljas Domänverkets anställda under vissa förutsättningar. Kvalificerad för hel SPR-pension är skogsarbetare som uppnått 60 års ålder och arbetat i 30 år, minst 140 dagar per år (Kungl Domänstyrelsen, 1961).

De permanent avgångna (PD = pensionärer och döda) omfattar följande kategorier:

- Tjänstepensionärer, enligt SPR
- Förtidspensionärer, med undantag av personer som åtnjuter partiell förtidspension
- Ålderspensionärer, med undantag av personer som gjort förtida uttag av ålderspension
- Avlidna

Personerna hänföres till den kategori som de tidsmässigt först kommer till. För redovisning av enkätresultat användes beteckningen pensionerad (P).

Temporärt avgångna omfattar samtliga skogsarbetare som slutat sina anställningar och som inom 3 år efter det anställningen upphört ej erhållit pension eller avlidit. De står sålunda fortfarande till arbetsmarknadens förfogande. Beteckningarna "permanent avgångna" och "temporärt avgångna" torde

väl motsvara begreppen "ej i arbetskraften" och "i arbetskraften", vilka användes vid Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar (AKU).

Enligt länsarbetsnämndens statistik minskade antalet anställda skogsarbetare inom Domänverket och samtliga skogsbolag i Västerbottens län med 1.401 personer 1965-1969 (fig 7). Av dessa var 849 (61%) anställda hos Domänverket, Mo & Domsjö AB och Svenska Cellulosa AB.

Av de ovannämnda 849 skogsarbetarna uteslöts 162 (19%) från undersökningen, därför att de ej uppfyllde kriterierna för urval till gruppen avgångna. Av dessa 162 hade 12 personer kortare anställningstid än 3 år och 150 hade kortare genomsnittlig arbetstid än 150 arbetsdagar per år under de 3 sista åren av anställningen. Undersökningspopulationen består således av 687 personer, motsvarande 81% av alla skogsarbetare som avgått från de berörda skogsföretagen inom den undersökta perioden och regionen.

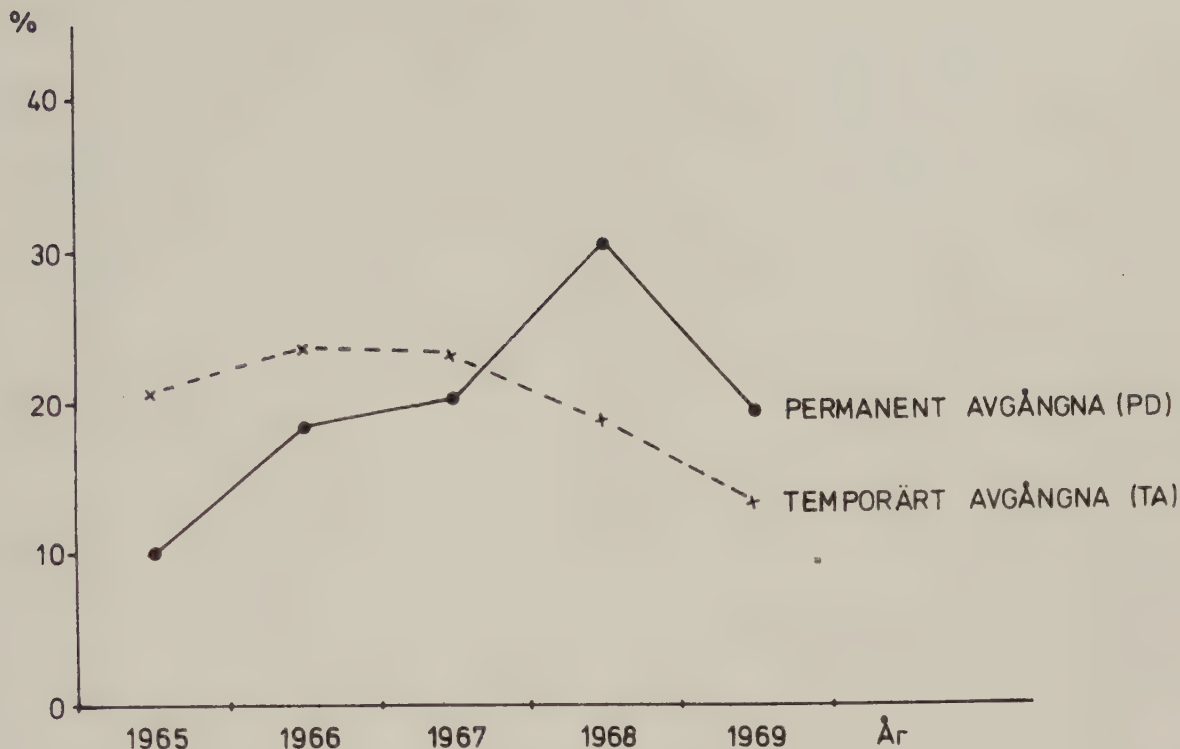
Under den närmaste 3-årsperioden efter det anställningen upphört har av de 687 avgångna 274 lämnat förvärvslivet enligt nedan:

Tjänstepensionerade från Domänverket	153
Förtidspensionerade	66
Ålderspensionerade	31
Avlidna	24
	274

Dessa fyra kategorier utgör tillsammans de permanent avgångna. De återstående 413 skogsarbetarna utgör de temporärt avgångna (60% av de avgångna).

Av fig. 8 framgår den årliga andelen avgångna i procent av totala antalet avgångna under perioden 1965-1969. Procenttalen har beräknats för de permanent avgångna för sig och de temporärt avgångna för sig.

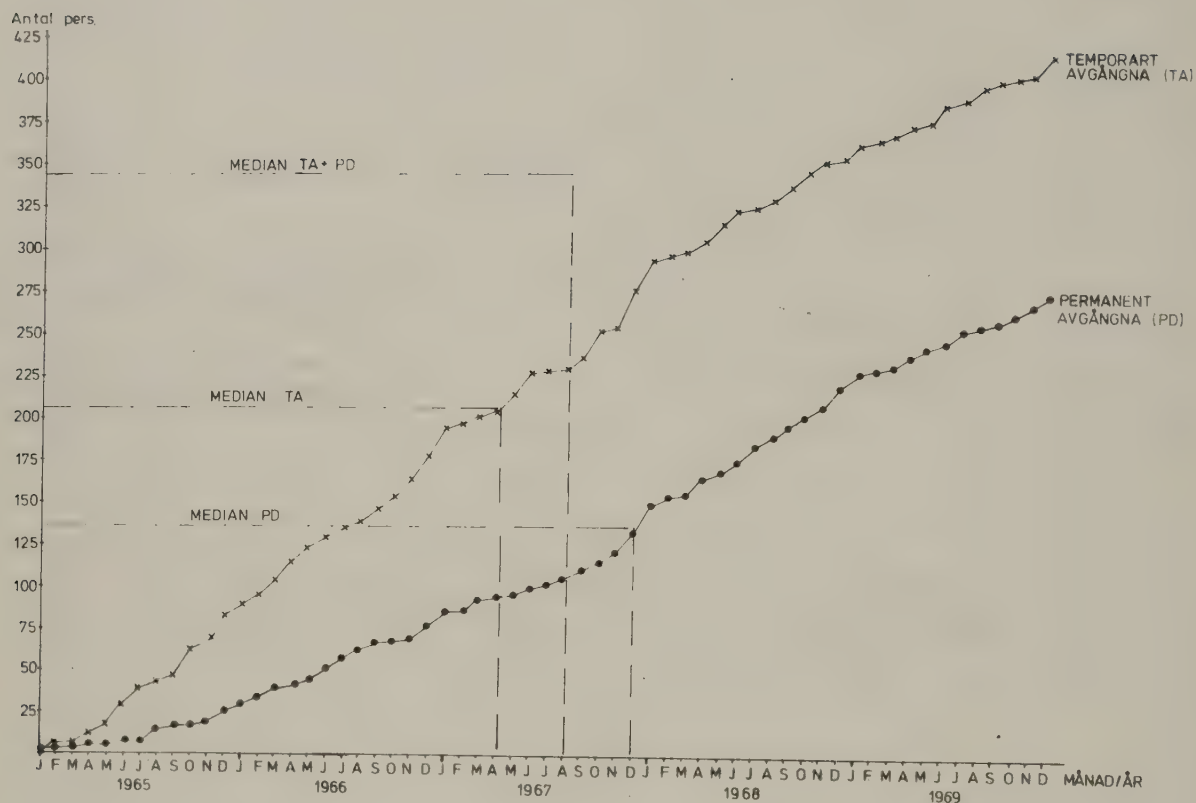
Under lågkonjunkturen, som för skogsbruket inträffade mot slutet av år 1967 och under år 1968, steg antalet permanent avgångna. Samtidigt sjönk andelen temporärt avgångna.

Figur 8. Årlig andel avgångna under den studerade tidsperioden

Av fig 9 framgår att i augusti 1967 halva antalet temporärt och permanent avgångna slutat sin anställning. Motsvarande tidpunkter för temporärt avgångna enbart var april 1967 och för permanent avgångna december 1967.

De 150, som enligt företagsregistren slutat sina anställningar under den studerade perioden utan att ha arbetat minst 150 dagar per år under de 3 sista åren, redovisas separat i kap 12. Det är nämligen angeläget söka utröna om orsaken till att de presterat färre arbetsdagar än övriga avgångna varit en större sjuklighet.

Figur 9. Antal avgångna månadsvis under den studerade tidsperioden.
Mediantidpunkter för anställningens upphörande

EJ AVGÅNGNA SKOGSARBETARE - KVARSTANNARE

Genom att jämföra sociala och medicinska variabler för tiden närmast före anställningens upphörande med samma variabler under tiden närmast efter, kan man få en uppfattning om ev förändringar i dessa avseenden i samband med avgången.

För att jämföra de skogsarbetare som avgått med dem som kvarstår i anställning har en särskild kontrollgrupp bland kvarstannarna uttagits.

För kvarstannarna gäller generellt:

- att anställningen som skogsarbetare skall ha påbörjats senast 1965-01-01 och pågått utan avbrott t o m 1969-12-31
- att anställningen varit knuten till ett av de 3 skogsföretagen Domänverket, Mo & Domsjö AB eller SCA
- att den anställda arbetat i skogen genomsnittligt minst 150 arbetsdagar per år under den studerade 5-årsperioden
- att skogsarbetaren vid undersökningsperiodens slut, 1969-12-31, varit mantalsskriven inom Västerbottens län

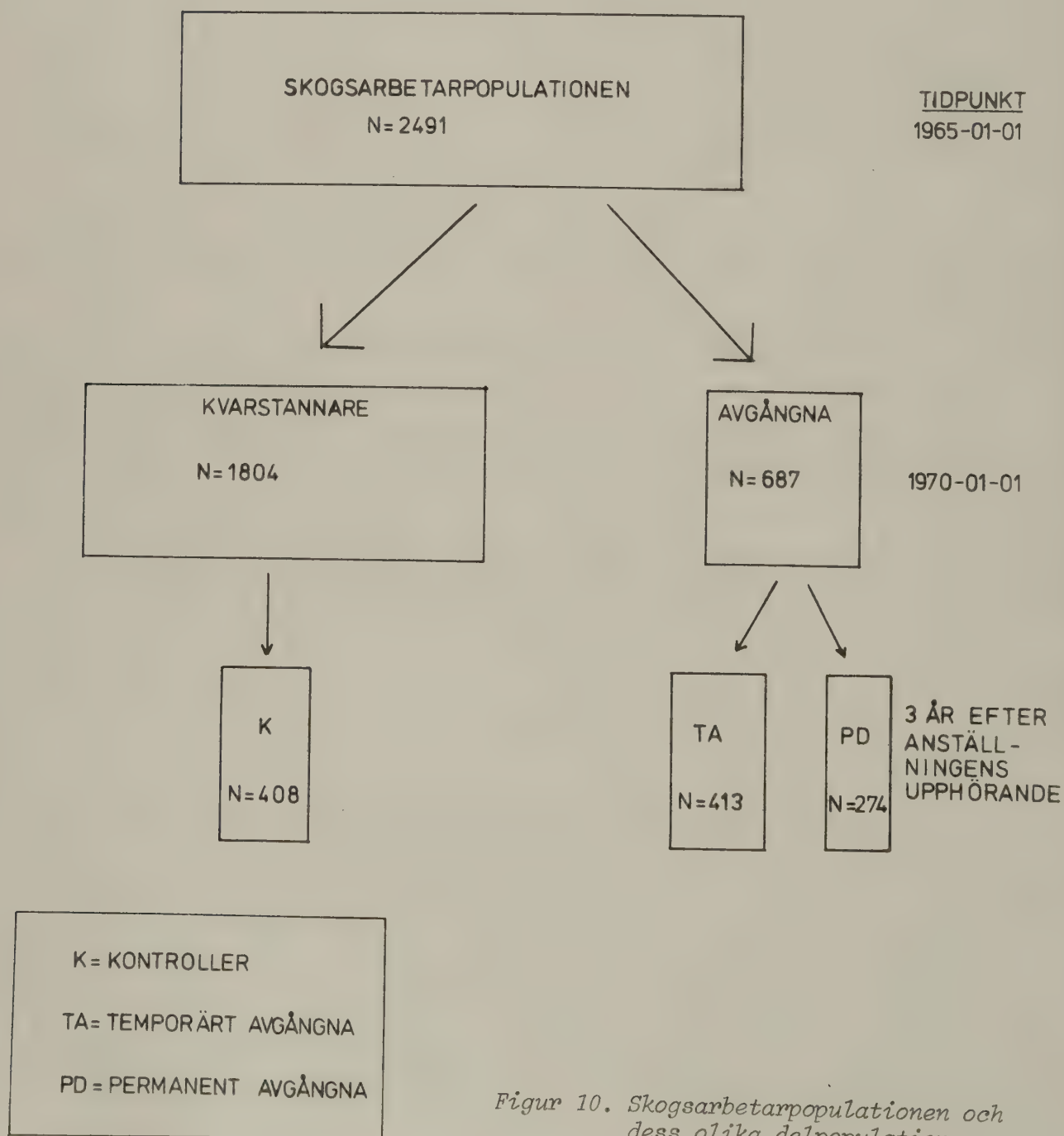
Från de 3 i undersökningen ingående skogsföretagen erhöles uppgift på 1.804 personer, som uppfyllde de ovan nämnda kriterierna.

Kvarstannarna och de temporärt avgångna har var för sig uppdelats på dels skogsföretag, dels födelseår i 5-årsgrupper. För varje skogsföretag och åldersgrupp har därefter med slump-talstabell utvalts en mot de temporärt avgångna matchad kontrollgrupp bland de 1.804 kvarstannarna. I ett fåtal strata ingick färre kvarstannare än i motsvarande stratum bland de temporärt avgångna. Då har i stället ett urval gjorts i närliggande åldersstratum i respektive företag. På detta sätt har 408 kontroller erhållits.

Analysmodellen för uppdelningen av skogsarbetarpopulationen 1965-01-01 framgår av fig 10.

Andelen skogsarbetare, som anställts senast 1965-01-01, vars anställning upphört någon gång under perioden 1965-1969 och som arbetat genomsnittligt minst 150 dagar per år de tre sista åren av anställningen, utgör 28% av skogsarbetarna anställda vid Domänverket, Mo & Domsjö och SCA. Om de ur gruppen avgångna 162 uteslutna personerna medtages, fås siffran 32%. Överensstämmelsen är god med värdet från länsarbetsnämndens statistik, 34% (fig 7), vilken omfattar såväl helårs- som

säsonganställda skogsarbetare. Sifferjämförelsen visar, att övriga skogsbolag i länet har en personalavgång av samma storleksordning som de i studien ingående företagen.

Figur 10. Skogsarbetarpopulationen och dess olika delpopulationer

Föreliggande undersökning omfattar omkring 65% av samtliga skogsarbetare i länet (fig 7). Ovan har även redovisats, att 61% av länets samtliga skogsarbetare vilka slutat sin anställning under perioden 1965-1969 ingår i studien. Det är därför av intresse att här erinra om att de tre undersökta företagen, Domänverket, Mo & Domsjö och SCA, svarat för 63% av all skogsavverkning i länet under perioden 1963-1967.

HEMORTSKOMMUNER

Fig 11 visar hur de olika kategorierna av skogsarbetare fördelar sig på kust-, fjäll- och skogskommuner. För de avgångna avses förhållandena vid den tidpunkt anställningen upphört, för kontrollerna och samtliga kvarstannare vid utgången av år 1969.

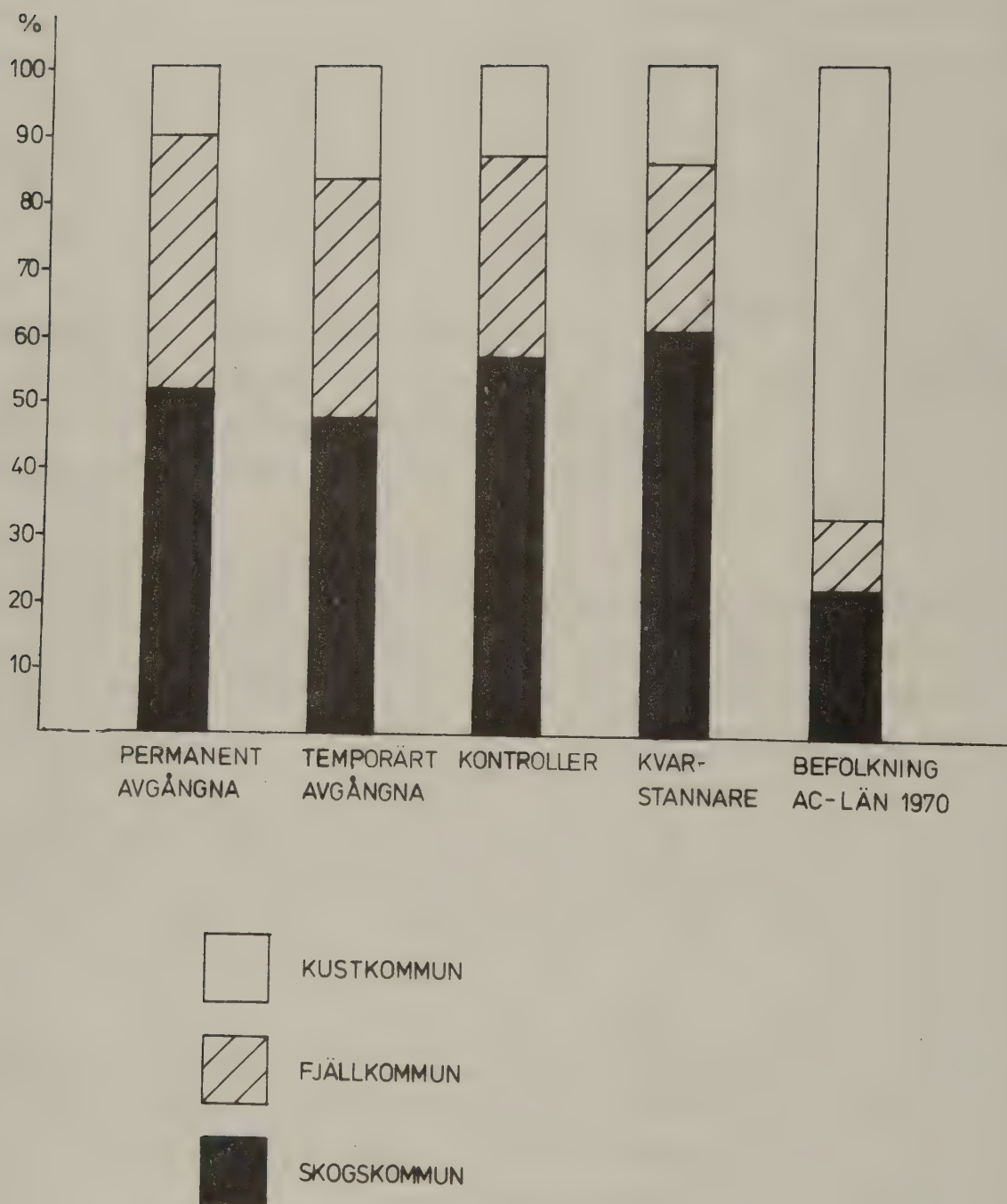
Omkring hälften av alla som slutat bodde vid anställningens upphörande i skogskommun, något färre i fjällkommun. Kustkommunerna hade den minsta andelen (10-17%). De icke avgångna skogsarbetarna är mer koncentrerade till skogskommuner än de avgångna.

Av fig 11 framgår slutligen att nära 70% av den totala befolkningen i länet bor i kustkommunerna. Kontrollernas fördelning på kommundyp överensstämmer väl med kvarstannarnas fördelning, något sämre med de temporärt avgångnas fördelning.

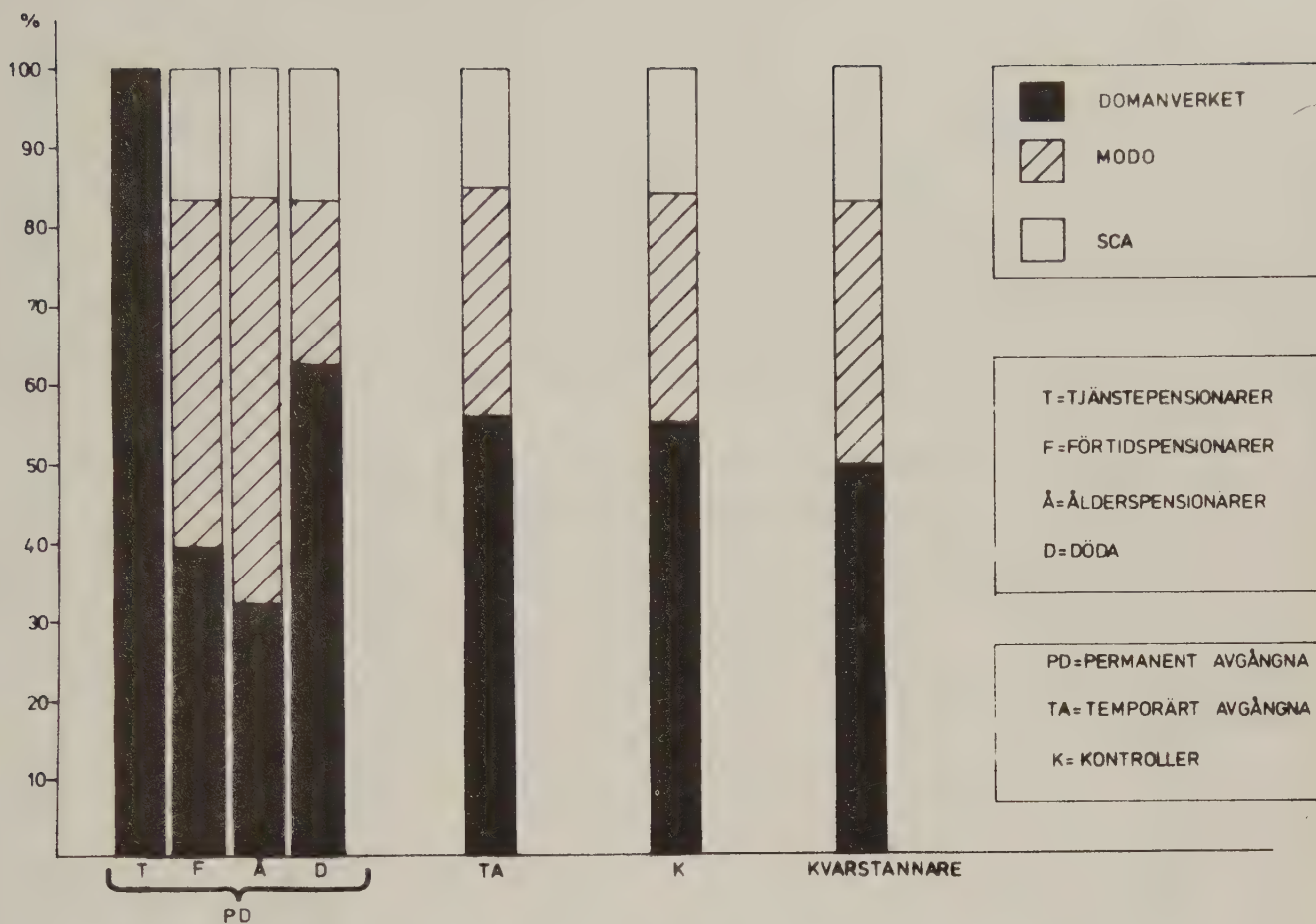
FÖRDELNING PÅ FÖRETAG

De studerade kategoriernas fördelning på olika företag framgår av fig 12. Av de anställda tillhör ca 55% Domänverket, 30% Mo & Domsjö och 15% SCA. Kontrollerna återspeglar väl kvarstannarnas företagsfördelning.

Hälften av alla skogsarbetare som slutat vid Domänverket är temporärt avgångna. Av dem som slutat vid Mo & Domsjö är något fler temporärt avgångna, och av dem som slutat vid SCA tillhör 3/4 de temporärt avgångna. Var tredje av dem som slutat vid Domänverket har erhållit tjänstepension.

Figur 11. Mantalsskrivningskommun för delpopulationerna och för befolkningen i Västerbottens län

Figur 12. Skogsarbetarnas fördelning på företag

ÅLDERSFÖRDELNING

Fig 13 illustrerar den procentuella åldersfördelningen vid utgången av år 1964 för de 2.491 skogsarbetare som ingår i undersökningen.

Liksom för glesbygdsbefolkning i övrigt i Sverige ligger medelåldern högre än för den totala befolkningen (Statistiska centralbyrån, 1973).

Åldersfördelningen i föreliggande undersökning stämmer väl med åldersfördelningen i ett slumpurval av skogsarbetare i en undersökning av olyckstillbud vid huggning som publicerats av Gustafsson, Lagerlöf och Pettersson, 1970. Medianåldern i Bendz' och Yttermyrs slumpurvalsundersökning (1966)

var 44,7 år. I Norge fann Bostad et al (1975), att medelåldern bland skogsarbetare i en totalundersökning var 45,3 år. Från Canada finns uppgift om betydligt lägre medelålder för skogsarbetare, ca 35 år (Cottell, 1974).

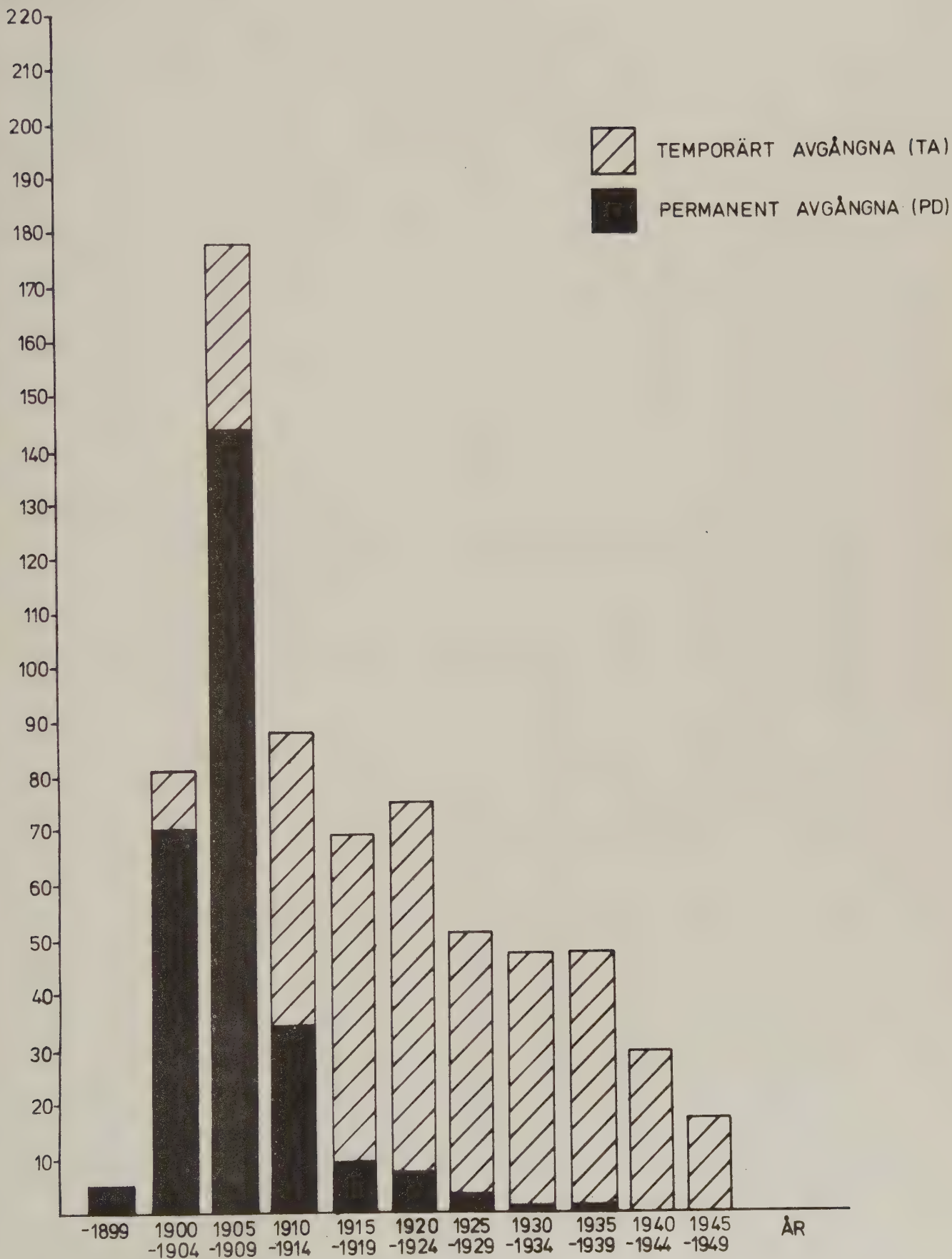
Från åldern 55 år och uppåt är det fler arbetare som avgår från anställningen under närmaste 5-årsperioden än som stannar kvar.

Fördelningen av födelseår för temporärt och permanent avgångna samt kontroller åskådliggöres i fig 14 och tabell 1. Som väntat dominerar de permanent avgångna i de högre åldersgrupperna.

Figur 13. Skogsarbetarpopulationens åldersfördelning år 1964

ANTAL PERS.

Figur 14. Temporärt och permanent avgångna skogsarbetare fördelade på födelseår

Tabell 1. Födelseår för permanent och temporärt avgångna

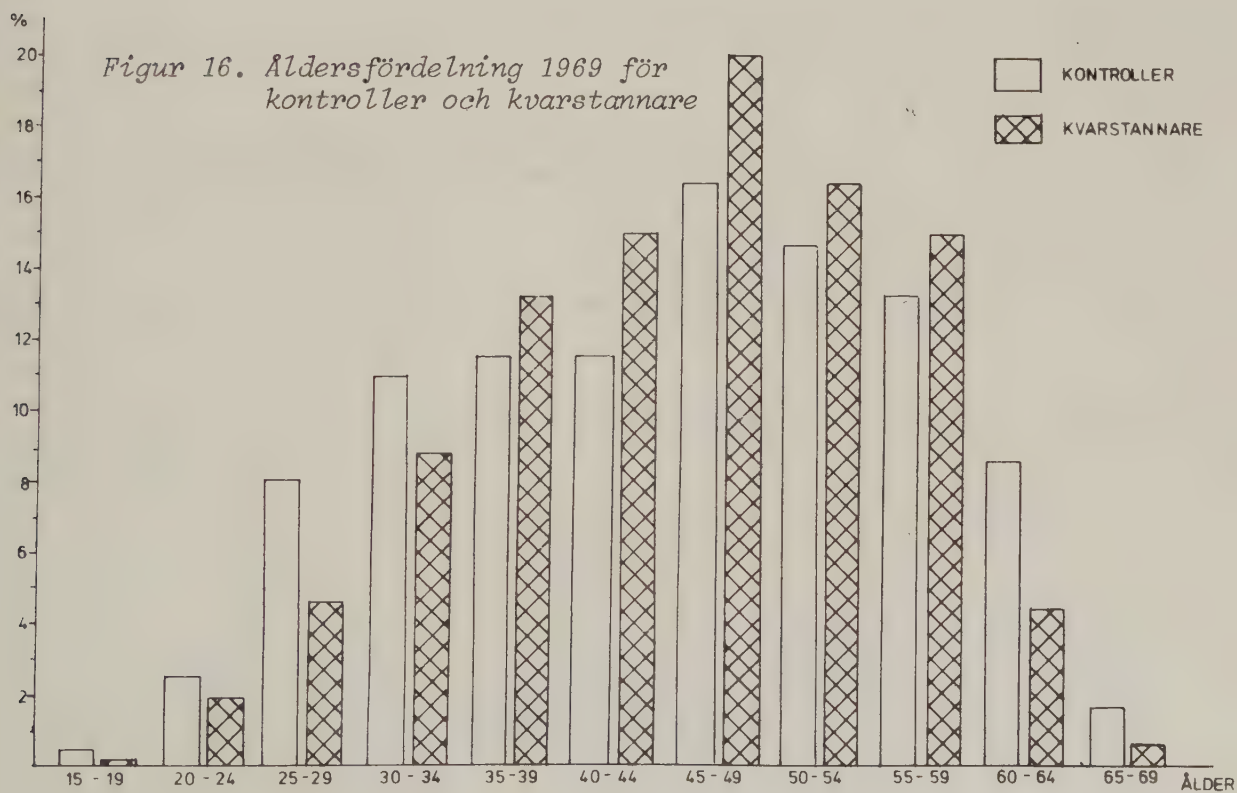
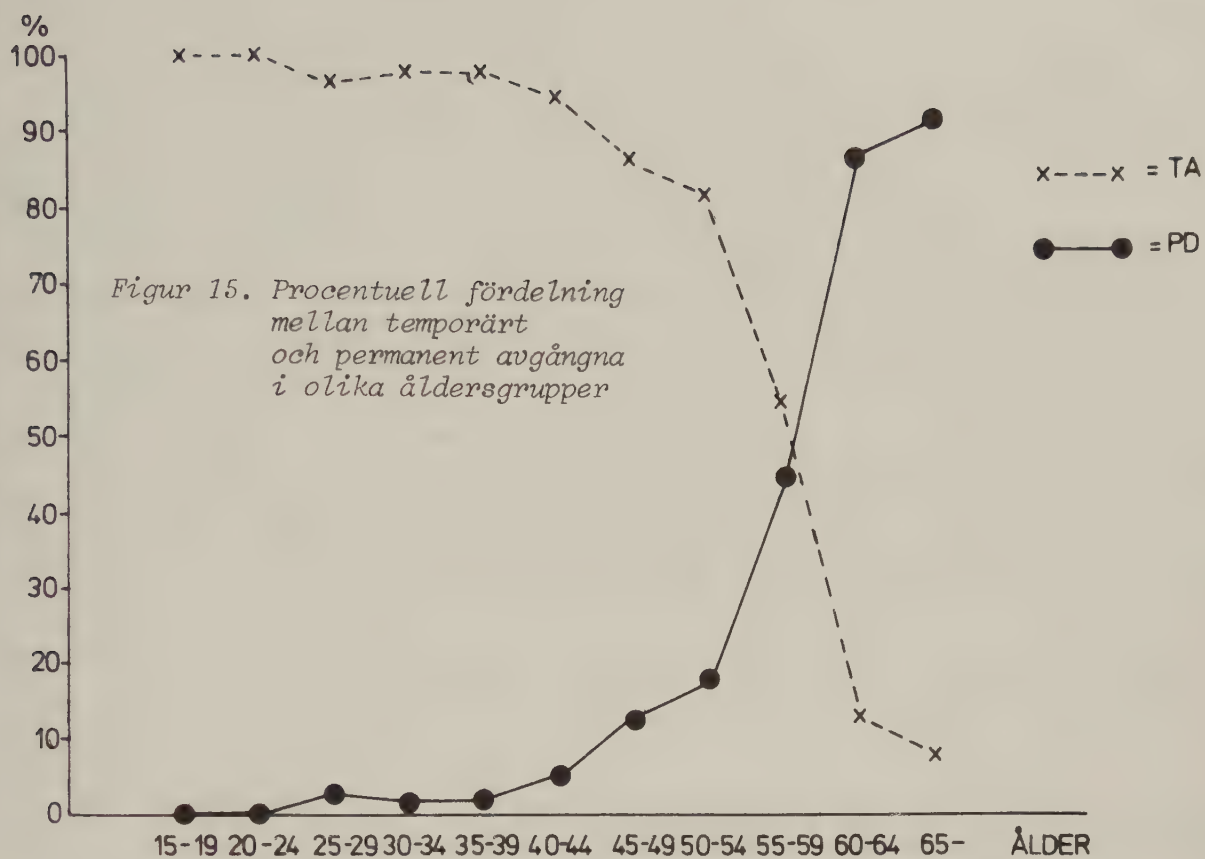
Födelseår	Permanent avgångna (n=274)	Temporärt avgångna (n=413)	Kontroller (n=408)
- 1899	5	-	-
1900 - 1904	70	11	7
1905 - 1909	144	34	35
1910 - 1914	34	54	54
1915 - 1919	9	60	60
1920 - 1924	7	68	67
1925 - 1929	3	48	47
1930 - 1934	1	46	47
1935 - 1939	1	46	45
1940 - 1944	-	29	33
1945 - 1949	-	17	11
1950 - 1954	-	-	2

Fig 15 visar proportionerna av temporärt och permanent avgångna i olika åldersgrupper. Proportionerna mellan temporärt och permanent avgångna inverteras abrupt i 55-59 års ålder. Medianåldern för samtliga avgångna vid tidpunkten då anställningen upphört, är 50,5 år, medelåldern 52 år. Median- och medelåldern för de permanent avgångna vid samma tidpunkt är 60 år.

De yngsta och de äldsta åldersgrupperna bland kontrollererna är överrepresenterade i förhållande till den totala kvarstannarpopulationen vilket åskådliggöres i fig 16. Skillnaderna i median- och medelålder är dock obetydliga (tabell 2).

Tabell 2. Median- och medelålder för avgångna och kvarstannare

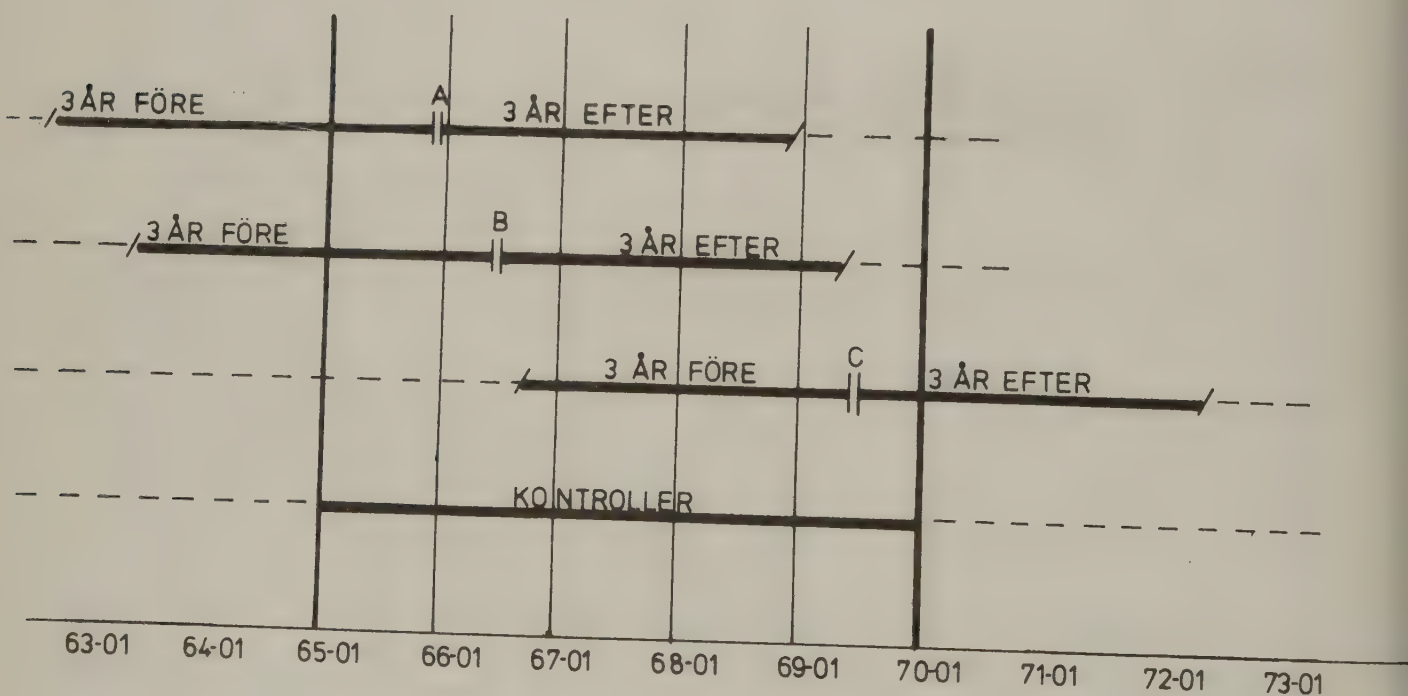
Tidpunkt	Kategori	Antal	Median-ålder (år)	Medelålder	
				år	+ s.d.
Anställningens upphörande	Permanent avgångna	153	60	60,1	+ 5,4
	Tjänstepensionärer		61	61,6	+ 1,5
	Förtidspensionärer		58	57,2	+ 5,8
	Ålderspensionärer		66	66,2	+ 1,0
	Avlidna		51,5	50,8	+ 7,6
	Temporärt avgångna	413	44	42,9	+ 11,6
1969	Kontroller	408	48	45,1	+ 11,3
	Samtliga kvarstannare	1804	46	45,2	+ 9,8

KAPITEL 6

METODIK

Studien avser för temporärt och permanent avgångna de tre åren närmast före och de tre åren närmast efter det anställningen upphört. Som avgångsdatum har då räknats det månadsskifte som legat närmast den verkliga avgångsdagen. Den studerade perioden är således för var och en av de avgångna 6 år (observationsperiod). De avgångna studeras under en 6-årsperiod som börjar tidigast 1962 och slutar senast 1972 (fig 17). Beträffande kontrollerna hänförs sig huvuddelen av analyserade data till 5-årsperioden 1965-1969 (observationsperiod).

Figur 17. Analysmodell för studerade tidsperioder

- = Observationsperiod med fullständig registrering av data.
- ||— = Anställningens upphörande.

A, B och C markerar personer vilkas anställning upphört under tiden 1965-1969.

Information beträffande de avgångna har insamlats genom enkäter samt från register hos arbetsgivare och myndigheter. För kontrollerna har enbart registerdata insamlats.

Tidtabellen har varit följande:

Våren 1973 gjordes en provgenomsökning av olika register.

Hösten 1973 insamlades registeruppgifter från skogsföretagen rörande de avgångna. Mantalsskrivningsadresserna kontrollerades.

Våren 1974 insamlades övriga registeruppgifter på såväl avgångna som kontroller. Efter utarbetande av enkätformulär för de avgångna och provintervjuer av olika slag utsändes enkätformulär under våren och sommaren 1974.

Hösten 1974 kompletterades ofullständiga enkätsvar och insamlades resterande registerdata.

REGISTERKÄLLOR

Skogsföretagen

Från Domänverkets samtliga revirkontor och samtliga förvaltningskontor för Mo & Domsjö och SCA inom Västerbottens län och angränsande delar av grannlänerna begärdes uppgifter om alla som slutat sina anställningar som skogsarbetare under åren 1965-1969. Telefon- och brevkontakt etablerades med en person vid varje kontor. Följande variabler noterades:

- Namn, personnummer, senast kända bostadsadress
- Anställningsår
- Sista arbetsdag (år, månad, dag)
- Antal arbetsdagar per år under de 3 sista åren av anställningen
- Orsak till anställningens upphörande - öppen fråga utan givna svarsalternativ

För personer som varit anställda som skogsarbetare 1965-1969 och stannat kvar i sin anställning efter 1969-12-31 noterades följande variabler:

- Namn, personnummer, bostadsadress 1969
- Anställningsår
- Antal arbetsdagar per år under tiden 1965-1969

Nedläggningar och sammanslagningar av förvaltningskontor under undersökningsperioden har medfört att vissa uppgifter kunnat vara svåra att erhålla och först efter telefonrapport från den arbetsledare som haft kontakt med den avgångne har informationen kunnat kompletteras. Ofullständiga uppgifter beträffande sista arbetsdag föreligger för 11 personer. Bortfallet har bedömts ej vara av betydelse för analyserna.

Uppgift om orsaken till anställningens upphörande har ibland lämnats per telefon av arbetsledaren till förvaltningskontoret om noteringar saknats där. Skogsföretagens svar har vid kodningen hänförts till ett av följande fyra alternativ:

- Avskedad av arbetsgivaren
- Slutat på egen begäran
- Ålder, ohälsa, död
- Opreciserad orsak

Länsstyrelsen

Efter kodifiering av bostadsadress - för de avgångna vid anställningens upphörande, för kontrollerna 1969 - noterades den aktuella mantalsskrivningsadressen för att möjliggöra uppsökande av övriga registerdata och utsändning av enkätformulär.

Försäkringskassorna

För kartläggning av sjukligheten granskades försäkringskassornas F-kort. Från dessa noterades bl a:

- Datum då sjukskrivning påbörjats och avslutats
- Antal dagar sjukpenning erhållits
- Av den försäkrade uppgivna skäl för sjukskrivning samt diagnos då den försäkrade sjukskrivits av läkare
- Uppgifter om anmälda yrkesskador

- Sjukpenningklass den 1 januari 1962, 1965, 1967, 1970 och 1973
- Datum då förtidspension eller sjukbidrag börjat utbetalas. Uppgifter om förtida uttag av ålderspension.

Sjukskrivningsorsaker vid korttidssjukdom har kodifierats separat från annan sjukskrivning. Vid sjukskrivning med läkarintyg har en modifikation av WHO:s "International Classification of Diseases" använts (WHO, 1968).

Yrkesskada, yrkessjukdom och olycksfall har kodifierats separat.

Försäkringskassornas sjukersättningsregler ändrades 1967-01-01. Karensdagarna slopades då och den s k fridagsregeln infördes vid korttidssjukskrivning. För att möjliggöra jämförelser mellan ersättningsperiodernas längd före den 1 januari 1967 och efter detta datum har därför sjukfallens längd för hela observationsperioden uträknats enligt de bestämmelser som trädde i kraft 1 januari 1967. Vid kodningsarbetet ökades således i regel ersättningsperioden vid korttidssjukskrivning före 1967 med 2 dagar och vid sjukskrivning med läkarintyg med 1 dag.

Vid kodifieringen har samtliga skogsarbetare ansetts ha 2 arbetsfria dagar per vecka (Thorwall, 1974). Endast huvuddiagnosen har kodifierats vid varje sjukfall.

Majoriteten av de avlidna (18 av 24 personer) avled den arbetsdag som kodifierats som den sista. Vid uträkning av olika sjuklighetsvariabler för de permanent avgångna under perioden efter det anställningen upphört har denna kategori reducerats med hela antalet, 24 personer.

Arbetslöshetskassorna

Uppgifter om de temporärt avgångna skogsarbetarna och kontrollerna har insamlats från registren i de 4 erkända arbetslöshetskassorna i länet. De permanent avgångna uteslöts, enär flertalet av dem vid tiden för registergenomgången redan utsorterats ur registren.

Följande variabler har kodifierats:

- Medlemskap i arbetslöshetskassa
- Antal och tidpunkt för ersatta arbetslöshetsdagar under observationsperioden

I arbetslöshetssiffrorna döljer sig åtskillig säsong-arbetslöshet. Även konjunktur- och strukturförändringar bidrar till arbetslösheten. För de avgångna tillkommer den arbetslöshet under kortare perioder som inträffar då friställd personal söker ny anställning. Dit hör större delen av arbetslösheten i mars 1964 (AMS, 1964).

Anslutningen till de erkända arbetslöshetskassorna är närmast 100-procentig bland LO-anslutna skogs- och flottningsarbetare (Svenska Skogs- & Flottningsarbetarförbundet 1966-1974).

Arbetslösheten bland skogsarbetare icke anslutna till erkända arbetslöshetskassor har ej kunnat utvärderas. I detta sammanhang bör dock nämnas att Sveriges Arbetares Centralorganisation (SAC) i slutet av 1960-talet hade högst 10% av Västerbottens läns skogsarbetare som medlemmar (K G Lundgren, 1975).

Arbetsförmedlingarna

Tidpunkten för kontakt med arbetsförmedling och arbetsvård samt på dessa expeditioner vidtagna åtgärder har noterats med ledning av deras register. Vid eventuell avflyttning har motsvarande register på den nya orten studerats.

Arbetsvårdens registerkort var handskrivna. Svårigheterna att få fram tillräckligt med information från dem var betydande. På korten fanns nämligen som regel endast ett fåtal uppgifter nedtecknade.

Socialförvaltningarna

De undersökta skogsarbetarnas sociala hjälpbehov har studerats i kommunernas socialregister. Om avflyttning från

bostadsorten skett efter det anställningen upphört har den aktuella kommunens socialregister genomgått.

Socialregistren befanns ofta innehålla endast knapphändiga upplysningar, bitvis oläsliga. Antalet registrerbara variabler blev därför litet och begränsades till följande:

- Tidpunkt för kontakt med socialvården
- Antal kontakttillfällen under observationsperioden
- Typ av åtgärd

Riksskatteverket

Riksskatteverkets särskilda straffregister innehåller uppgifter om avdömda fylleriförseelser, om personer som ej tillåtes inköpa varor i systembolagets butiker samt om trafikbrott i samband med alkoholförtäring. Datum för förseelse som föranlett notering i registret och dess art har noterats.

Antalet fylleriförseelser som mått på alkoholmissbruk är av begränsat värde (Hagnell & Thunving, 1972). Dock bör man i detta avseende kunna jämföra två grupper av människor som är bosatta inom ett definierat geografiskt område och har ungefär samma "exposition" för nykterhetsövervakande åtgärder.

ENKÄTER

Registerdata kompletterades i en postenkät som riktades till samtliga avgångna - men ej till några kontroller.

För 3-årsperioden före anställningens upphörande efterfrågades:

- Civilstånd, familjestruktur, bostadsförhållanden och bilinnehav
- Arbetsuppgifter som skogsarbetare, bisysslor, disponerad markareal vid eget jord- och skogsbruk
- Avstånd från bostad till kommuncentrum - enligt kommunindelningen före 1974
- Attityder till skogsarbetet
- Antal läkarbesök och orsaker till dessa. Uppkomst-sätt och skadetyper vid eventuella yrkesskador

Orsaken till att anställningen upphört efterfrågades direkt. Tre bundna svarsalternativ användes:

- Avsked
- Egen begäran
- Ålder, ohälsa

För 3-årsperioden efter det anställningen upphört efterfrågades:

- Sysselsättning under månaden närmast efter det anställningen upphört ($=T^0$)
- Åtgärder för att få ny anställning, t ex arbetsmarknadsutbildning, arbetssökning genom arbetsförmedling och informella kontakter
- Attityd till arbetslösheten och till arbetsförmedlingens samt arbetsvårdens åtgärder
- Sysselsättning vid tidpunkten 1 år efter anställningens upphörande ($=T^1$)
- Sysselsättning vid tidpunkten 2 år efter anställningens upphörande ($=T^2$)
- Sysselsättning vid tidpunkten 3 år efter anställningens upphörande ($=T^3$) och attityder till denna
- Bostadsort, skäl att bo kvar eller flytta
- Hustruns förvärvsarbete
- Antalet läkarbesök och skäl till dessa

I ett följebrev till enkätformuläret rekommenderades intervjupersonerna av ordföranden i Västerbottens fackliga centralorganisation (FCO) att lämna fullständiga svar på frågorna. Vidare angavs telefonnummer, dit intervjupersonerna kunde ringa för att få förtydliganden.

Då enkäten utförts ganska lång tid efter det skogsanställningen upphört föreligger en viss risk för att svaren på en del frågor kunnat bli ofullständiga. Å andra sidan utgör frivillig eller ofrivillig förlust av anställningen bland en tämligen anställningsstabil glesbygdsbefolkning en sådan kris, att omständigheterna kring denna länge kvarstår i minnet (Rahe, 1969).

BORTFALL

Vissa registerkällor är ofullständiga. Enstaka variabler med stort bortfall finns dock, t ex vissa frågor om attityden till nuvarande arbete, och har då särskilt påtalats i texten. I allmänhet överskrider det interna bortfallet ej 2% och är försumbart.

Det externa bortfallet omfattar obesvarade enkäter. Av 628 planerade enkäter erhöles svar från 572 personer. Fram till enkättillfället hade 59 personer avlidit inom gruppen. De 56 skogsarbetare (8,9%) som vägrade att besvara enkäten fördelade sig sålunda:

• Temporärt avgångna	40
• Tjänstepensionärer	8
• Förtidspensionärer	7
• Ålderspensionär	1

Följande variabler har ingått i signifikansprövningen av skillnader mellan enkätvägrarna och de som besvarat enkäten i sin helhet:

- Avgångskategori
- Företag
- Typ av mantalsskrivningskommun
- Ålder vid anställningens upphörande
- Orsak till anställningens upphörande
- Avgångsår
- Antal anställningsår i företaget
- Antal arbetsdagar per år
- Arbetslöshetsfrekvens före och efter anställningens upphörande
- Antal arbetslöshetsdagar per person före och efter anställningens upphörande
- Arbetslöshetskassetillhörighet
- Avstånd från bostad till kommunens centralort
- Kontakter med arbetsförmedlingen före och efter anställningens upphörande

- Arbetsplatsförslag från arbetsförmedlingen
- Respons till arbetsplatsförslag
- Kontakter med arbetsvården före och efter anställningens upphörande
- Sjukpenningutveckling
- Kontakt med socialvården före och efter anställningens upphörande
- Antal personer/noteringar i riksskatteverkets särskilda straffregister före och efter anställningens upphörande
- Sjuktal före och efter anställningens upphörande
- Antal sjukskrivna personer före och efter anställningens upphörande
- Sjukskrivningsprofil före och efter anställningens upphörande
- Antal sjukskrivna i diagnosgrupper före och efter anställningens upphörande

Endast i ett avseende förelåg signifikant skillnad mellan enkätvägrarna och dem som inte besvarade enkäten, nämligen beträffande det genomsnittliga avståndet från bostaden till kommunens centralort när anställningen upphörde. För enkätvägrarna var detta 17,3 km och för de som besvarade enkäten 30,2 km ($p < 0,001$).

STATISTISKA METODER

Resultaten har bearbetats statistiskt enligt konventionella metoder. Student's T-test och χ^2 -analys har använts.

Följande signifikansnivåer har tillämpats:

$$* = 0,01 < p < 0,05$$

$$** = 0,001 < p < 0,01$$

$$*** = p < 0,001$$

KAPITEL 7

ORSAKER TILL AVGANG FRÅN SKOGSARBETE

Även vid tiden för föreliggande undersökning gällde i huvudsak 1972 års kollektivavtal mellan Domänverket och skogsbruket. I avtalet stadgas arbetsgivarens rätt att leda och fördela arbetet, fritt anställa och avskeda arbetstagare samt anlita arbetstagare oavsett om dessa är organiserade eller ej (Arbetsavtal, 1972). Vid uppsägning av arbetstagare gäller turordningen att den senast anställde först måste avskedas. Viss hänsyn tas dock till sociala förhållanden såsom försörjningsbörda etc. Arbetstagare som begått upprepade mindre förseelser utan att av erhållen skriftlig information låta sig rättas, eller arbetstagare som gjort sig skyldig till svårare förseelse, kan avskedas utan iakttagande av uppsägningstid.

I vilken utsträckning arbetsgivaren respektive den enskilde skogsarbetaren tagit initiativet till upphörande av anställningen är av intresse. Uppgifter har inhämtats från såväl skogsföretagen som de enskilda arbetstagarna. I det fall arbetsgivaren tagit initiativet till anställningens upphörande, har i det följande termen "avsked" använts. Resultatet för de temporärt avgångna åskådliggörs i tabell 3 och för de permanent avgångna i tabell 4.

Tabell 3. Avgångsorsaker. Temporärt avgångna

Arbetstagarens uppgifter	Arbetsgivarens uppgifter				
	Avsked	Egen begäran	Ålder, sjukdom	Ej preciserbar	Summa
Avsked	56	11	12	18	97
Egen begäran	24	75	23	106	228
Ålder, sjukdom	5	6	12	7	30
Ej preciserbar	6	2	0	3	11
Summa	91	94	47	134	366

Tabell 4. Avgångsorsaker. Permanent avgångna

Arbetstagarens uppgifter	Arbetsgivarens uppgifter				
	Avsked	Egen begäran	Ålder sjukdom	Ej preci- serbar	Summa
Avsked	5	0	51	0	56
Egen begäran	0	1	51	0	52
Ålder, sjukdom	3	2	84	0	89
Ej preciserbar	1	0	5	0	6
Summa	9	3	191	0	203

Enligt de avgångnas egna uppgifter hade av samtliga 27% fått avsked, medan 49% slutat på egen begäran. Arbetsgivarna ansåg, att 18% avskedats och att 17% slutat på egen begäran.

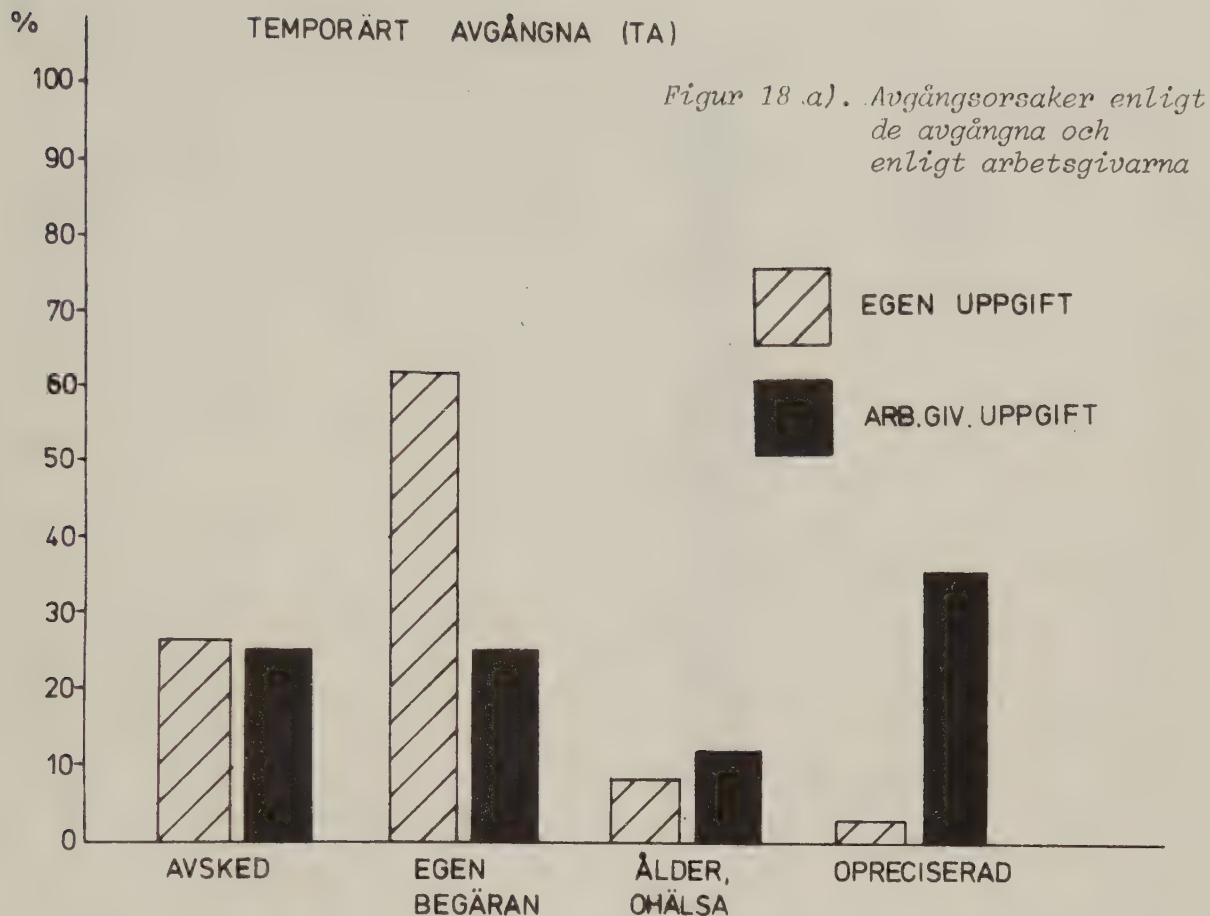
Ålder och ohälsa var enligt skogsarbetarnas uppfattning avgångsorsaker för 17%, enligt arbetsgivarnas uppfattning för 42%.

Av de temporärt avgångna hade enligt deras egen uppfattning 27% fått avsked och 62% slutat på egen begäran. Enligt arbetsgivarnas uppfattning slutade 25% av de temporärt avgångna med avsked och 26% på egen begäran.

En skillnad i uppfattning mellan arbetstagare och arbetsgivare föreligger även beträffande de permanent avgångna. Av arbetstagarna har 44% angivit ålder och sjukdom som avgångsorsak, medan arbetsgivarna menar att 94% avgått på grund av denna anledning.

På frågan huruvida hälsoskäl bidragit till att man slutat på egen begäran erhöles jakande svar från samtliga förtidspensionärer och från 45% av de temporärt avgångna, 60% av tjänstepensionärerna samt 30% av ålderspensionärerna.

I fig 18 a-e jämföres egenuppgifterna med arbetsgivaruppgifterna med avseende på avgångsorsaker.

Med utgångspunkt från värdena i tabellerna 3 och 4 redovisas i tabell 5 resultaten av en prövning enligt Schaefer av säkerheten i uppgiftskällorna (Schaefer, 1970). Följande formler har använts:

Egen uppgift	Arbetsgivaruppgift	
	avsked	ej avsked
avsked	a	b
ej avsked	c	d

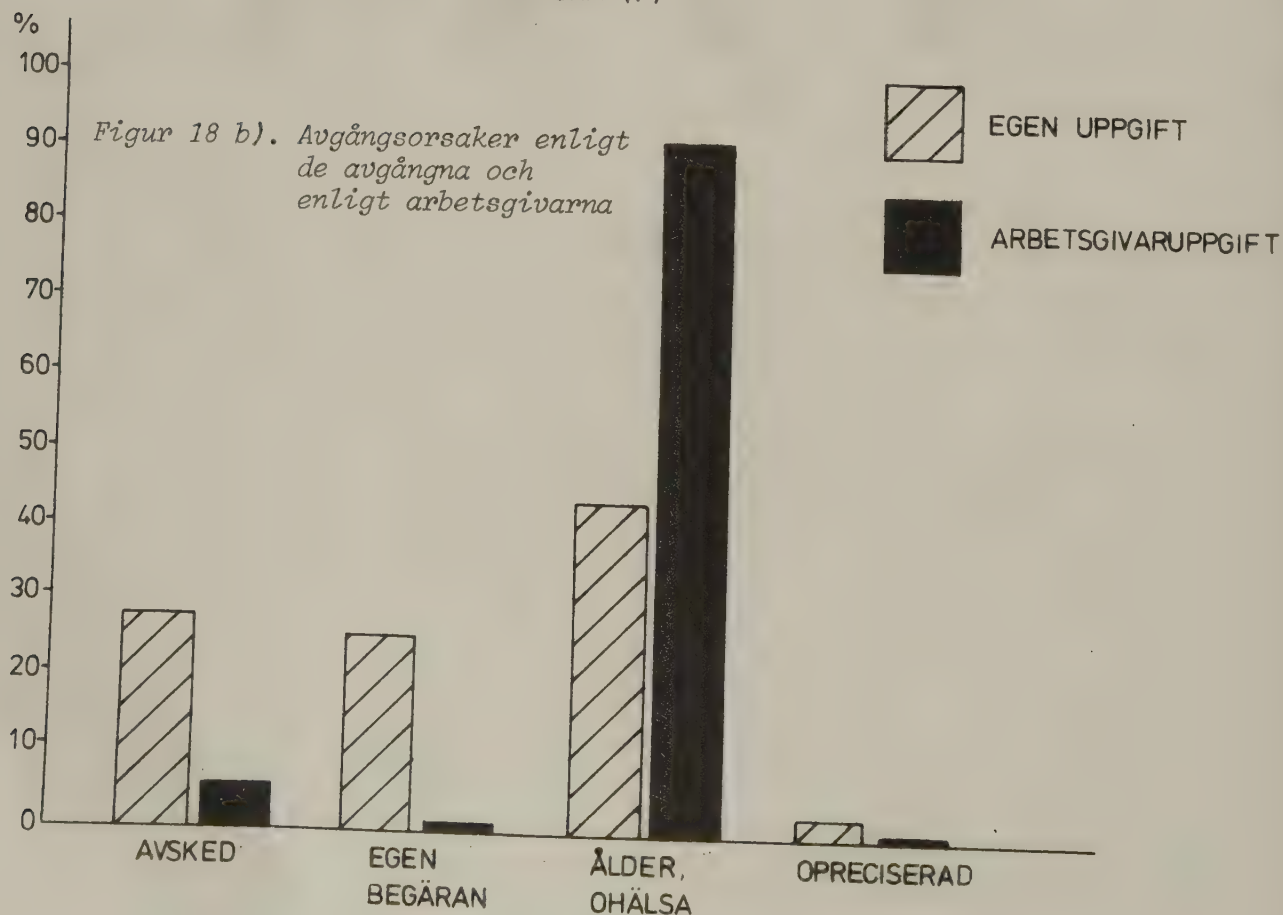
$$\text{Överensstämmelse} = \text{stabilitet} = \frac{a + d}{a+b+c+d}$$

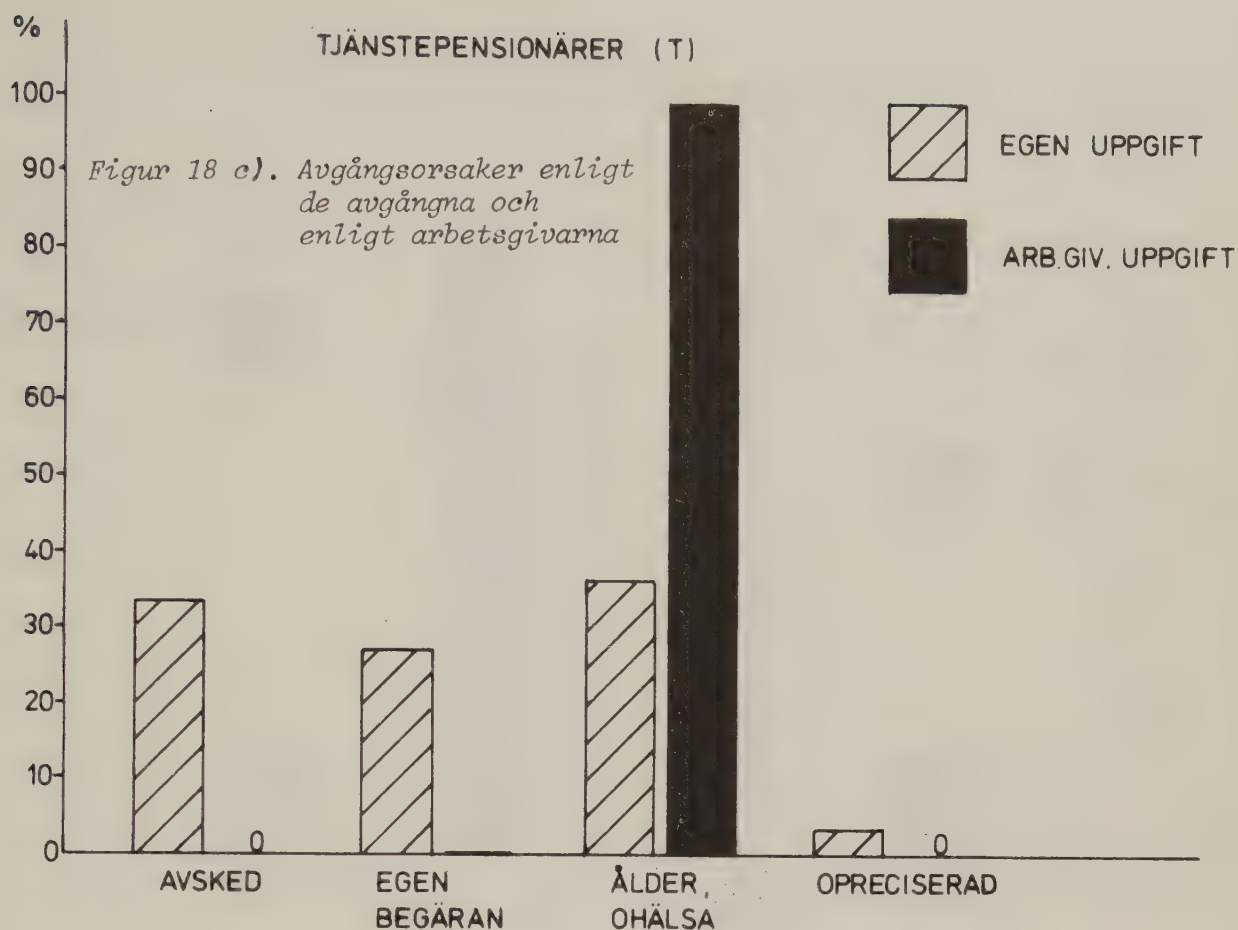
$$\text{Reproducerbarhet} = \frac{a}{a+b+c}$$

Tabell 5. Säkerheten i arbetsgivarens och arbetstagarens uppgifter angående avgångsorsaker

Avgångsorsak	Reliabilitet	
	Överens- stämmelse	Reprodu- cerbarhet
Pensionärer		
Avsked	0,73	0,08
Egen begäran	0,74	0,02
Ålder, sjukdom	0,45	0,43
Temporärt avgångna		
Avsked	0,79	0,42
Egen begäran	0,53	0,30
Ålder, sjukdom	0,86	0,18

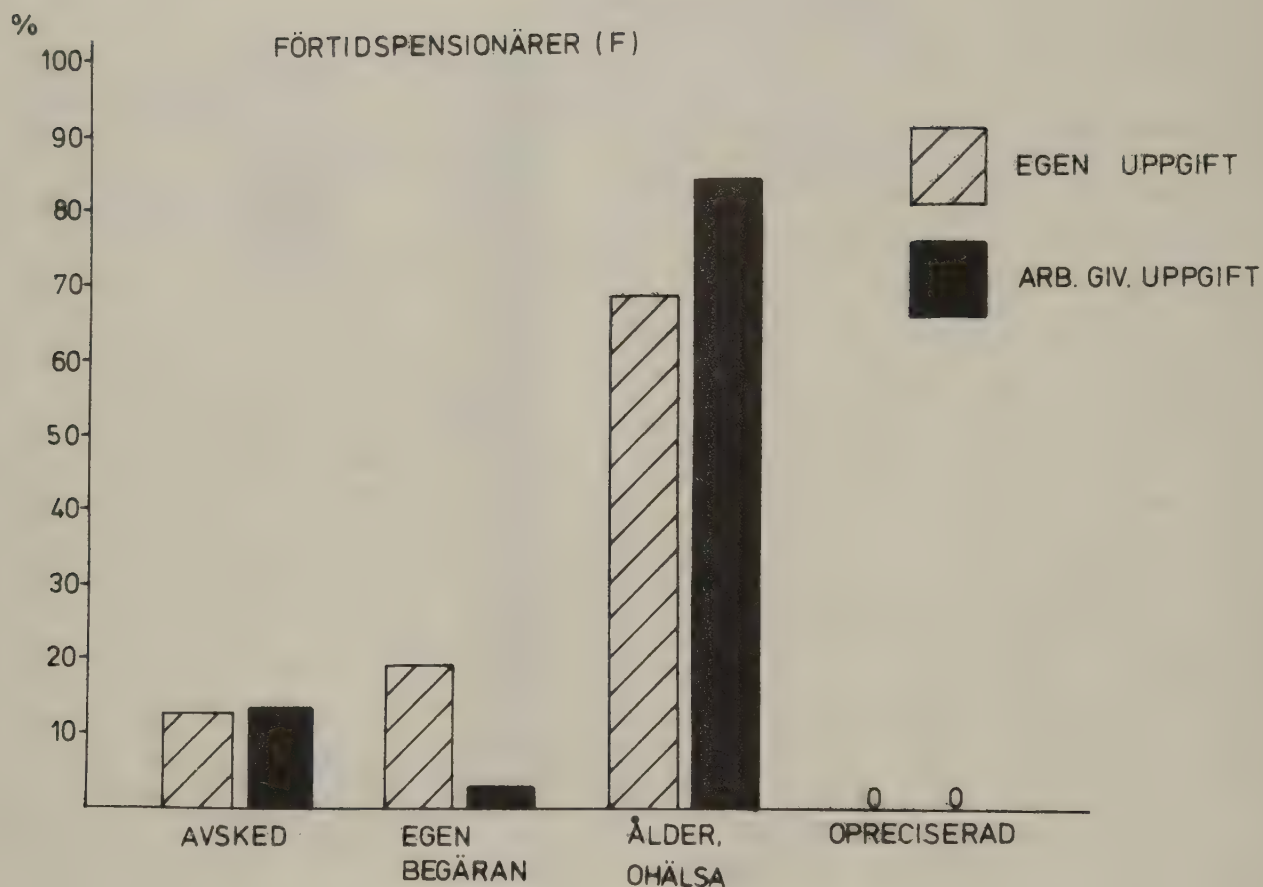
PERMANENT AVGÅNGNA (P)

Som framgår av tabell 5 stämmer arbetstagarnas och arbetsgivarnas uppgifter bäst överens beträffande "ålder, sjukdom" och "avsked" för de temporärt avgångna, och beträffande "avsked" och "egen begäran" för pensionärerna. Reproducerbarheten är genomgående låg.

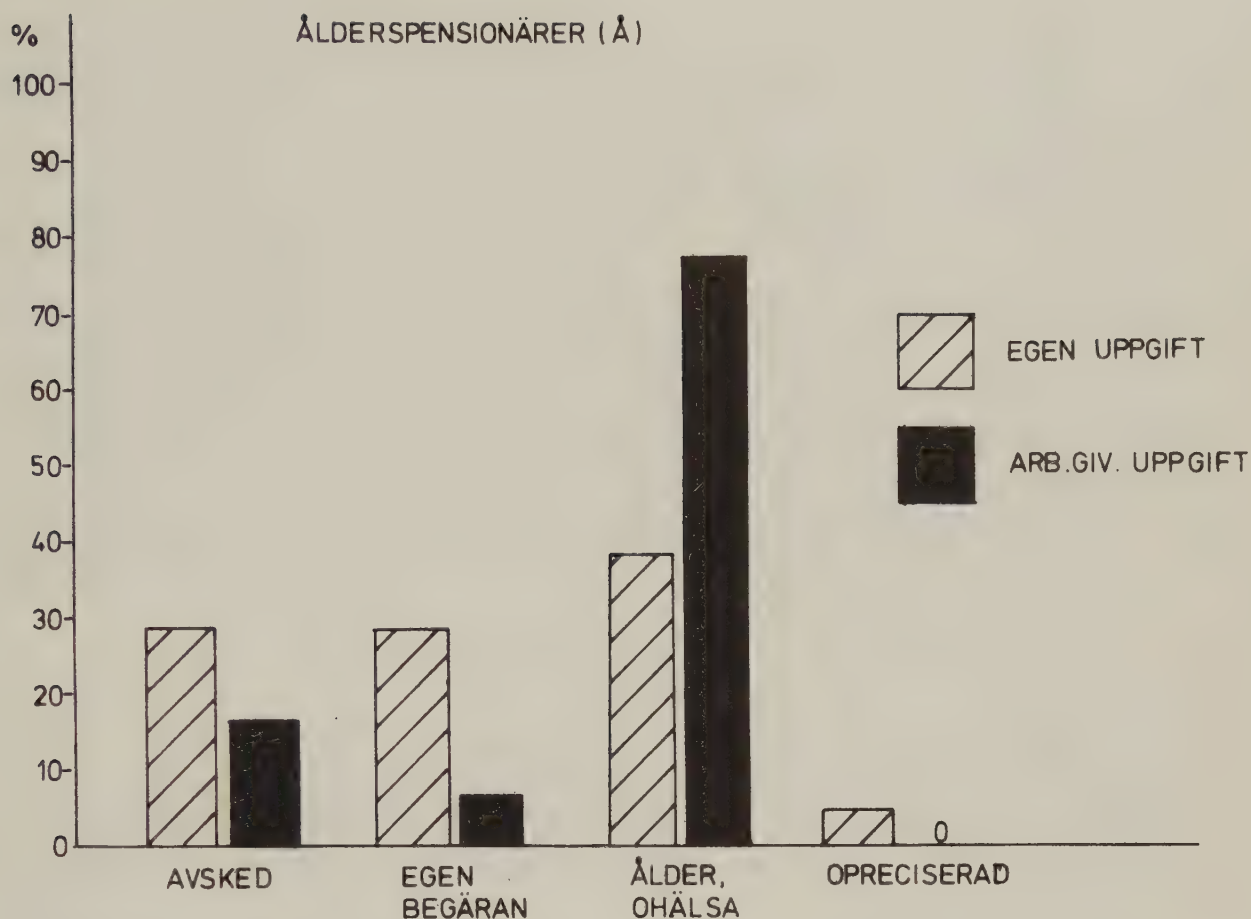
Skillnaderna mellan arbetstagar- och arbetsgivaruppgifter beträffande avgångsorsak är svåra att analysera. De enskilda arbetstagarnas uppgifter kan vara eftertionaliserade. Minnet kan svika då ibland lång tid har förflutit från avgången till enkätstillfället. För arbetsgivarnas del gäller att uppgifterna delvis är föråldrade och att de är okatalogiserade. De har inhämtats i ostrukturerad form för att svaren ej skulle bli styrda, och detta kan ha medfört

Figur 18 d). Avgångsorsaker enligt de avgångna och enligt arbetsgivarna

att närmast till hands liggande avgångsorsaker uppgivits. För detta talar att så många personer, särskilt bland de temporärt avgångna (37%), uppges ha slutat av "opreciserad" orsak.

Frekvensen av frivilliga respektive icke frivilliga arbetsbyten har diskuterats av andra författare. Vidstående tablå visar den procentuella fördelningen mellan olika avgångsorsaker för skogsarbetare i några undersökningar (egenuppgifter).

Figur 18 e). Avgångsorsaker enligt de avgångna och enligt arbetsgivarna

	Blomkvist & Olofsson Malå (1960)	Cottell Canada (1974)	Föreliggande undersökning
Egen begäran	45	68	49
Avsked	14	{ 32	27
Ålder, sjukdom	26		21
Antal skogsarbetare	77	78	569

KAPITEL 8

ARBETSMARKNADSASPEKTER

ANSTÄLLNINGSFÖRHÅLLANDEN

De avgångna har under mycket långa perioder varit svsselsatta som skogsarbetare (tabell 6). Större delen av denna tid har de arbetat hos det företag de tillhörde när den aktuella anställningen upphörde. Även de yngre avgångna, dvs i huvudsak de temporärt avgångna, har arbetat i skogen under nästan hela sin yrkesverksamma tid. I genomsnitt har de temporärt avgångna börjat som skogsarbetare redan vid 15 års ålder. Medelanställningstid för kontroller och kvarstannare sammanfaller.

Tabell 6. Anställningstid som skogsarbetare

Kategori	Antal anställningsår vid företaget				Totalt antal år som skogsarbetare Medelvärde
	Lägst	Högst	Medelvärde + s d	Median	
Permanent avgångna					
Tjänstepensionärer	9	50	25,8 + 9,6	24	37
Förtidspensionärer	5	47	27,4 +10,9	27,5	37
Ålderspensionärer	10	51	34,1 +11,0	40	43
Avlidna	5	44	22,5 +11,1	22	
Temporärt avgångna	3	51	15,7 + 9,6	14	27
Kontroller (t o m 1969)	5	49	19,2 + 9,8	18	
Kvarstannare (t o m 1969)	5	49	18,6 + 9,1	18	

Bendz och Yttermyr (1966) fann också en hög anställningsstabilitet hos skogsarbetare; hälften av deras slumpvis utvalda skogsarbetarpopulation hade varit verksam i yrket under 22 år. Rundblad (1964) konstaterade beträffande manliga industriarbetare, som bytte anställning, en medelanställ-

ningstid i sista anställningen av 12,5 år för 45-åringar och 8,25 år för 35-åringar.

Cottell (1974) konstaterade dock en kort anställningstid bland kanadensiska skogsarbetare; 2/3 av dem hade mindre än 3 års anställning. Endast 12 personer uteslöts ur undersökningsgruppen i föreliggande undersökning på grund av att de hade kortare anställningstid än 3 år.

Anställningsstabiliteten kan i viss mån bero på att valmöjligheterna är små, dels på grund av boendet i extrem glesbygd, dels på grund av kort skol- och yrkesutbildning (Gustafsson et al, 1970; Vehviläinen, 1972; Cottell, 1974; Bostad, 1975).

Antalet helårsanställda skogsarbetare har under de två senaste decennierna successivt ökat, samtidigt som säsonganställningen nästan kommit ur bruk. Av de avgångna har 89% varit helårsanställda när anställningen upphörde. Domänverkets förutvarande personal, både de temporärt avgångna och tjänstepensionärerna, syns ha haft helårsanställning i mindre omfattning än övriga (tabell 7).

Tabell 7 a. Andel helårsanställda
bland temporärt avgångna

Företag	%
Domänverket	86
Mo & Domsjö AB	92
Svenska Cellulosa AB	95

Tabell 7 b. Andel helårsanställda
bland pensionärer

Pensionsform	%
Tjänstepension	87
Förtidspension	94
Ålderspension	91

För de avgångna avser uppgifterna om årlig arbetstid de tre sista åren före anställningens upphörande och för kontrollerna 5-årsperioden 1965-1969. De temporärt avgångna har medelvärdet 214 arbetsdagar per år, tjänstepensionärerna 223 dagar och kontrollerna 233 dagar (tabell IX, appendix).

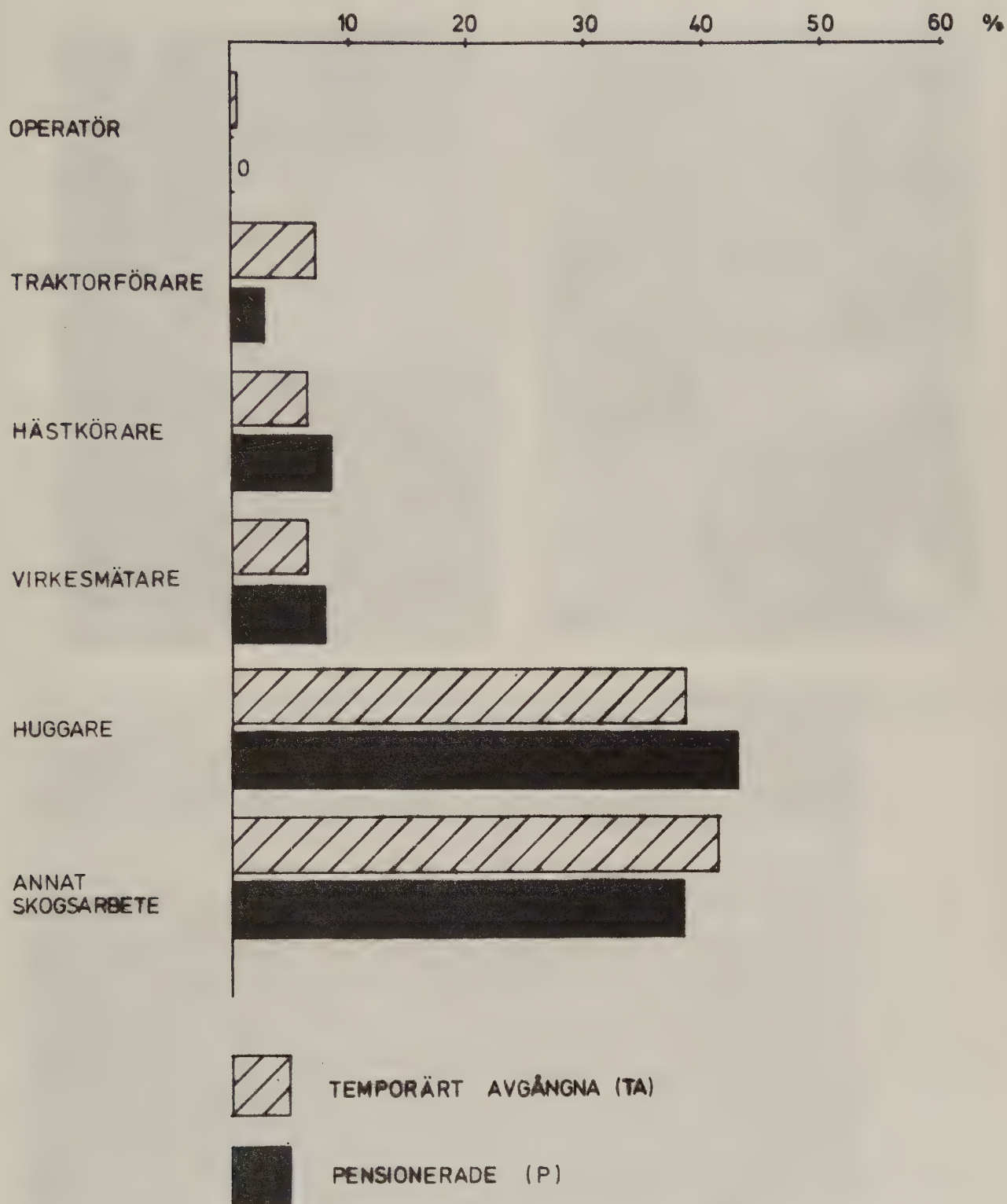
Att kontrollerna årligen har genomsnittligt större antal arbetsdagar än de lika gamla temporärt avgångna kan bero på högre frekvens av helårsanställning, lägre frekvens av bisysslor, lägre arbetslöshet och lägre sjuklighet.

Antalet arbetsdagar per år förutsattes i Bendz' och Yttermyrs undersökning (1966) vara 220. Tufvesson (1966) approximerade i sin studie över skogsarbetare antalet arbetsdagar per år till 200. Vehviläinen (1972) fann ett genomsnittligt antal av 115 arbetsdagar under en halvårslång observationsperiod för ett slumpurval av maskinförare.

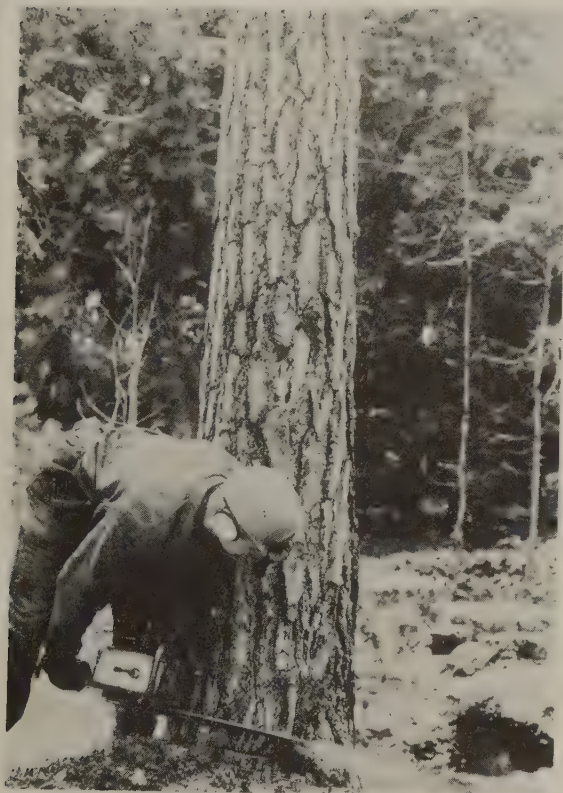
Fig 19 illustrerar fördelningen av huvudsysslor de tre sista åren före avgången. Nära 80% av dem som slutat sin anställning hade arbetat med huggning vintertid samt plant-sättning, skogsdikning eller flottning sommartid. Inga påtagliga skillnader föreligger mellan de temporärt avgångna och pensionärerna. Endast 3% av dem som avgått med pension har sysslat med traktorkörning. Motsvarande siffra för de temporärt avgångna är 7%.

Central avverkningsplats

Figur 19. Huvudsakliga arbetsuppgifter under de 3 sista åren före anställningens upphörande

Motormanuell avverkning

Traktordriven avverkning

Bendz och Yttermyr (1966) fann beträffande fördelningen av sysselsättningar bland studerade skogsarbetare att huggning sysselsatte 64% av samtliga och körning 21%. Sysselsättningsfördelningen bland de avgångna skogsarbetarna i föreliggande studie synes ganska väl återspegla frekvensen av förekommande sysslor i skogsarbetet, dock med någon tonvikt på arbeten av den lägsta mekaniseringsgraden, vilket är väntat.

BISYSSLOR FÖRE ANSTÄLLNINGENS UPPHÖRANDE

De avgångna är så utvalda, att personer med skogsarbete som bisyssla ej medtagits i undersökningen. Av de avgångna som intervjuats har 21% haft någon form av bisyssla under de 3 sista åren före anställningens upphörande (tabell 8).

Tabell 8. Antal skogsarbetare med bisysslor
under de tre sista åren före avgång

Bisysslor	Antal personer
Inga	452
Eget jordbruk	87
Flottning	11
Försäljningsverksamhet	7
Konstnärligt arbete	1
Övriga	12

Bland tjänstepensionärerna förekom den högsta frekvensen bisysslor, 26%, medan ålders- och förtidspensionärerna uppvisade den lägsta, 15%. Den vanligaste bisysslan var eget jord- och skogsbruk (72%). Ingen frekvensskillnad rådde därvidlag mellan temporärt och permanent avgångna.

Flottningsarbete utgör allt mer sällan bisyssla för skogsarbetare. Transporten till kustens fabriker övertages av lastbilar.

Av samtliga avgångna skogsarbetare idkar ca 15% eget jord- och skogsbruk vid sidan av skogsarbetet, och ytterligare 6% har andra bisysslor. Denna blandsysselsättning är näringspolitiskt motiverad (Bylund, 1972) och synes också ha accepterats av de olika skogsföretagen, kanske främst av Domänverket (SOU 1962:1).

Gruppen utan bisysslor hade i genomsnitt presterat 15 arbetsdagar mer per år före anställningens upphörande än gruppen med bisysslor. Ingen påtaglig skillnad förelåg här mellan olika åldersgrupper.

INKOMSTUTVECKLING

I föreliggande undersökning har den dagliga sjukpenning som försäkringskassan utbetalar i händelse av sjukdom använts som ett mått på inkomsten.

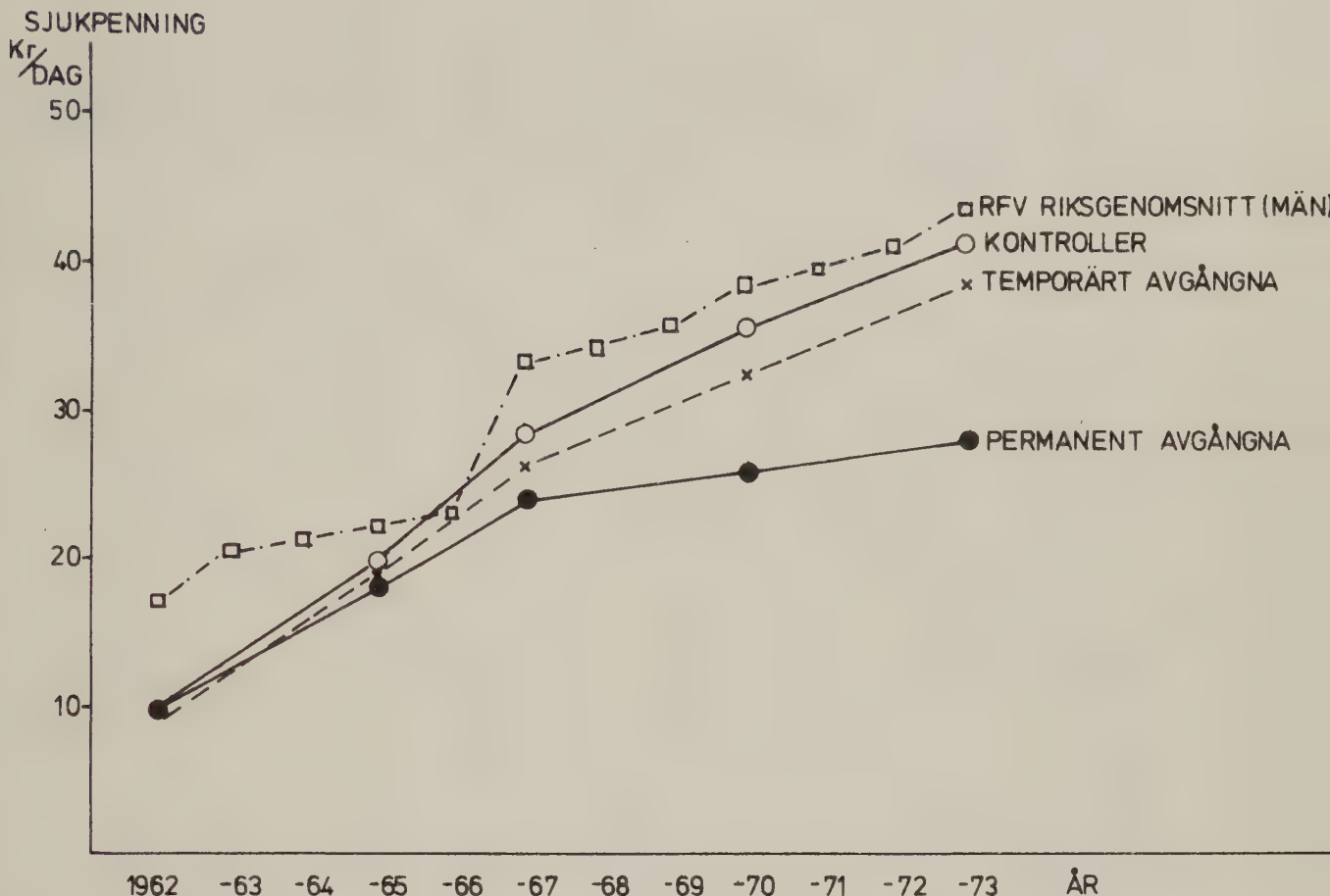
Sjukpenningklass anger vilken daglig sjukpenning försäkringskassan utbetalar till den försäkrade vid sjukdom. Den högsta dagliga sjukpenningen var 1962 20 kr, 1963 28 kr, 1967-1973 52 kr. Fram till 1974 var sjukpenningen icke skattepliktig.

Efter 1962 noteras sjukpenningklassen på F-korten med 4 siffror varav de 2 första anger den sjukpenningklass enligt vilken sjukpenningen totalt utbetalas, de 2 sista den sjukpenningklass som motsvaras av inkomst från anställning. I föreliggande undersökning har den dubbla uppgiften medtagits, då en del skogsarbetare är egna företagare vid sidan om skogsarbetet.

Tilläggssjukpenning är det belopp, som utgår utöver den för hemmafru s k obligatoriska sjukpenningen. 0-klass innebär att någon sjukpenning ej utgår vid sjukdom. Detta inträffar dels för personer som ännu ej fått förvärvsinkomst, dels för dem som erhållit hel förtidspension eller ålderspension.

I fig 20 redovisas för perioden 1962-1973 den dagliga genomsnittliga sjukpenningen inom var och en av kategorierna temporärt avgångna, permanent avgångna samt kontroller.

Kontrollernas sjukpenning ligger år från år något högre än de temporärt avgångnas. Sjukpenningen stiger dock i ungefär samma takt i de båda grupperna. De permanent avgångna

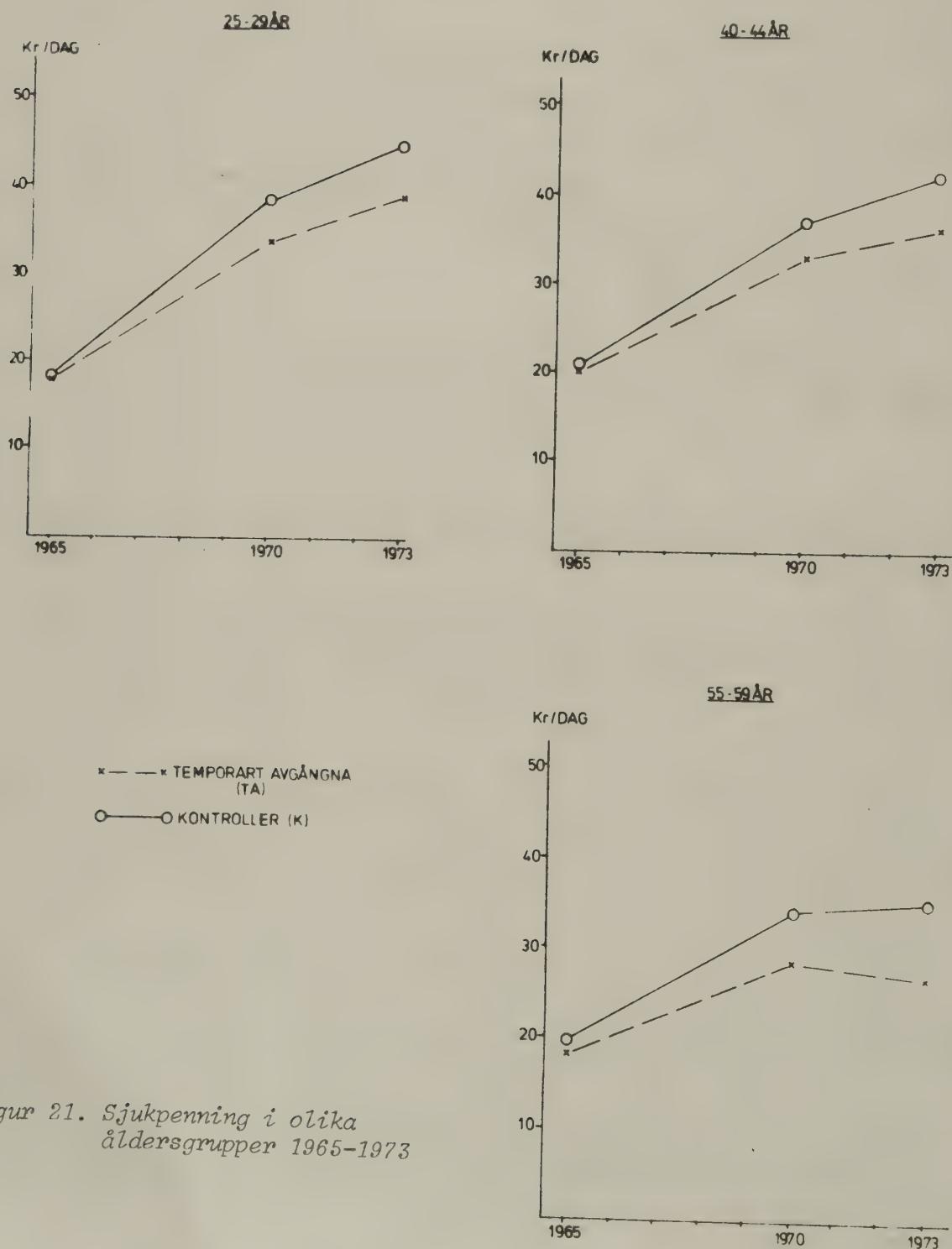

Figur 20. De avgångnas och kontrollernas sjukpenning 1962-1973 jämförd med riksgenomsnittet

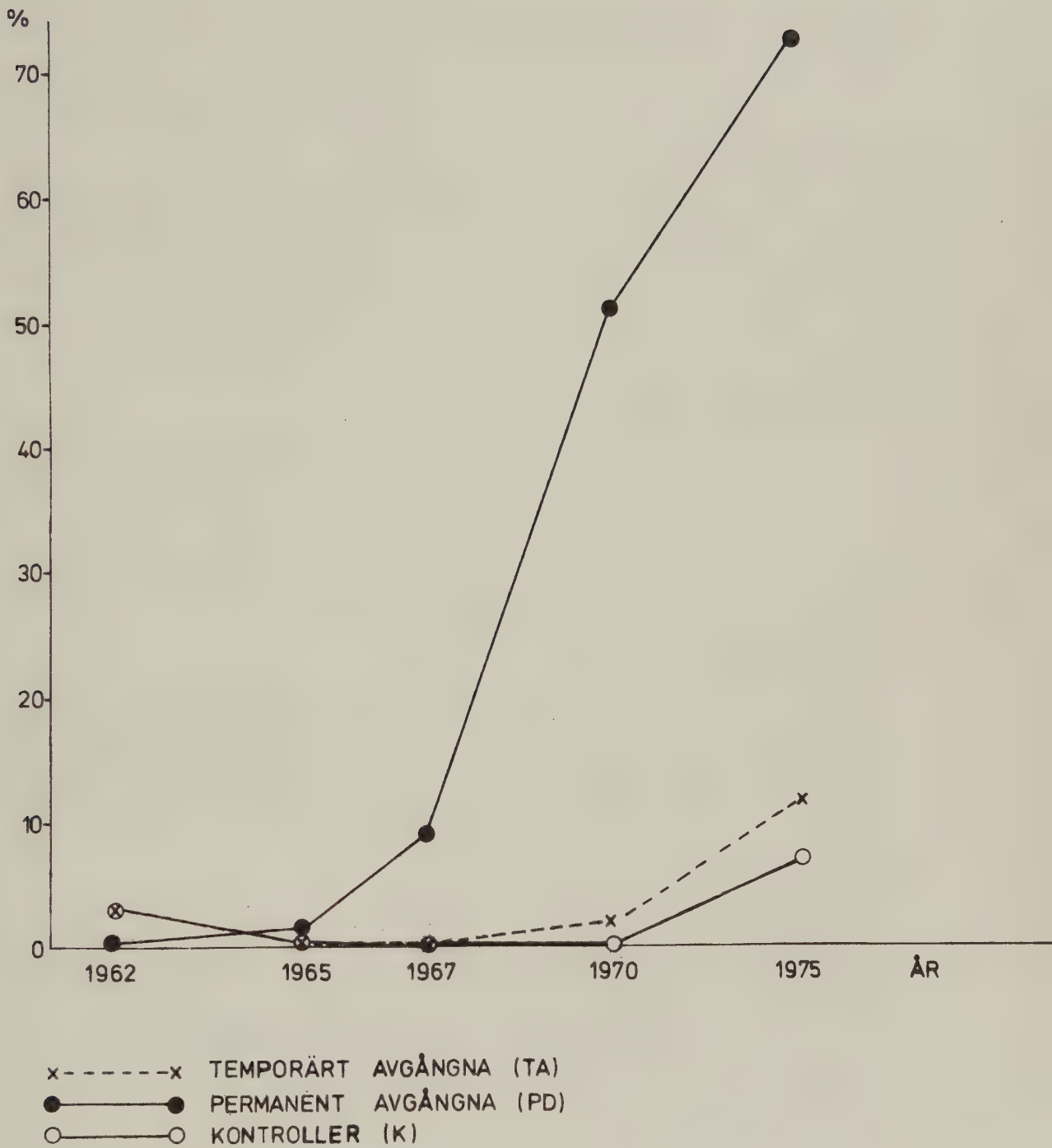
har från och med 1965 lägre sjukpenning än temporärt avgångna och kontroller. Skillnaden blir efterhand allt större. I likhet med N Lundgren (1971) kan man konstatera att inkomsten för skogsarbetare sjunker med åldern från 35-40-årsåldern (fig 21). Skillnaden mellan kontrollernas och de temporärt avgångnas inkomst kan delvis förklaras av att de förra har längre årlig arbetstid än de senare.

Den procentuella andelen personer som saknar sjukpenning, 0-klassade, redovisas i fig 22. Man finner som väntat en snabb stegring av andelen personer i 0-klass bland de permanent avgångna. Ca tre år efter det anställningen upphört

saknar mer än hälften av de permanent avgångna sjukpenning. Kontrollerna följer i huvudsak samma utveckling som de temporärt avgångna.

Figur 21. Sjukpenning i olika åldersgrupper 1965-1973

Figur 22. Andel 0-klassade avgångna och kontroller 1962-1975, enligt försäkringskassan

SYSSELSÄTTNINGSGRUNDLÄGGNING

Arbetslöshet

Arbetslösheten i Sverige kartlägges genom anlitande av två källor:

- Statistiska Centralbyråns arbetsplatsundersökningar (AKU), bestående av telefonintervjuer varje månad med 18.000 slumpvis utvalda personer i åldrarna 14-75 år.
- Arbetsförmedlingarnas sammanräkning av antalet personer som anmält sig som arbetssökande under 1 vecka (SOU 1971:43).

Arbetslöshetssiffrorna enligt AKU var för 1970 högre än de som framkom från arbetsförmedlingarna, utom för åldersgruppen 55 år och därutöver (SOU 1971:43).

Vid dokumenterad arbetslöshet föreligger följande möjligheter att erhålla ekonomiska bidrag:

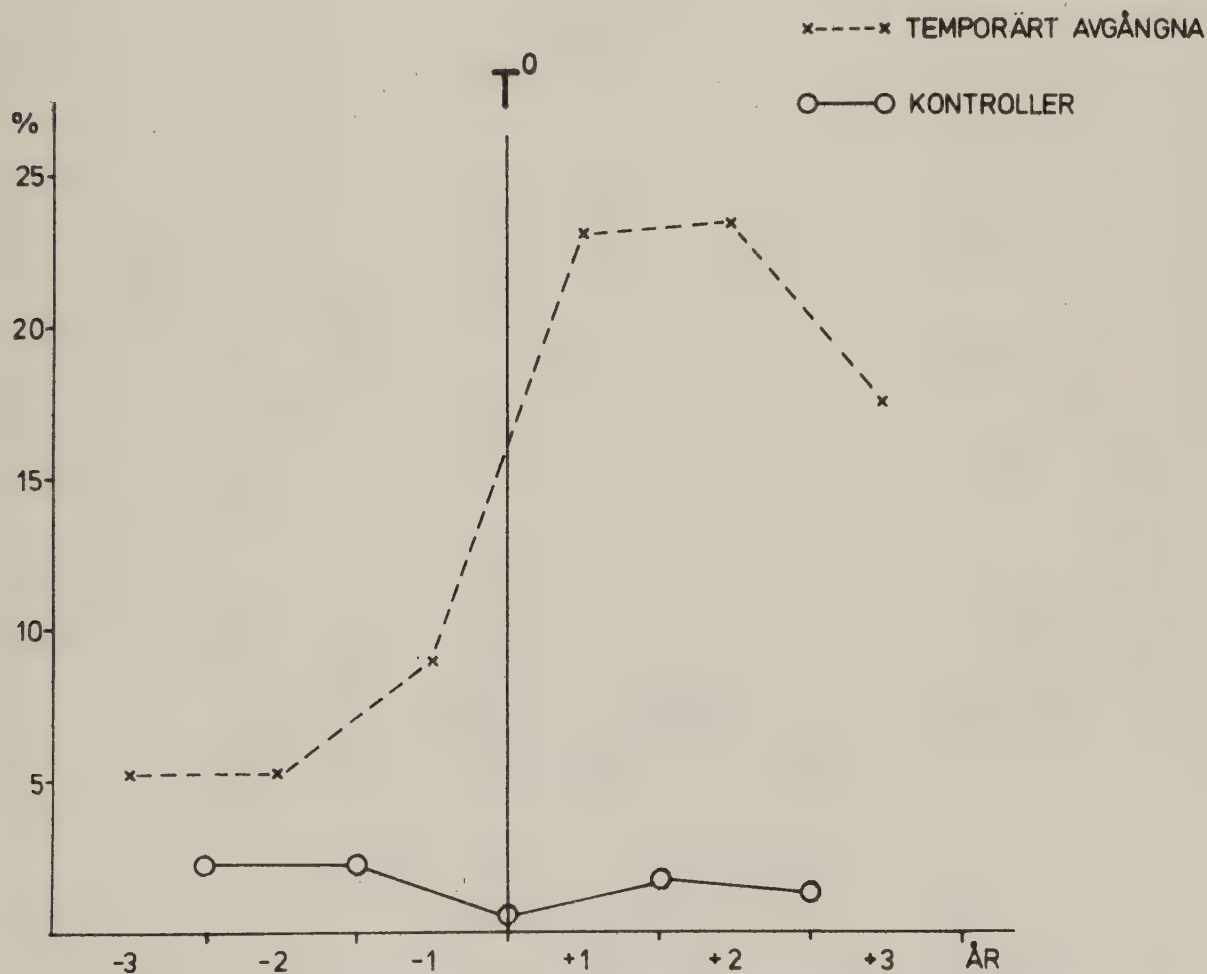
- Arbetslöshetsförsäkring
Försäkringen är frivillig och handhaves av arbetslöshetskassor organiserade av fackföreningarna. Arbetslöshetskassorna är erkända av Arbetsmarknadsstyrelsen och erhåller statsbidrag. Ersättning vid arbetslöshet utgår som en (fr o m 1976 skattepliktig) dagpenning under högst 150 dagar, undantagsvis 200 dagar per kalenderår. Personer i åldern 60-67 år kan dock uppbära ersättning under ytterligare 300 dagar.
- Statligt omställningsbidrag
Denna skattepliktiga ersättning utgår med högst 800 kr per månad till arbetslösa över 60 års ålder. Personerna skall ha blivit utförsäkrade från erkänd arbetslöshetskassa eller inte alls ha varit medlemmar i sådan. När denna bidragsform infördes i slutet av 1960-talet (SOU 1967:62), ökade antalet vid arbetsförmedlingarna anmälda arbetslösa, icke arbetslöshetsförsäkrade personer i åldern 55-66 år (Berglind & Lindqvist, 1972), vilka således då kunde erhålla omställningsbidrag.
- Avgångsbidrag
Genom avtal med SAF och LO den 1 januari 1965 bildades Arbetsmarknadens Försäkringsbolag (AFA) för administration av detta ekonomiska stöd vid arbetslöshet. För att vara berättigad härtill skulle en person vara minst 50 år gammal, ha arbetat minst 5 år i följd, huvudsakligen på heltid och ha blivit arbetslös på grund av driftsmässig förändring.
- Kommunalt kontantunderstöd
Utgår till arbetslösa som ej tillhör erkänd arbetslöshetskassa eller som utförsäkrats från sådan. Kommunens åtagande att betala stödet är frivilligt.

- Förtidspension

Genom bestämmelsen om vidgad rätt till förtidspension från den 1 juli 1972 kunde ökad hänsyn tagas till den arbetsmässiga situationen för arbetslösa över 63 års ålder.

- Förtida uttag av ålderspension

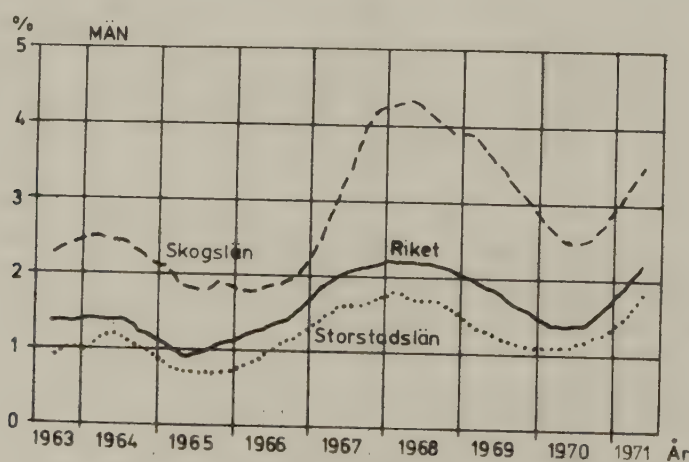
De temporärt avgångna var till 70% medlemmar i erkänd arbetslöshetskassa, kontrollerna till 72%. Frekvensen stämmer väl med det värde på 70% som Gotte (1972) fann vid sin inventering bland skogsarbetarna i Norrbotten och Västerbotten.

Figur 23. Årlig andel personer som erhållit arbetslöshetsersättning

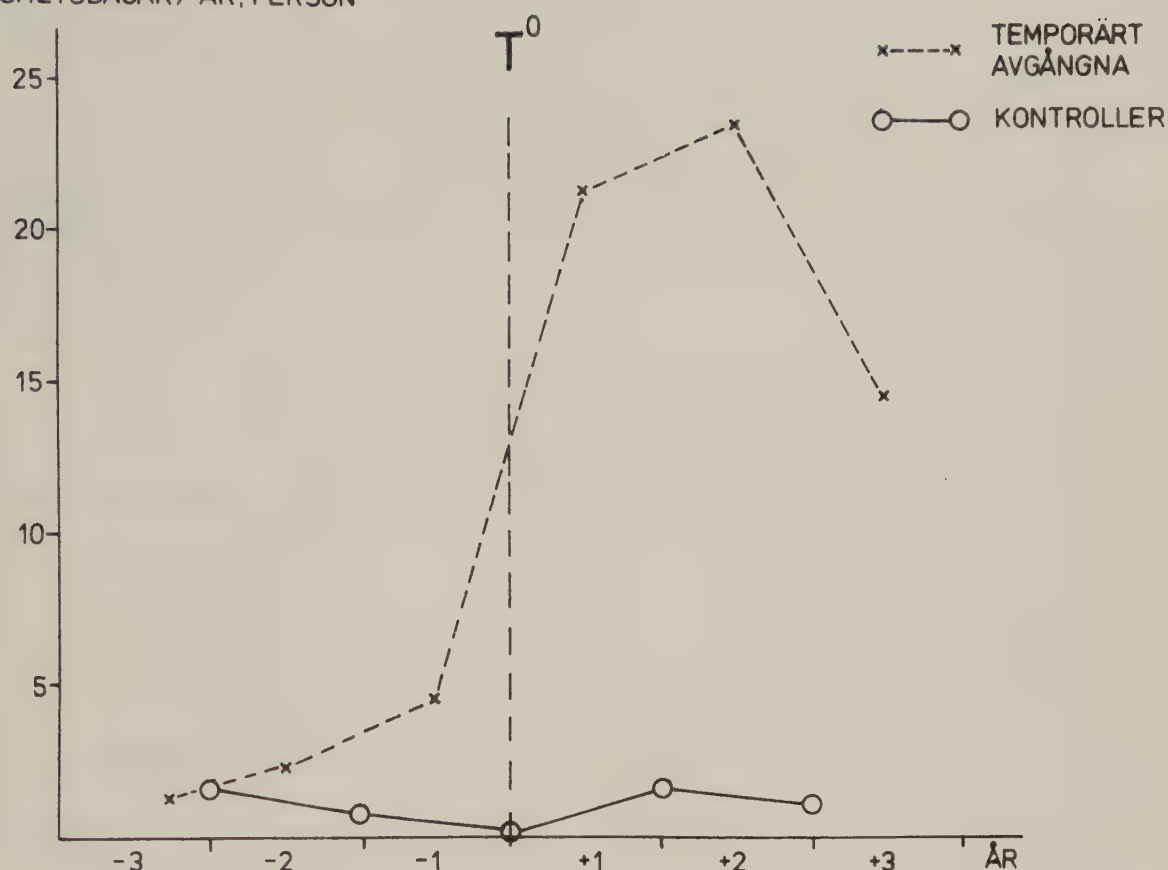
T^0 = tidpunkten för anställningens upphörande för de avgångna skogsarbetarna. Medianen för T^0 är approximativt halvårsskiftet 1967. År -1 = tolv månaders perioden före anställningens upphörande, år +1 = tolv månaders perioden efter anställningens upphörande o s v.

I fig 23 anges för varje år under observationsperioden andelen medlemmar i arbetslöshetskassa, vilka erhållit ersättning för minst en dags arbetslöshet. Tidpunkten T^0 (se sid 46) antages för de avgångna sammanfalla med halvårsskiftet 1967. Av figuren framgår att bland de temporärt avgångna frekvensen av arbetslöshet innan anställningen upphör är dubbelt så hög som bland kontrollerna ($p < 0,001$). Arbetslösheten stiger mycket kraftigt omedelbart efter avgången. Överensstämmelsen mellan enkät och registeruppgifter med avseende på arbetslöshetsdata är god. Av enkätgruppen blev 21,4% arbetslösa i samband med anställningens upphörande och erhöll ersättning från erkänd arbetslöshetskassa. Motsvarande siffra från arbetslöshetskassornas register var 22,0%. Först under tredje året efter det anställningen upphört sjunker andelen arbetslösa något. Jämfört med de avgångna ligger arbetslösheten bland kontrollerna på en mycket låg nivå, så låg att inte ens den konjunkturbetingade arbetslösheten kan skönjas (fig 24).

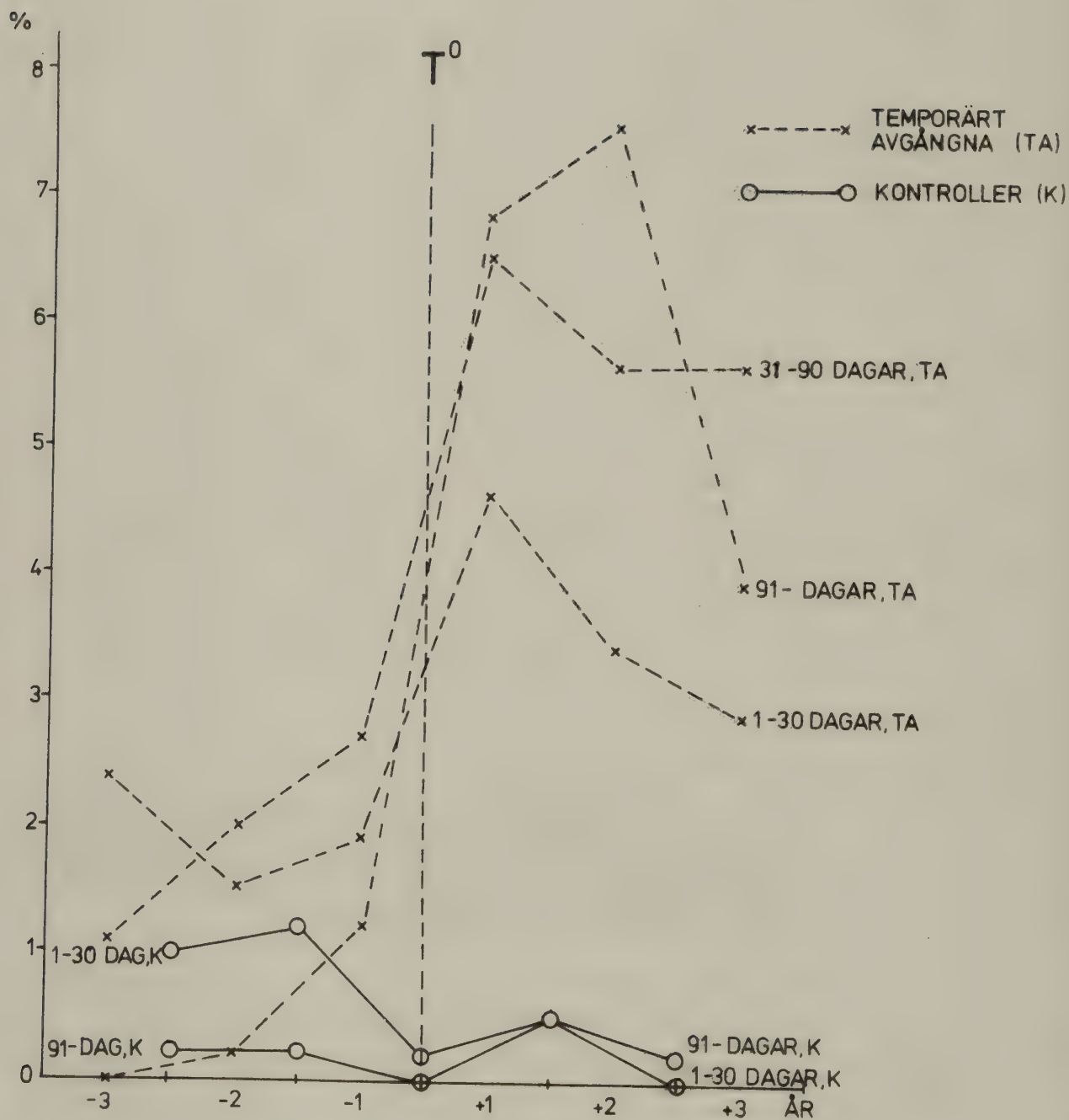
Figur 24. Arbetslöshetsfrekvensen 1963-1971 i olika delar av landet
(Arbetskraftens struktur och dimensioner, SOU 1971:43.)

Utvecklingen av antalet ersättningsdagar per medlem och år går i stort sett parallellt med antalet arbetslösa (fig 25). I fig 26 har årliga andelen arbetslösa medlemmar fördelats efter den ersatta arbetslöshetstidens längd.

ERSATTA ARBETS-
LÖSHETSDAGAR / ÅR, PERSON

Figur 25. Arbetslöshetsdagar ersatta av erkänd arbetslöshetskassa
 T^0 = tidpunkten för anställningens upphörande för de avgångna skogsarbetarna. Medianen för T^0 är approximativt halvårsskiftet 1967. År -1 = tolv månaders perioden före anställningens upphörande, år +1 = tolv månaders perioden efter anställningens upphörande o s v.

Enligt enkätuppgifterna blev 33% av de temporärt avgångna arbetslösa när anställningen upphörde (fig 37). Ersättning från erkänd arbetslöshetskassa utgick till 64% av dessa. Av pensionärerna blev 37% arbetslösa och 58% av de arbetslösa pensionärerna fick ersättning från arbetslöshetskassa. Pensionärerna tycks, enligt enkätuppgifterna, i mindre utsträckning än de temporärt avgångna, ha känt sig ekonomiskt och psykiskt pressade, trots att en lägre andel av dem åtnjöt ersättning från arbetslöshetskassa.

Figur 26. Årliga andelen arbetslösa skogsarbetare fördelade på arbetslöshetstidens längd

Perioden 31-90 dagar är av åskådighetsskäl ej redovisad för kontrollerna.

Även om de temporärt avgångna på grund av sin helårsanställning har en låg arbetslöshet i jämförelse med andra grupper skogsarbetare (tabell 9), vilket även framkommer i t ex Heikkinheimos (1975) material från 1969, kvarstår faktum att de redan före anställningens upphörande drabbats av arbetslöshet i större omfattning än de jämnåriga kontrollerna.

Tabell 9. Andel medlemmar som erhållit arbetslöshetsersättning från skogsarbetarnas erkända arbetslöshetskassa

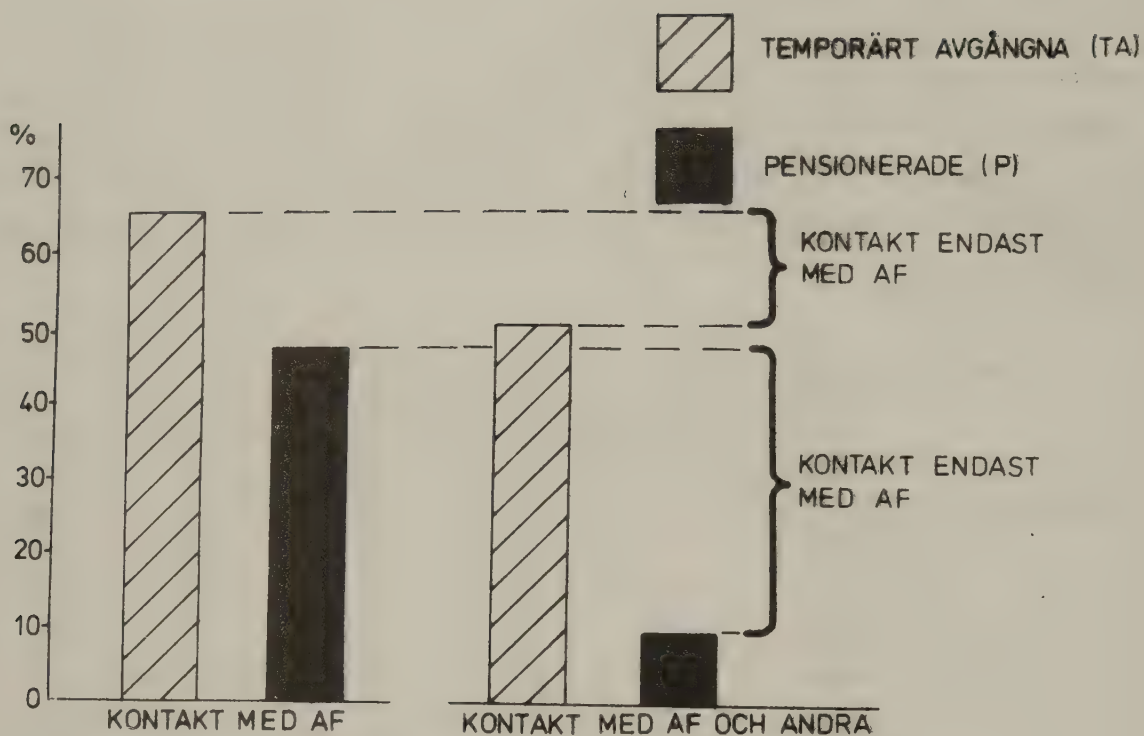
År	%
1964/65	23
1965/66	25
1966/67	22
1967/68	27
1968/69	28

(Årsberättelser från arbetslöshetskassorna 1965-1969.)

Försök att få ny anställning

Ett mindre antal av skogsarbetarna har på olika sätt försökt behålla anställningen (TA = 23%, P = 14%). Att de flesta ej gjort några sådana försök är förklarligt, då 62% av de temporärt avgångna och 25% av pensionärerna enligt egen uppgift tog initiativet till anställningens upphörande.

De som sökt ny anställning har antingen tagit en *formell kontakt* med arbetsförmedlingen eller använt sig av *informella kontaktvägar* och gjort muntliga eller skriftliga förfrågningar hos olika arbetsgivare eller enskilda personer, annonserat och dylikt. I många fall har vederbörande använt bägge vägarna. I vilken utsträckning de skilda kontaktvägarna utnyttjats framgår av fig 27. Arbetsförmedlingen spelar en stor roll för både temporärt och permanent avgångna (enligt enkät: TA = 65,5%, P = 47,1%; enligt registerkälla: TA = 64,4%, PD = 48,5%). För de temporärt avgångna spelar även den informella kontaktvägen en viktig roll (51%), men de pensionerade

Figur 27. Kontaktvägar för att erhålla ny sysselsättning

använder sig av den i liten omfattning. De informella kontaktvägarna fördelar sig som fig 28 visar.

Av kontrollerna kontaktar 11,9% arbetsförmedlingen under den 5-åriga observationsperioden. Skillnaden gentemot TA är signifikant ($p < 0,001$).

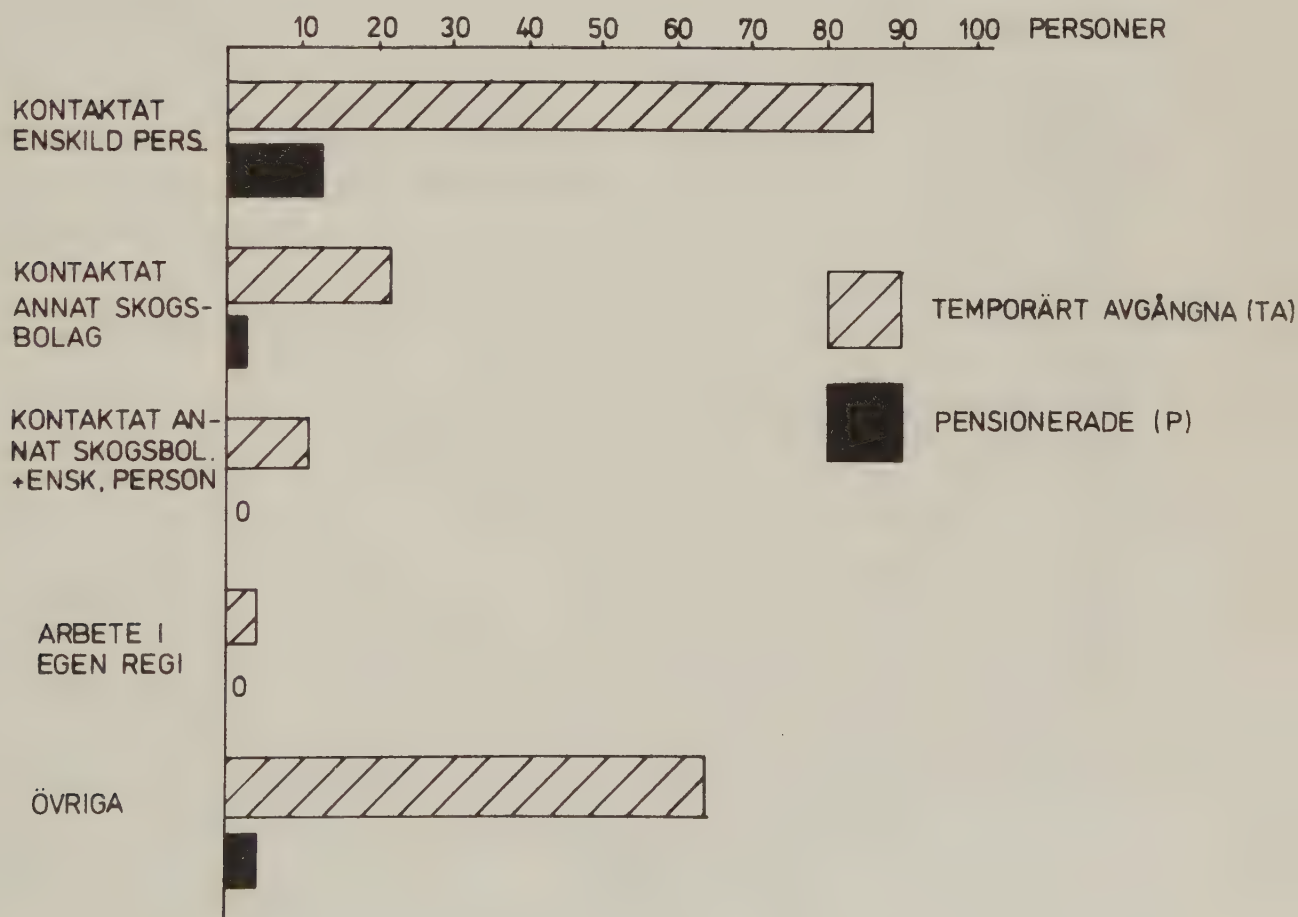
De avgångnas kontakter med arbetsförmedlingen ökar signifikant ($p < 0,001$) efter att anställningen upphört (fig 29).

Peterson (1971) fann i Jösseforsstudien att mindre än 50% av de anställda 6 månader före fabriksnedläggningen hade vidtagit någon åtgärd för att skaffa sig ny sysselsättning. I föreliggande undersökning kontaktade 34% av de temporärt avgångna arbetsförmedlingen under 3-årsperioden innan anställningen upphörde.

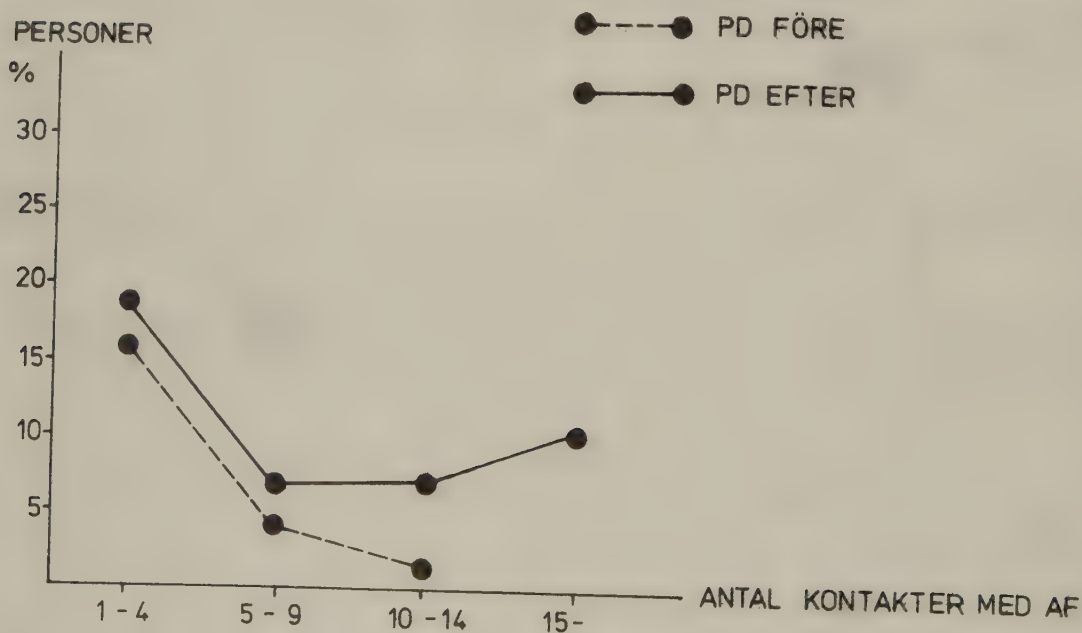
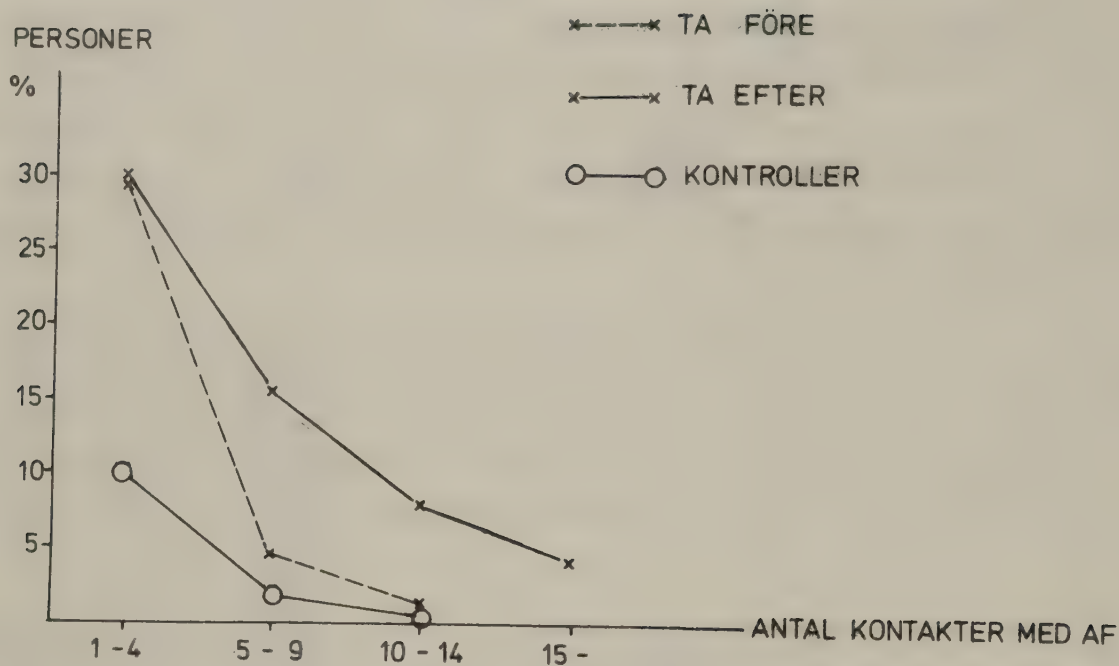
Thorslund (1975) konstaterade att nära 50% av personer i åldern 16-70 år i Gävleborgs län aldrig haft kontakt

med arbetsförmedlingen, och att majoriteten av dem som ville förändra sin arbetssituation men ej sökte anställning genom arbetsförmedlingen inte heller tog kontakt med potentiella privata arbetsgivare. Ca 34% av de temporärt avgångna och 51% av de permanent avgångna i föreliggande undersökning tog varken formella eller informella kontakter för att få nytt arbete.

Av skogsarbetarna uppgivna skäl till kontakt med arbetsförmedlingen belyses i fig 30. Övervägande antalet personer tog kontakt med arbetsförmedlingen för att få nytt arbete (TA = 62%, P = 65%), vilket bekräftar Thorslunds (1975) resultat, 65-74%. Utbildning var skälet för 17% av

Figur 28. Informella kontaktvägar för att erhålla ny sysselsättning

Figur 29. Andel skogsarbetare med arbetsförmedlingskontakt under observationsperioden

TA = temporärt avgångna

PD = permanent avgångna

Observationsperioden är för de avgångna 3 år före och 3 år efter anställningens upphörande, för kontrollerna 5 år.

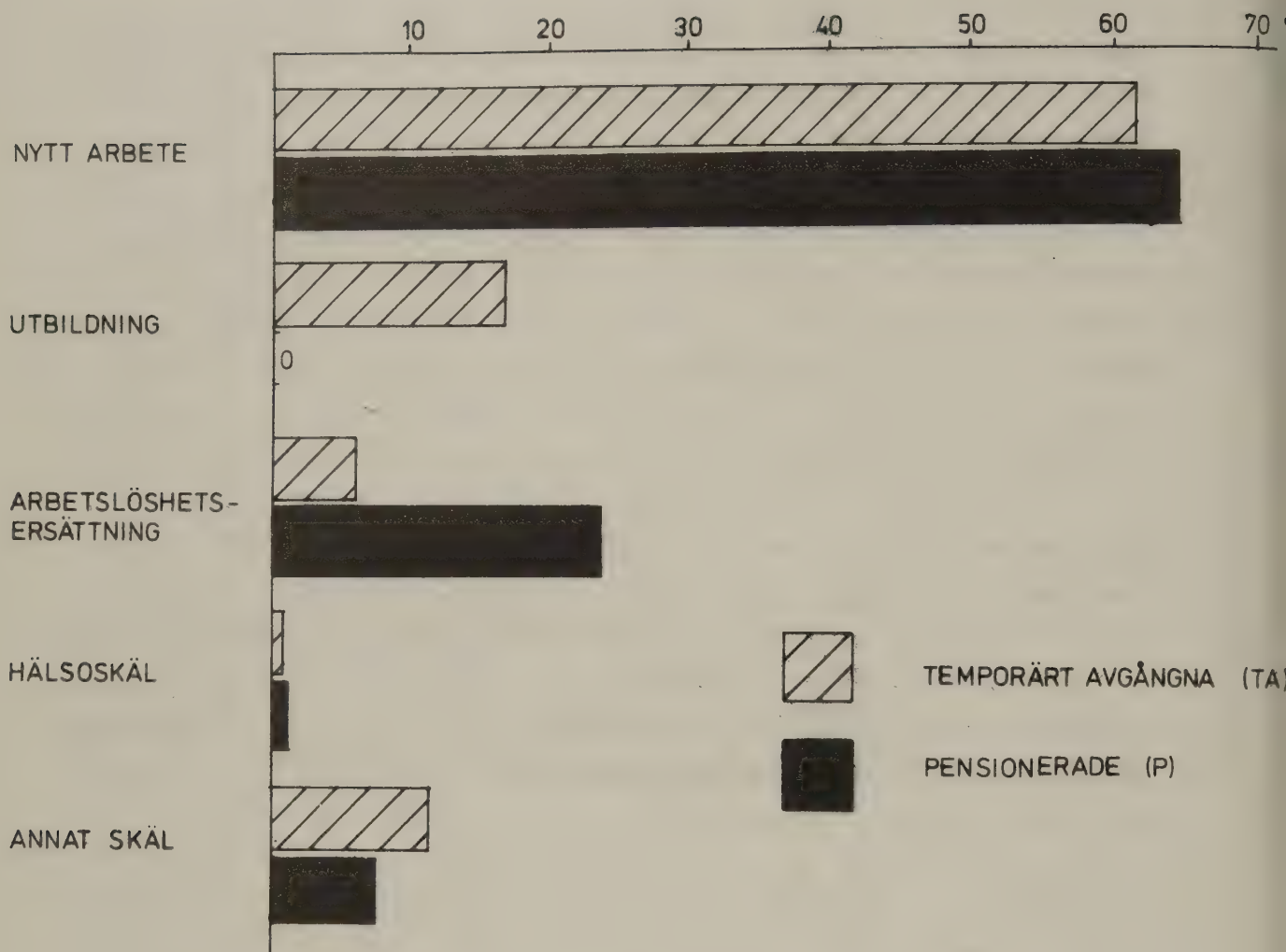
de temporärt avgångna. Ingen av de permanent avgångna tog kontakt av detta skäl, men väl för att få intyg om att de stod till arbetsmarknadens förfogande för att med stöd av detta erhålla ersättning från arbetslöshetskassa (24%).

Av de temporärt avgångna har av dem som kontaktat arbetsförmedlingen 89% erhållit arbetsplatsförslag, som flertalet ställt sig positiva till (fig 31). De permanent avgångna är något mindre gynnade och något mindre positiva. Kontrollerna får arbetsförslag i liten omfattning, och är sällan positiva till givna förslag. Signifikant skillnad gentemot de temporärt avgångna föreligger ($p < 0,001$).

Den hjälp man fick från arbetsförmedlingen (fig 32) domineras klart av beredskapsarbete, framför allt för de permanent avgångna (TA = 29%, P = 64%). Var femte av de temporärt avgångna och var tolfte av de permanent avgångna fick nytt arbete på öppna marknaden. Var fjärde av de temporärt avgångna, och ingen av de permanent avgångna fick någon form av utbildning. Majoriteten av de avgångna ansåg sig hjälpta av arbetsförmedlingens åtgärder (TA = 53%, P = 77%).

Var fjärde av de temporärt avgångna och var femte av de permanent avgångna har enligt de uppgifter skogsarbetarna själva lämnat varit i kontakt med arbetsvården i anslutning till anställningens upphörande. Registeruppgifterna anger endast hälften så höga frekvenser och anger för kontrollerna att endast 1,5% haft kontakt med arbetsvården under den femåriga observationsperioden. Av fig 33, som grundats på registeruppgifter, framgår att ingen påtaglig skillnad föreligger mellan temporärt avgångna och kontroller förrän under 12-månadersperioden innan anställningen upphört ($p < 0,01$). Värdena för de avgångna når sitt maximum under första året efter avgången. Kurvan sjunker sedan brant, särskilt för de temporärt avgångna.

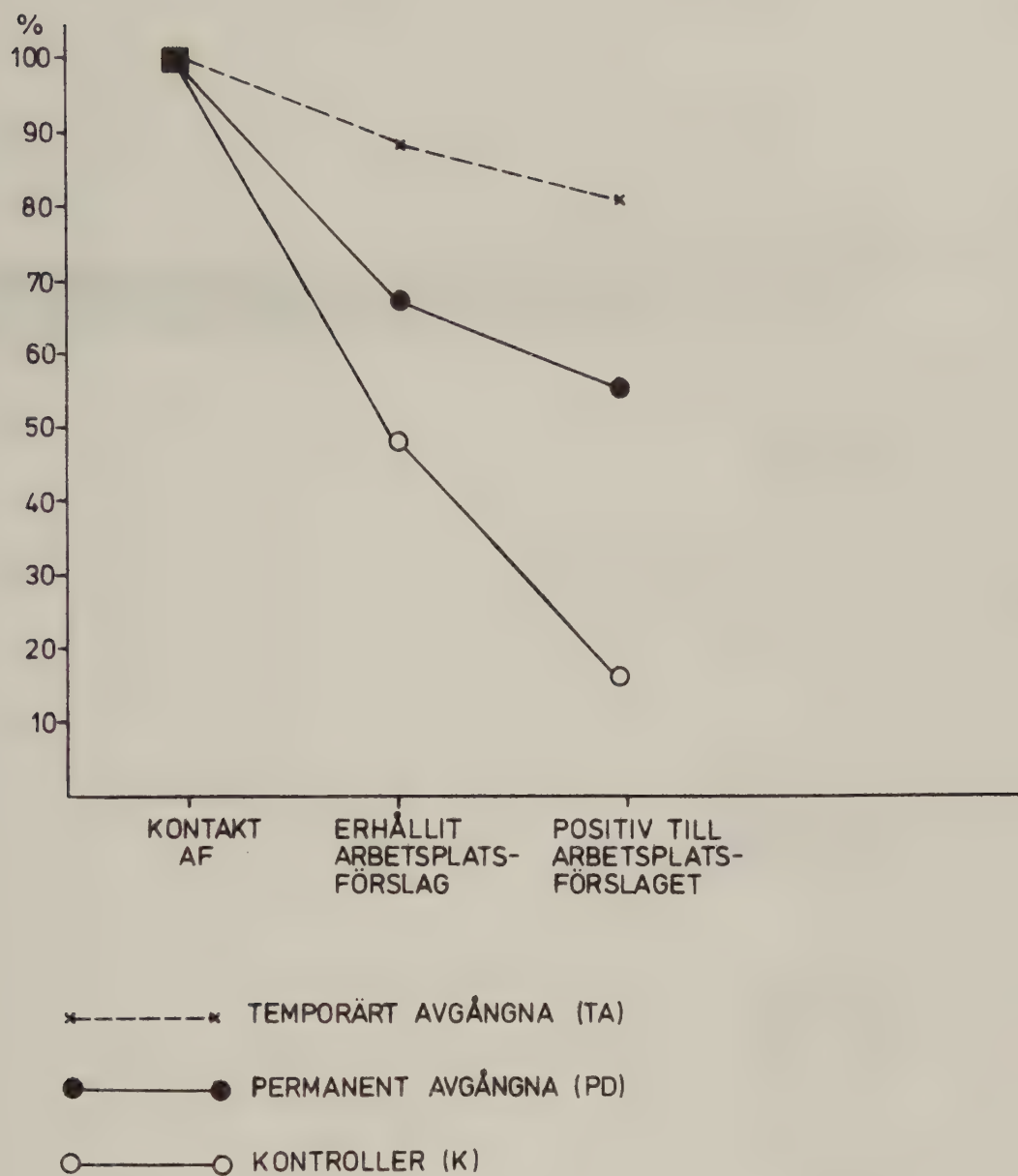
Den viktigaste remisskällan till arbetsvården (fig 34) är arbetsförmedlingen (TA = 38%, P(D) = 35%). Läkare

Figur 30. Skäl till kontakt med arbetsförmedlingen åberopade av avgångna skogsarbetare. Procentuell fördelning

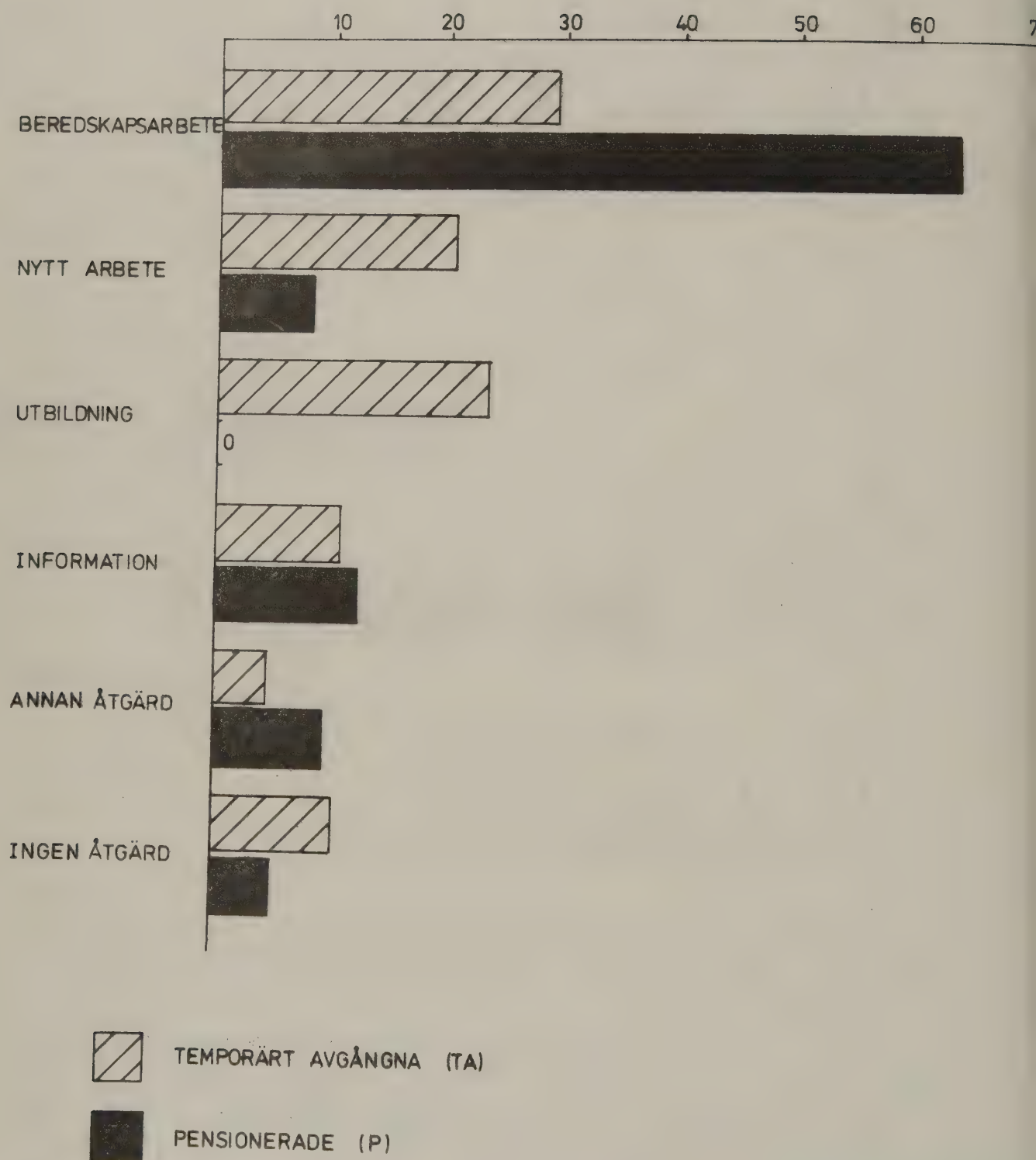
remitterar i icke obetydlig omfattning (TA = 27%, P(D) = 12%). Försäkringskassan spelar en roll framförallt för de permanent avgångna (TA = 4%, P(D) = 17%). Ca 15% ur båda kategorierna söker arbetsvård på eget initiativ.

Beträffande remissvägar till arbetsvården bekräftas delvis de fynd som gjorts av Román på ett klientel från Västerbottens län (1976). Jämföres Románs grupp av de rörelsehindrade män som sökt arbetsvård (medianålder 48 år) med de arbetsvårdssökande bland de temporärt avgångna i föreliggande undersökning erhålles vidstående tablå:

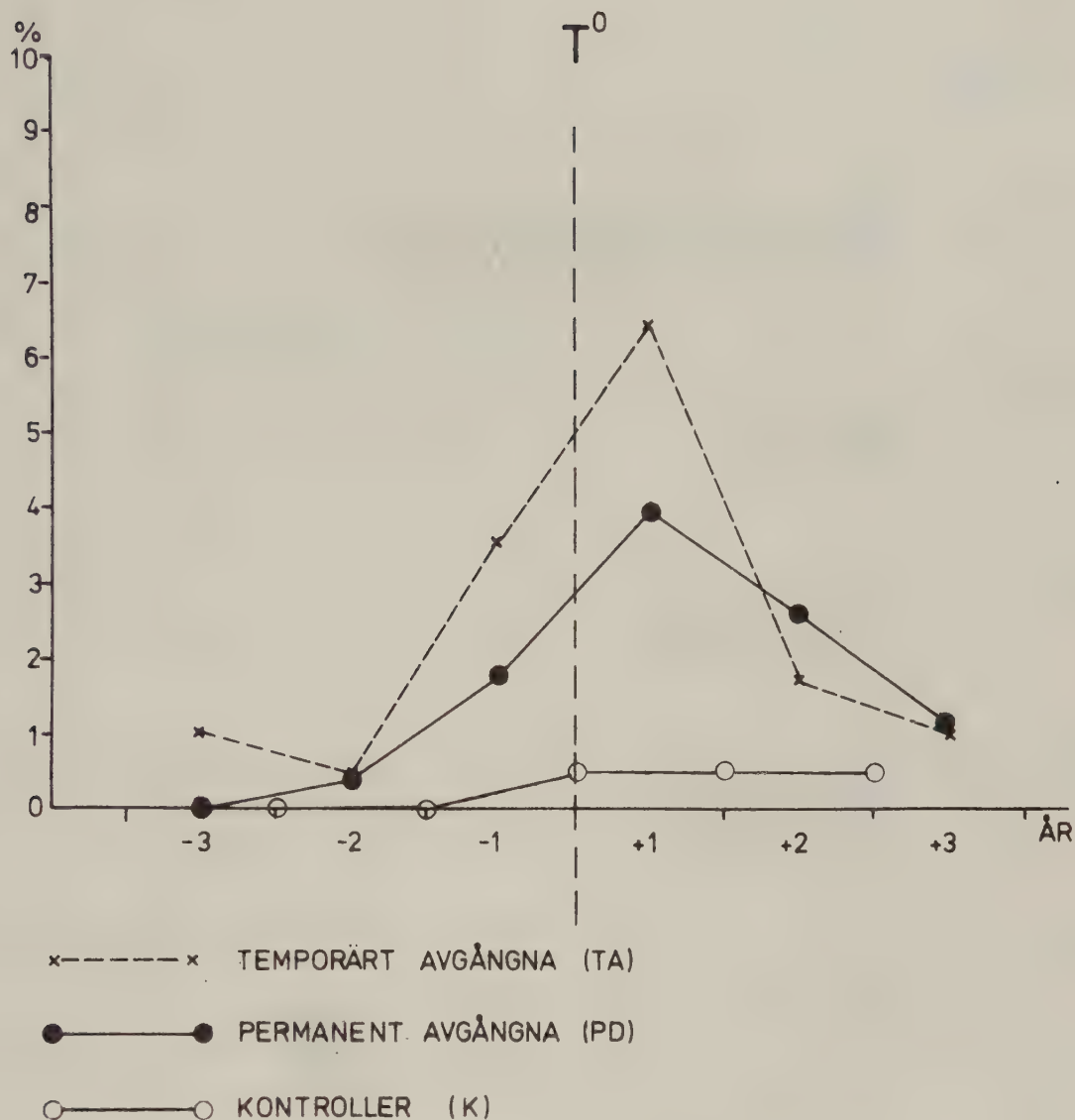

Figur 31. Resultat av kontakt med arbetsförmedlingen

	Rörelsehindrade män i Romåns undersök- ning	Temporärt avgångna i föreliggande undersökning
	Procentuell fördelning	
Arbetsförmedlingen	34	38
Läkare	15	27
Försäkringskassan	12	4
Socialvården	1	0

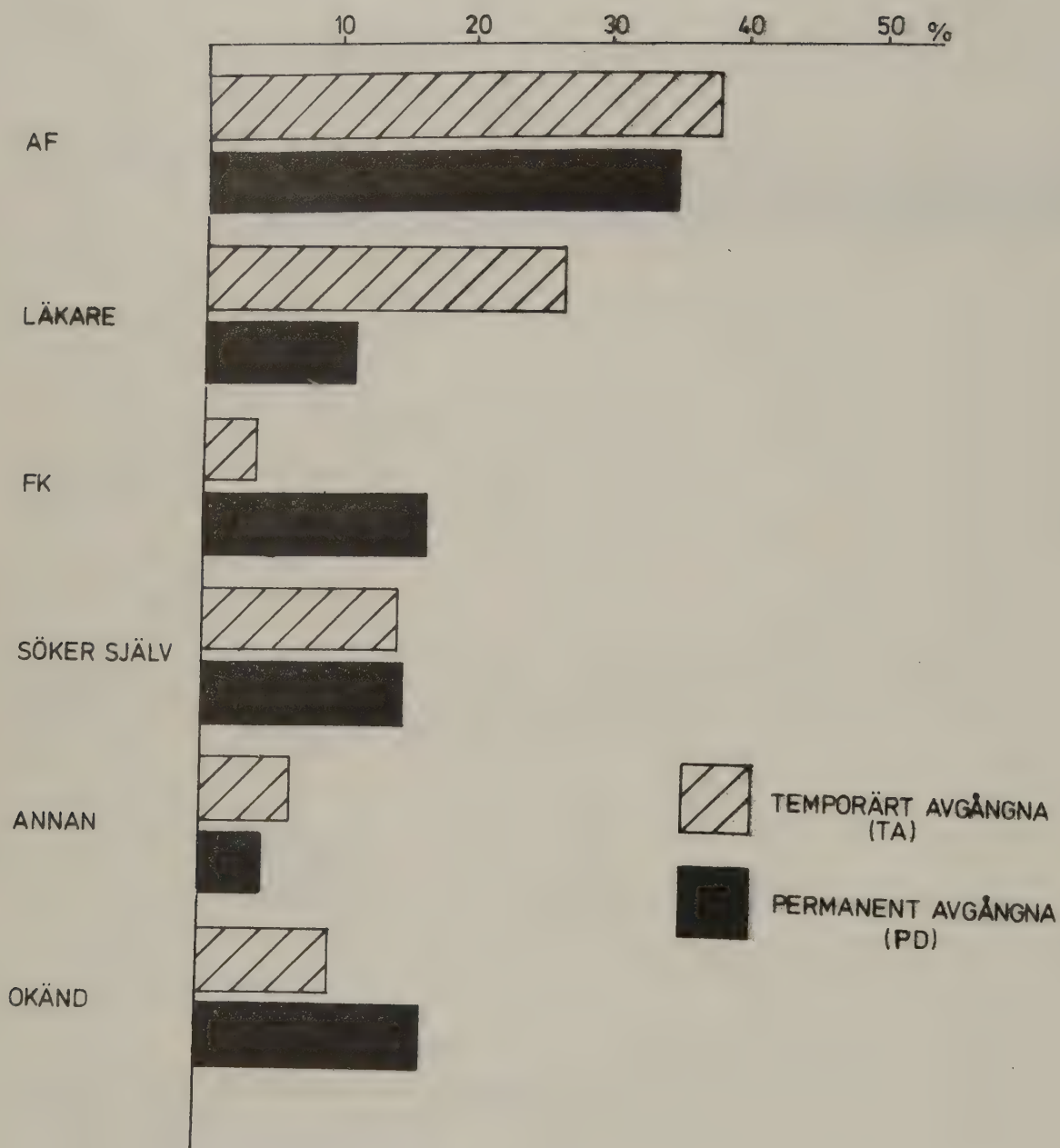
Figur 32. Av arbetsförmedlingen vidtagna åtgärder enligt avgångna skogsarbetare. Procentuell fördelning

Figur 33. Andel skogsarbetare som kontaktat arbetsvården

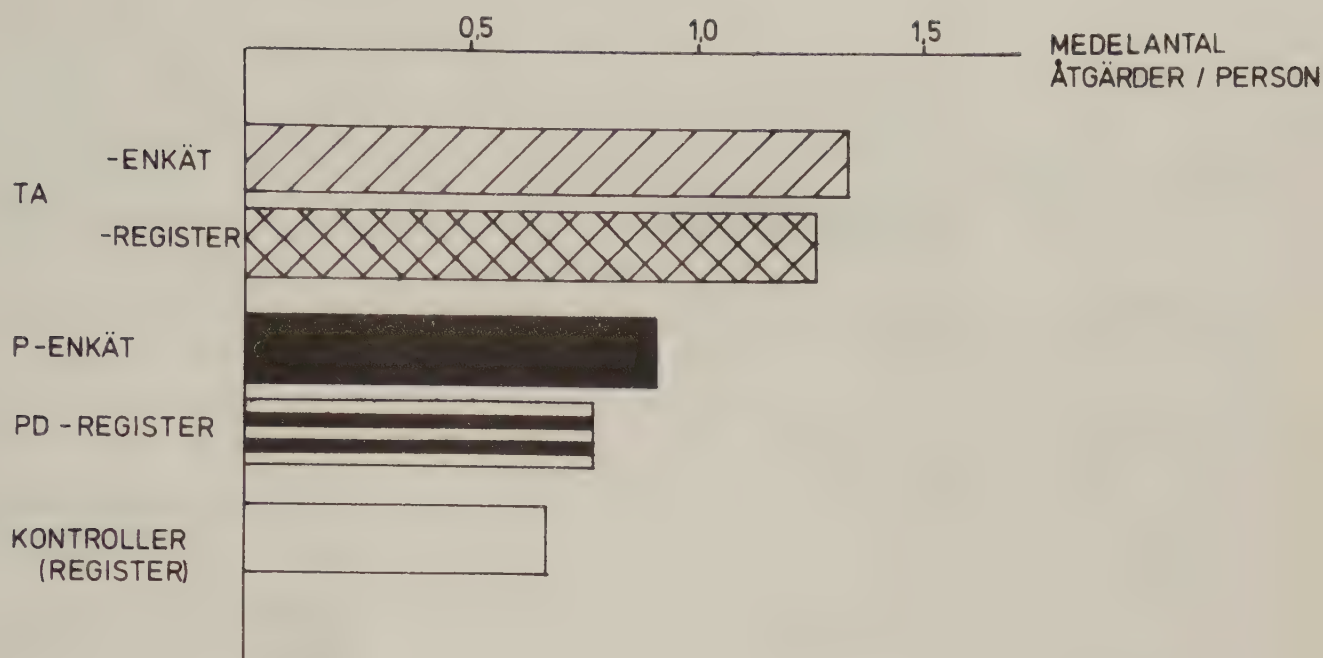
T^0 = tidpunkten för anställningens upphörande för de avgångna skogsarbetarna. Medianen för T^0 är approximativt halvårsskiftet 1967. År -1 = tolv månaders perioden före anställningens upphörande, år +1 = tolv månaders perioden efter anställningens upphörande o s v.

De arbetsvårdssökande bland de temporärt avgångna har blivit föremål för arbetsvårdsåtgärder i dubbelt så stor utsträckning som de bland kontrollerna (fig 35). Åtgärder-
nas art framgår av fig 36. Vanligast för de temporärt av-
gångna är utbildning och omskolning (49%), anlagsundersök-

Figur 34. Vägar till arbetsvården. Procentuell fördelning

ning och arbetsträning (22%), skyddat och halvskyddat arbete (18%), beredskapsarbete (17%), samt placering på öppna arbetsmarknaden (11%). För de permanent avgångna är beredskapsarbete vanligast (30%), därefter följer anlagsundersökning och arbetsträning (18%). För 13% av de permanent avgångna utmynnar kontakten med arbetsvården i förtidspension.

Figur 35. Enkät- och registeruppgifter om arbetsvårdsåtgärder

TA = temporärt avgångna

P = pensionerade

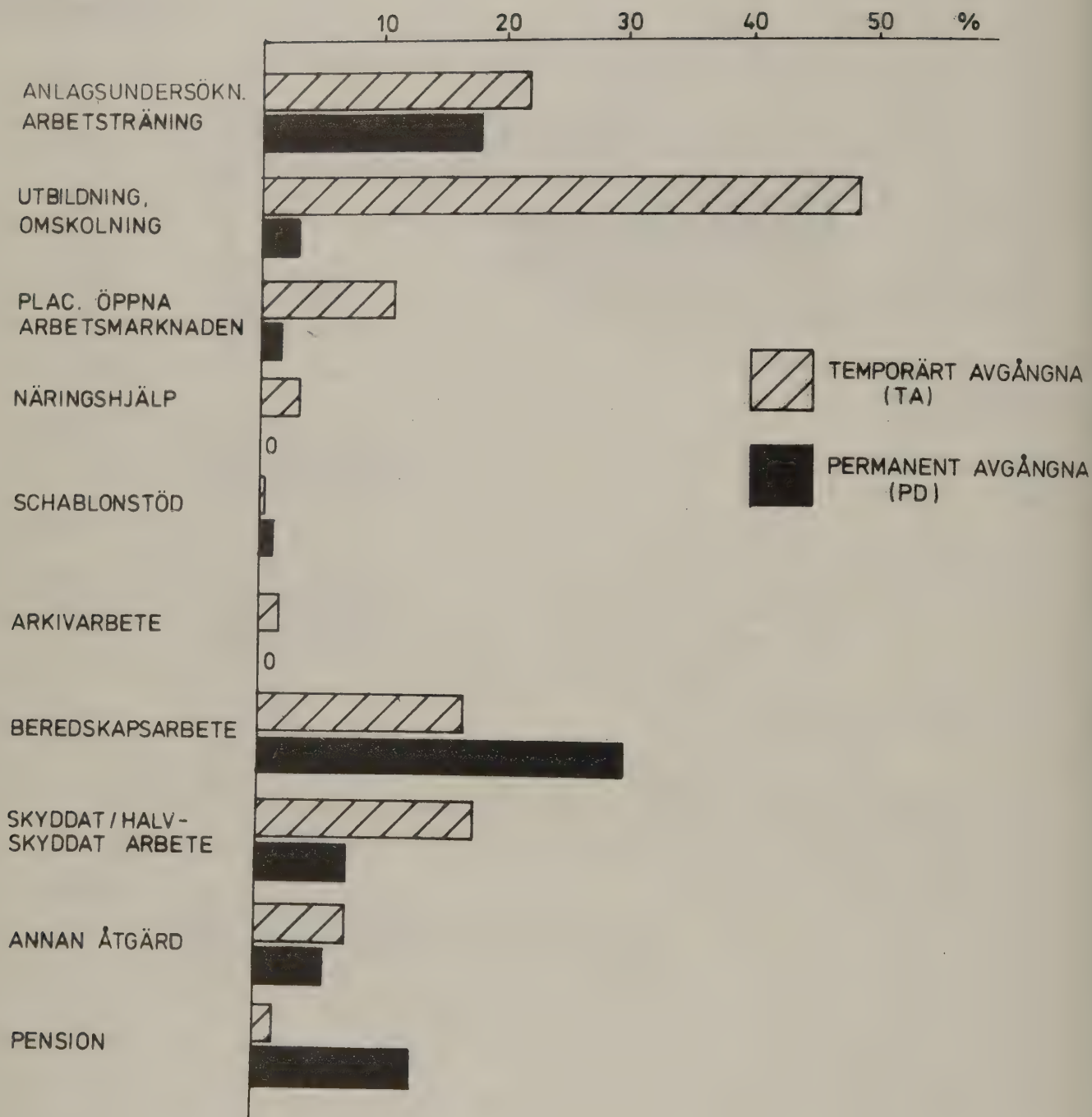
PD = permanent avgångna (pensionerade och avlidna)

Rehabiliteringsverksamheten vid Rygginstitutet i Torpshammar har ej anlitats. Vid jämförelsen med Romåns (1976) material beträffande arbetsvårdsåtgärder erhålles följande resultat:

	Rörelsehindrade män i Romåns undersök- ning	Temporärt avgångna i föreliggande undersökning
	Procentuell fördelning	
Utbildning	24	49
Arbetsplacering	11	11
Endast arbetspröv- ning, arbetsträning	15	22

Ca 40% av såväl de temporärt som de permanent avgångna ansåg sig ha fått effektiv hjälp av arbetsvården.

Arbetsvårdsresurserna anses otillräckliga trots den stora utbyggnaden under senare år. Antalet placeringar på öppna arbetsmarknaden har varit konstant. Som en följd härav

Figur 36. Arbetsvårdsåtgärder. Procentuell fördelning

har andelen arbetsvårdsåtgärder krympt 1965-1972, från 51% till 38% (Frunk-Lind & Solbrand, 1974). Bristen på resurser har bl a medfört att arbetsvården ej kunnat följa upp de enskilda arbetsvårdssökande under tillräckligt lång tid (Olsson, 1969; Berglind & Lindqvist, 1972).

Sysselsättning efter anställningens upphörande

Sysselsättningen vid fyra mättillfällen efter avgång åskådliggöres i fig 37.

Av de temporärt avgångna har 27% erhållit heltidsarbete månaden efter anställningens upphörande, 57% tre år senare. Endast några få procent av pensionärerna har fått heltidsarbete efter avgången. Många var sjukskrivna månaden efter avgången (TA = 13%, P = 20%). Andelen sjukskrivna minskade sedan efter hand.

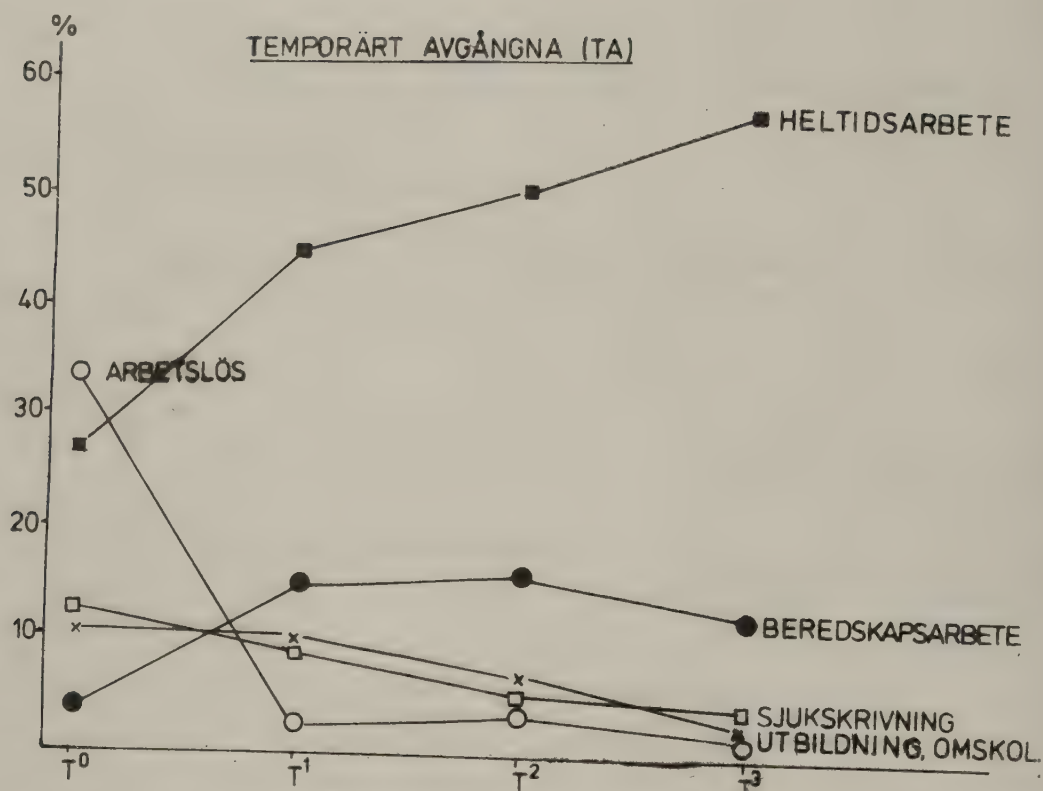
Utbildning/omskolning påbörjades omedelbart efter det anställningen upphört av 10% av de temporärt avgångna. Denna andel sjönk endast långsamt under observationsperioden.

Av särskilt intresse är att tre år efter avgången 36% av de avgångna som erhållit pension av något slag fortfarande var i arbete.

Många var arbetslösa månaden efter det anställningen upphört (TA = 33%, P = 37%).

Arbetslösheten minskar snabbt, och från T^1 ligger den stabilt på ungefär 3% i båda kategorierna av avgångna. Fig 38 illustrerar sysselsättningen efter arbetslöshetsperioden. Efter en initial arbetslöshetsperiod ökar andelen i beredskapsarbete bland de avgångna, och den är högre bland pensionärerna än bland de temporärt avgångna (T^1 : TA = 14%, P = 24%; efter arbetslöshet: TA = 37%, P = 47%).

Peterson (1973) konstaterade att 16 månader efter nedläggningen av Jösseforsfabriken hade 60% av de friställda fått ny anställning, 4% var sysselsatta i avvecklingsarbete, 13% klassificerades som ej yrkesverksamma, medan 22% fortfarande var arbetslösa. De anställda vid Jösseforsfabriken

Figur 37 a. De temporärt avgångnas verksamhet efter anställningens upphörande. Procentuell fördelning

T⁰ = anställningens upphörande (och månaden närmast efter)

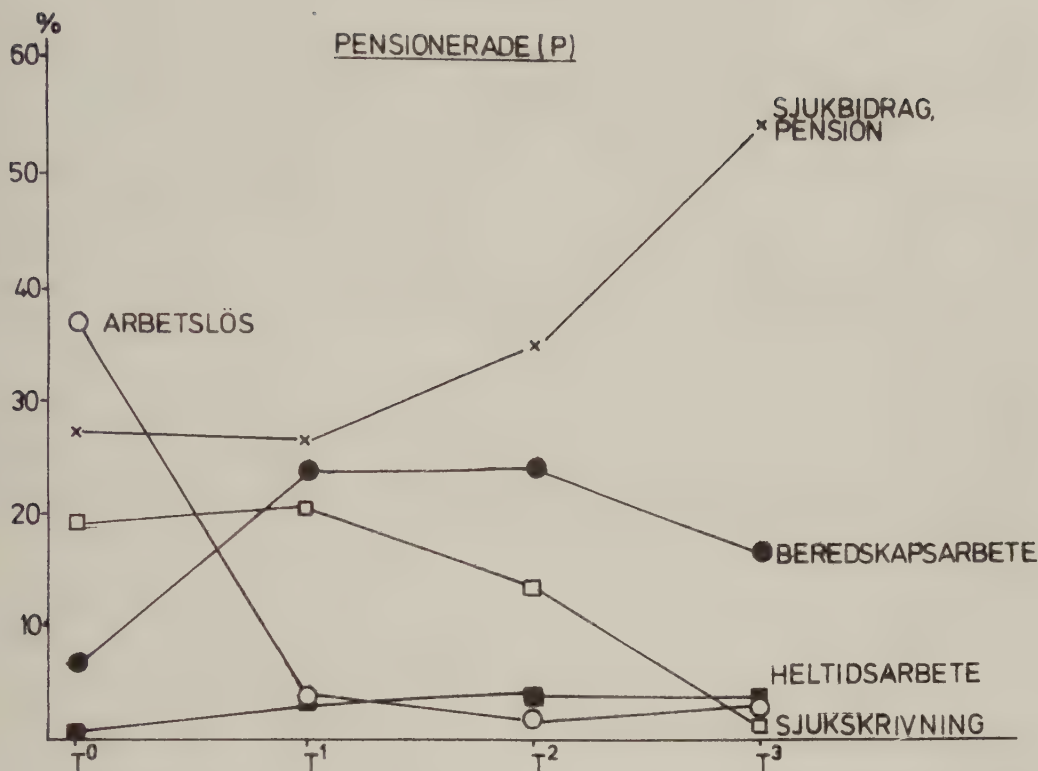
T¹ = 1 år efter anställningens upphörande

T² = 2 år efter anställningens upphörande

T³ = 3 år efter anställningens upphörande

hade en hög medianålder; hälften av dem var över 50 år vid företagsnedläggningen. I Jössefors hade 31% minst 3 månaders sammanhängande arbetslöshet efter friställningen. Motsvarande värde för de avgångna i föreliggande undersökning var 13% (tabell X, appendix).

När nedläggningen av Jösseforsfabriken ägde rum skulle omkring 300 personer beredas sysselsättning på kort tid och inom ett geografiskt begränsat område, som under tiden strax innan drabbats av flera företagsnedläggningar. Situationen i Jössefors var således en annan än i föreliggande undersökning. Nedläggningen av fabriken var dock aviserad minst 3 år i förväg. Trots den aviseringen hade 6 månader före nedläggningen mindre än 50% av de anställda vidtagit

Figur 37 b. Pensionärernas verksamhet efter anställningens upphörande. Procentuell fördelning

T⁰ = anställningens upphörande (och månaden närmast efter)

T¹ = 1 år efter anställningens upphörande

T² = 2 år efter anställningens upphörande

T³ = 3 år efter anställningens upphörande

någon åtgärd för att få ny sysselsättning (Peterson, 1971).

I Bahco-undersökningen (Ahlqvist & Nerell, 1972) konstaterades att 82% förvärvsarbetade och 9% var arbetslösa vid en enkät 6 månader efter friställningen 1969. Motsvarande interpolerade värden för de temporärt avgångna i föreliggande undersökning - genomsnittligt 7 år yngre - var 45% respektive 18%. Skillnaderna åskådliggör att tätorten synes erbjuda större sysselsättningsmöjligheter än glesbygden.

Tabell 10 visar andelen i arbetskraften (sysselsatta + arbetslösa) vid de olika mättidpunkterna. De temporärt avgångna uppnår inte under observationsperioden den andel, som 1968 utgjorde riksgenomsnittet för gifta män i samma ålder, 96% (SOU 1971:8). Dock bör här framhållas, att rent

Tabell 10. Procentuell andel sysselsatta och arbetslösa
bland temporärt avgångna och bland pensionerade

Tidpunkt	Kategori	
	Temporärt avgångna (TA)	Pensionerade (P)
Vid anställningens upphörande (T^0)	73	54
1 år efter avgång (T^1)	79	52
2 år efter avgång (T^2)	85	48
3 år efter avgång (T^3)	86	40

generellt glesbygdsbefolkningens andel i arbetskraften är lägre än riksgenomsnittet.

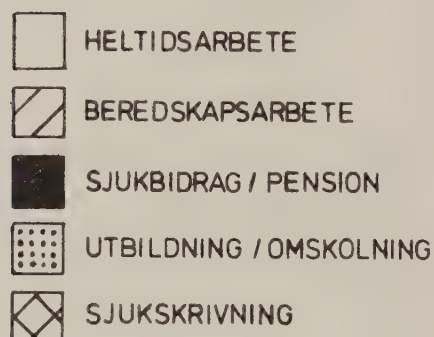
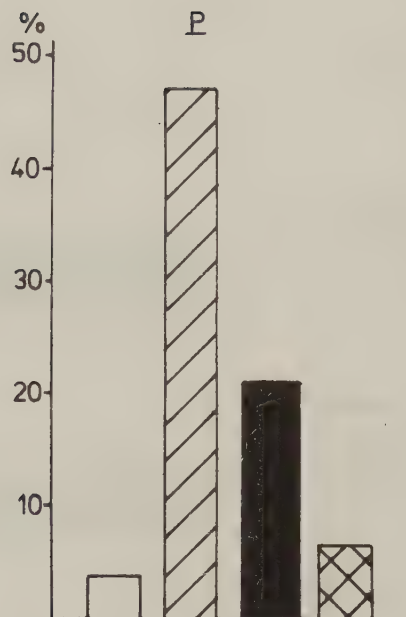
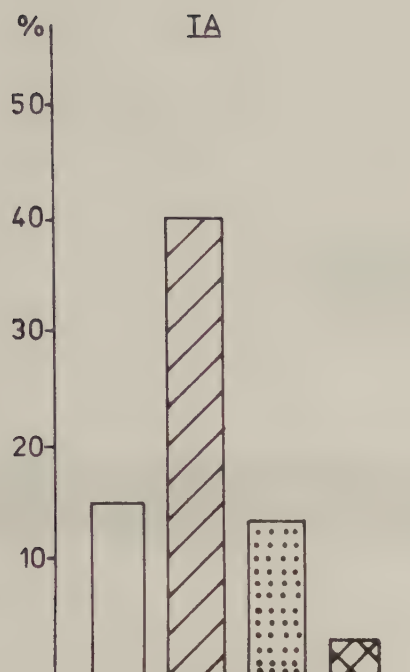
Utbildning och yrkestillhörighet efter anställningens upphörande

Sammanlagt genomgick 111 avgångna skogsarbetare (19% av de intervjuade) omskolning eller någon form av grundskole- eller yrkesutbildning, därav 87 via AMS. Av 22 personer erhöll var och en två utbildningar, och 4 personer erhöll vardera tre.

Grundskole- och gymnasiestudier omfattade 1/4 av utbildningarna. Bland yrkesutbildningarna dominerade verkstads- och metallutbildning (42%). Därefter kom elektroutbildning (11%) och utbildning i träarbete (10%).

Yrkesverksamma vid tidpunkten T^3 var totalt 351 personer (TA = 79%, P = 29%).

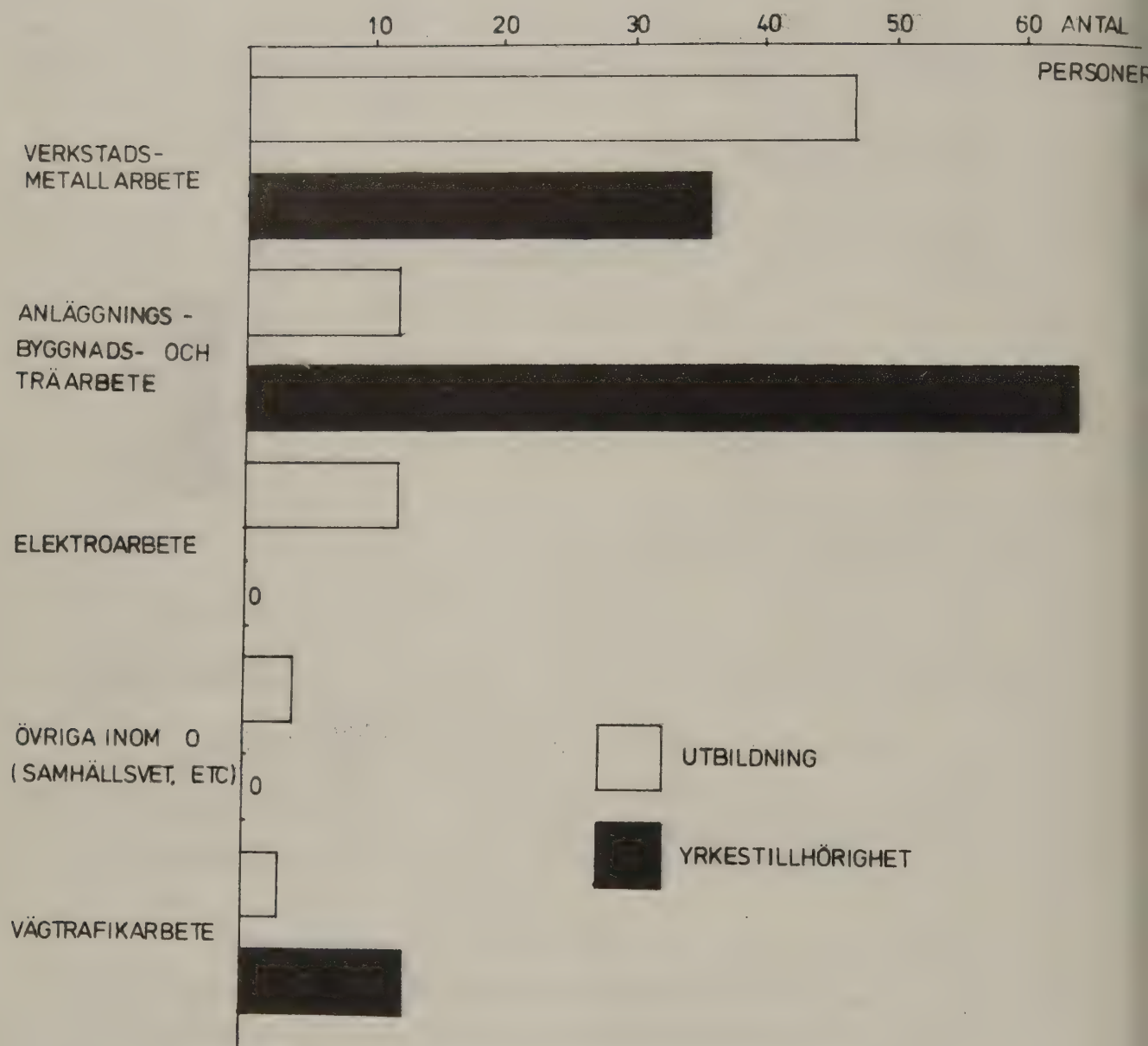
De avgångna skogsarbetarna var 3 år efter anställningens upphörande spridda på ett stort antal olika yrken. Sammanlagt 15% av de avgångna var då sysselsatta i skogsarbete (TA = 12%, P = 29%). För många av dessa var skogsarbetet en form av beredskapsarbete. Blomqvist och Olofsson (1960) fann i sin studie över avgången inom skogsarbetarstammen i Malå kommun, Västerbottens län, samma värde.

Figur 38. Verksamhet efter initial arbetslöshetsperiod.
Procentuell fördelning

De vanligast förekommande yrkesområdena 3 år efter det anställningen upphört var bland de temporärt avgångna anläggnings-, byggnads- och träarbete (22%) samt verkstadsarbete (12%).

Fig 39 illustrerar de fem vanligast förekommande yrkesutbildningarna och motsvarande yrkestillhörighet bland de temporärt avgångna vid tidpunkten T^3 . Kvalificerad utbildning är vanlig. Alla som åtnjöt utbildningen ifråga erhåller emellertid ej häremot svarande anställning. Román (1976) konstaterade detta gälla även personer med psykiska arbetshinder i Västerbottens län.

Figur 39. Yrkesutbildning efter anställningens upphörande, och yrkestillhörighet 3 år senare

ATTITYDER

Attityder till skogsarbetet

Kartläggning av skogsarbetarnas egna attityder till skogsarbetet har utförts med hjälp av följande 6 variabler, som graderats från 1,0 till 3,0:

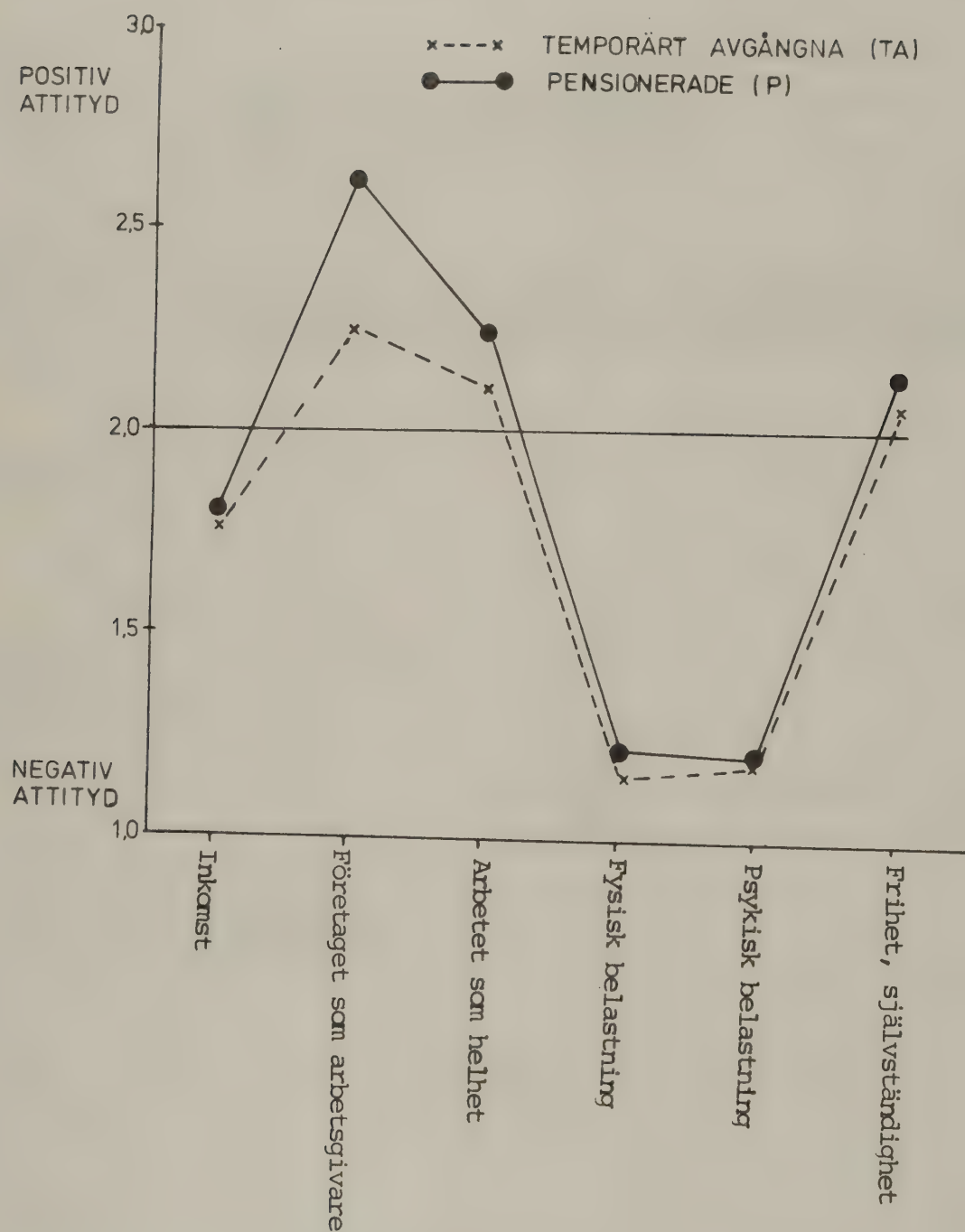
- inkomst
- företaget som arbetsgivare
- arbetet som helhet
- fysisk belastning
- psykisk belastning
- frihet och självständighet

Samma variabler har använts i Billerudsundersökningen (Backlund, 1973) och av Gardell (1969) i undersökning om skogsarbetares arbetsanpassning.

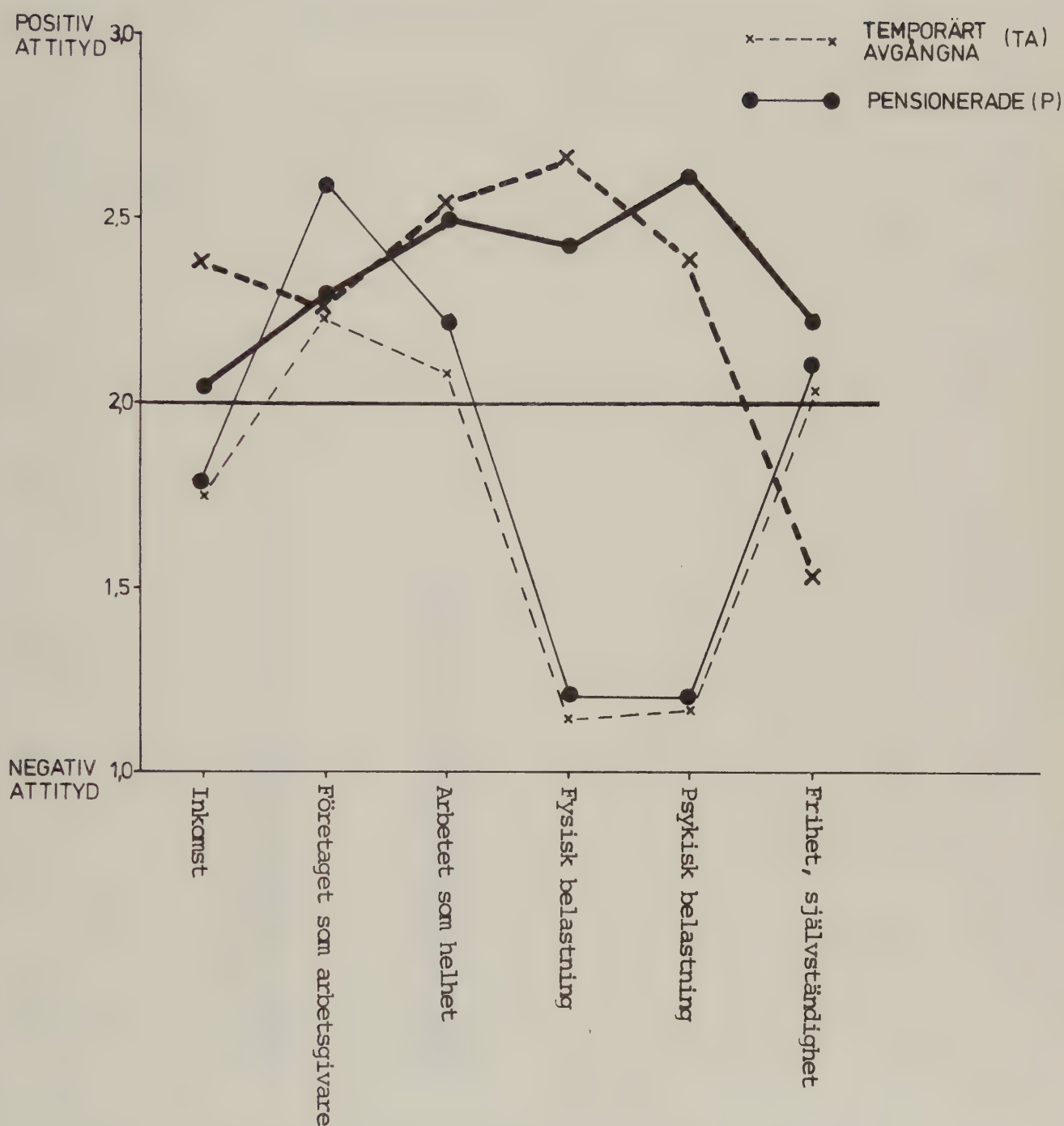
Medelvärdet för respektive variabler har markerats i diagrammet fig 40 för de temporärt avgångna och för pensionärerna. Profilen för de båda kategorierna visar god överensstämmelse. Mest positiva är skogsarbetarna till "företaget som arbetsgivare", "arbetet som helhet" samt "frihet och självständighet i arbetet". Mest negativa är de till "fysisk belastning" och "psykisk belastning". Variabeln "inkomst" intager en mellanställning. Ålderspensionärerna är genomgående mest positiva i variablerna (tabell XI, appendix).

Resultaten i föreliggande undersökning är samstämmiga med den tillgängliga litteraturen med avseende på skogsarbetarnas attityder till skogsarbetet. I Blomqvist och Olofssons (1960) undersökning av orsakerna till avgången inom skogsarbetarstammen befanns 82% av de skogsarbetare, som senare slutade, ha trivts bra med sitt arbete. Hälften av dem som trivdes dåligt (12%) ansåg att "jobbet var för slitsamt". Skogsarbetet ansågs "fritt och friskt" av 72%, medan 43% menade att det var "för tungt".

Gardell (1969) undersökte den population som var föremål för hälso- och miljöundersökningen (Kylin et al, 1968), dvs skogsarbetare i åldrarna 25-34 år och 45-54 år inom Domänverket, Mo & Domsjö och SCA i Västerbottens län. Han fann att skogsarbetarna hade bättre psykologisk arbetsmotivation än industriarbetarna och att de framförallt värdesatte variationen och friheten samt den större egna kontrollen över arbetets utförande. Attityden att arbetets enda

Figur 40. Attityder till skogsarbetet

Figur 41. Attitydprofiler till skogsarbetet och det nya arbetet (kraftiga streck) för avgångna skogsarbetare

uppgift är att tjäna som inkomstkälla (instrumentell attityd) var mindre uttalad bland skogsarbetare än bland yrkesgrupper med industribetonade och okvalificerade sysselsättningar (Gardell, 1969).

Vehviläinen (1972) konstaterade att självständigheten och miljöbytena upplevdes som de mest positiva dragen i skogsarbetet. De långa arbetsresorna, de obekväma avverkningsmaskinerna, den långa bortovaron från hemmet, de låga lönerna och arbetets säsongkaraktär upplevdes som de mest negativa dragen.

Heikkinheimo (1975) fann att 2/3 av skogsarbetarna, i synnerhet pensionärerna, var mycket tillfredsställda med sitt arbete. Bland fördelarna nämndes självständigheten. Den låga lönen angavs som nackdel av 29% och arbetstygnden av 27%. Cottell (1974) kom i stort till samma resultat som Heikkinheimo.

Attityder till det nya arbetet

Attitydprofilen till det nya arbetet för de avgångna som var yrkesverksamma 3 år efter det anställningen upphört (TA = 79%, P = 29%), framgår av fig 41. Den har förändrats i riktning mot vad som förekommer i modernt industriarbete, dvs sysselsättning av något högre mekaniseringsgrad; lägre fysisk belastning men kraftigt beskuren frihet beträffande styrningen av den egna arbetssituationen.

Det interna svarsbortfallet på variablerna "nya arbetsgivaren" och "arbetet som helhet" är stort (25%). Skiftande stresstolerans och värderingar hos olika personer gör att svaren på dylika frågor är svåra att utvärdera.

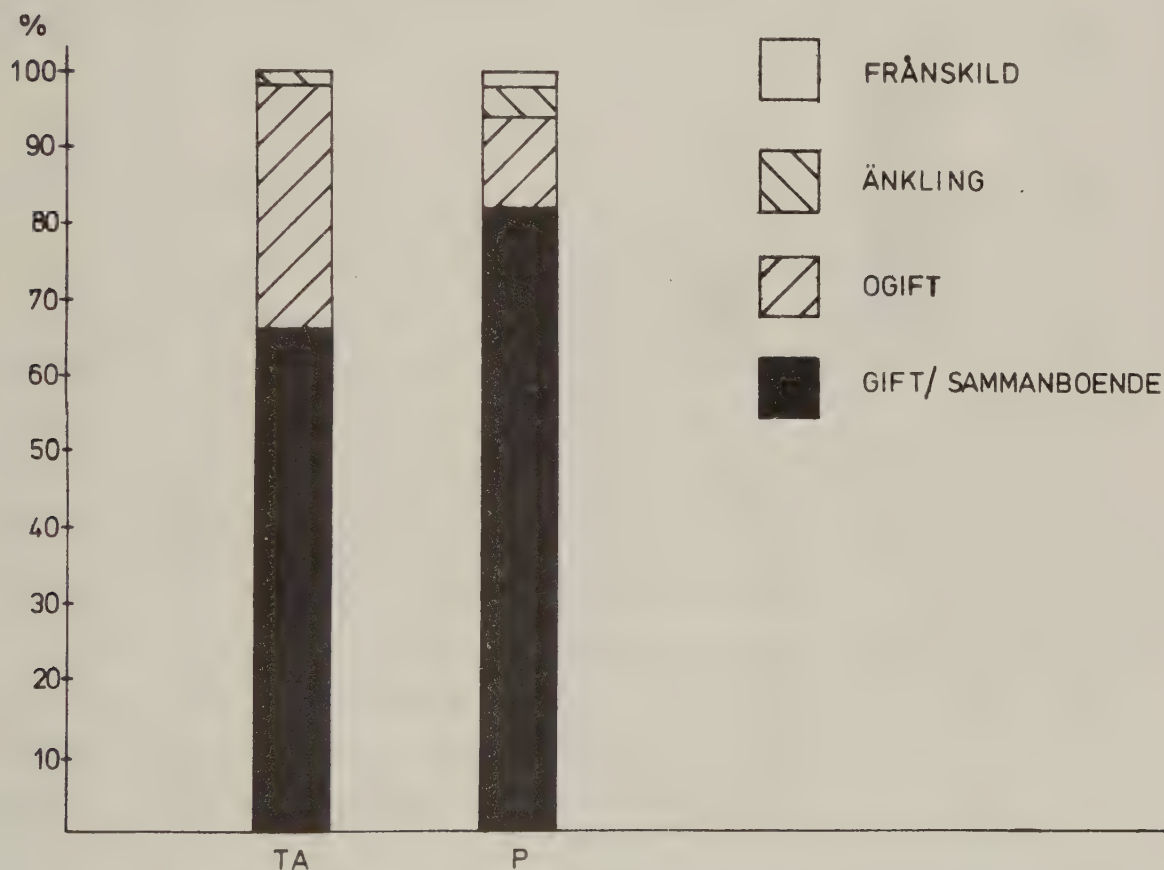
KAPITEL 9

SOCIALA FÖRHÅLLANDEN

FAMILJ, BOSTAD, HEMORT FÖRE ANSTÄLLNINGENS UPPHÖRANDE

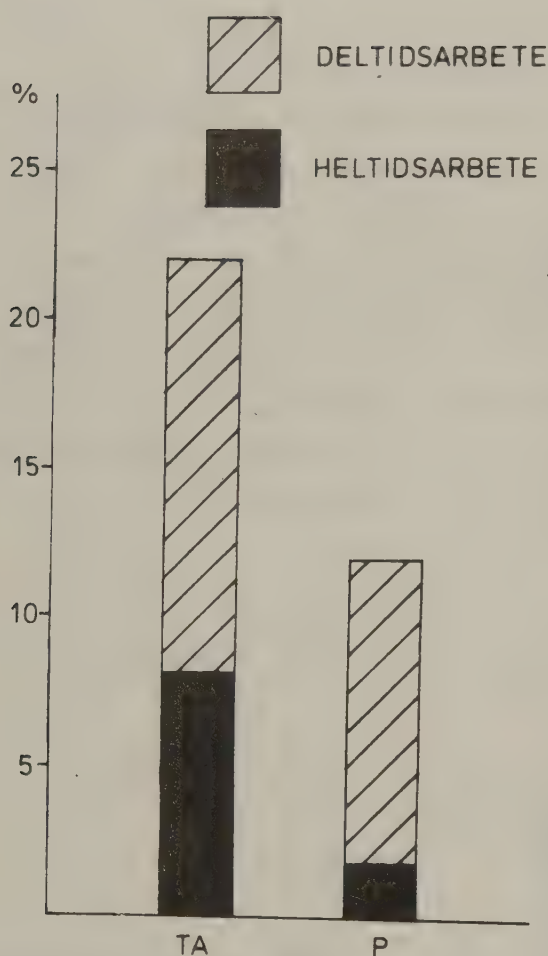
Civilstånd

Fig 42 illustrerar de avgångnas civilstånd vid anställningens upphörande. Nästan var tredje av de temporärt avgångna var ogift. Motsvarande siffra för pensionärerna var 12%. Av de temporärt avgångna var 66% och av pensionärerna drygt 80% gifta/sammanboende vid anställningens upphörande. Frekvensen frånskilda bland samtliga avgångna var 1%. Inga änklings fanns bland de temporärt avgångna. Av pensionärerna utgjorde de 4%.

Figur 42. Civilstånd för avgångna skogsarbetare vid anställningens upphörande

TA = temporärt avgångna
P = pensionerade

Figur 43. Andel förvärvsarbetande hustrur till/sammanboende med skogsarbetare vid anställningens upphörande

TA = temporärt avgångna
P = pensionerade

Familjestruktur

Giftermålsåldern inom glesbygdsbefolkningen är högre än hos totalbefolkningen. Civilståndsfördelningen överensstämmer väl med förhållandena bland de slumpvis utvalda kanadensiska skogsarbetare som studerades av Cottell (1974). Skilsmäsofrekvensen (1%) överensstämmer med såväl Västerbottens som den svenska glesbygdsbefolkningens (Statistiska Centralbyrån, 1975). Den är låg i förhållande till riksgenomsnittet (9%).

Antalet barn under 16 år vid anställningens upphörande varierade mellan 0 och 7. Av samtliga avgångna hade 35% barn under 16 år, och flertalet hade 1 till 2 barn. Resultaten överensstämmer med Bendz' och Yttermyrs (1966) undersökning.

Hustruns förvärvsarbete

Av de avgångnas hustrur/sammanboende förvärvsarbetade 18% utanför hemmet (fig 43). Av dessa hade omkring 2/3 deltidsarbete. De temporärt avgångnas hustrur förvärvsarbetade i något större utsträckning än pensionärernas (TA = 22%, P = 12%).

De äldre männens hustrur förvärvsarbetade i mindre utsträckning än de yngres. En tänkbar förklaring härtill är att de äldre i större omfattning haft hemman där skötsel av boskap krävts. Skillnader i sedvänjor och könsrollstänkande mellan generationerna är en annan möjlighet. De temporärt avgångnas hustrur förvärvsarbetade i ungefär samma utsträckning som i svenska glesbygder i övrigt (15-39 år = 24%, 40-64 år = 17%). (SOU 1966:1.)

Bostadsförhållanden

Av de avgångna bodde 66% då anställningen upphörde i enfamiljshus. Ingen skillnad förelåg mellan temporärt och permanent avgångna. Därnäst vanligast i frekvens var hyreslägenheter (12%). Pensionärerna bodde något oftare än de temporärt avgångna i sådana. Hyresrum förekom hos 7% av de avgångna, troligen till största delen yngre ogifta. Av pensionärerna bodde 3% i hyresrum.

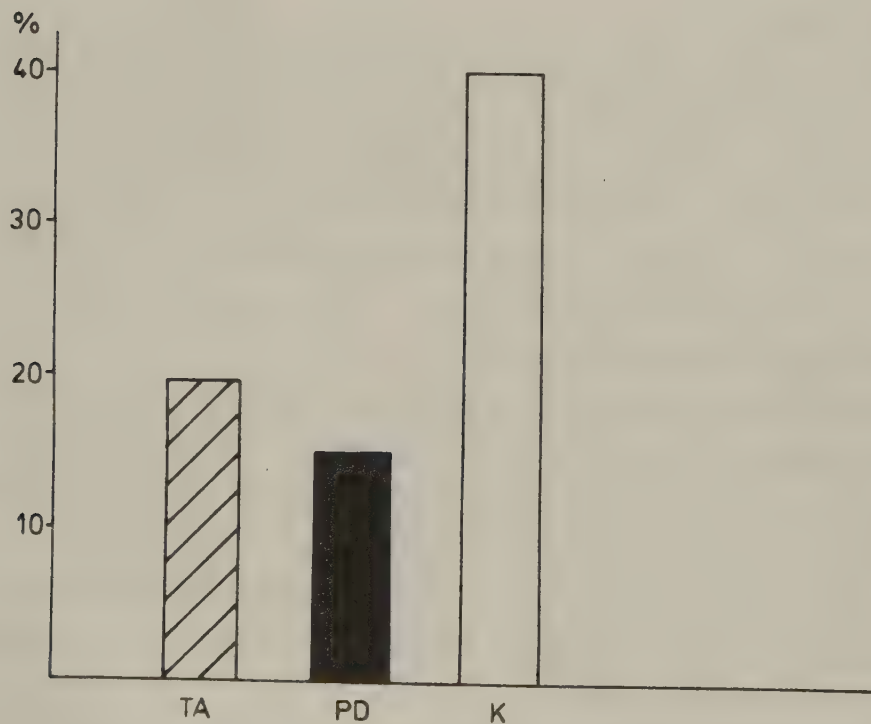
Av de avgångna ägde 61% sina bostäder vid anställningens upphörande, Domänverkets anställda i mindre omfattning än de övriga företagens. Detta berodde sannolikt på förmanen att få disponera kronotorp. Pensionärerna ägde sina bostäder i större utsträckning än de temporärt avgångna. I 16% av fallen ägde arbetsgivaren bostaden. Annan bostadsägare än ovan nämnts förekom i 22%.

Hälften av de avgångna disponerade hemman eller torp (TA = 44%, P = 61%). Den disponerade fastighetens åkerareal varierade mellan 0 och 7 ha, skogsarealen mellan 0 och 250 ha (Tabell VIII, appendix).

I sin studie av skogsarbetskraftens arbets- och servicefärder fann Bendz och Yttermyr (1966) att andelen brukare av jordbruks- eller skogsfastighet bland skogsarbetare i Norrlands inland och kustland var 36%. Även den brukade arealen av åker och skog överensstämmer väl med de värden man funnit för de temporärt avgångna i föreliggande undersökning.

Bostadsort

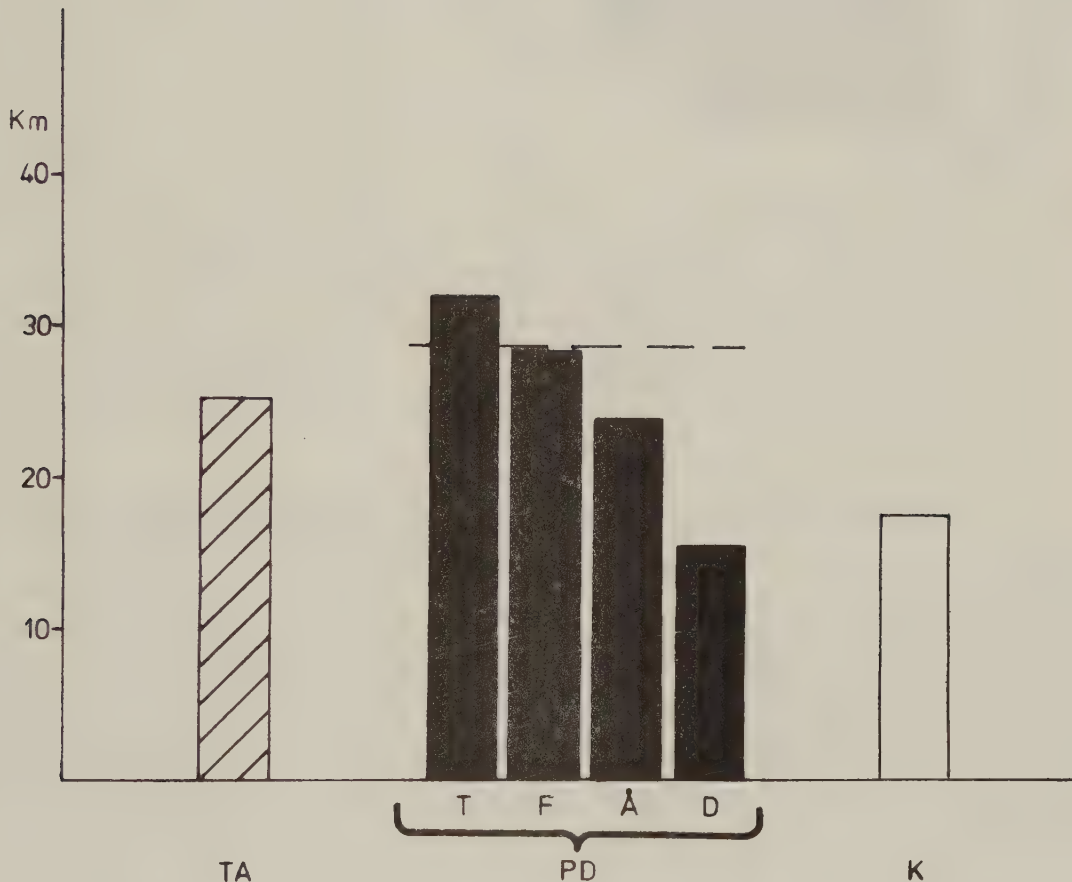
De avgångna representerar en utpräglad glesbygdsbefolkning. Av samtliga bodde 77% i orter med mindre än 200 invånare, pensionärerna i något högre frekvens än de temporärt avgångna. I orter med högst 500 invånare bodde 89%. Endast 2% bodde i orter med 5.000-30.000 invånare.

Figur 44. Andel skogsarbetare, som vid anställningens upphörande bodde i kommunens centralort

TA = temporärt avgångna
 PD = permanent avgångna
 K = kontroller

Fig 44 åskådliggör hur många procent av de avgångna som bodde i kommunernas centralorter vid anställningens upphörande samt motsvarande andel av kontrollerna år 1969. Kontrollerna är i viss mån anhopade i centralorterna (PD = 15%, TA = 20%, K = 40%). Avståndet till den egna kommunens centralort framgår av fig 45 (PD = 29 km, TA = 26 km, K = 18 km).

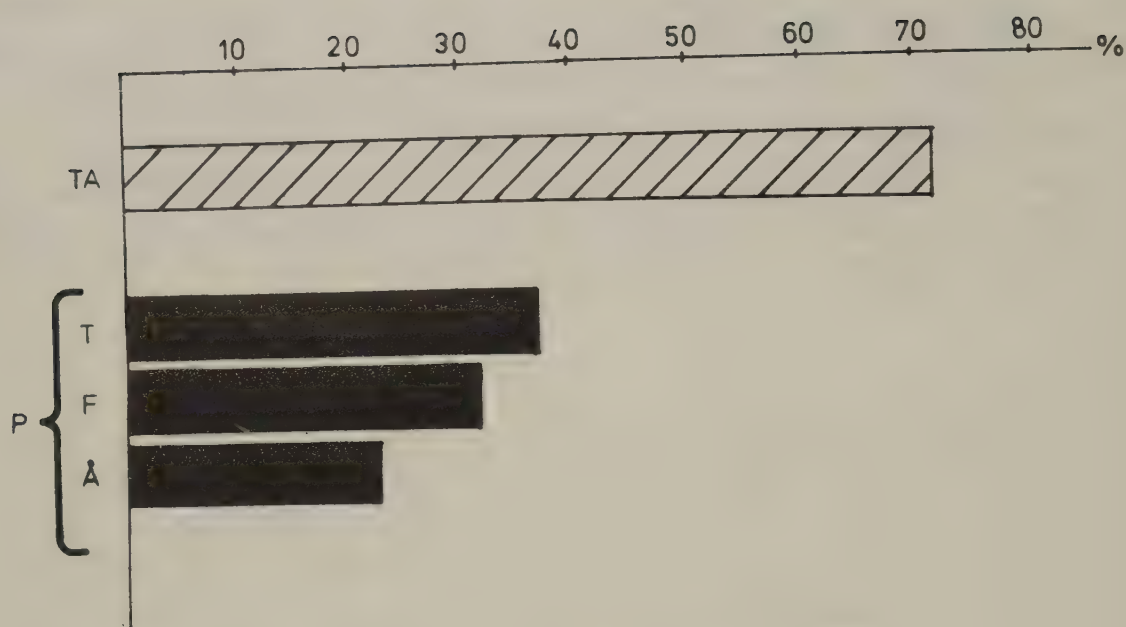

Figur 45. Genomsnittligt vägavstånd bostad-kommunens centralort vid anställningens upphörande

Det horisontella strecket visar genomsnittsavståndet för permanent avgångna. För kontrollerna har avståndet år 1969 angivits.

TA = temporärt avgångna
 PD = permanent avgångna
 T = tjänstepensionärer
 F = förtidspensionärer

Å = ålderspensionärer
 D = avlidna
 K = kontroller

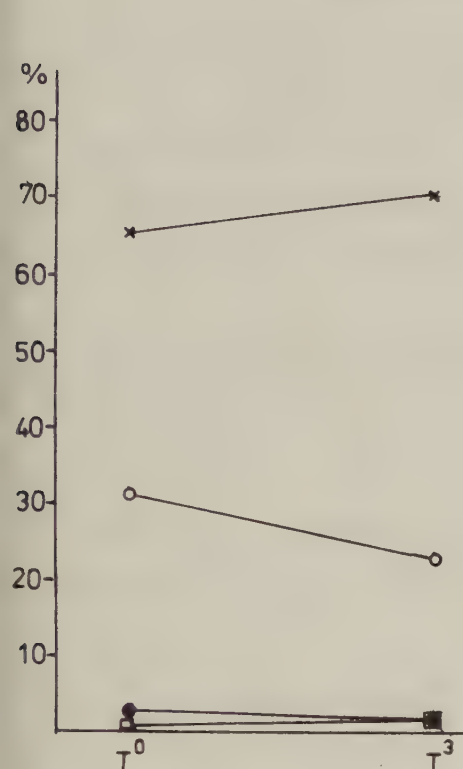
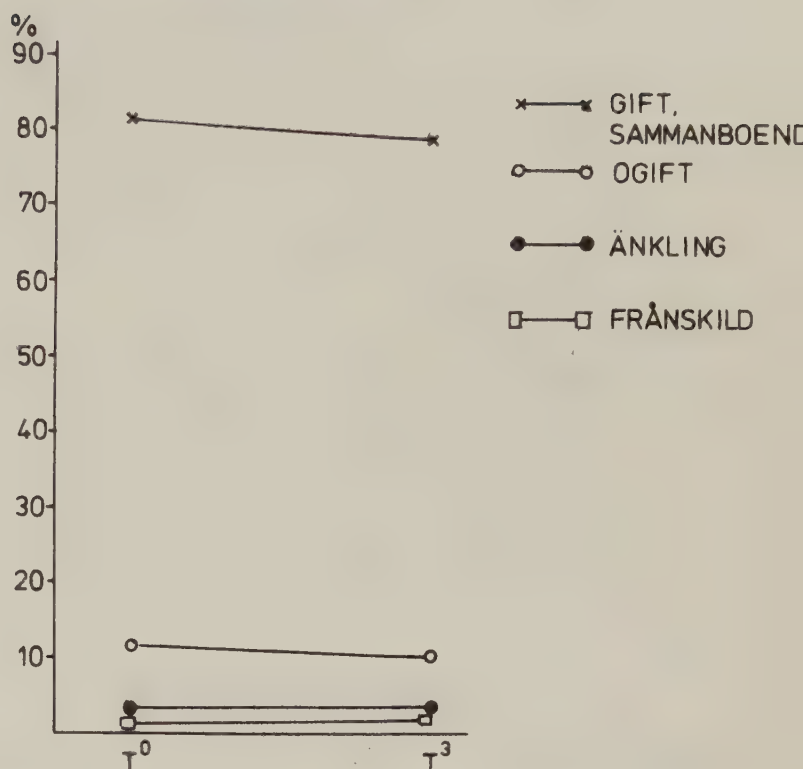
Figur 46. Tillgång till personbil inom hushållet

TA = temporärt avgångna
 P = pensionärer
 T = tjänstepensionärer
 F = förtidspensionärer
 Å = ålderspensionärer

Bendz och Yttermyr (1966) har beräknat avståndet från bostad till olika serviceinrättningar och till arbetsplatser för skogsarbetare i olika delar av landet. Vid omräkning från frekvenstabeller finner man, att genomsnittsavståndet för skogsarbetare i norra Norrland (Västerbottens och Norrbottens län) till frisör är 26,2 km och till biograf 22,1 km, två servicefunktioner som i Västerbottens län oftast är lokaliserade till kommunernas centralorter.

Bilinhav

Knappt 60% av skogsarbetarna hade personbil i hushållet. De temporärt avgångna hade tillgång till bil i hushållet (fig 46) i dubbelt så stor omfattning som pensionärerna (TA = 72%, P = 34%). Även Bendz och Yttermyr (1966) fann att de äldre innehade bil i mindre omfattning än de yngre och medelålders. Vehviläinen (1972) konstaterade att 75% av skogsarbetarna hade egen bil.

TEMPORÄRT AVGÅNGNA (TA)PENSIONERADE (P)

Figur 47. Civilstånd vid anställningens upphörande och 3 år senare
Procentuell fördelning

Under det senaste decenniet har de stora skogsföretagen i allt större omfattning ombesörjt transporter till arbetsplatserna för sina anställda. Arbetsplatsens läge skiftar ständigt och den naturliga utgångspunkten för arbetsresorna är en tätort eller kommunens centralort. Det förefaller därför naturligt att fler skogsarbetare som bor i eller nära kommunernas centralorter blir kvar i sina anställningar än de som bor mindre centralt.

FAMILJ, BOSTAD, HEMORT EFTER ANSTÄLLNINGENS UPPHÖRANDE
Civilstånd

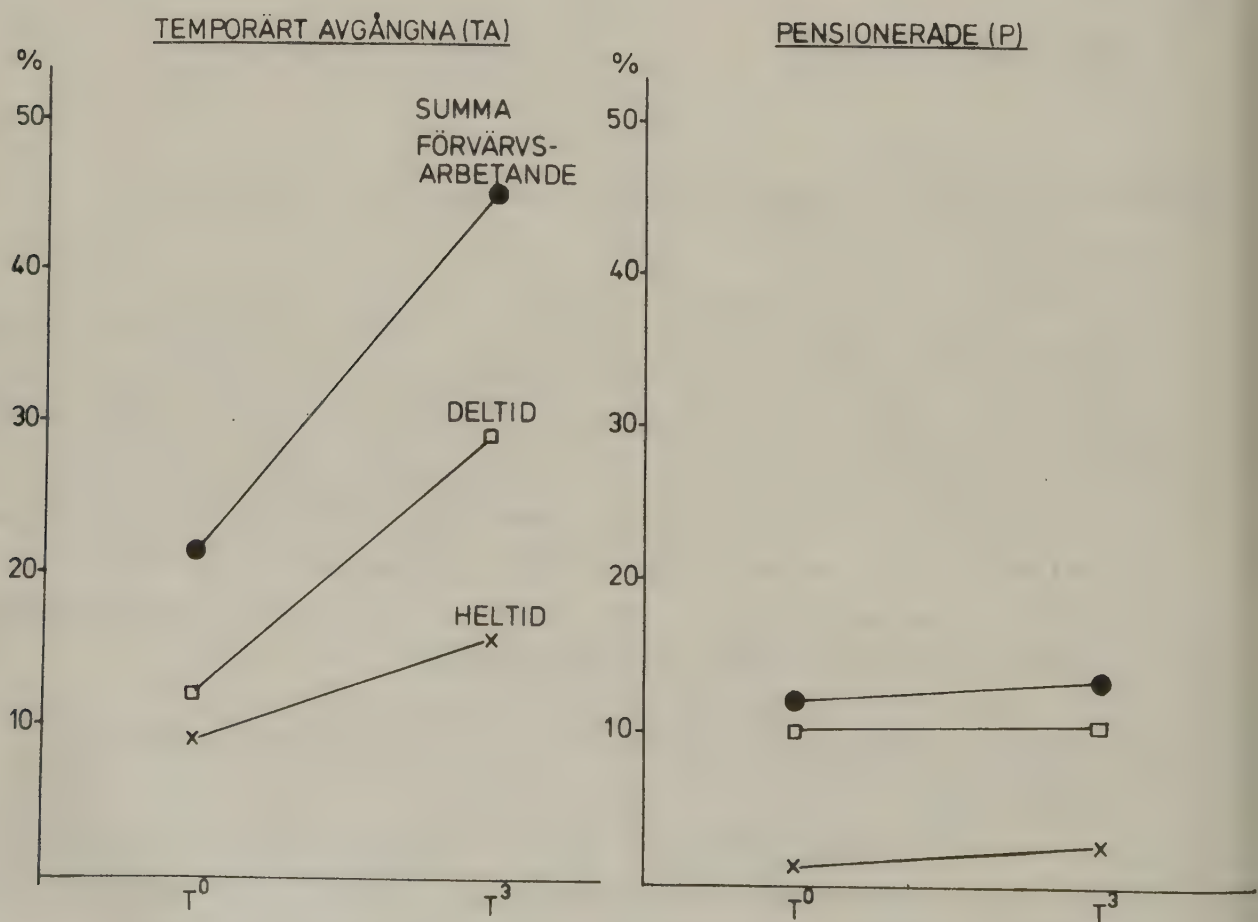
Fler temporärt avgångna är gifta tre år efter anställningens upphörande än vid avgången (fig 47). Samtidigt ökar andelen frånskilda signifikant ($0,01 < p < 0,05$).

Hustruns förvärvsarbete

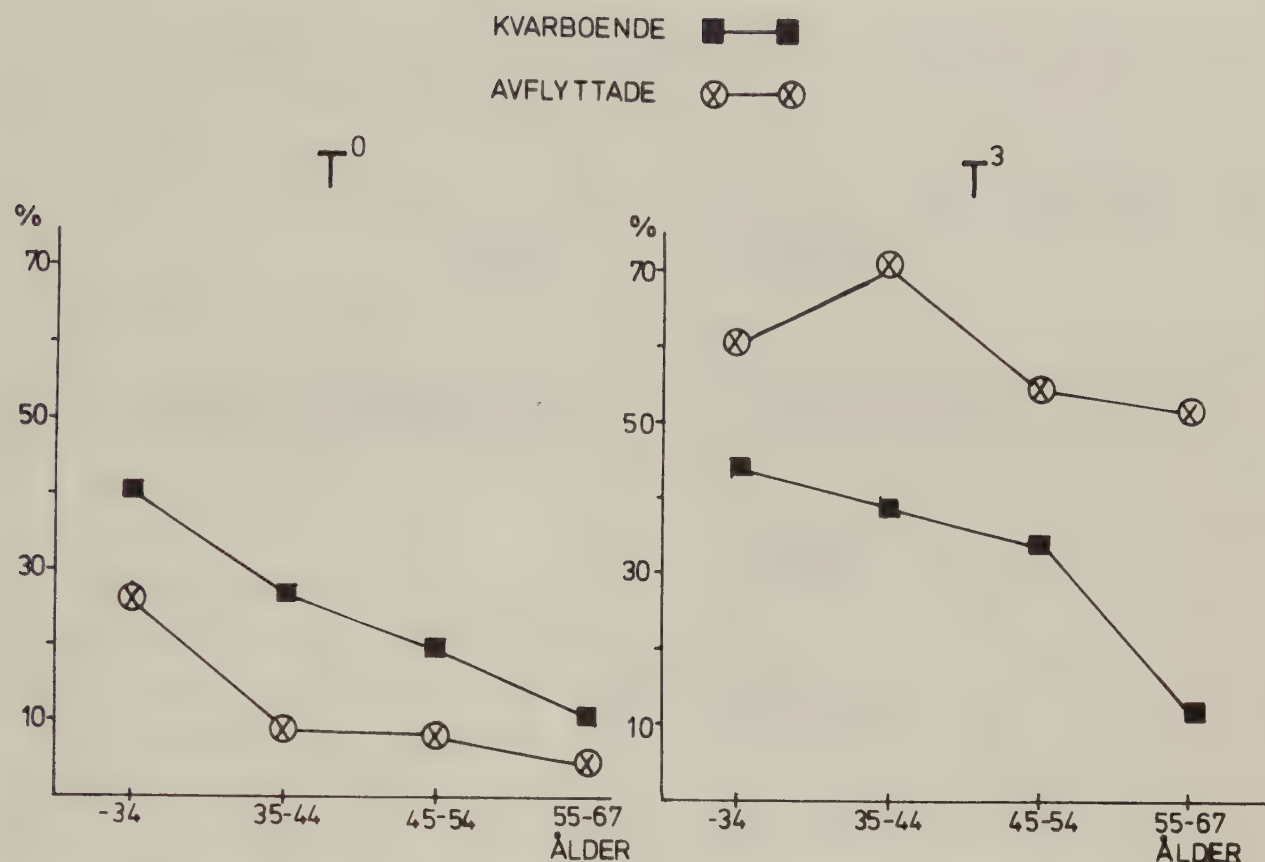
Tre år efter avgången hade frekvensen förvärvsarbetande bland de temporärt avgångnas hustrur (fig 48) fördubblats. Proportionerna mellan heltids- och deltidsarbete var i stort sett oförändrade. Bland de permanent avgångna hade frekvensen av förvärvsarbetande hustrur ökat endast obetydligt.

Av fig 49 framgår att fler hustrur förvärvsarbetat bland de yngre avgångna än bland de äldre. Frekvensen förvärvsarbetande är påtagligt högre vid den senare tidpunkten och ligger här högst för de avflyttade.

Dahlberg (1972) rapporterar att frekvensen förvärvsarbetande bland hustrur till s k AMS-flyttare från Norrbottens

Figur 48. Hustruns förvärvsarbete vid anställningens upphörande och 3 år senare. Procentuell fördelning

Figur 49. Andel förvärvsarbetande hustrur till/sammanboende med skogsarbetare i olika åldersgrupper vid anställningens upphörande och 3 år senare

och Västerbottens län ökat i endast obetydlig grad efter flyttningen. Skillnaden från resultatet i föreliggande undersökning torde kunna tillskrivas det förhållandet att AMS-flyttarna har ekonomiskt bidrag, som en stor del av flyttarna i föreliggande undersökning inte får.

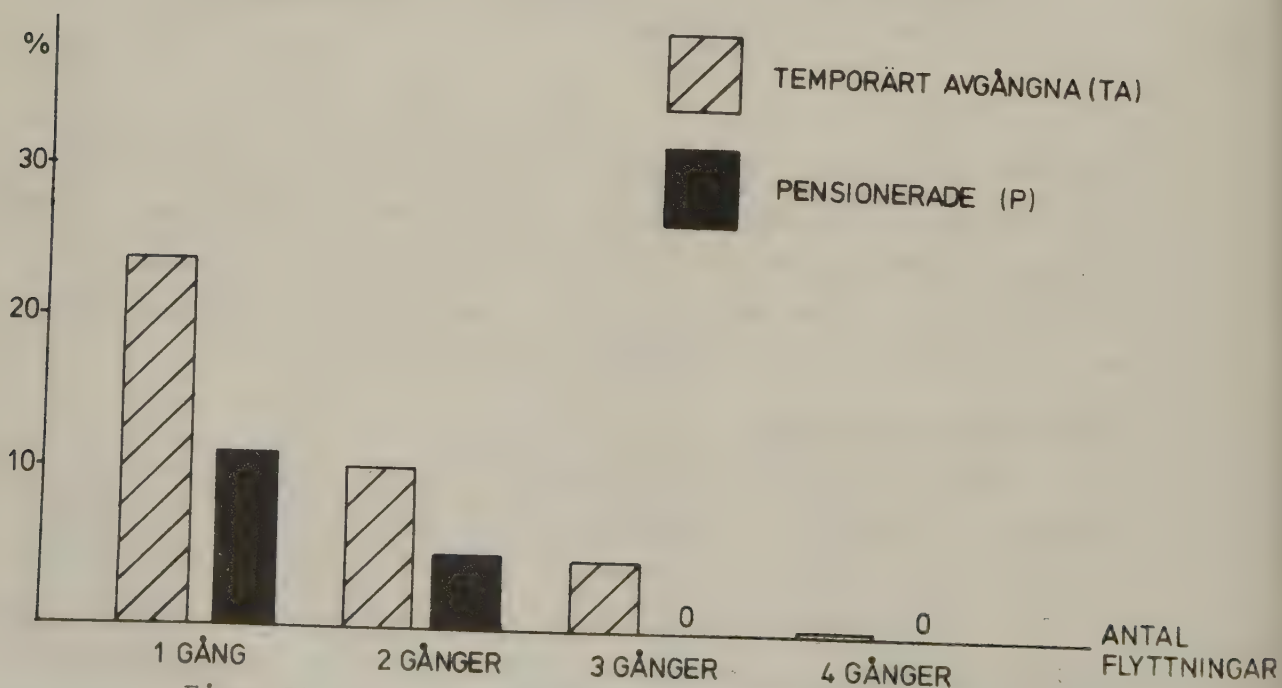
Geografisk rörlighet

Den geografiska rörligheten efter anställningens upphörande är påtaglig. Sammanlagt 168 personer (TA = 39%, P = 12%) flyttade mellan en och fyra gånger under treårsperioden efter avgången (fig 50). Flyttarna har genomgående längre avstånd till kommunens centralort än de kvarboende i samma åldersgrupp. Denna tendens ökar med åldern (Mikaelsson,

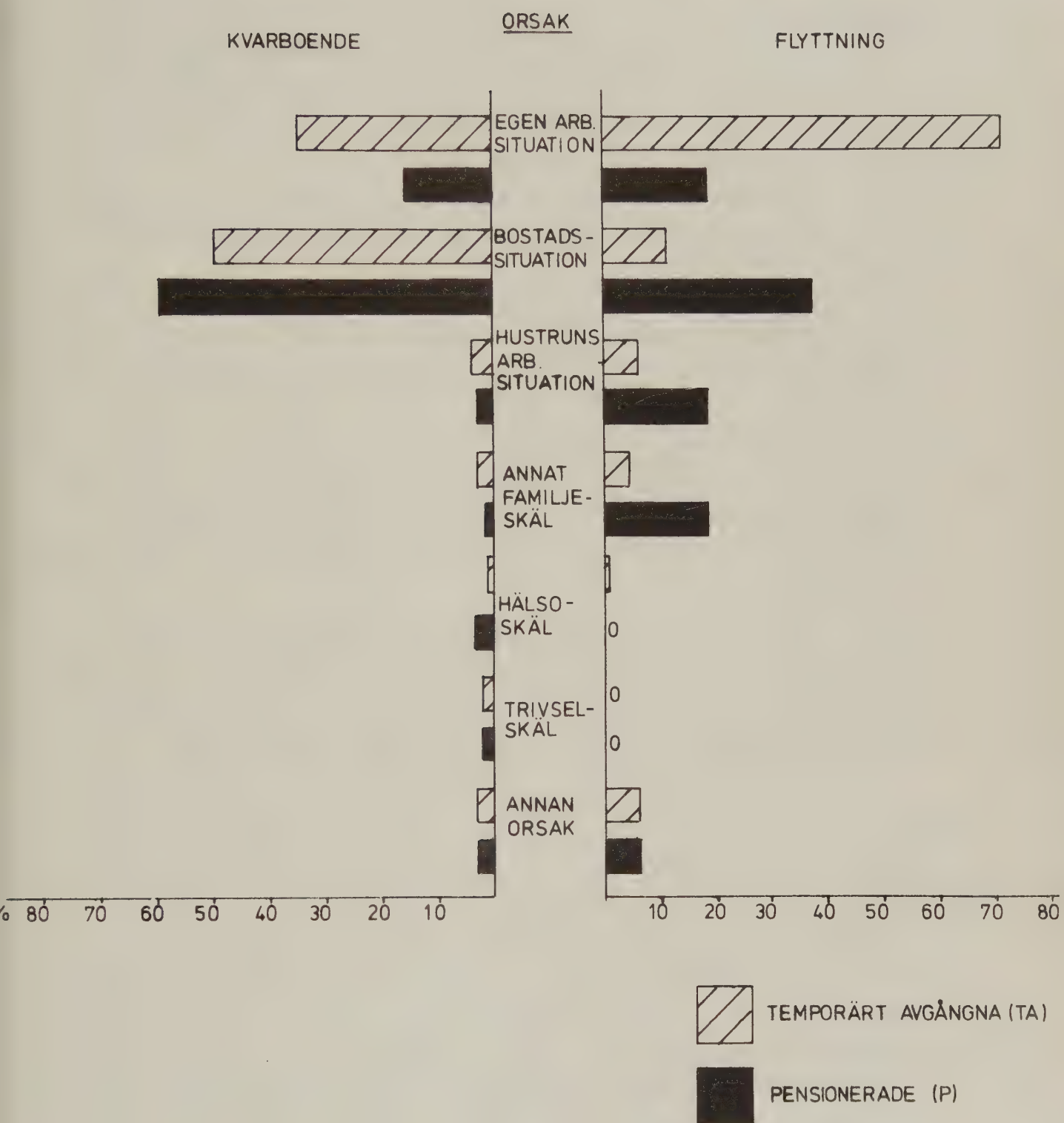
1977). Åtskilliga personer, särskilt bland pensionärerna, flyttade tillbaka till den ursprungliga bostadsorten. Tre år efter anställningens upphörande var 74% av alla som slutat sin skogsanställning bosatta på den ursprungliga bostadsorten (TA = 64%, P = 92%).

Att så många bland pensionärerna flyttar tillbaka (33%) kan bero på "skidding", socialt nedåtgående med förlust av status, trygghetskänsla och kontakt med gamla arbetskamrater. Återflyttningen kan motverka känslan av maktlöshet och social isolering (Haber, Ferman & Hudson, 1963; Åberg, 1973).

I ett mindre antal fall (10%) har flyttarna måst bo skilda från sina familjer. Flyttarna är i signifikant lägre frekvens gifta/sammanboende än de kvarboende (61% mot 75%, $p < 0,001$). Flyttarna är också genomsnittligt yngre än de kvarboende (medelålder 40,0 år mot 52,6 år), vilket bekräftar tidigare undersökningar (Meidner, 1954; Rundblad, 1964).

Figur 50. Andel avgångna skogsarbetare som flyttat under 3-årsperioden efter anställningens upphörande

Figur 51. Orsaker till kvarboende/flyttning i samband med anställningens upphörande

Bostadsort

Flyttningarna skedde huvudsakligen inom länet. Av dem som hade ny bostadsort tre år efter anställningens upphörande bodde då 60% fortfarande inom Västerbottens län. Inga pensionärer flyttade från länet.

Utflyttning ägde rum till 17 av landets län, främst till Västernorrlands län (11%) och därefter till Stockholms län (9%).

Målet för utflyttningen var oftast en större ort än den man bodde i. Av flyttarna sökte sig 80% till orter med minst 500 invånare. Till orter med minst 300.000 invånare kom 18%.

Fig 51 visar orsakerna till kvarboende resp avflyttning i samband med anställningens upphörande. De viktigaste orsakerna till kvarboende är bostadssituationen (TA = 49%, P = 59%) och den egna arbetssituationen (TA = 34%, P = 15%).

De som bor kvar på grund av bostadssituationen har ej kunnat avyttra den egna bostaden till skäligt pris eller har ett eget hemman. Har den egna arbetssituationen föranlett kvarboende, har det ofta rört sig om att bisysslan varit svår att avveckla eller att den utvidgats till huvudsyssla.

De viktigaste orsakerna till avflyttning är den egna arbetssituationen (TA = 71%, P = 19%), bostadssituationen (TA = 11%, P = 38%) samt hustruns arbetssituation (TA = 6%, P = 19%). Avflyttning på grund av bostadssituationen kan till stor del ha berott på att arbetsgivaren ägt bostaden.

Som framgår av fig 51 spelar trivselskäl i denna situation, då familjens huvudsakliga inkomstkälla försvinner, en helt underordnad roll. Resultatet är ett helt annat än i de utredningar där intervjuarna frågat efter skälen för att bo kvar i glesbygden. Vid dylika intervjuer har 45-75% av personerna angett trivselskäl (SOU 1972:13).

I jämförelse med övriga utflyttade från glesbygderna i Västerbottens och Norrbottens län tycks de avgångna i

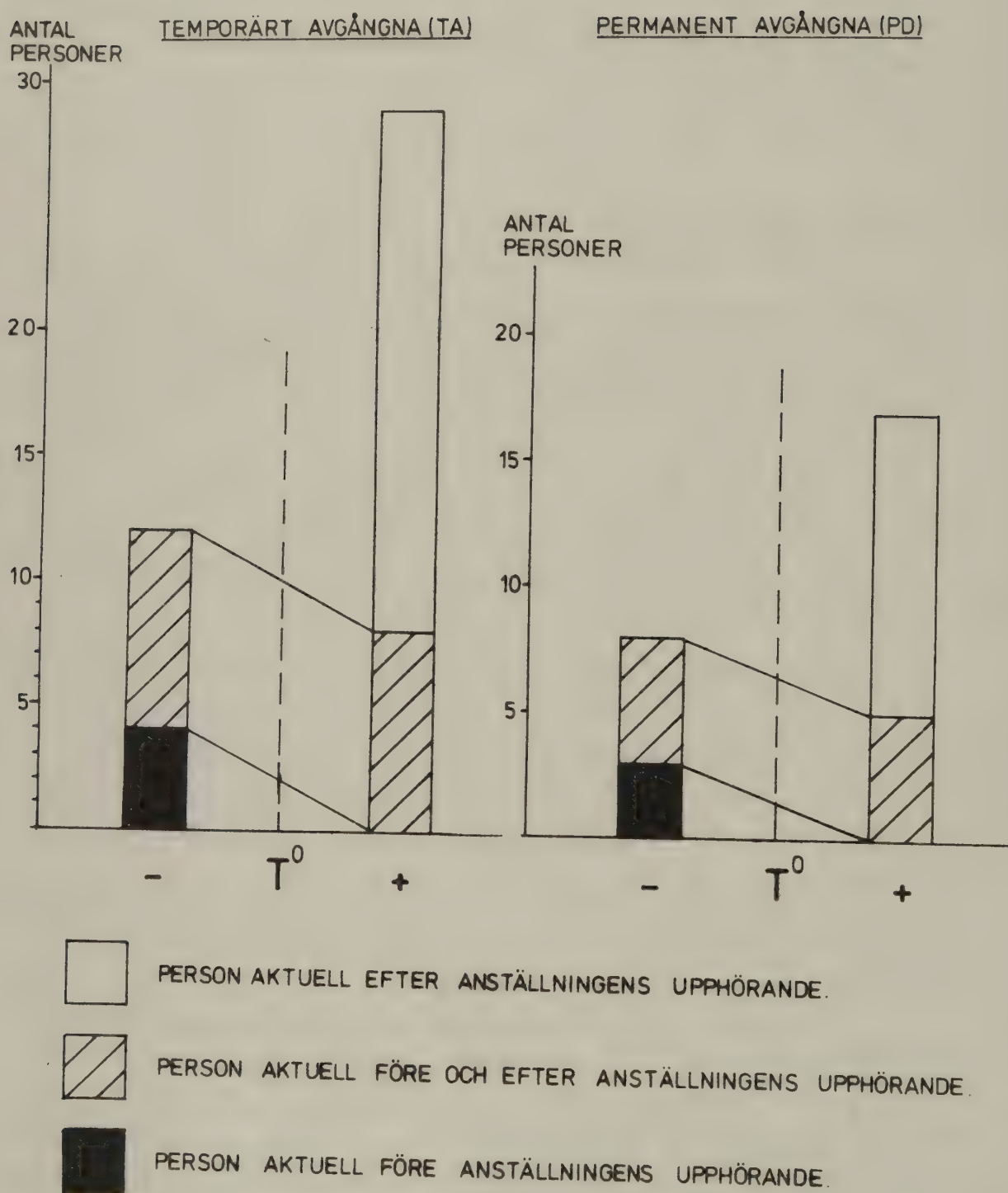
större utsträckning ha flyttat till större orter inom länet och i mindre omfattning till de större städerna i Sverige (Sveriges officiella statistik, 1969).

KONTAKT MED SOCIALVÅRD

Den studerade populationens kontakter med socialvård synes i samtliga fall ha föranletts av akut penningbehov. Åtgärderna från socialvårdens sida har följaktligen bestått i att utbetala socialhjälp. Av de avgångna hade 2,9% kontakt med socialvården under treårsperioden före anställningens upphörande och 6,7% under treårsperioden efter. Ingen procentuell skillnad föreligger mellan temporärt och permanent avgångna (fig 52). Av kontrollerna tog 1,7% kontakt med socialvården under en 5-årsperiod. Motsvarande 5-årsvärden för de temporärt avgångna är före avgången 4,8% och efter avgången 11,7% samt för de permanent avgångna 4,8% respektive 10,3%. Skillnaden mellan temporärt avgångna och kontroller är signifikant ($0,01 < p < 0,05$), likaså mellan de avgångna före resp efter anställningens upphörande ($p < 0,001$). Fig 53 visar kontaktfrekvensen med socialvården för de avgångna och för kontrollerna.

Ingen signifikant skillnad föreligger mellan andelarna av kvarboende respektive avflyttade rörande dokumenterat önskemål om socialhjälp (Mikaelsson, 1977; jfr Korpi, 1972).

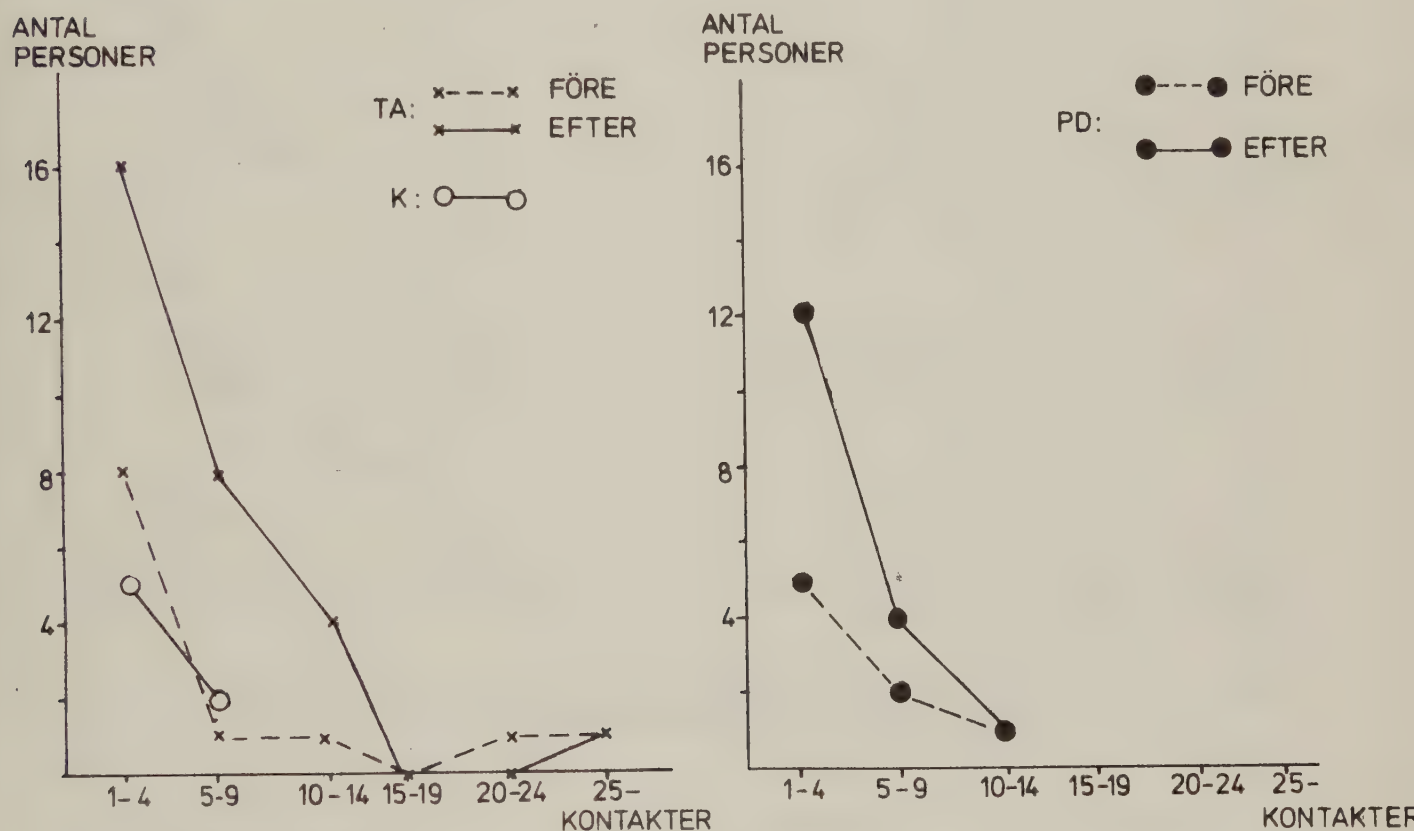
Ca 30% av såväl temporärt avgångna som kontroller har konstaterats icke tillhöra erkänd arbetslöshetskassa (sid 67). Dessas arbetslöshet antages ligga minst på samma nivå som de övriga bland dessa kategorier skogsarbetare. De icke arbetslöshetskasseanslutna bland de temporärt avgångna har under perioder av arbetslöshet behov av socialhjälp, vilket kan förklara den högre frekvensen av kontakt med socialvården än kontrollerna. I takt med utförsäkringen från erkända arbetslöshetskassan har socialhjälpbehovet

Figur 52. Socialvårdskontakt 3 år före och 3 år efter anställningens upphörande
 T^0 = anställningens upphörande

ökat även för de övriga, som inte snart nog lyckades få ny sysselsättning.

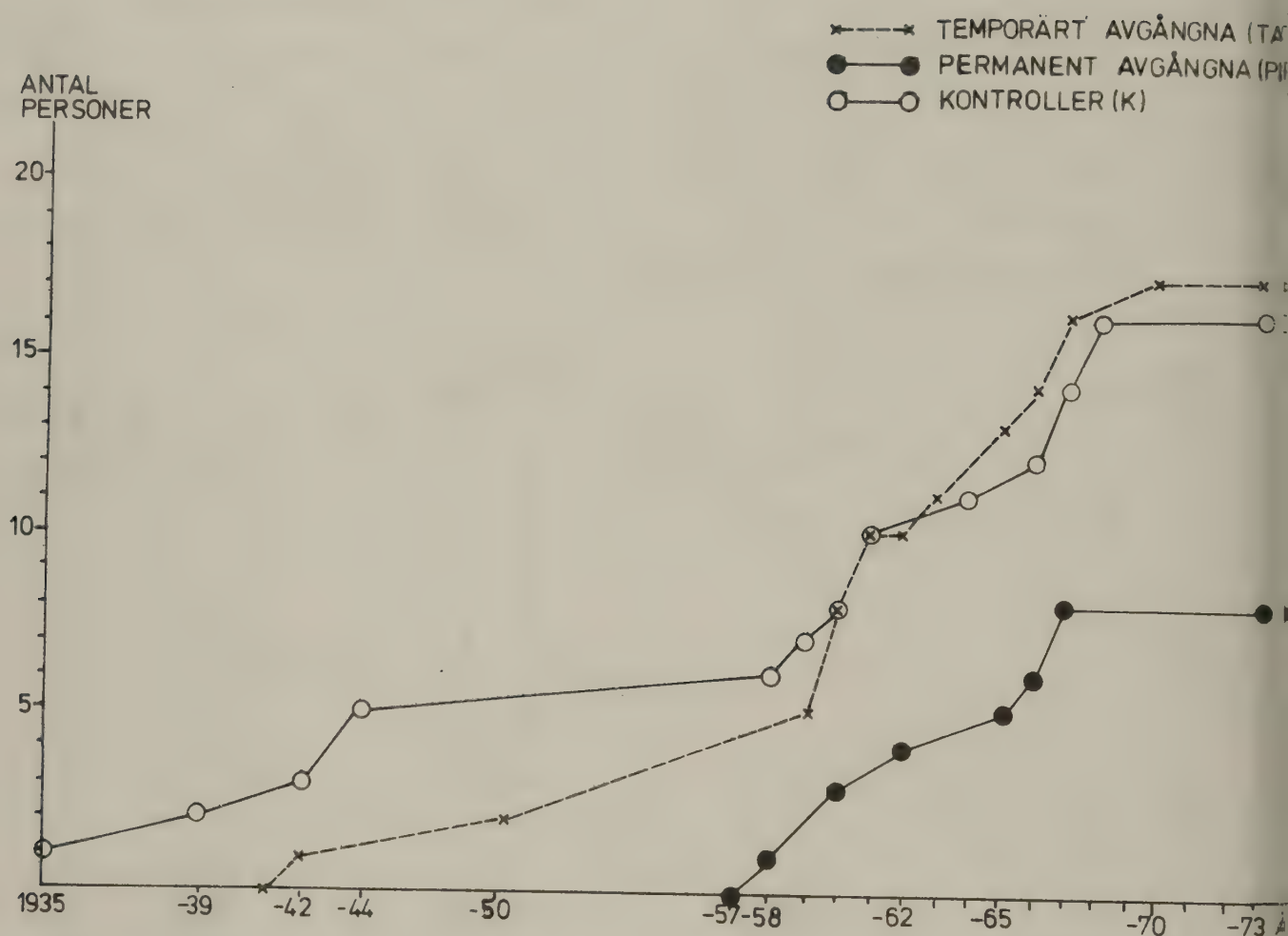
Enligt låginkomstutredningen hade 2,3% av befolkningen i åldrarna 14 till 74 år socialhjälp under 1966 (Johansson, 1970). Det är emellertid även känt att befolkningen i glesbygder har lägre utnyttjandefrekvens av olika slags kommunal och statlig service (Korpi, 1971).

Figur 53. Kontaktfrekvens med socialvården under observationsperioden
För avgångna är observationsperioden 3 år före och 3 år efter anställningens upphörande. För kontrollerna är observationsperioden 5 år.

ALKOHOLPROBLEM

Totala antalet personer som registrerats i Riksskatteverkets särskilda straffregister framgår av fig 54. Samtliga har dömts för fylleriförseelser. Av de permanent av-

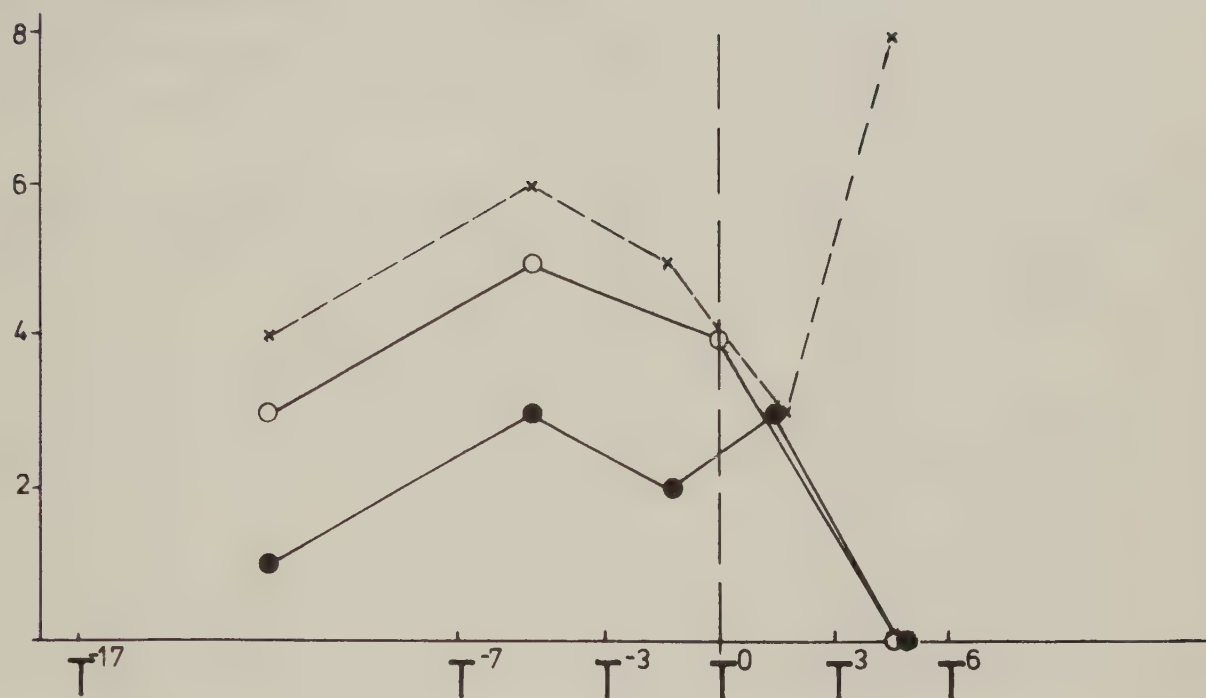
Figur 54. Kumulativ fördelning av årtal för första registreringen i riksskatteverkets särskilda straffregister

gångna utgör de 8 personer (2,9%), av de temporärt avgångna 17 (4,1%) och av kontrollerna 16 (3,9%).

I Hagnell & Thunvings undersökning (1972) av 950 män över 20 års ålder befanns 3,1% vara kända av nykterhetsnämnden.

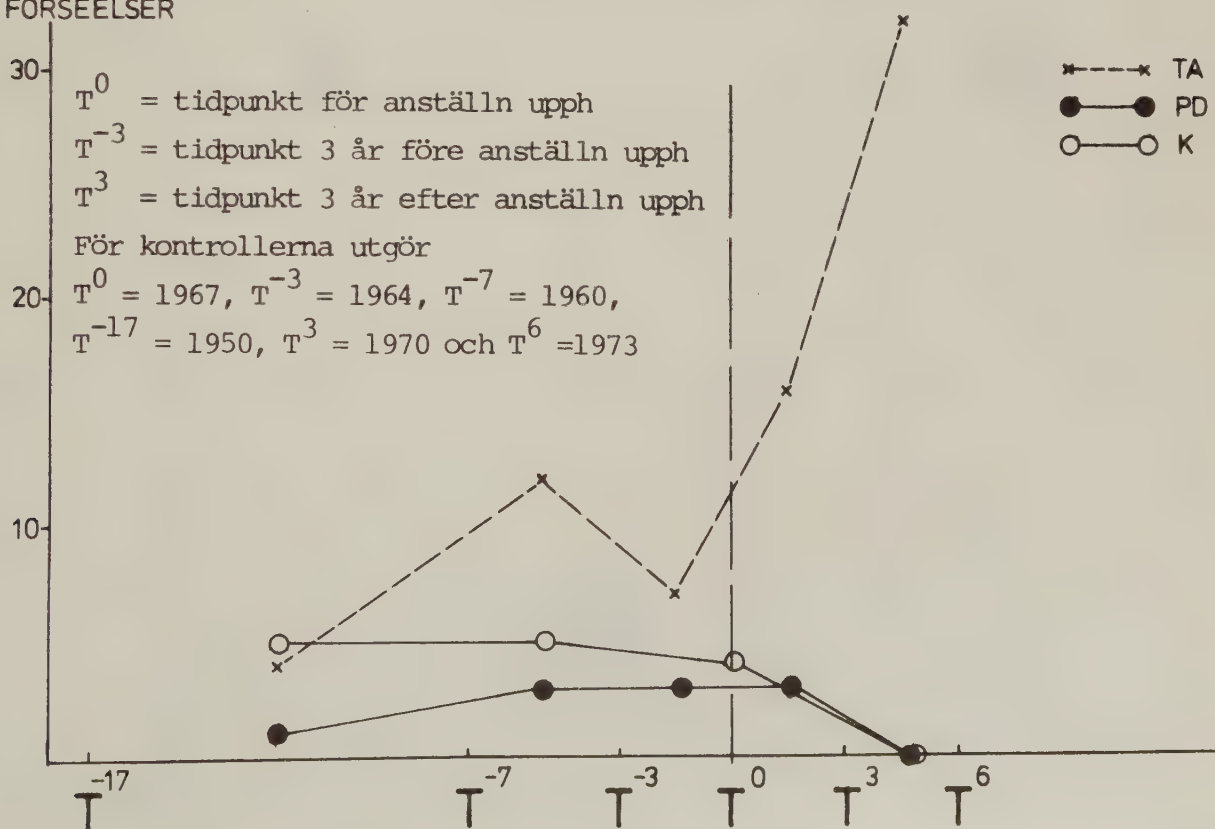
Under perioden 1950-1973 registrerades bland de permanent avgångna 10, bland de temporärt avgångna 71 och bland kontrollerna 14 avdömda fylleriförseelser. Antalet personer dömda för fylleriförseelser samt antalet avdömda förseelser under avgränsade perioder 1950-1973 åskådliggörs i fig 55. Utvecklingen är tämligen likartad för såväl avgångna som

ANTAL
PERSONER
MED FÖRSEELSER

Figur 55 a och b. Avdömda fylleriförseelser 1950-1973

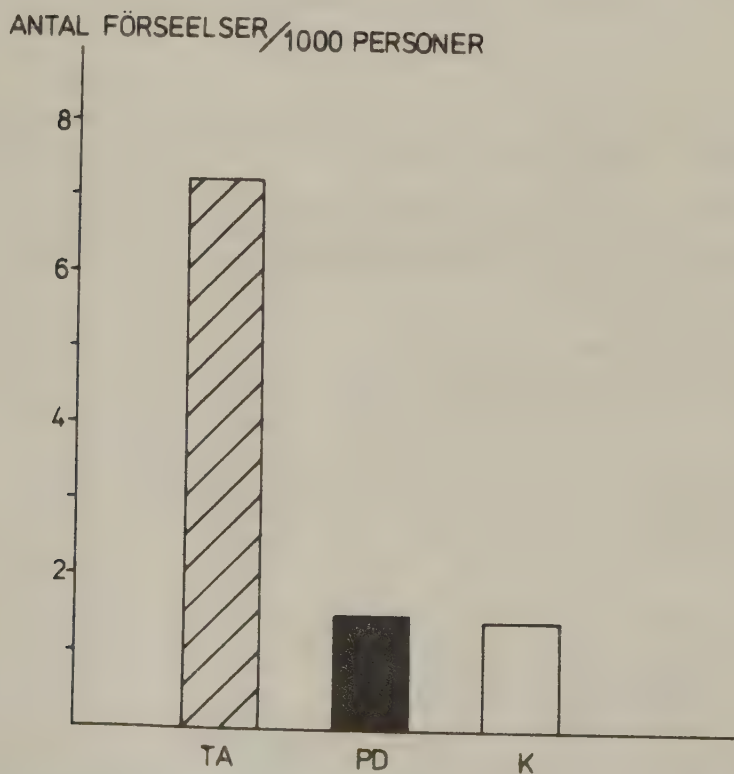
ANTAL
FÖRSEELSER

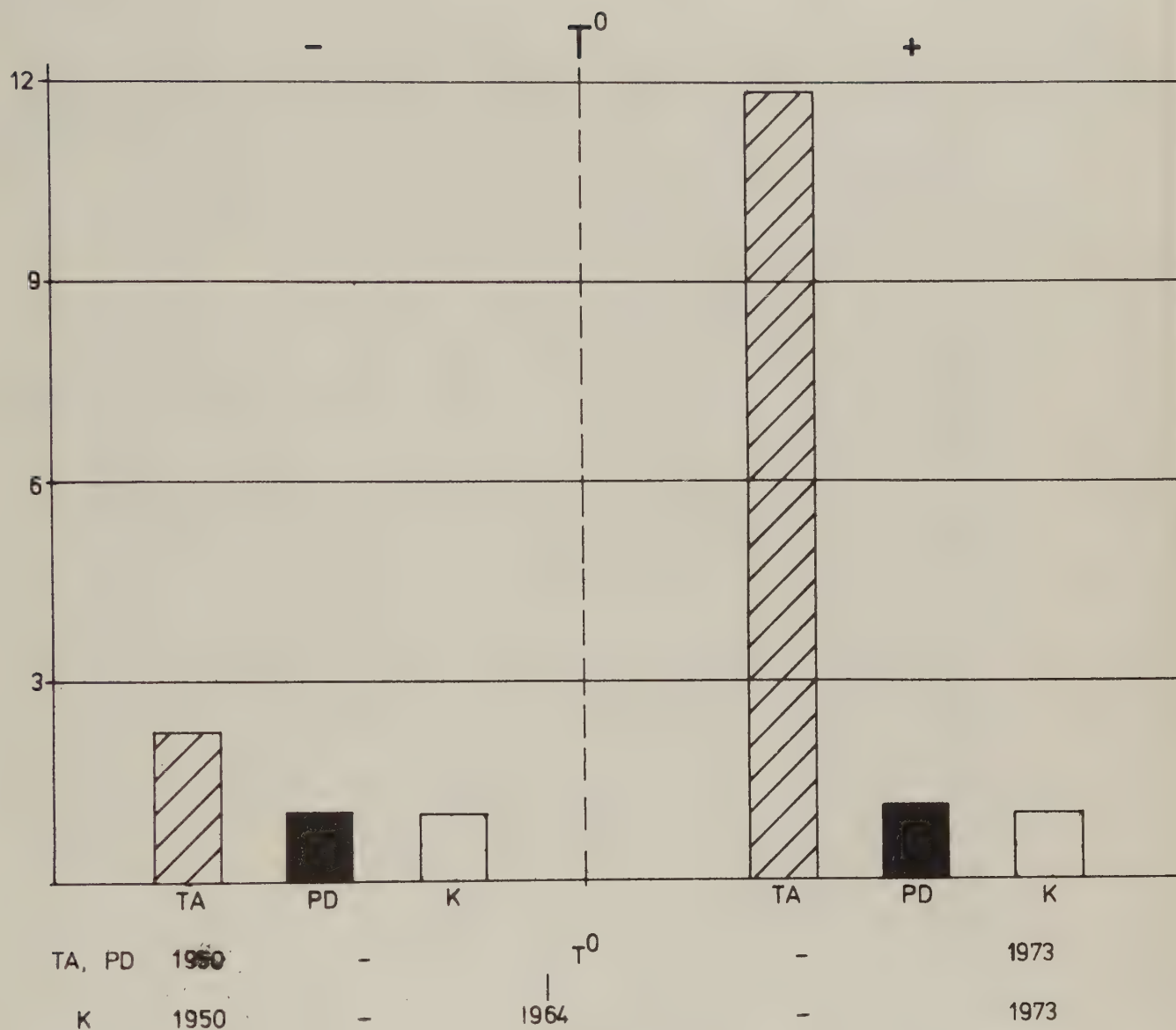
kontroller fram till tidpunkten för anställningens upphörande (för kontrollerna 1970). Därefter går kurvorna kraftigt isär. Bland de temporärt avgångna ökar fylleriförseelserna markant. Antalet dömda personer är litet. Medeltalet förseelser per dömd person är 4,4.

Uträknas frekvensen av avdömda fylleriförseelser per 1.000 personer och år under hela perioden 1950-1973 erhålles för de temporärt avgångna ett värde som är 5 gånger så högt som för kontrollerna och de permanent avgångna (fig 56).

Fig 57 visar att bland de temporärt avgångna anhopas fylleriförseelserna under perioden efter det anställningen upphört. Relationstalet (i förhållande till kontroller) för avdömda fylleriförseelser bland temporärt avgångna ökar nästan 12-faldigt. I verkligheten är relationstalet ännu högre, beroende på att för kontrollerna den studerade perioden är längre än den genomsnittliga för de avgångna.

Figur 56. Avdömda fylleriförseelser 1950-1973 per 1000 personer/år

Figur 57. Relationstal för frekvens avdömda fylleriförseelser före och efter anställningens upphörande

Frekvensen avdömda fylleriförseelser för kontrollerna 1950-1964 och 1965-1973 sättes till 1,0. Relationstalen före anställningens upphörande (T^0) för de avgångna utgöres av kvoter mellan antalet avdömda förseelser under perioden 1950 till anställningens upphörande och antalet avdömda förseelser bland kontrollerna 1950-1964. Relationstalen efter anställningens upphörande utgöres av samma kvoter, men för tidsperioden anställningens upphörande till 1973 för de avgångna och 1965-1973 för kontrollerna.

Även före anställningens upphörande är frekvensen avdömda fylleriförseelser högre bland de temporärt avgångna än bland kontrollerna. Härtill kommer att kontrollerna i större utsträckning än de temporärt avgångna bor i kommuncentra och tätorter och därmed löper större risk att bli föremål för åtgärd vid fylleri (SOU 1971:77).

I åldersgruppen upp till och med 34 år förekommer fylleriförseelser framförallt bland de avflyttade, både före och efter avgången, i de äldre åldersgrupperna framförallt bland de kvarboende.

Att frekvensen avdömda fylleriförseelser bland de temporärt avgångna är högre än kontrollernas redan före anställningens upphörande kan tala för att förekomsten av alkoholförseelser är en "utslagningsfaktor" i Berglind & Lindqvists mening (1972). De "utslagna" tappas efter anställningens upphörande i ännu högre grad kontrollen över sitt alkoholbruk och alkoholproblemen accentueras. Att personer, som missbrukar alkohol har sämre förutsättningar att sköta sitt arbete och att behålla det är väl känt och har ingående diskuterats tidigare av bl a Lindgren (1957) och Lokander (1962).

KAPITEL 10

REGISTRERAD SJUKLIGHET

LÄKARKONSULTATIONER

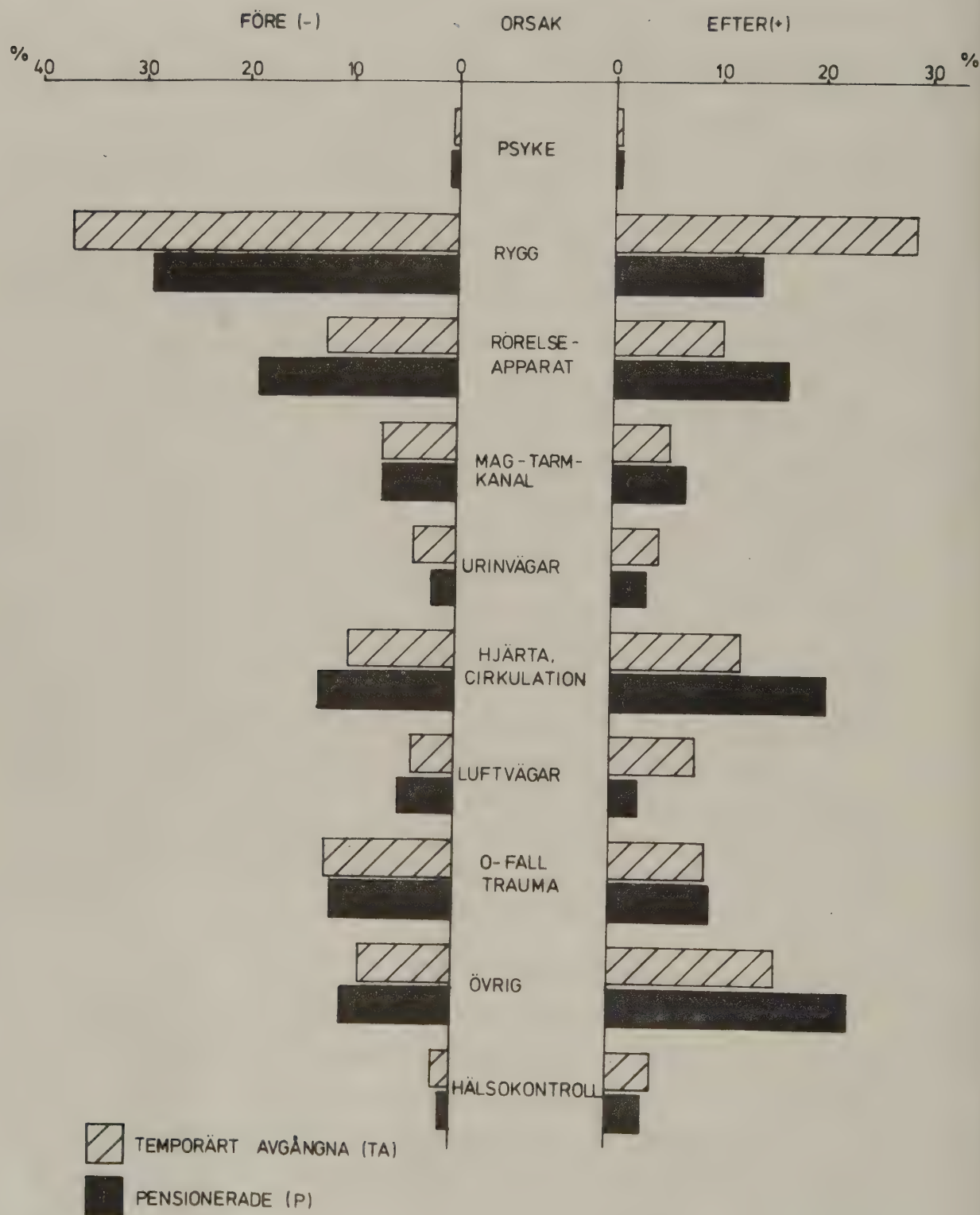
Nära 2/3 av de avgångna besökte läkare någon gång under 3-årsperioden närmast innan anställningen upphörde (TA = 66%, P = 65%). Efter anställningens upphörande är proportionerna ungefär desamma (TA = 61%, P = 66%).

Fig 58 visar de vanligaste orsakerna till läkarbesöken i procent av totala antalet besök. Besvär från ryggen och rörelseapparaten dominerar. Med rörelseapparaten avses i det följande skelett, muskulatur och leder utom rygg. Under 3-årsperioden före anställningens upphörande sökte 37% av de temporärt avgångna och 30% av de blivande pensionärerna läkare på grund av ryggbesvär. Siffrorna överensstämmer med de resultat som angivits av Kylin et al (1968), som fann att 39% av de undersökta skogsarbetarna i samma företag och samma region som i föreliggande undersökning tidigare någon gång sökt läkare eller vårdats på sjukhus för ryggbesvär. Heikkinheimo et al (1975) konstaterade bland finska skogsarbetare att 47% haft ländryggsbesvär de senaste åren.

Vad beträffar de temporärt avgångna förändrades orsaksmönstret för läkarbesök endast obetydligt när anställningen upphörde. För pensionärernas del minskade däremot ryggbesvär som orsak till läkarkontakt (14%), medan hjärt- och cirkulationsbesvär ökade kraftigt (20%).

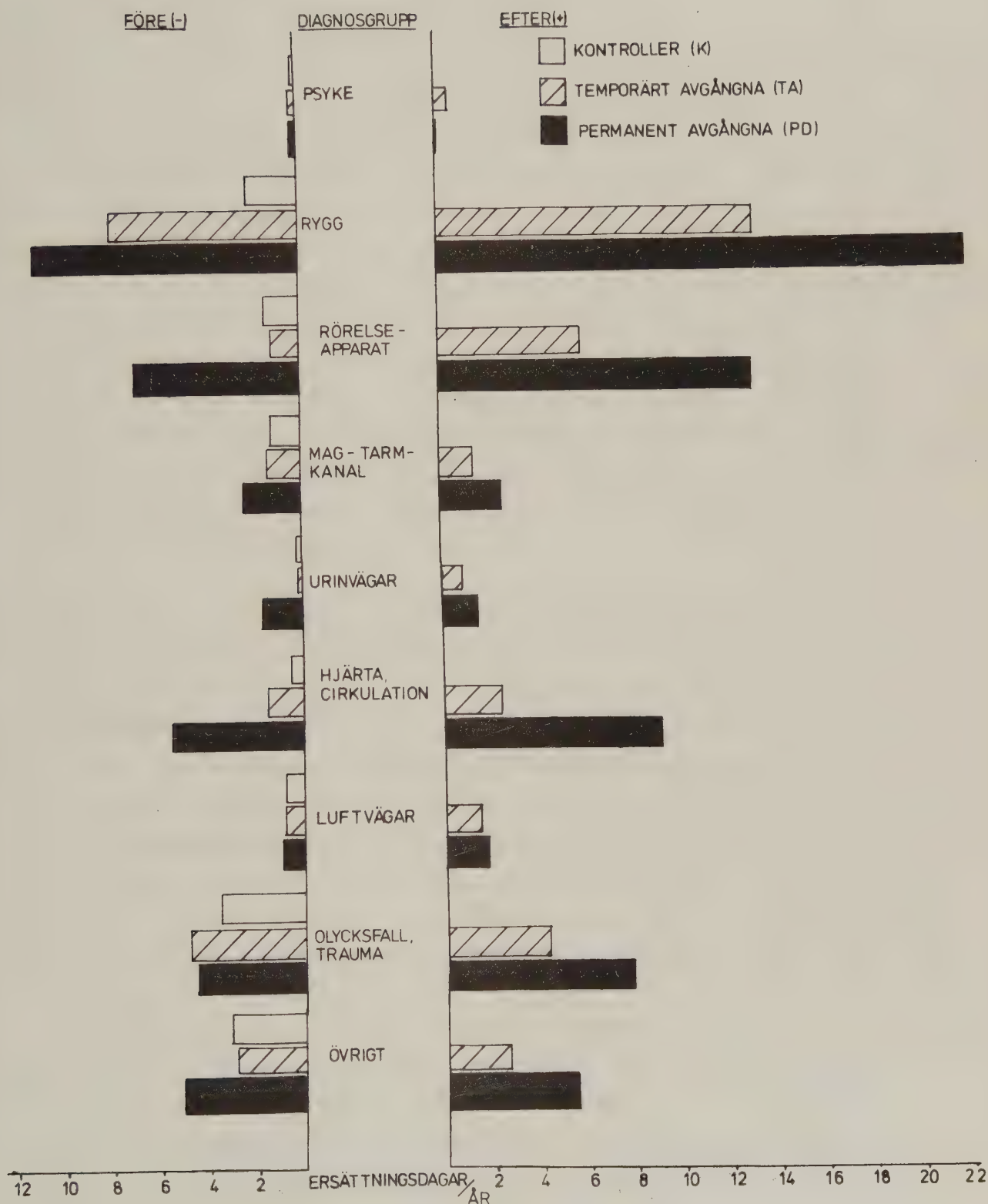
ORSAKER TILL SJUKSKRIVNING

Sjukskrivningsprofilen för såväl de temporärt och permanent avgångna som för kontrollerna återfinns i fig 59. Ryggsjukdomar utgör den diagnosgrupp, som tar flest ersättningsdagar i anspråk för samtliga avgångna före anställningens upphörande. För de temporärt avgångna kommer närmast olycksfall, medan för de permanent avgångna rörelseapparats sjukdomar samt hjärt- och cirkulationsbesvär är de diagnosgrupper som kräver flest ersättningsdagar. Dessa sjukdoms-

Figur 58. Skäl till läkarbesök under observationsperioden

Observationsperioden omfattar de 3 åren närmast före och de 3 åren närmast efter anställningens upphörande.

Figur 59. Antal sjukersättningsdagar med läkarintyg per år i genomsnitt. Fördelning på diagnosgrupper

grupper spelar även en betydande roll för förtidspension. Kontrollerna har under observationsperioden mycket låg sjuklighet som leder till sjukskrivning. Bland dem är olycksfall den diagnosgrupp, som kräver flest ersättningsdagar. En betydande skillnad i antalet sjukersättningsdagar mellan de temporärt avgångna och kontrollerna märks beträffande rygg-sjukdomar. De temporärt avgångna har i genomsnitt fyra gånger så många sjukdagar per år före anställningens upphörande som kontrollgruppen.

Efter anställningens upphörande ökar antalet sjukersättningsdagar för ryggskjutdomar, framförallt bland de permanent avgångna (TA = 13, PD = 22 dagar per år). Detsamma gäller sjukdomar i rörelseapparaten och för de permanent avgångna även sjukdomar i hjärta och cirkulationsorgan. Sjukskrivning på grund av psykiska sjukdomar förekommer anmärkningsvärt sällan såväl före som efter anställningens upphörande.

Skälen till läkarbesök och diagnoserna vid sjukskrivning överensstämmer i ringa grad både före och efter anställningens upphörande (fig 58 och tab 11). Den bristande samstämmigheten kan bero på åtskilliga faktorer. Läkarnas benägenhet att sjukskriva varierar, och långt ifrån alla läkarkonsultationer leder till sjukskrivning. I föreliggande undersökning har enbart huvuddiagnosen kodifierats. Denna omständighet spelar dock sannolikt ingen väsentlig roll. Intyg med mer än en diagnos täcker endast 5-10% av totala antalet ersättningsdagar (jfr Lindgren, 1957). Sjukskrivningsdiagnosen kan ha bristande tillförlitlighet, vilket diskuterats av Westrin (1970, 1973). Diagnosens reliabilitet efter anställningens upphörande är dålig eftersom läkarna förväntar symptom från skelett och rörelseorgan efter en lång tids exposition för skogsarbete. Ryggbesvär kan även vara en "täckdiagnos" för psykisk sjukdom, men Westrin (1970) fann få sådana fall i sin studie. Minnesluckor kan förekomma bland de intervjuade skogsarbetarna. I Västerbottens inland, där de flesta skogs-

Tabell 11. Diagnosgruppernas procentuella andelar av totala antalet sjukfall vid sjukskrivning av läkare

Diagnosgrupp	PD		TA		Kontroller
	före	efter	före	efter	
	anställningens upphörande				
Psykisk sjukdom	1,0	1,0	2,1	2,2	0,7
Ryggsjukdom	25,3	21,0	24,4	25,8	17,2
Rörelseorg sjukdom	13,4	13,5	8,3	11,4	7,5
Digestionsorg sjukdom	7,1	7,8	7,2	6,5	11,3
Urinvägssjukdom	4,0	4,8	3,2	5,1	2,0
Cirkulationsorg sjukdom	6,8	9,8	3,5	4,2	2,3
Luftvägssjukdom	6,8	10,1	10,7	11,4	11,1
Olycksfall	6,3	8,4	8,1	7,6	7,5
Yrkesskada	20,3	6,8	22,2	13,2	24,4
Övriga sjukdomar	8,9	16,9	10,4	12,5	16,0
Summa	99,9	100,1	100,1	99,9	100,0

arbetarna i föreliggande undersökning hade sin hemvist, var flertalet verksamma läkare under den studerade tidsperioden äldre eller medelålders ordinarie distriktsläkare. Detta förhållande torde förbättra sjukskrivningsdiagnosernas reliabilitet.

De avgångna skogsarbetarnas sjukskrivningsprofil liknar den som påvisats för män i åldern 45-64 år vid en studie i Tierp (Berfenstam, Berg & Smedby, 1976). Jämfört med Tierpsmaterialet söker emellertid de avgångna skogsarbetarna betydligt oftare läkare för besvär från skelett och rörelseapparat och mindre ofta på grund av psykisk sjukdom eller för hälsokontroll.

Hult (1954) fann att ländryggsbesvär var något vanligare bland tungt arbetande (64,4%) än bland personer med lättare arbete (52,7%). Skillnaden var störst beträffande lumbago, medan smärre skillnader förelåg rörande ryggsufficiens och ischias. Arbetsoförmåga på grund av ryggsbesvär förekom hos 43,5% av dem som hade tungt arbete och hos 25,5%

av de övriga. Tufvesson (1966) fann att drygt hälften av 88 skogsarbetare (medelålder 35,3 år) hade ryggbesvär, för vilka totalt ca 35% av dem hade varit sjukskrivna. Westrin (1970) fann att 49% av en undersökt population, som aldrig hade varit borta från arbetet eller konsulterat läkare för ryggbesvär, hade haft sådana i någon form under de senaste 3 å 4 åren.

Kylin et al (1968) konstaterade att endast 10-15% av skogsarbetarna i hans material hade varit sjukskrivna för ryggbesvär de två senaste åren. Den årliga genomsnittssiffran i föreliggande undersökning är för de temporärt avgångna 7% före och 8% efter anställningens upphörande samt för kontrollerna 4%. Tillsammans tagna bekräftar dessa siffror det resultat som Kylin et al kom till.

SJUKSKRIVNINGENS OMFATTNING

Fig 60 a och b visar årliga andelen sjukskrivna personer fördelade efter sjukersättningsperiodens längd. Man finner att av såväl temporärt som permanent avgångna ca 27% hade minst ett sjukfall om högst 6 dagars längd före anställningens upphörande. Efter anställningens upphörande gäller detta 33% av de temporärt avgångna och 15% av de permanent avgångna. För kontrollerna utgjorde motsvarande värde 33%.

Skillnaden i registrerad sjuklighet mellan temporärt och permanent avgångna samt kontroller är mest påtaglig när det gäller de långa sjukskrivningsperioderna (tabell 12). Betydligt fler temporärt avgångna än kontroller har varit sjukskrivna under 180 dagar eller mer. Antalet långtidssjukskrivna stiger kraftigt efter anställningens upphörande bland de temporärt och permanent avgångna. När anställningen upphör för de temporärt avgångna ökar dessutom medelantalet sjukskrivningsdagar.

Vid analys av frånvaro och sjukersättningar användes numera ofta begreppen *sjuktal*, *varaktighetstal* och *insjuknandefrekvens*.

Sjuktal (disability rate) framräknas genom att totala antalet sjukpenningdagar per år divideras med totala antalet sjukpenningförsäkrade i den studerade populationen.

Varaktighetstal (severity rate) erhålles genom att totala antalet sjukpenningdagar per år divideras med totala antalet avslutade sjukfall inom den studerade populationen.

Insjuknandefrekvens (sickness rate) utgöres av antalet avslutade sjukpenningfall per år dividerat med antalet sjukpenningförsäkrade i den studerade populationen.

Tabell 12. Sjukskrivningar med läkarintyg under observationsperioden

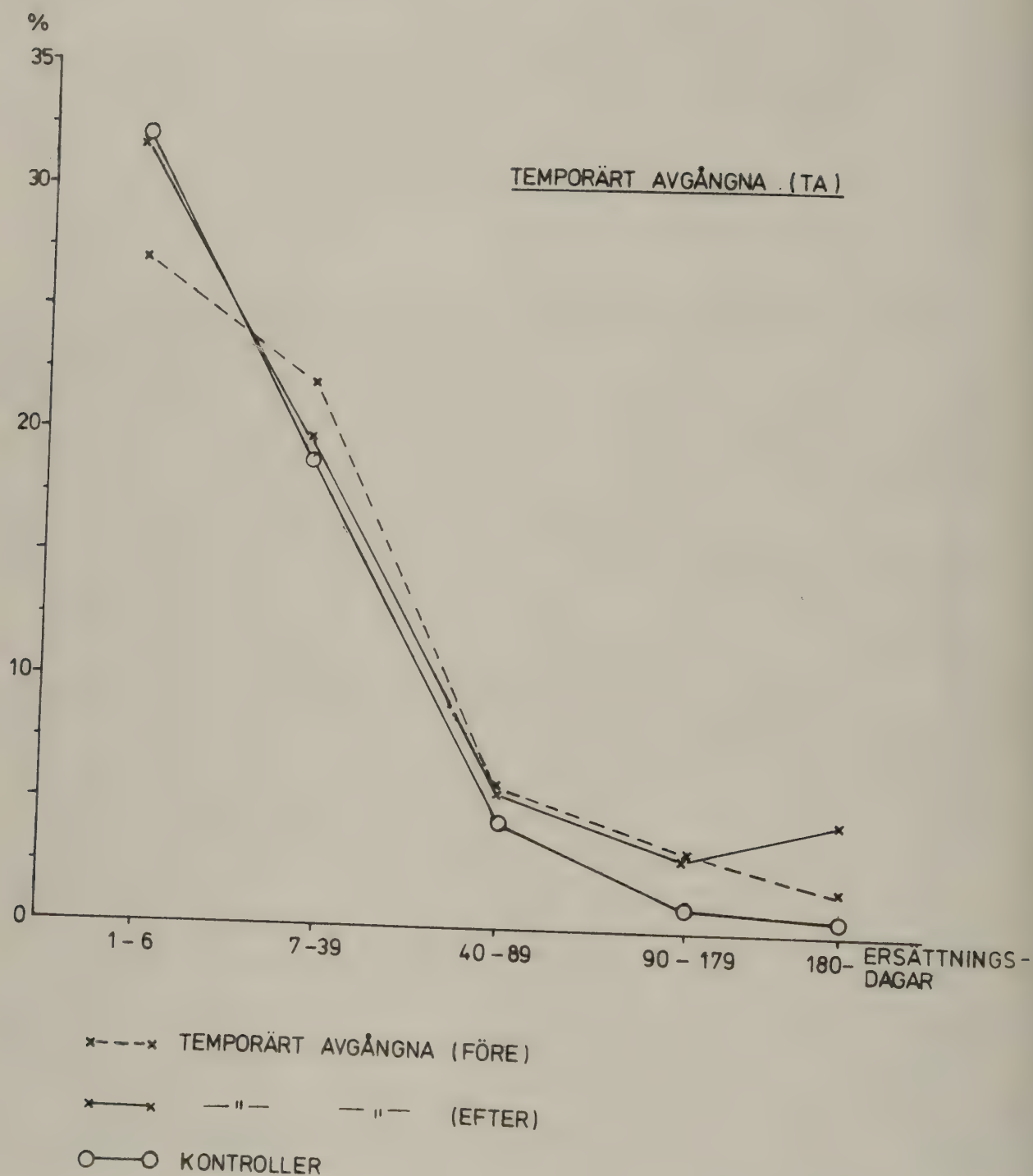
		7-39 dagar	40-89 dagar	90-179 dagar	180 - dagar	Summa med läkarintyg/år
Permanent avgångna, före anställningens upphörande N=274	p	160	70	37	34	100,3
	n	227	92	42	34	131,7
	x	4565	5367	5445	14438	9938,3
	$\frac{x}{n}$	20,1	58,3	129,6	424,6	75,5
Permanent avgångna, efter anställningens upphörande N=250	p	75	47	30	77	76,3
	n	129	53	33	81	98,7
	x	2521	3032	4185	36026	15254,7
	$\frac{x}{n}$	19,5	57,2	126,8	444,8	154,6
Temporärt avgångna, före anställningens upphörande N=413	p	275	70	38	23	135,3
	n	390	83	44	24	180,3
	x	7424	4818	5363	6659	8088,0
	$\frac{x}{n}$	19,1	58,0	121,9	277,5	44,9
Temporärt avgångna, efter anställningens upphörande N=413	p	246	68	37	56	135,7
	n	365	87	38	61	183,7
	x	4034	5032	4882	25912	13286,7
	$\frac{x}{n}$	11,1	57,8	128,5	424,8	72,3
Kontroller N=408	p	382	88	21	13	100,8
	n	558	112	22	13	141,0
	x	10506	6737	2693	3167	4580,6
	$\frac{x}{n}$	18,5	60,2	122,4	243,6	32,5

p = antal personer

n = antal sjukfall

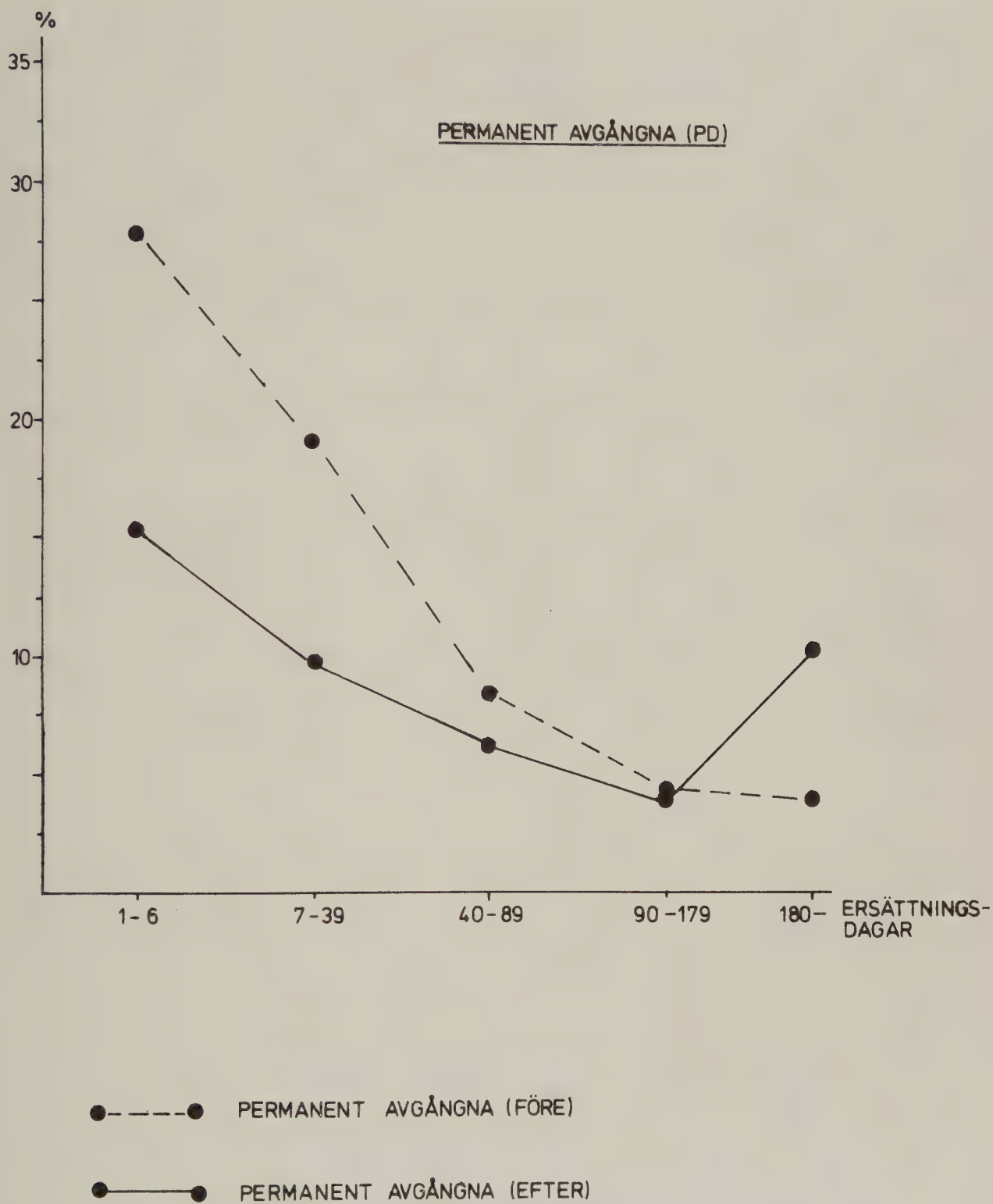
x = antal ersättningsdagar

$\frac{x}{n}$ = varaktighetstal

Figur 60 a. Årliga andelen sjukskrivna skogsarbetare fördelade efter ersättningsperiodernas längd.

Temporärt avgångna och kontroller

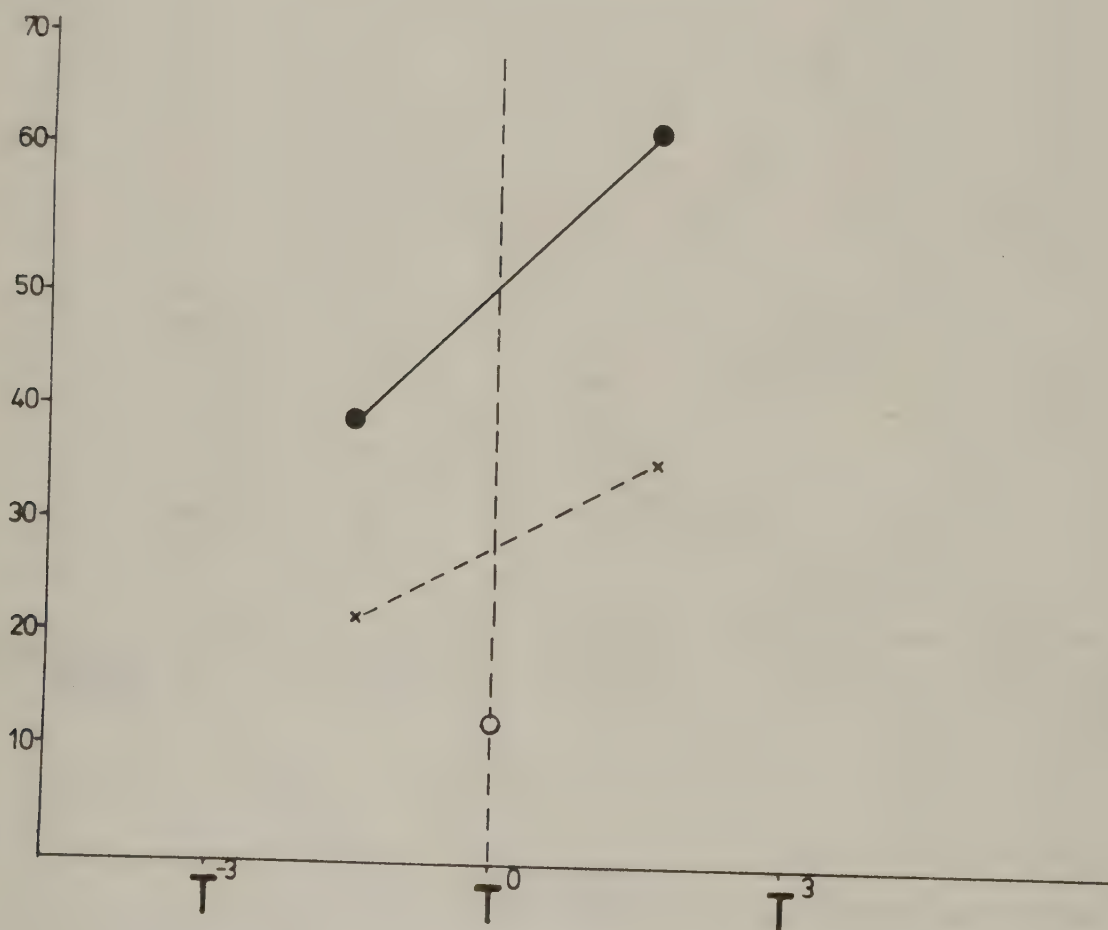

Figur 60 b. Årliga andelen sjukskrivna skogsarbetare fördelade efter ersättningsperiodernas längd.

Permanent avgångna

Av fig 61 framgår att de temporärt avgångnas *sjuktal* före anställningens upphörande var drygt 50% högre än kontrollernas ($TA = 21$, $K = 13$), medan de permanent avgångnas var nära tre gånger så högt som kontrollernas ($PD = 38$). Efter anställningens upphörande ökar sjuktalet för såväl temporärt som permanent avgångna med drygt 50% ($TA = 34$, $PD = 62$). Sjuktalets höjning hänger samman med den mycket kraftiga ökningen av den långa sjukskrivningen. (Se även tabell 13.)

SJUKTAL

x---x TEMPORÄRT AVGÅNGNA (TA)

●—● PERMANENT AVGÅNGNA (PD)

○ KONTROLLER (K)

Figur 61. Sjuktal i genomsnitt
Sjuktal = antalet ersättningsdagar per år dividerat med antalet personer under observation

Tabell 13. Total sjukskrivning. Årliga genomsnitt

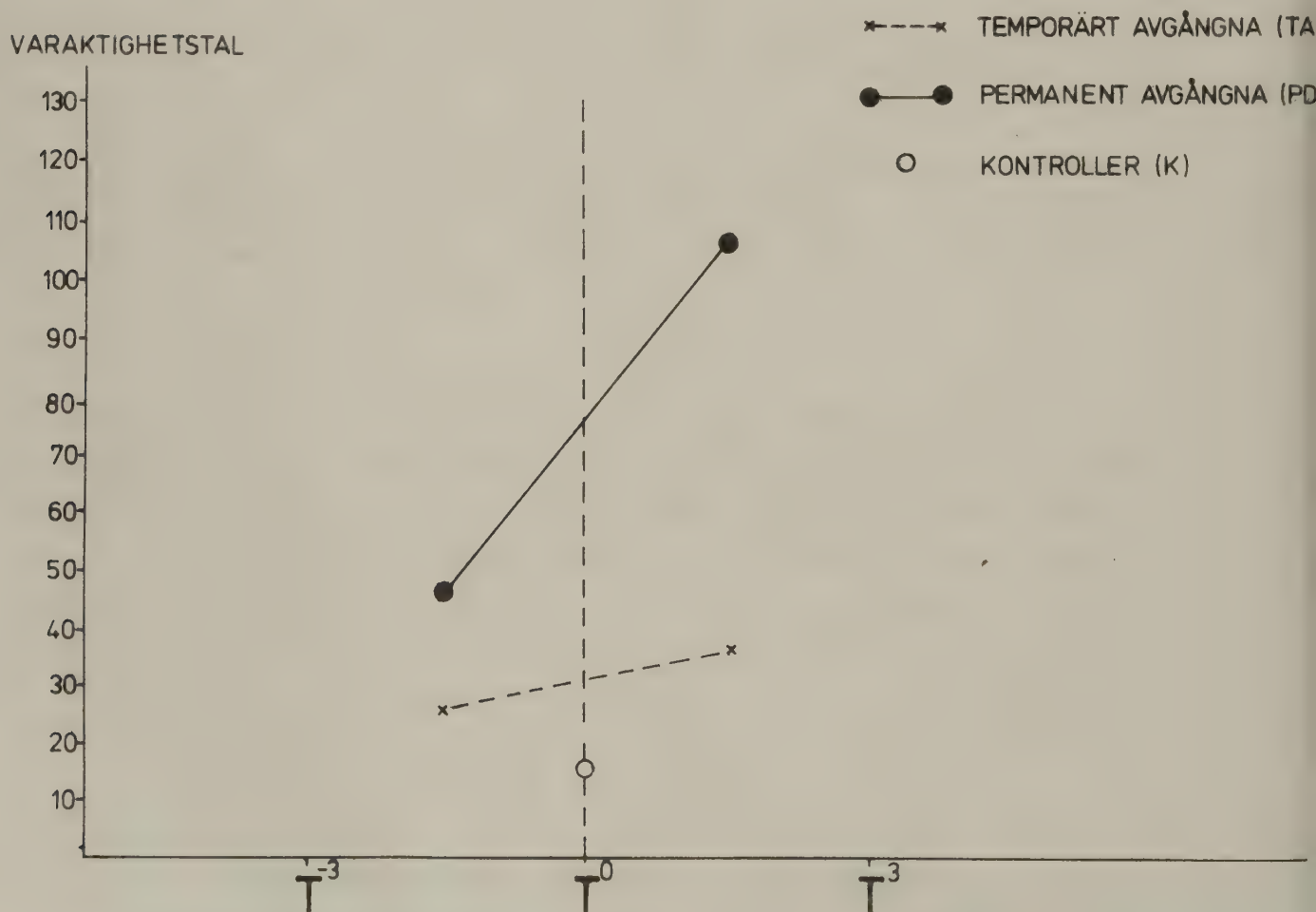
	Antal personer p	Antal sjukfall n	Antal ersättn dagar x	Varaktig- hetstal $\frac{x}{n}$	Insjukn frekvens $\frac{n}{N}(\%)$	Sjuktal $\frac{x}{N}$
Permanent avgångna före anställningens upphörande N= 274	176,0	230,3	10399,0	45,2	84,1	38,0
Permanent avgångna efter anställningens upphörande N=250	115,3	145,3	15447,3	106,3	58,1	61,8
Temporärt avgångna före anställningens upphörande N=413	247,0	336,7	8774,0	26,1	81,5	21,2
Temporärt avgångna efter anställningens upphörande N=413	266,7	382,3	13952,7	36,5	92,6	33,8
Kontroller N=408	231,4	324,6	5290,0	16,3	79,6	13,0

Bland orsaker till att kontrollerna uppvisar en lägre registrerad sjuklighet än de temporärt avgångna före anställningens upphörande kan tänkas att kontrollerna utgör ett positivt urval av den totala skogsarbetarbefolkningen, en "survivor population" (jfr Reid, 1957) som stannar kvar i det tunga arbetet. Ingenting i föreliggande material tyder på att kontrollerna är bättre lämpade för skogsarbetet eller att de har andra och lättare arbetsuppgifter än de temporärt avgångna.

Flertalet av kontrollerna och många bland de avgångna har under observationsperioden ingen registrerad sjuklighet, trots att organisk sjukdom ibland förekommer (jfr Taylor, 1968; Malmgren & Andersson, 1976). Varför dessa personer likväl inte uppvisar någon sjukfrånvaro är okänt.

Det genomsnittliga sjuktalet i riket för tilläggs-sjukpenningförsäkrade män med inkomst enbart av anställning under perioden 1965-1969 var 17,7 (RFV, 1970). Glesbygdsbefolkningens sjuktal är något lägre än riksgenomsnittet, och kontrollernas sjuktal torde inte avvika nämnvärt från genomsnittet för jämnåriga män i glesbygd. Under perioden 1966-1970 var riksgenomsnittet för skogsarbetares sjuktal, inklusive olycksfall i arbetet, 14,1 (SAF-LO, 1974).

Ökningen av den registrerade sjukligheten efter anställningens upphörande kan tillskrivas flera orsaker. Det kan vara fråga om ett "uppdämt" behov av sjukskrivning som ger sig till känna när anställningen upphört. De avgångna

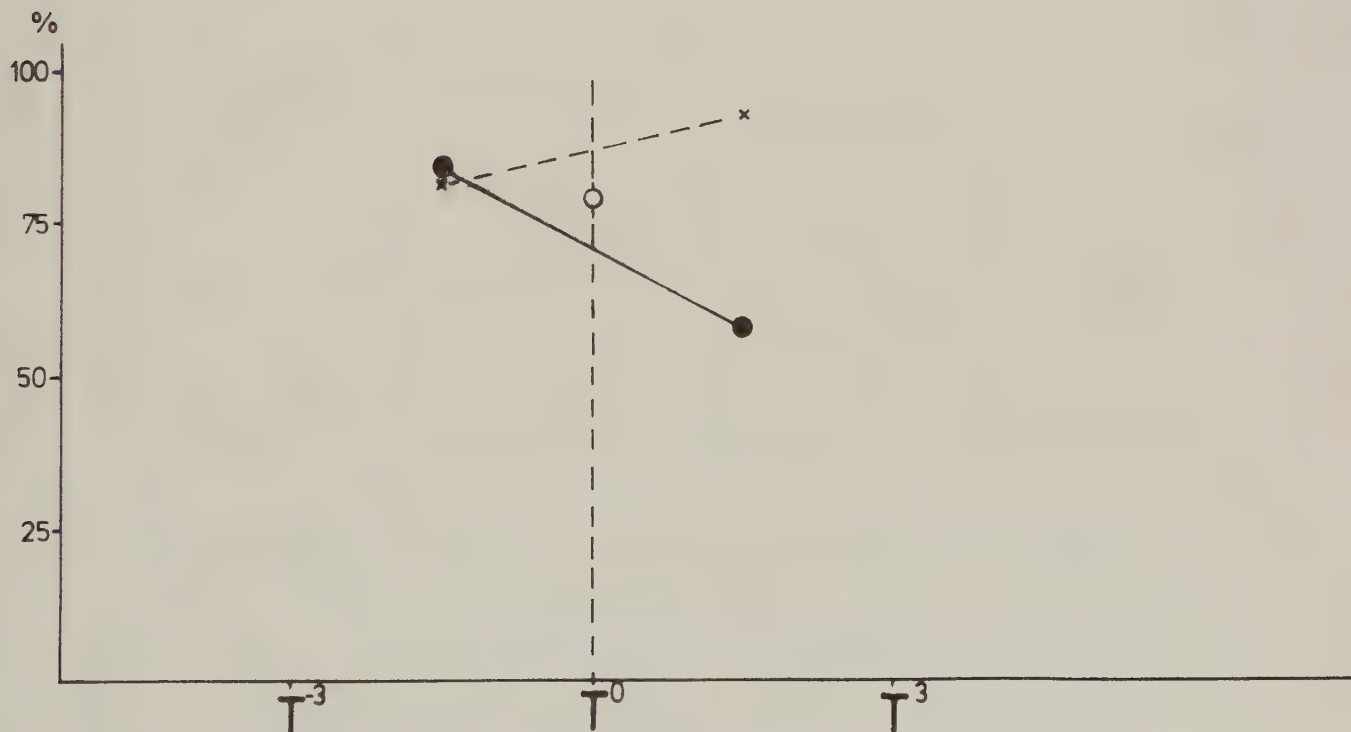
Figur 62 a. Varaktighetstal i genomsnitt

Varaktighetstal = antalet ersättningsdagar dividerat med antalet sjukfall.

har kanske efter uppsägningen pressat sig till det yttersta och negligerat eventuella sjukdomssymptom. Sjukskrivningen kan också ha fungerat som försörjningsinstrument vid eventuell arbetslöshet efter anställningens upphörande i sådana fall där arbetslösheten ej varit förenad med ersättning från arbetslöshetskassa. Vidare kan det tänkas att förlusten av anställningen inneburit en svår kris för den avgångne med ohälsa som följd (jfr Taylor, 1968; Rahe & Arthur, 1968; Rahe, 1969).

Det genomsnittliga *varaktighetstalet* (fig 62 a) ökar liksom sjuktalet. Kontrollernas varaktighetstal är lägre, 16 dagar.

Den genomsnittliga årliga *insjuknandefrekvensen* (fig 62 b) var före anställningens upphörande drygt 80% för såväl de temporärt som permanent avgångna och efter att an-

Figur 62 b. Årlig insjuknandefrekvens i genomsnitt

Insjuknandefrekvens = procentuella kvoten mellan antalet sjukfall och antalet personer under observation.

ställningen upphört 93% för de temporärt avgångna och 58% för de permanent avgångna. Kontrollernas årliga insjuknandefrekvens var 80%.

Korttidsfrånvaro, sjukskrivning utan läkarintyg - högst 6 ersättningsdagar - utgör en ringa del av den totala sjukskrivningen (tabell 14). Andelen är högst bland

Tabell 14 a. Antal korttidssjukskrivna i förhållande till totalantalet sjukskrivna under observationsperioden (p)
(årligt medeltal, %)

Kategori	Före anställningens upphörande	Efter anställningens upphörande
Permanent avgångna	43,0	33,8
Temporärt avgångna	45,2	49,1
Kontroller	56,4	-

Tabell 14 b. Antal korttidssjukfall i förhållande till totalantalet sjukfall under observationsperioden (n)
(årligt medeltal, %)

Kategori	Före anställningens upphörande	Efter anställningens upphörande
Permanent avgångna	42,8	32,1
Temporärt avgångna	46,4	52,0
Kontroller	56,6	-

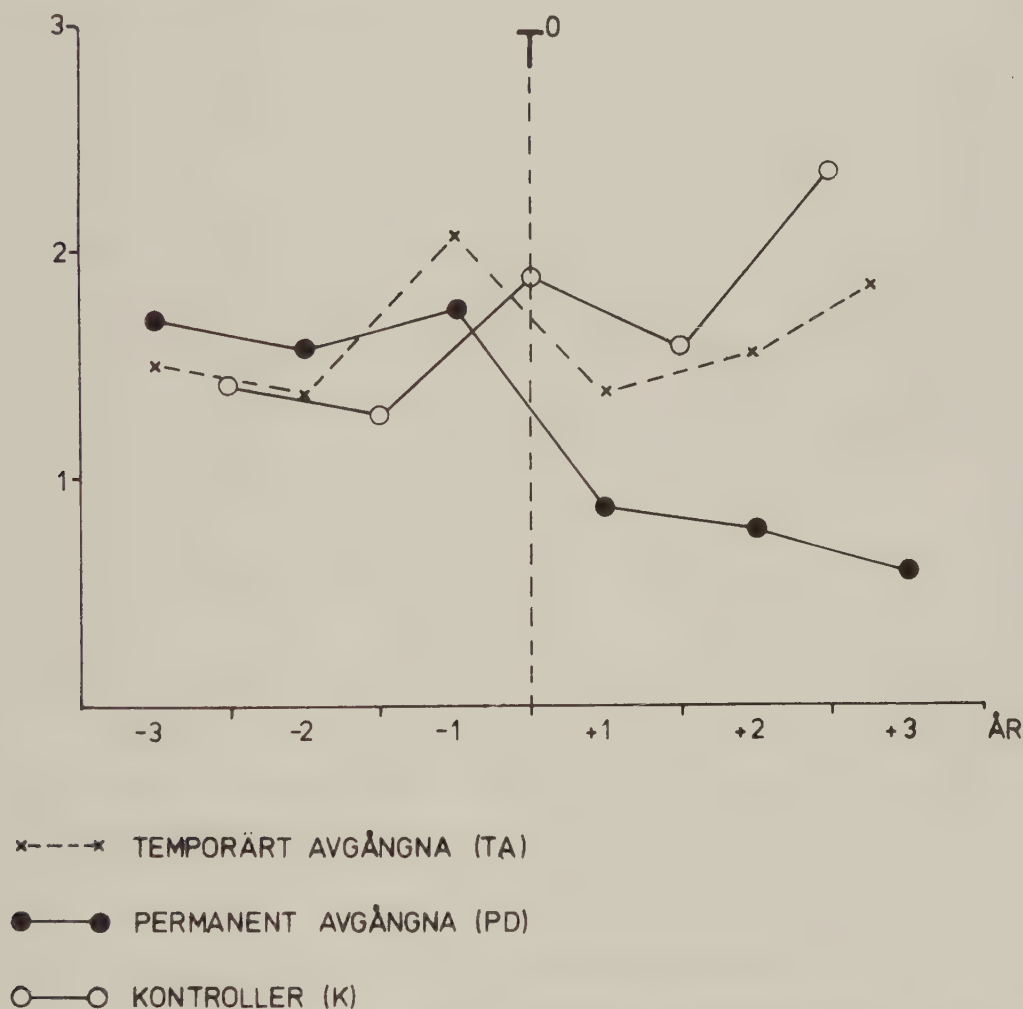
Tabell 14 c. Antal ersättningsdagar under korttidssjukskrivning i förhållande till totalantalet sjukersättningsdagar (årligt medeltal, %)

Kategori	Före anställningens upphörande	Efter anställningens upphörande
Permanent avgångna	4,4	1,2
Temporärt avgångna	7,8	4,8
Kontroller	13,4	-

kontrollerna (13%), lägst bland de permanent avgångna efter det anställningen upphört (1%). Sjukskrivning utan läkarintyg omfattar hälften av alla sjukfall.

Fig 63 visar antalet ersättningsdagar vid korttids-sjukskrivning per person och år. Fig 64 illustrerar den årlig-

ERSÄTTNINGSDAGAR / PERSON

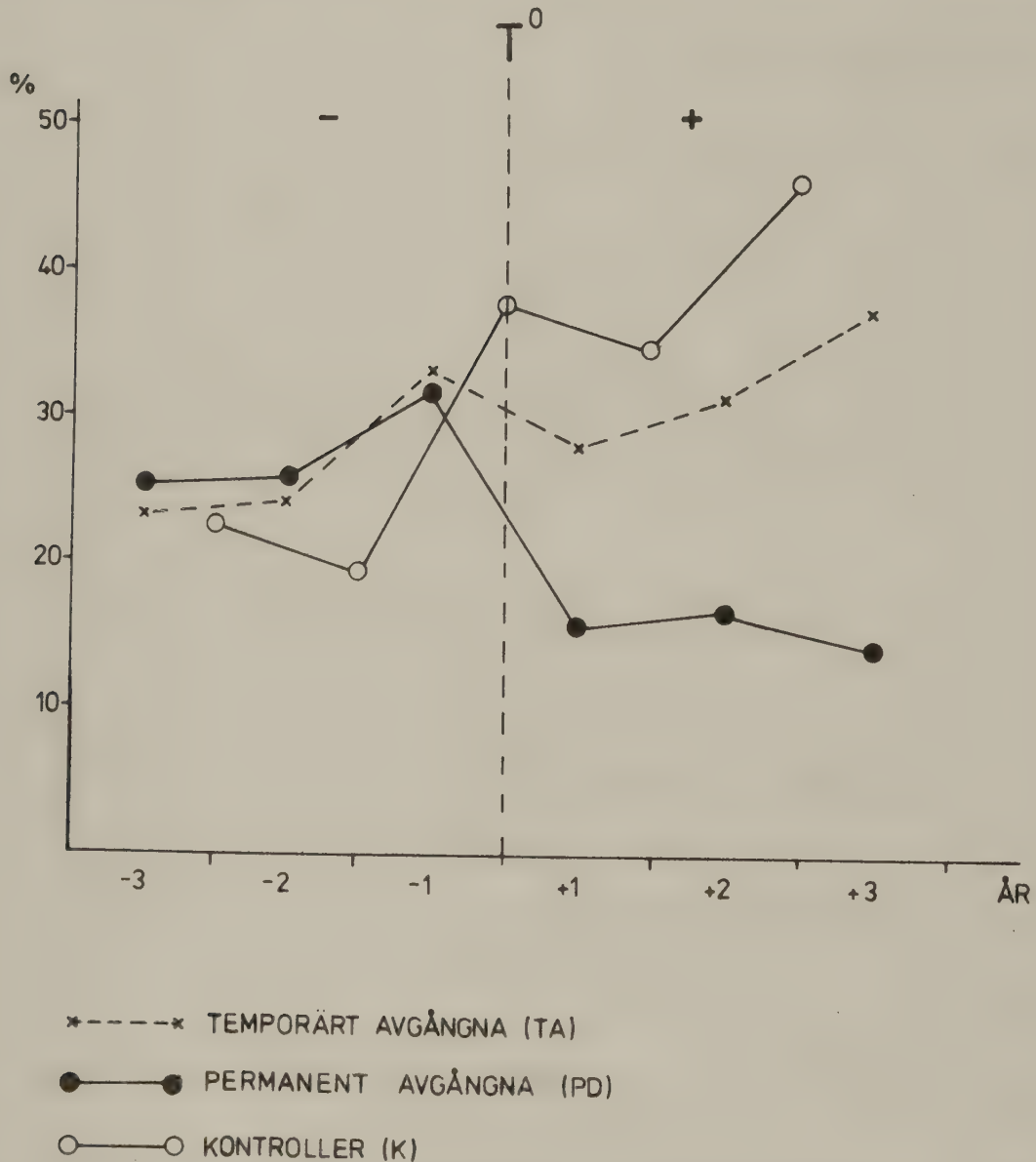

Figur 63. Av försäkringskassan ersatta sjukdagar vid korttids-sjukskrivning

T^0 = tidpunkten för anställningens upphörande för de avgångna.

Medianen för T^0 infaller approximativt vid halvårsskiftet 1967.

ga andelen personer med korttidssjukskrivning. I båda diagrammen följer kurvorna för de temporärt avgångna och kontrollerna varandra på likartat sätt med kontinuerlig ökning. För de permanent avgångna visar kurvan motsatsen, således

Figur 64. Årlig andel skogsarbetare som erhållit ersättning vid korttidssjukskrivning

T^0 = tidpunkten för anställningens upphörande för de avgångna.

Medianen för T^0 infaller approximativt vid halvårsskiftet 1967.

en successiv minskning av såväl antalet ersättningsdagar per person och år som av andelen personer. Denna utveckling och överhuvudtaget den ringa andelen korttidssjukskrivning för de permanent avgångna beror dels på att långtidsjukskrivningen ökar påtagligt efter anställningens upphörande, dels på att pensionerna börjar utbetalas. Inom samtliga kategorier minskar varaktighetstalet kontinuerligt under den studerade perioden.

Flera författare (bl a Taylor, 1968; Theorell & Lind, 1975) anser att korttidssjukfrånvaro (utan läkarintyg), som oftast inträffar för yngre personer, mera hänger samman med psykologiska och sociala förhållanden än med rent medicinska. I föreliggande undersökning är korttidsfrånvaron mycket låg och lika i alla åldersgrupper (fig 81 a). Här må nämnas att i en norrländsk metallindustri lägre åldrars korttidssjukfrånvaro svarar för ca 25% av den totala sjukfrånvaron i företaget (G Michaelson, 1974). Med tanke på de attityder till skogsarbetet som framkommit i föreliggande undersökning är de låga siffrorna för korttidsfrånvaro förvånande. Uppvägs den negativa attityden till arbetets fysiska och psykiska påfrestningar av den positiva allmänattityden till arbetsgivarna och möjligheten att själv styra arbetet? Tydligt är så ej fallet, eftersom de slutar sin anställning. En annan förklaring till den obetydliga korttidsfrånvaron är möjligen den inom befolkningen rådande sedvänjan att stanna hemma från arbetet endast vid svårare hälso-besvär.

Vid den morbidimetriska metod som används i föreliggande undersökning måste man ha i åtanke att både orsaksmönstret vid läkarkonsultation och den vid försäkringskassan registrerade sjukligheten är ofullständiga mått på den verkliga sjukligheten i en befolkning (Inghe, 1973; Berfenstam et al, 1976). Sjukskrivningen återspeglar arbetsoförmåga - ibland läkarbestyrkt. Arbetsoförmågan har sina orsaker inte bara i medicinska faktorer utan också i psykologiska och sociala faktorer samt i arbetsmiljöförhållanden.

YRKESSKADOR

Yrkesskada enligt lagen om yrkesskadeförsäkring (SFS 1954:243) noteras på F-kortet med ett kryss i vederbörlig ruta. Krysset innebär att arbetstagaren till arbetsgivaren har anmält sin sjukfrånvaro som orsakad av yrkesskada. Arbetsgivaren har instämt i detta genom intyg till försäkringskassan. Under de första 90 dagarna är yrkesskadeersättningen samordnad med försäkringskassornas sjukersättning. Från 91:a dagen utbetalas ersättning enligt Yfl från RFV/Försäkringskassan.

Som yrkesskada räknas enligt Yfl:

- Skada genom olycksfall i arbete
- Skada genom olycksfall vid färd till och från arbetsplatsen

Med yrkessjukdom avses enligt samma lag:

- Sjukdom genom inverkan i arbetet av ämne eller strålenergi
- Vissa hälsorubbningar genom mekanisk inverkan, vibrationer, buller eller smitta (SFS 1954:644)

Vibrationsskada hos personer som arbetat med vibrerande handverktyg (TVD = traumatic vasospastic disease) rubriceras numera som yrkessjukdom efter beslut i Försäkringsdomstolen (1975).

Ungefär lika många bland kontrollerna som bland de temporärt avgångna före anställningens upphörande drabbas av yrkesskada som leder till korttidssjukskrivning (tabell 15), medan skadefallen är 3,5 gånger så många bland kontrollerna som bland de temporärt avgångna. Kontrollernas varaktighetstal för yrkesskador som leder till korttidssjukskrivning utgör endast en fjärdedel av de temporärt avgångnas före anställningens upphörande.

Däremot råder relativt god överensstämmelse mellan de båda sistnämnda gruppernas varaktighetstal och frekvens när det gäller yrkesskador som föranleder sjukskrivning med läkarintyg. De permanent avgångna hade ungefär samma skadefrekvens som de temporärt avgångna före anställningens upphörande, dock med något högre varaktighetstal.

Förklaringar till tabell 15 (motstående sida):

p = antal personer

n = antal sjukfall

x = antal ersättningsdagar

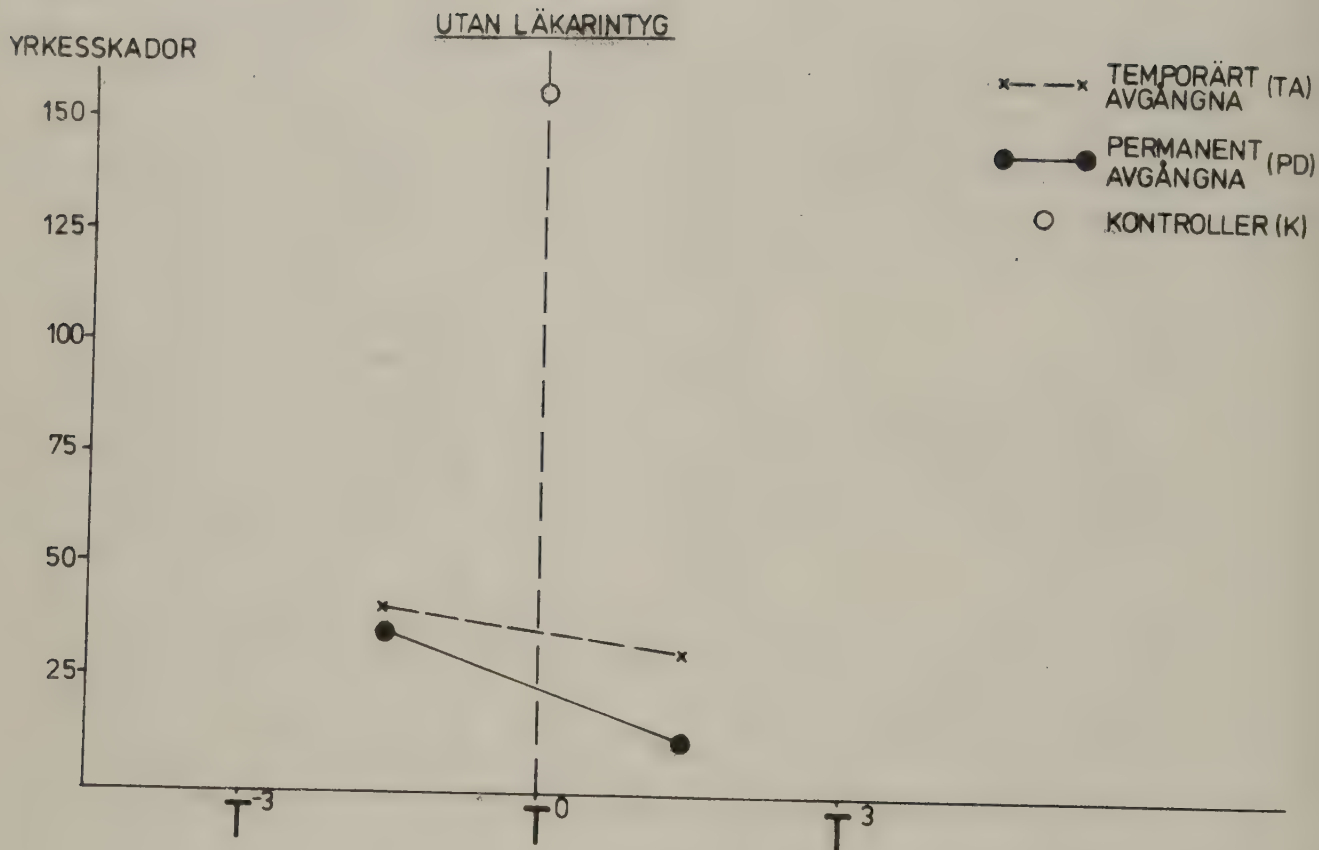
$\frac{x}{n}$ = varaktighetstal

$\frac{n}{N}$ (%) = insjuknandefrekvens / skadefrekvens

$\frac{x}{N}$ = sjuktal

Tabell 15. Registrerad sjuklighet på grund av yrkesskador. Årligt genomsnitt

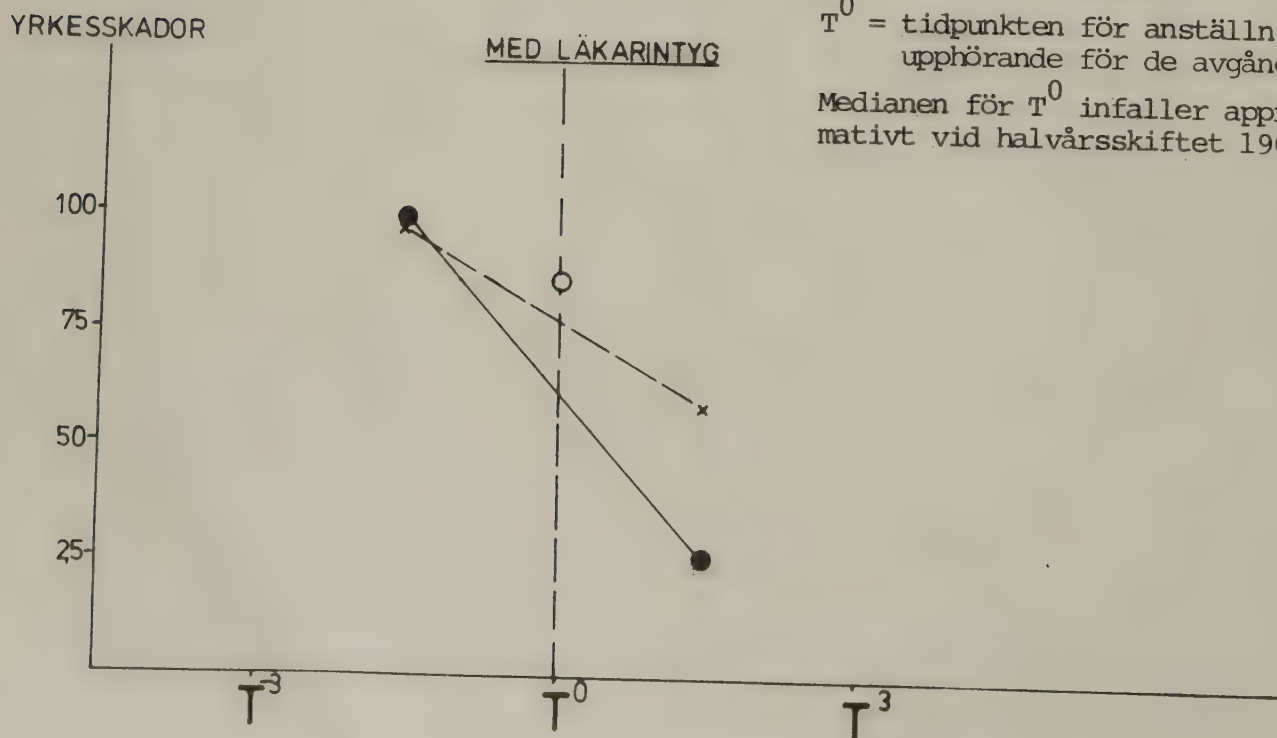
		Utan läkar- intyg	Med läkar- intyg	Summa yrkes- skador
Permanent avgångna 3-årsperioden före anställningens upp- hörande (N=274)	p	9,3	20,7	30,0
	n	9,7	26,7	36,4
	x	49,3	1002,3	1051,6
	$\frac{x}{n}$	5,1	37,5	28,9
	$\frac{n}{N}(\%)$	3,5	9,7	13,2
	$\frac{x}{N}$	0,18	3,66	3,84
Permanent avgångna 3-årsperioden efter anställningens upp- hörande (N=250)	p	2,3	5,7	8,0
	n	2,7	6,7	9,3
	x	11,7	468,7	480,3
	$\frac{x}{n}$	4,3	70,0	51,6
	$\frac{n}{N}(\%)$	1,1	2,7	3,7
	$\frac{x}{N}$	0,05	1,87	1,92
Temporärt avgångna 3-årsperioden före anställningens upp- hörande (N=413)	p	14,7	31,7	46,4
	n	17,0	40,0	57,0
	x	82,3	1213	1295,3
	$\frac{x}{n}$	4,8	30,3	22,7
	$\frac{n}{N}(\%)$	4,1	9,7	13,8
	$\frac{x}{N}$	0,20	2,94	3,14
Temporärt avgångna 3-årsperioden efter anställningens upp- hörande (N=413)	p	11,3	21,3	32,6
	n	13,3	24,3	37,6
	x	44,3	1167,3	1211,7
	$\frac{x}{n}$	3,3	48,0	32,1
	$\frac{n}{N}(\%)$	3,2	5,9	9,1
	$\frac{x}{N}$	0,11	2,83	2,94
Kontroller (N=408)	p	15,2	26,8	42,0
	n	63,4	34,4	97,8
	x	75	1004,8	1079,8
	$\frac{x}{n}$	1,2	29,2	11,0
	$\frac{n}{N}(\%)$	15,5	8,4	24,0
	$\frac{x}{N}$	0,18	2,46	2,65

Figur 65. Yrkeesskadefrekvens per 1000 personer/år

T^0 = tidpunkten för anställningens upphörande för de avgångna.

Medianen för T^0 infaller approximativt vid halvårsskiftet 1967.

Kontrollerna har således totalt den högsta yrkesskadefrekvensen, 240 skador per 1000 personer och år, varav det övervägande antalet föranleder endast någon dags sjukskrivning (tabell 15, fig 65). De temporärt avgångna har före anställningens upphörande en skadefrekvens på 138 fall per 1000 personer och år, varav de flesta kräver relativt lång sjukskrivning. Sjukersättningsperiodens genomsnittliga längd är för kontrollerna 11 dagar, för de temporärt avgångna före anställningens upphörande 23 dagar per skada. Frekvensen minskar under de tre åren närmast efter anställningens upphörande till 91 yrkesskador per 1000 personer och år för de temporärt avgångna, samtidigt som den genomsnittliga ersättningstiden ökar till 35 dagar per skada. De permanent avgångna hade före anställningens upphörande en något lägre frekvens än de temporärt avgångna med varaktighetstalet 29 dagar. (Se även fig 66 a och b.)

Det genomsnittliga varaktighetstalet för sjukskrivning vid yrkesskador inom skogsbruket anges av några större arbetsgivare till 18-20 dagar (Säkerhet, 1971).

Årliga andelen ersättningsdagar vid sjukskrivning av läkare på grund av yrkesskada är för kontrollerna 22% av all sjukskrivning av läkare, för de temporärt avgångna 15 % och för de permanent avgångna 10% (tabellerna 12 och 15). För de avgångna minskar andelen efter anställningens upphörande till mindre än hälften än före avgången. Årliga andelen ersättningsdagar vid korttidssjukskrivning föranledd av yrkesskada utgör 10-11% av all korttidssjukskrivning för såväl de avgångna som kontrollerna (tabell 15, XIII i appendix).

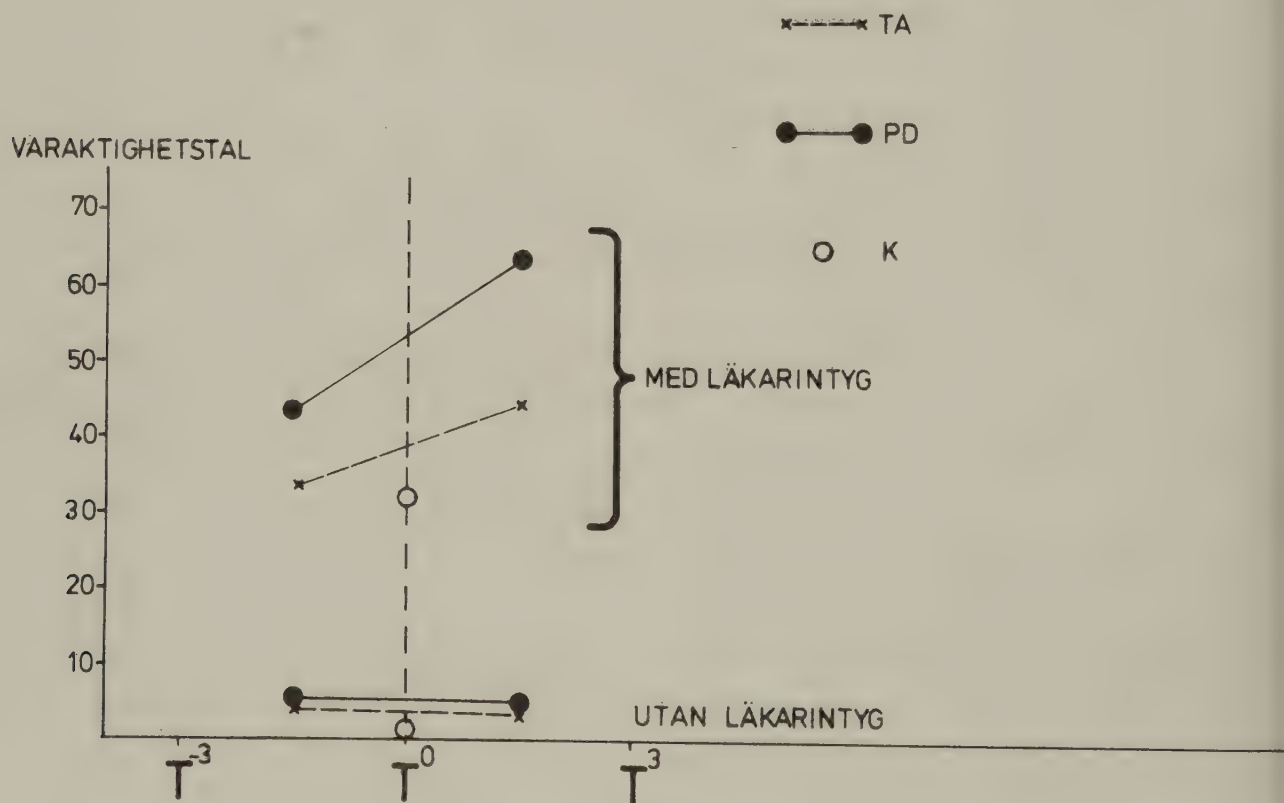
I försäkringskassornas register förekommer intet fall av yrkessjukdom under den studerade perioden.

Av tabell 16 framgår att skogsarbete är en av de mest yrkesskadedrabbade branscherna.

Yrkesskadefrekvens kan mätas i antalet skador per 1000 årsarbetare men bättre är att använda antalet skador

per 1 miljon arbetstimmar och år. Före 1973 har endast grova uppskattningar av yrkesskadefrekvensen i skogsarbete gjorts, eftersom den mot yrkesskadorna svarande arbetsvolymen varit svår att fastställa. Härtill kommer svårigheten att beräkna den mängd arbete som utförts inom bondeskogsbruket, eftersom lagen om yrkesskadeförsäkring inte gäller de egna företagen.

Yrkesskadefrekvensen i föreliggande undersökning omräknad till antalet skador per en miljon arbetstimmar och år

Figur 66 a. Varaktighet per person/år vid yrkesskador

Varaktighetstal = antalet ersättningsdagar dividerat med antalet sjukfall.

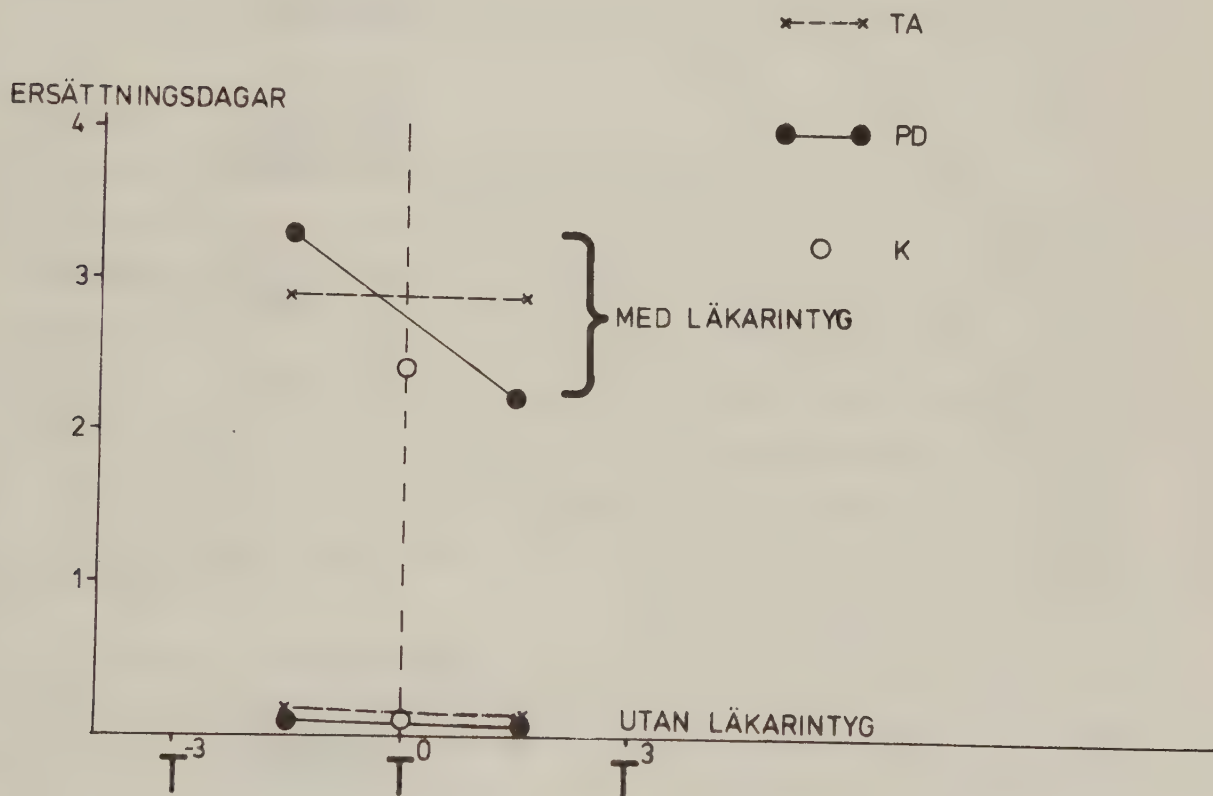
T^0 = tidpunkten för anställningens upphörande för de avgångna.

Medianen för T^0 infaller approximativt vid halvårsskiftet 1967.

kan uträknas enligt nedanstående formel. Härvid förutsättes att arbetsdagen på grund av vinterhalvårets mörker i den studerade regionen är 7,5 timmar.

$$\frac{f \times 10^6}{a \times 7,5 \times 10^3}$$

där f = yrkesskadefrekvensen per 1000 personer och år,
 a = genomsnittlig årlig arbetstid. Yrkesskadefrekvensen blir då före anställningens upphörande 86 för de temporärt avgångna och 81 för de permanent avgångna samt för kontrollerna 137 skador per en miljon arbetstimmar och år.

Figur 66 b. Antal ersättningsdagar per person/år vid yrkesskador

T^0 = tidpunkten för anställningens upphörande för de avgångna.

Medianen för T^0 infaller approximativt vid halvårsskiftet 1967.

Tabell 16. Yrkesskadefrekvens 1965 inom några olika yrkesgrupper (utom färdolycksfall)

Yrkeskod	Yrke	Yrkesskador/1.000 årsanställda
0	Naturvetenskapligt, tekniskt, socialvetenskapligt, humanistiskt, konstnärligt arbete	9,2
1	Administrativt arbete	2,9
3	Kommersiellt arbete	10,8
4	Lantbruk, skogsbruk, fiske	75,9
5	Gruvdrift, stenbrytning	148,4
7-8	Tillverkningsarbete	68,3

/Riksförsäkringsverkets statistik 1966/

Före 1972 har AMS för skogsbruket angivit en frekvens av 110 skador per 1 miljon arbetstimmar och medelvärdet sammantaget för alla yrkesgrenar ett 5 gånger lägre värde - 19,9 (AMS, 1973). Några större arbetsgivare inom skogsbruket har funnit en frekvens av 80-100 yrkesskador per 1 miljon arbetstimmar och år (Säkerhet, 1971). Yrkesskadefrekvensen i skogsarbete i Nya Zeeland är 179 skador enligt ovan angiven beräkningsgrund (ledarartikel i Forest Industrial Review, 1974) samt i Finland 184 skador per 1000 man och år (Heikkinheimo et al, 1975).

Yrkesskadefrekvensen har varit relativt konstant under tiden 1960-1973. De svåra invaliditetsfallen har dock ökat i frekvens. Det anmälningsförfarande som för närvarande tillämpas vid yrkesskador har kritiserats på grund av att det förmodligen medför en underrapportering (Eriksson, 1973). Framförallt vid skador, som fordrar endast några dagars sjukskrivning, kan ett administrativt förfarande avskräcka från yrkesskadeanmälan.

Omkring 70% av de avgångna har någon gång som skogsarbetare drabbats av skada i arbetet eller färdolycksfall,

som lett till frånvaro från arbetet minst 1 dag. Samma frekvens fann Heikkinheimo (1975) vid sina stickprov bland skogsarbetare. Oftast synes skadorna uppkomma vid huggning och sågning, som tillsammans svarar för nära 70% av yrkesskadorna i skogsarbete (fig 67).

Figur 67. Procentuell fördelning på olika typer av yrkesskador i skogsarbete

Av samtliga rapporterade yrkesskador uppkommer 60-80% vid huggningsarbete, inkluderande fällning, kvistning och brossling (Säkerhet, 1968, 1970, 1971). Motorsågolyckorna ger upphov till mer omfattande skador och längre sjukskrivningstid än olyckor med yxa och handsåg. Ca 45% av samtliga olyckor vid huggningsarbete orsakas av motorsåg, något som även konstaterats i Nya Zeeland (1974). I föreliggande undersökning drabbas de temporärt avgångna oftare av sågskada och mindre ofta av huggskada än de permanent avgångna. Detta kan tyda på att de förra använder motorsåg i högre frekvens än de senare.

De svåraste yrkesskadorna uppkommer vid trädfällning, varvid sjukskrivningens genomsnittliga varaktighetstal är 48 dagar (Säkerhet, 1968). Vid fällning inträffar också de flesta dödsolyckorna i skogsarbete; 1969 skedde 19 av 34 dödsolyckor i Sverige vid huggningsarbete (Säkerhet, 1970). I föreliggande undersökning inträffade under den studerade 5-årsperioden två dödsolyckor vid arbete med motorsåg.

Färdskada är, trots de långa avstånden till och från arbetet, relativt sällsynt (TA = 4%, P = 1%, fig 67). För 1967 redovisades 2% av yrkesskadorna i skogsarbete som orsakade av färdolycksfall (Säkerhet, 1968).

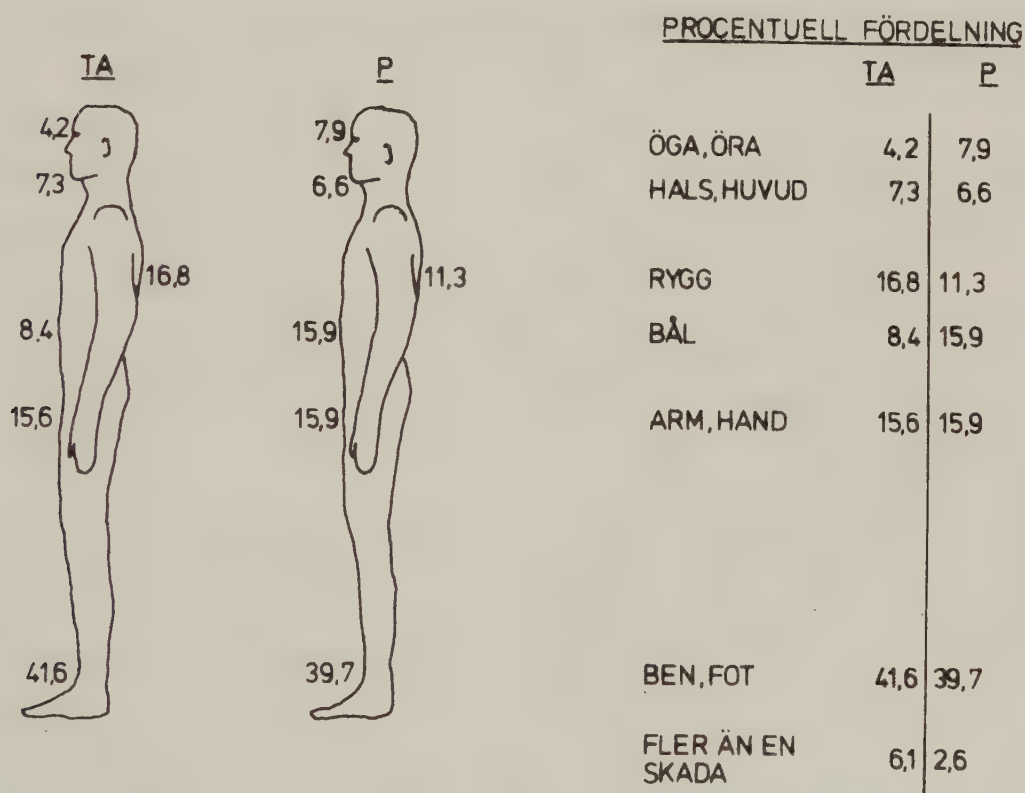
För yrkesskador mest utsatta kroppsdelar är de nedre extremiteterna inklusive fötterna, vilka drabbas i 40% av fallen (fig 68), vilket överensstämmer med den officiella statistiken (Säkerhet, 1968, 1970, 1971).

I föreliggande undersökning har ej någon analys av olyckstillbud utförts.

Gustafsson et al (1970) visade att 30% av samtliga olyckstillbud i skogsarbete inträffade under fällning. Yngre skogsarbetare hade fler olyckstillbud än äldre; likaså var kortvarig erfarenhet av skogsarbete förenad med högre frekvens av olyckstillbud. Genomsnittligt rapporterades 0,5 tillbud per person och dag. Heinrich (1959) visade att 29

lindrigare olycksfall och ett allvarligt inträffar på 300 tillbud.

Sundström-Frisk (1975) påvisade en medveten risktagning, bestående i att 2/3 av skogsarbetarna enligt egen uppgift använde en förbjuden metod vid nertagning av träd som fällts och fastnat över andra träd. Den förbjudna metoden var den snabbaste. Drivfjädern antogs vara högre förtjänst vid ackordslön. Mot denna bakgrund kan man erinra om den mycket höga yrkesskadefrekvensen bland kontrollerna i föreliggande undersökning. Kontrollernas skador är möjligen av lindrigare art än de avgångnas, då det genomsnittliga varaktighetstalet endast är hälften av de temporärt avgångnas (TA = 23 dagar, K = 11). 65% av kontrollernas yrkesskador föranleder sjukskrivning utan läkarintygskrav med

Figur 68. Drabbad kroppsdel vid yrkesskada i skogsarbete

varaktighetstalet 1,2 dagar (motsvarande siffror för TA är 30% och 4,8 dagar). Från Nya Zeeland rapporteras en anhopning av yrkesskador bland de lägre åldersgrupperna (ledartitel, Forest Industrial Review, 1974) och motsvarande tendens framträder i föreliggande undersökning.

Tar kontrollerna större risker i sitt arbete än de avgångna och ådrar de sig därmed en högre yrkesskadefrekvens? Har kontrollerna en bättre arbetsteknik, som trots större risktaganden leder till mindre allvarliga skador än de avgångnas? Bagatelliserar de sina symptom, och tvingar de sig tidigare tillbaka till arbetet? Har de mindre benägenhet för sjukskrivning?

ÅLDER OCH SJUKSKRIVNING

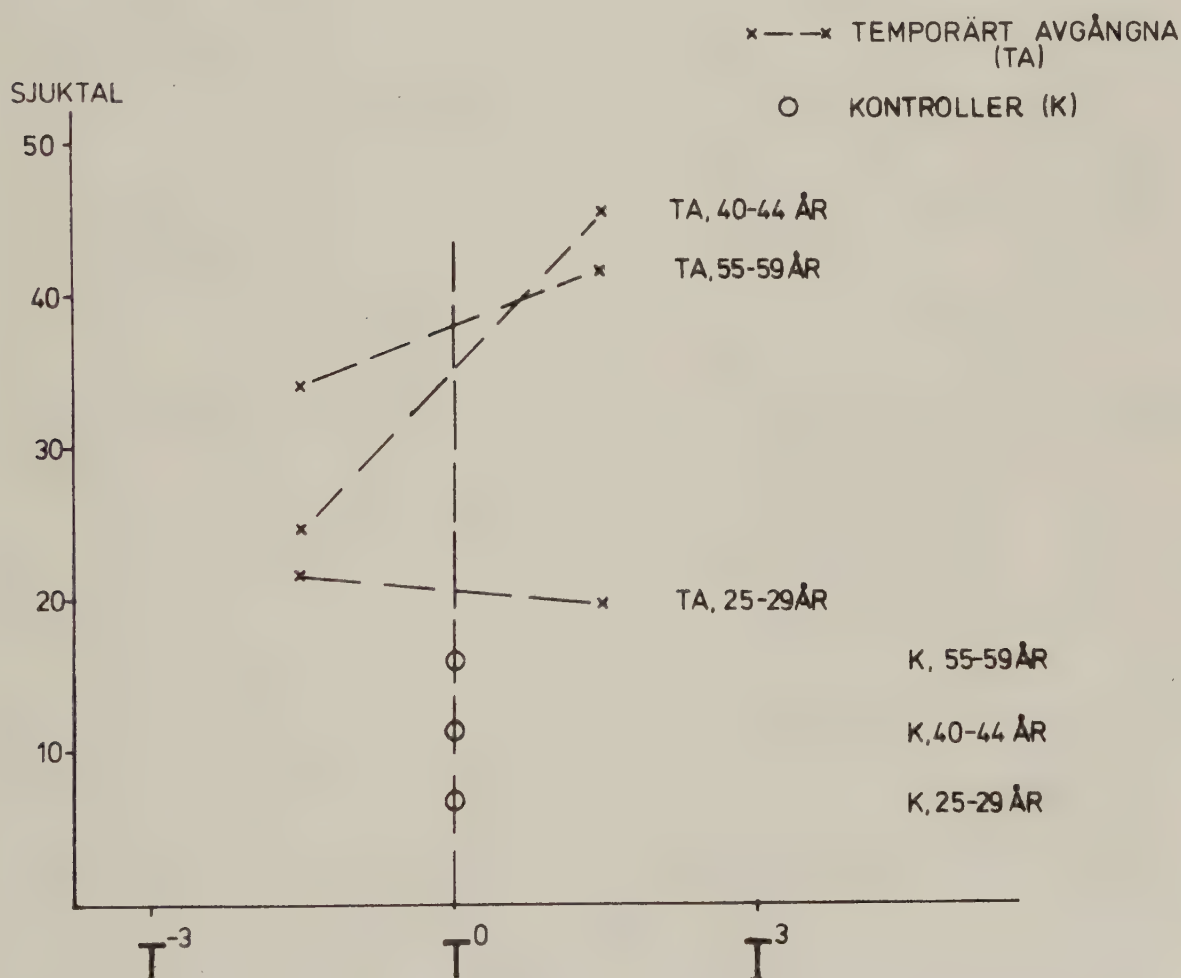
De temporärt avgångna skogsarbetarna i åldersgrupperna 25-29 år, 40-44 år och 55-59 år har studerats.

Sjuktalet är innan anställningen upphör högre i högre åldersgrupper än i lägre (fig 69 a). Jämförbara åldersgrupper bland kontrollerna har lägre sjuktal än de avgångna.

Efter avgång stiger sjuktalet markant för mellanåldersgruppen 40-44 år och överskrider sjuktalet för den högre åldersgruppen 55-59 år. För de yngre skogsarbetarna, 25-29 år, sjunker sjuktalet något efter anställningens upphörande.

Den sjuktalsandel som representeras av med läkarintyg styrkt sjukdom i rygg och rörelseapparat åskådliggörs i fig 69 b. Av denna framgår att sjukdomar i rygg och rörelseapparat i åldersgruppen 40-44 år svarar för drygt hälften av alla sjukersättningsdagar före anställningens upphörande och för ännu fler - 75% - efter anställningens upphörande. I åldersgrupperna 25-29 år och 55-59 år är andelen betydligt lägre. Andelen sjukdomar i rygg och rörelseapparat ökar efter anställningens upphörande inom åldersgrupperna 40-44 år och 55-59 år och minskar i åldersgruppen 25-29 år. För kontrollerna ökar motsvarande andel successivt med åldern.

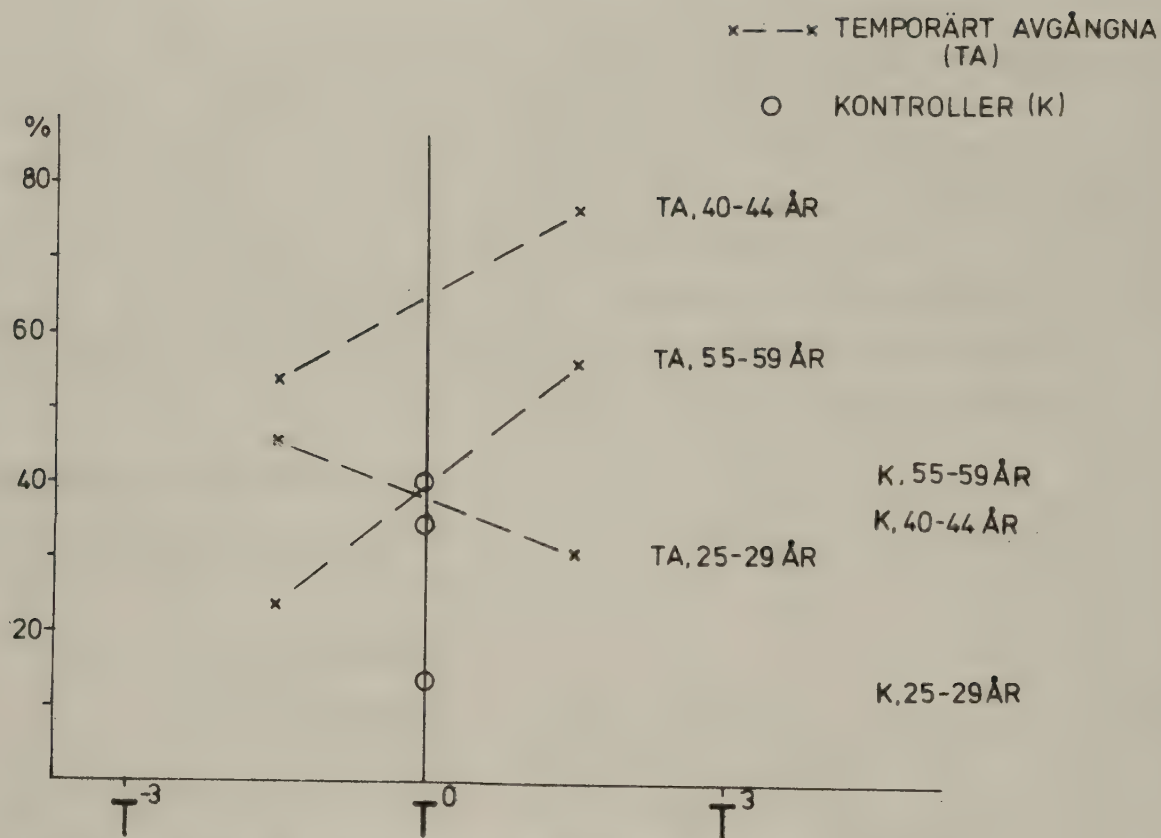
Av figg 69 a och b samt 70 a framgår att "delsjuktalet" för läkarsjukskrivning på grund av sjukdomar i rygg och rörelseapparat före anställningens upphörande är högre för åldersgruppen 40-44 år än för de övriga två studerade åldersgrupperna. Ökningen av "delsjuktalet" efter anställningens upphörande är kraftig och likartad för de båda högre åldersgrupperna, medan det däremot minskar för gruppen 25-29 år. För kontrollernas del framträder samvariation med åldern.

Figur 69 a. Genomsnittligt sjuktal i olika åldersgrupper

T^0 = tidpunkten för anställningens upphörande för de avgångna.

Medianen för T^0 infaller approximativt vid halvårsskiftet 1967.

Figur 69 b. Andel av sjuktalet som utgöres av sjukdom i skelett och rörelseorgan

T^0 = tidpunkten för anställningens upphörande för de avgångna.

Medianen för T^0 infaller approximativt vid halvårsskiftet 1967.

I genomsnitt har varje år 10% av skogsarbetarna i åldern 40-44 år haft minst en sjukskrivningsperiod på 7 dagar eller mera för ryggsjukdom under 3-årsperioden före anställningens upphörande och en något lägre andel därefter (fig 70 b). Åldersgruppen 55-59 år ligger på 7%-nivån både före och efter avgången, medan av 25-29-åringarna 4% är sjukskrivna före och 7% efter avgången. Storleksordningen är densamma som i Kylins et al (1968) undersökning av skogsarbetare i samma län och företag.

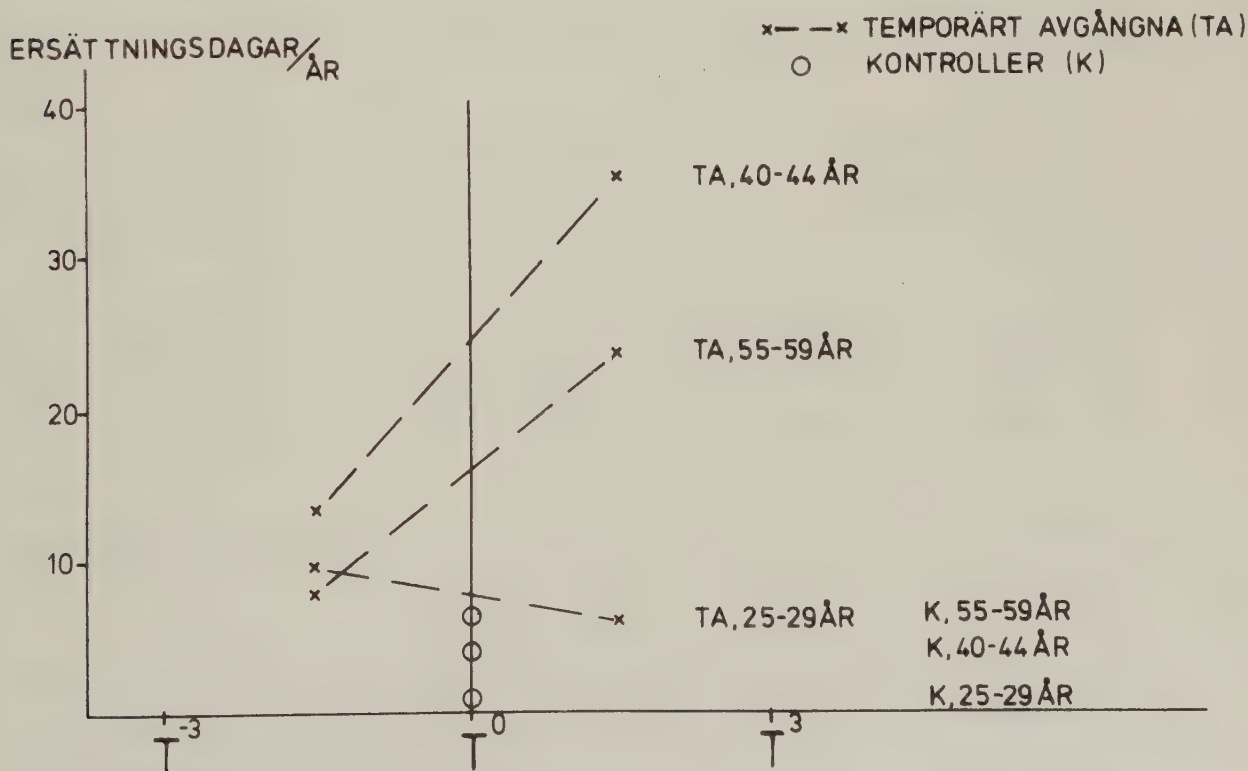
Bland kontrollerna i åldersgruppen 55-59 år är andelen läkarsjukskrivna för ryggsjukdom större än för de temporärt avgångna i samma åldersgrupp, ca 10%. Övriga ålders-

grupper bland kontrollerna har betydligt lägre sjukskrivningsandel än motsvarande åldersgrupper bland de avgångna.

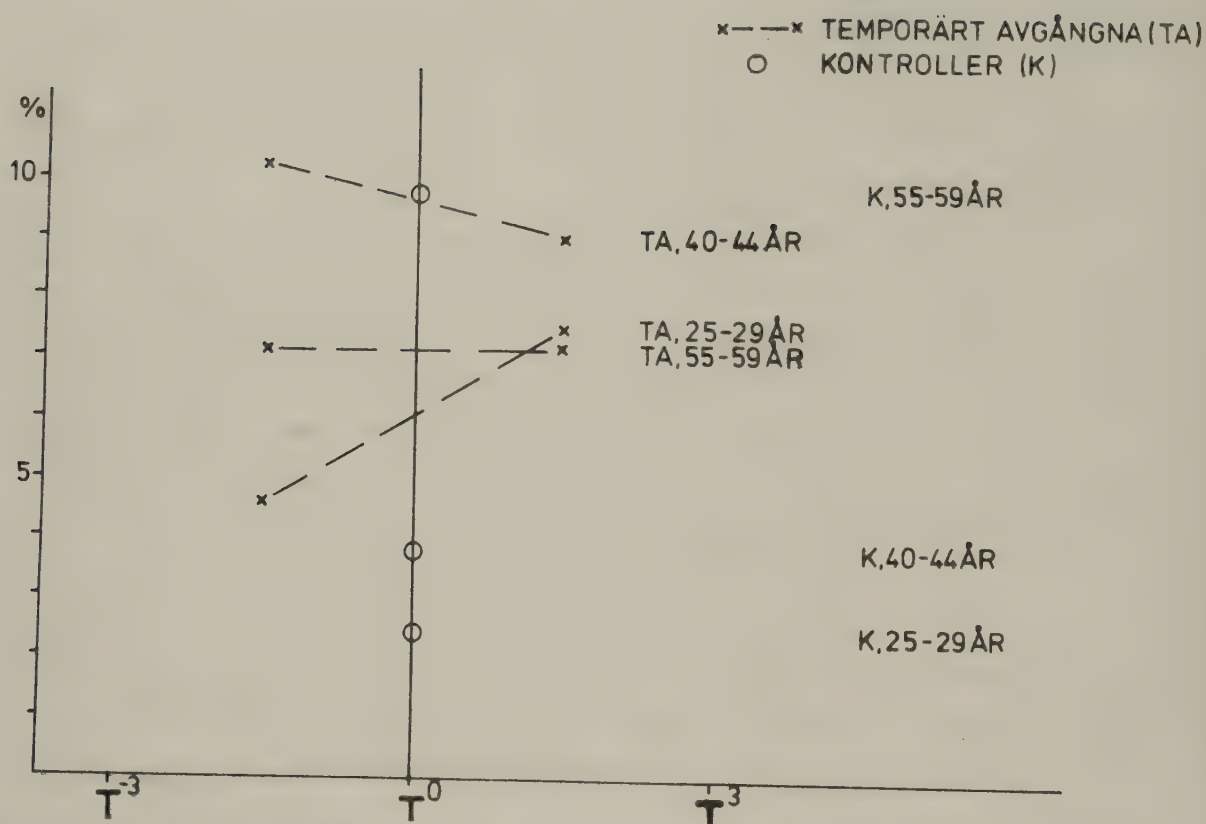
Sjukskrivning för sjukdom i rörelseapparaten är vanligare i högre åldersgrupper än i lägre (fig 70 c). Andelen är större efter avgången.

Att den totala registrerade sjukligheten, sådan den avspeglas i sjuktalet, före anställningens upphörande är proportionell mot åldern, stämmer med Riksförsäkringsverkets statistik och tidigare undersökningar. Kontrollernas sjuktal ligger emellertid på en lägre nivå än för de jämnåriga avgångna och är lägre än riksgenomsnittet för män i samma åldrar under samma tidsperiod (RFV, 1970).

Efter anställningens upphörande stiger som nämnts sjuktalet kraftigt för de temporärt avgångna i åldern 40-44 år och blir högre än för åldersgruppen 55-59 år (ca 15 år äldre skogsarbetare, ökning från 24,7 till 46,0 dagar). Förklaringen till denna ökning kan ligga i att ett "uppdämt" be-

Figur 70 a. Ersättningsdagar/år vid sjukdom i skelett och rörelseorgan

Figur 70 b. Årlig andel skogsarbetare som är sjukskrivna på grund av ryggsjukdom

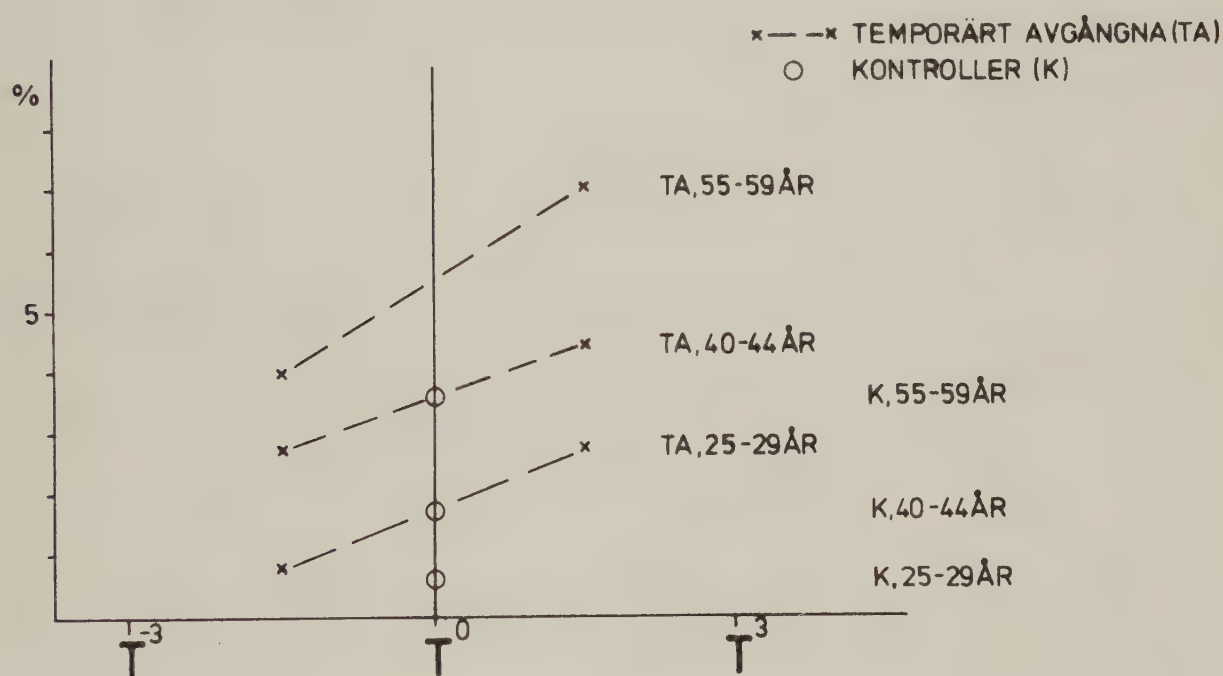
hov av sjukskrivning i mellanåldersgruppen kommer i dagen vid svårigheter att finna alternativ sysselsättning. Man ikläder sig en sjukroll; sjukpenningen blir försörjningsinstrument. Den äldsta i detta avseende studerade åldersgruppen, 55-59 år, borde rimligen ha större svårigheter att få alternativ sysselsättning men uppvisar inte alls samma sjukskrivningsbeteende som mellanåldersgruppen.

Ingen frekvens- eller artskillnad i bisysslor föreligger mellan åldersgrupperna, varför skillnaderna i sjukskrivningsbeteende torde bero på olika ekonomiska anspråk och/eller skillnader i reell sjuklighet.

Troligen slutar de yngsta bland de avgångna i stor utsträckning för att rygg- och ledbesvär blir alltför kännbara. Detta arbetshinder förekommer i mycket mindre utsträckning bland kontrollerna i motsvarande åldersgrupp. Man kan förmoda att många yngre och medelålders skogsarbetare med

rygg och ledbesvär, som slutat sin anställning, representerar ett felaktigt rekryteringsurval till det fysiskt tunga skogsarbetet.

När den lägsta åldersgruppen efter anställningens upphörande placeras i en "ryggvänligare" miljö, blir besvären från skelett och rörelseorgan mindre framträdande (Hirsch, 1966). Mellanåldersgruppen (40-44 år) har däremot svårare att finna alternativ sysselsättning.

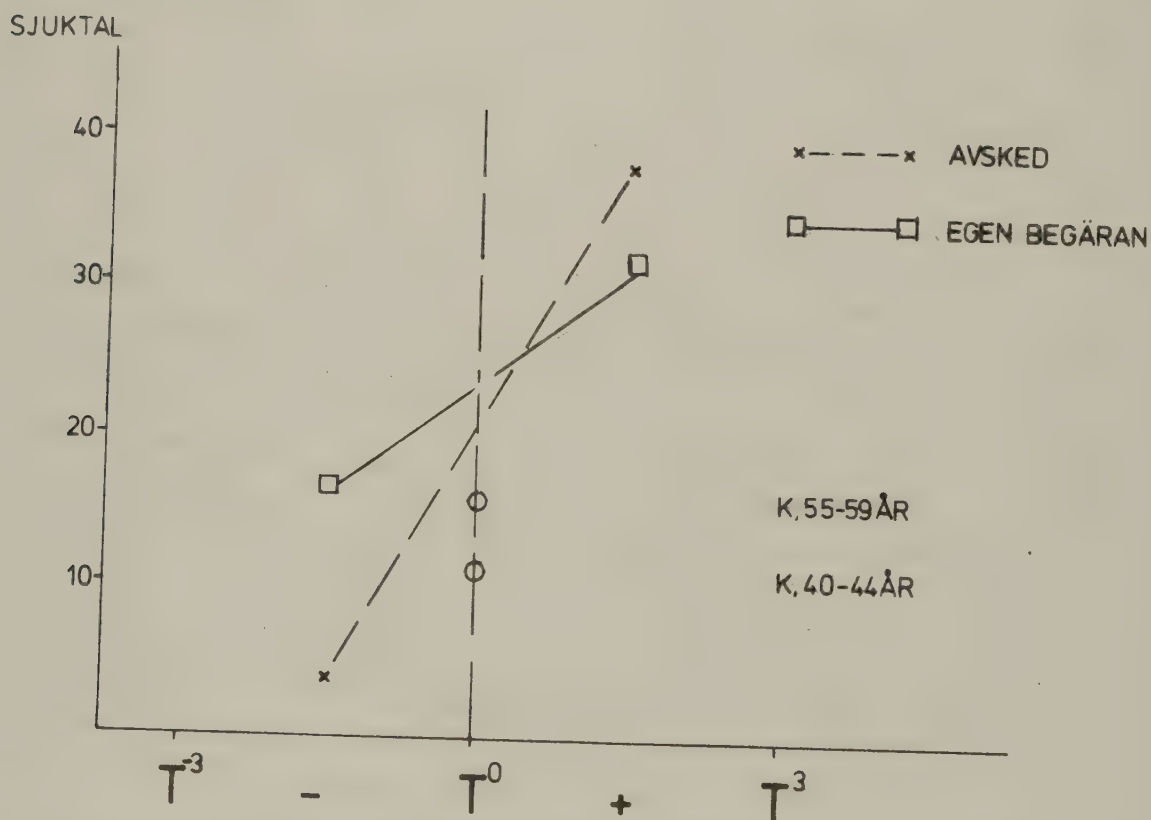
Figur 70 c. Årlig andel skogsarbetare som är sjukskrivna på grund av sjukdom i rörelseapparaten

AVGÅNGSORSAKER OCH SJUKSKRIVNING

Av tabellerna 3 och 4 (kap 7) framgår att 61 av de avgångna skogsarbetarna var överens med arbetsgivaren om avgångsorsaken "avsked", medan 76 var ense om avgångsorsaken "egen begäran". De förras medelålder var 48 år (medianålder 51 år), de senares 40 år (medianålder 41 år). Bland dessa

137 skogsarbetare utvaldes åldersgruppen 40-54 år för en intensivstudie - 26 avskedade (medelålder 48 år) och 36 på egen begäran avgångna (medelålder 46 år).

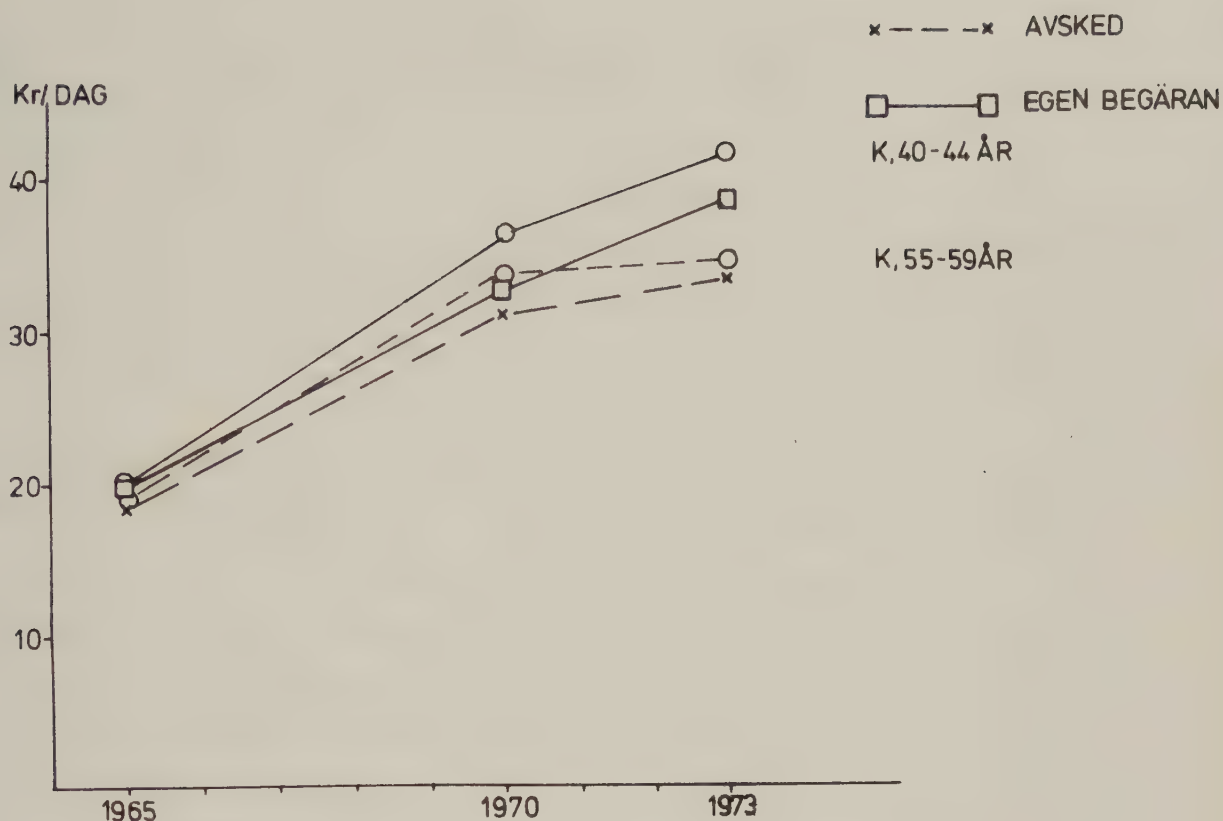
Fig 71 a visar skillnaden i sjuktal mellan de skogsarbetare i åldersgruppen 40-54 år som erhållit avsked resp slutat på egen begäran. Före anställningens upphörande är de avskedades sjuktal mycket lågt, lägre än de jämnåriga kontrollernas och de frivilligt avgångnas. Den senare gruppen har tre gånger så hög insjuknandefrekvens som den först-

Figur 71 a. Genomsnittligt sjuktal för skogsarbetare med olika avgångsansaker (ålder 40-54 år)

T^0 = tidpunkten för anställningens upphörande för de avgångna.

Medianen för T^0 infaller approximativt vid halvårsskiftet 1967. Kontroller i närliggande åldersgrupper har inlagts för jämförelse. Medelåldern för de avskedade är 48 år, för dem som slutat på egen begäran 46 år.

Figur 71 b. Sjukpenningutveckling för skogsarbetare med olika avgångsorsaker (ålder 40-54 år)

Kontroller i närliggande åldersgrupper har inlagts för jämförelse.

nämnda samt något högre varaktighetstal. Efter det anställningen upphört har en utjämning skett i förhållandet mellan resp sjuktal. För de avskedade redovisas ett genomsnitt av 38,1 ersättningsdagar per år och för de frivilligt avgångna 31,8. Framförallt ersättningsperiodernas längd (= varaktighetstalet) ökar kraftigt för de avskedade efter avgången.

Före avgången hade de skogsarbetare som slutat på egen begäran varit korttidssjukskrivna i något högre frekvens än de avskedade (56% resp 35%, $0,05 < p < 0,10$). Förhållandet utjämnades efter anställningens upphörande.

Inkomstutvecklingen, avspeglad i sjukpenningen, är signifikant mer gynnsam för de frivilligt avgångna än för de avskedade (fig 71 b).

Ryggsjukdomarnas andel av sjuktalet ökar för de avskedade från 26% före till 68% efter avgången, för de frivilligt avgångna från 32% till 41%. Endast några enstaka personer bland de avskedade har sjukskrivits av läkare för ryggsjukdom före avgången. Efter avgången ökar den årliga andelen av dessa till 10%, vilket överensstämmer med andelen ryggsjukskrivna bland de frivilligt avgångna både före och efter anställningens upphörande.

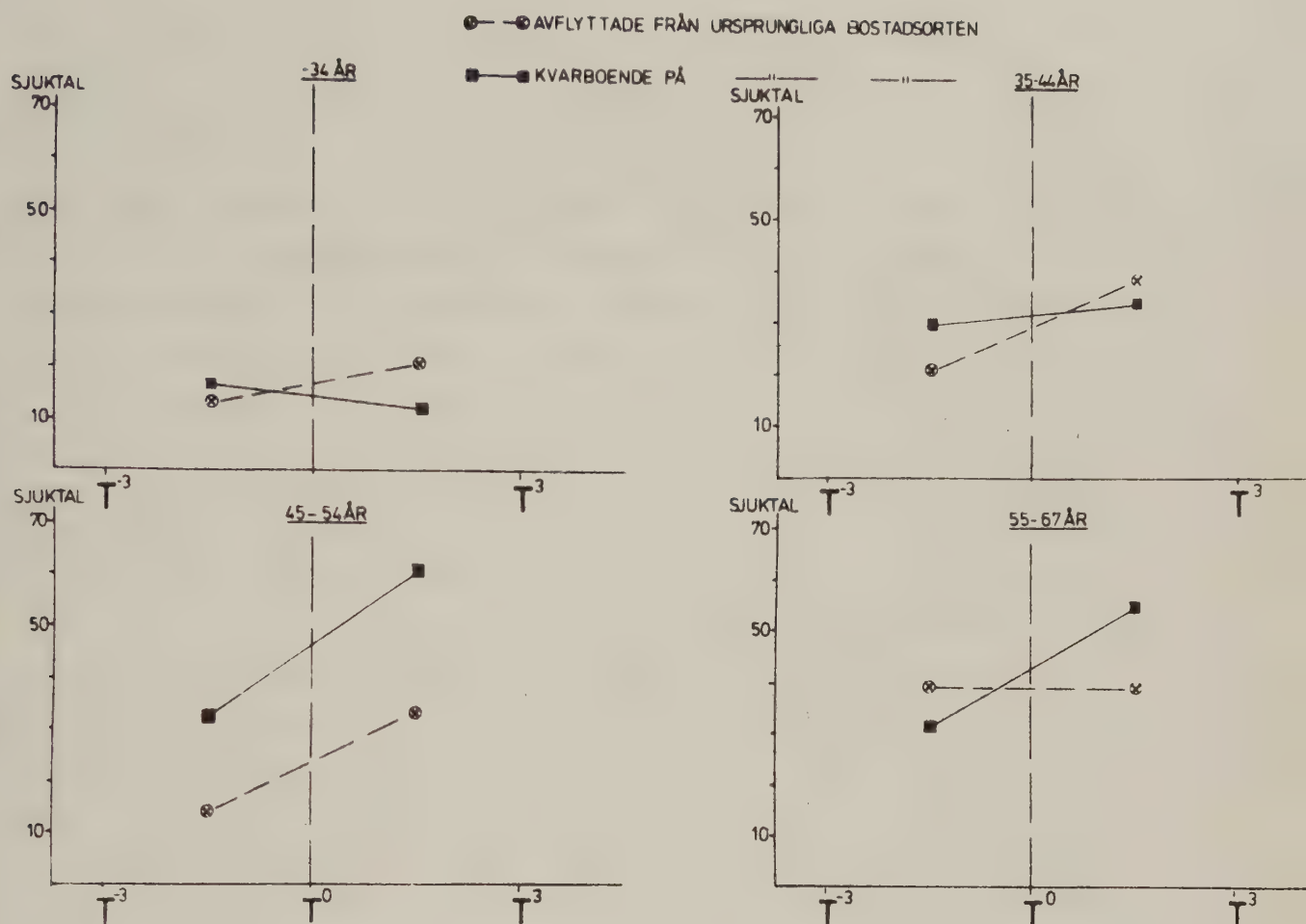
Bland såväl avskedade som frivilligt avgångna i åldersgruppen 40-54 år är yrkesskador och olycksfall registrerade i mycket ringa omfattning.

De avskedade har i sin arbetssituation före avgången låg registrerad sjuklighet och en inkomst som väl motsvarar den tidsmässiga arbetsinsatsen jämfört med de frivilligt avgångna. Efter anställningens upphörande är gruppen sjukskriven i en omfattning som talar för ett kraftigt "uppdämt" behov av sjukskrivning på grund av sjukdom eller krav på försörjning i väntan på ny sysselsättning. Beredskapen för alternativ sysselsättning kan förväntas vara lägre hos dessa än hos dem som slutat på egen begäran. Äldre, ogifta personer är överrepresenterade bland dem som avskedas (Mikaelsson, 1977).

BOSTADSORT OCH SJUKSKRIVNING

Fig 72 visar sjuktalen före och efter anställningens upphörande inom resp åldersgrupper för såväl dem som efter avgången avflyttat som för dem som bor kvar på den ursprungliga bostadsorten. Inom de tre yngre åldersgrupperna är sjuktalet före avgången högre för de kvarboende än för de avflyttade. I åldersgruppen 45-54 år är skillnaden avsevärd. I den högsta åldersgruppen, 55-67 år, är förhållandet omvänt före anställningens upphörande.

Under perioden närmast efter anställningens upphörande förändras sjuktalet. För de kvarboende i de två yngsta åldersgrupperna förändras det relativt obetydligt. För de avflyttade stiger det något i den lägsta åldersgruppen och

Figur 72. Genomsnittligt sjuktal för skogsarbetare som avflyttat/bott kvar efter anställningens upphörande. Fördelning på olika åldersgrupper

T^0 = tidpunkt för anställningens upphörande.

fördubblas i den nästföljande, 35-44 år. I de två högsta åldersgrupperna stiger de kvarboendes sjuktal brant efter avgången. I den näst högsta åldersgruppen stiger de avflyttades sjuktal efter avgången men är stationärt i den högsta åldersgruppen.

Både före och efter anställningens upphörande är ryggsjukskrivningarnas andel av sjuktalet högst för flyttarna i åldern 35-44 år och de kvarboende i åldern 45-54 år.

Inom åldersgruppen 35-44 år är frekvensen ryggsvar betydande, vilket dock inte hindrar att man kan ägna

sig åt ny sysselsättning, eventuellt efter avflyttning. Flertalet i åldersgruppen 45-54 år är fast rotade på bostadsorten, har kanske familj och eget jordbruk och känner sig mindre hågade att flytta. Andra kvarboende lider tidvis och under långa perioder av nedsatt arbetsförmåga till följd av ryggbesvär och har dessutom svårigheter att finna ny sysselsättning på orten. De friskare bland 45-54-åringarna avflyttar däremot (Neymark, 1961), såvida de inte erhåller anställning på orten.

De som avflyttat från den ursprungliga bostadsorten i samband med eller efter avgången är övervägande yngre ogifta personer, som bott längre bort från kommunens centralort än de kvarboende i samma åldersgrupper.

Det stigande sjuktalet för de avflyttade efter avgången kan möjligen förklaras med att de kommer i kontakt med sedvänjor och attityder på annan ort, eventuellt en tätort. Reellt ökad sjuklighet förekommer möjligen (Berfenstam et al, 1966; Nilsson & Stighed, 1971; Perris, 1974). Av officiell statistik framgår att sjuktalet generellt är högre i tätort än i glesbygd.

SJUKSKRIVNING OCH SYSSELSÄTTNINGsutveckling

På grundval av AMS' definitioner "i arbetskraften" (= sysselsatta och arbetslösa) och "ej i arbetskraften" (= personer under utbildning, i militärtjänst, sjukskrivna och pensionerade) har de avgångna skogsarbetarna indelats i grupper med olika sysselsättningsutveckling enligt nedanstående:

T^0 = månaden efter avgång

T^1 = 1 år efter avgång

T^2 = 2 år efter avgång

T^3 = 3 år efter avgång

I arbetskraften = +

Ej i arbetskraften = -

Sysselsättnings- grupp nr	Tidpunkt			
	T^0	T^1	T^2	T^3
1	+	+	+	+
2	-	+	+	+
3	+	+	+	+
4	+	+	+	-
5	+	-	-	-
6	-	-	-	-

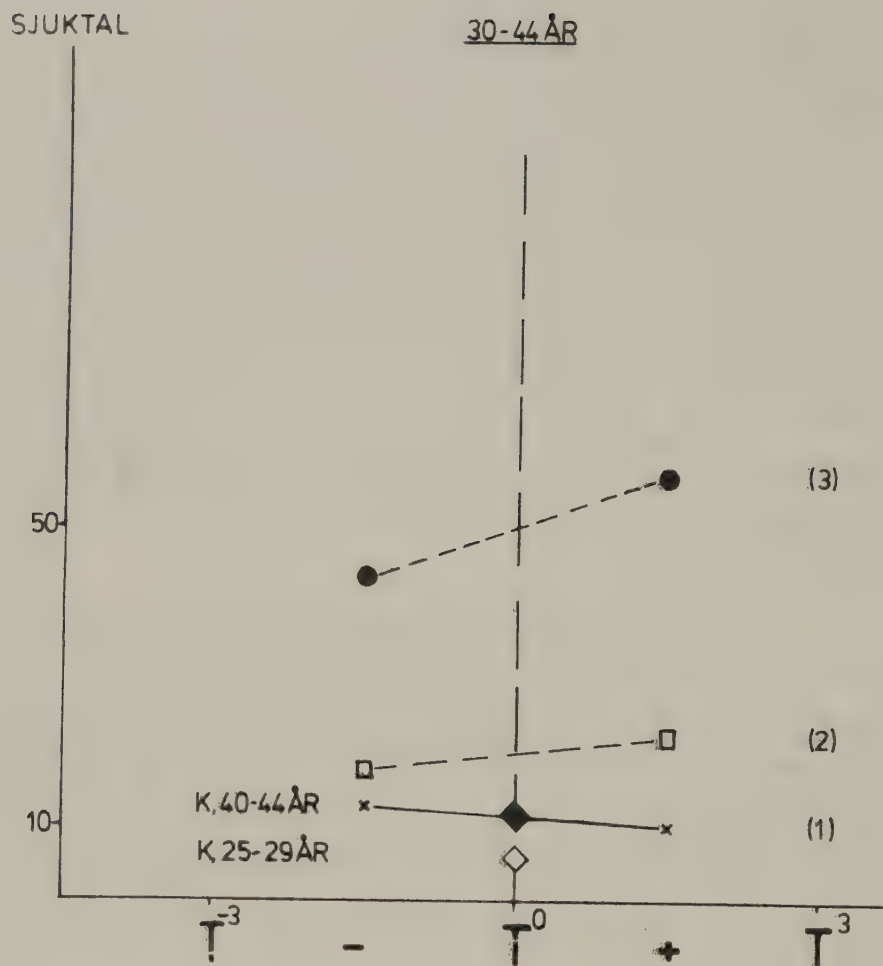
Sysselsättningsgrupperna 1-3 kan i stort sett sägas bestå av dem som efter olika långa uppehåll återinträder på arbetsmarknaden. Arbetslösheten var nämligen så låg som 3% från tidpunkten 12 månader efter avgång (fig 37 a, kap 8). De utgör sammanlagt 68% av de avgångna och torde i huvudsak motsvaras av de temporärt avgångna (60%). Grupperna 4-6 representeras av dem som lämnar eller blir utslagna från arbetsmarknaden i samband med anställningens upphörande (Berglind & Lindkvist, 1972), och utgör i huvudsak de permanent avgångna skogsarbetarna. Tabell 17 visar fördelningen på sysselsättningsgrupper av de personer som redovisat sin sysselsättning.

Tabell 17. Fördelning på sysselsättningsgrupper efter anställningens upphörande

	Sysselsättningsgrupp	Antal	%
I arbetskraften vid T ³	1	156	28
	2	159	29
	3	63	11
Ej i arbetskraften vid T ³	4	43	8
	5	11	2
	6	124	22
Summa		556	100

Den registrerade sjukligheten studerades i 3 grupper efter avgång vid 30-44, 45-54 resp 55-64 års ålder. I den yngsta åldersgruppen var personerna i sysselsättningsgrupperna 4-6 så få att de uteslöts ur denna intensivstudie. Den kom därför att omfatta endast 84% av de avgångna skogsarbetare, som redovisat sysselsättning vid de fyra mättillfällen, eller sammanlagt 465 personer.

Fig 73 a illustrerar det genomsnittliga sjuktalet under 3-årsperioderna närmast före resp efter avgången. I sysselsättningsgrupperna 1 och 2 är sjuktalet lägre både fö-

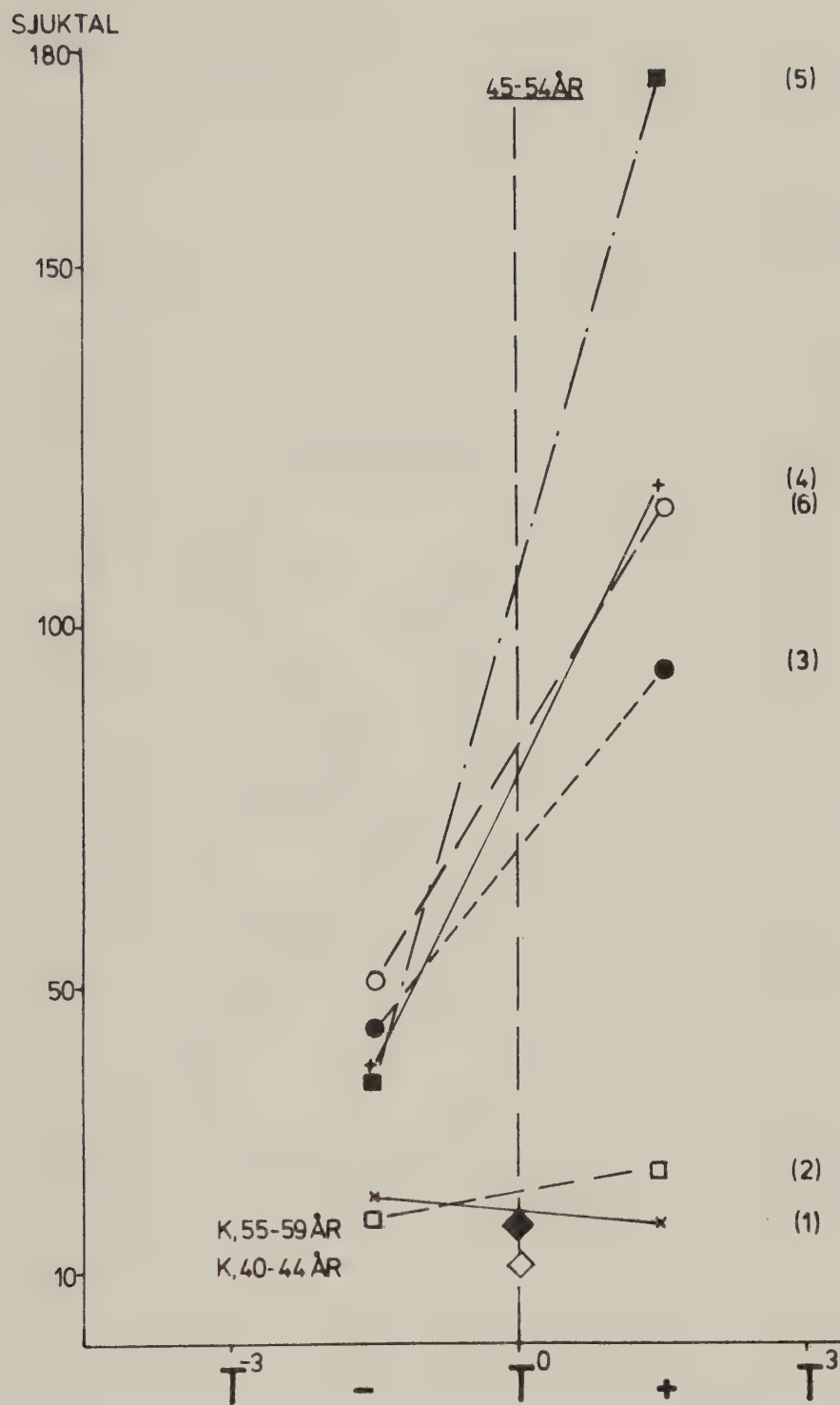

Figur 73 a I). Genomsnittligt sjuktal bland skogsarbetare i åldern 30-44 år med olika sysselsättningsutveckling efter anställningens upphörande

De inom parenteser angivna sysselsättningsgrupperna är definierade i tabblån sid 150.

I diagrammen (figg 73 a I-III) har för jämförelse inlagts kontroller i närliggande åldersgrupper.

re och efter anställningens upphörande i alla åldersgrupper. I övriga grupper är sjuktalet högre än i grupperna 1 och 2 redan före anställningens upphörande och stiger sedan kraftigt. Få personer i grupp 5 (tabell 17) ger en avvikande bild. Sjuktalet för motsvarande åldersgrupper bland kontrollerna är genomgående lägre än för de avgångna.

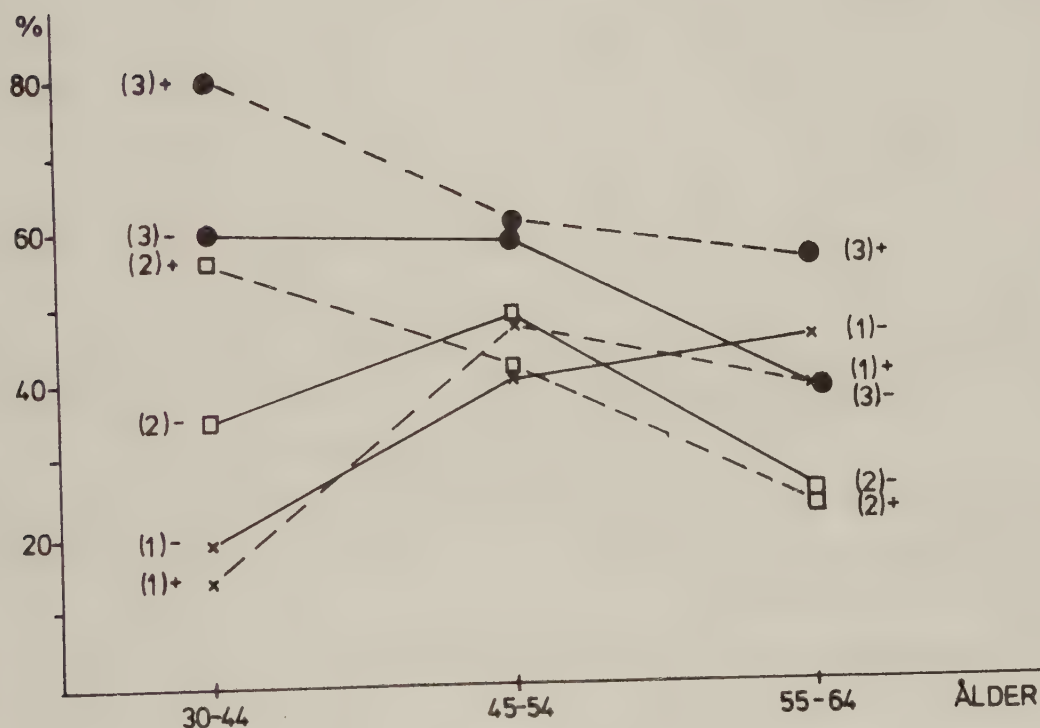

Figur 73 a II). Genomsnittligt sjuktal bland skogsarbetare i åldern 45-54 å med olika sysselsättningsutveckling efter anställningens upphörande

Figur 73 a III). Genomsnittligt sjuktal bland skogsarbetare i åldern 55-64 år med olika sysselsättningsutveckling efter anställningens upphörande

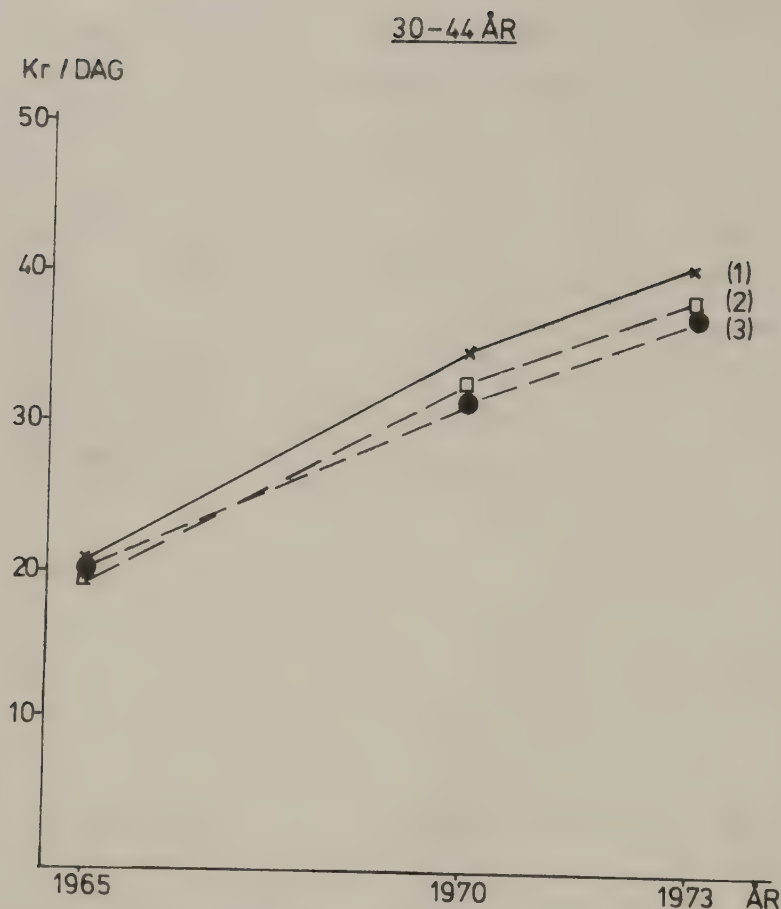
I sjukskrivningsprofilen är ryggsjukdom mycket framträdande inom flertalet sysselsättningsgrupper, både före och efter anställningens upphörande. Sjukdomar i rörelseapparatens är vanliga, och inom den äldsta åldersgruppen förekommer sjukdomar i hjärta och cirkulationsorgan i stor omfattning (se även figg 58 och 59). Större skillnader mellan sysselsättningsgrupper beträffande den andel av sjuktalet, som representeras av sjukdomar i skelett och rörelseorgan, förekommer framförallt i den yngsta studerade åldersgruppen, 30-44 år (fig 73 b). Man kan således för sysselsättningsgrupperna 1-3 konstatera att ju större andel sjukdomar i ske-

Figur 73 b. Andel av sjuktalet som utgöres av sjukdom i skelett och rörelseorgan bland skogsarbetare med olika sysselsättningsutveckling efter anställningens upphörande

För definition av sysselsättningsgrupperna: se sid 150.

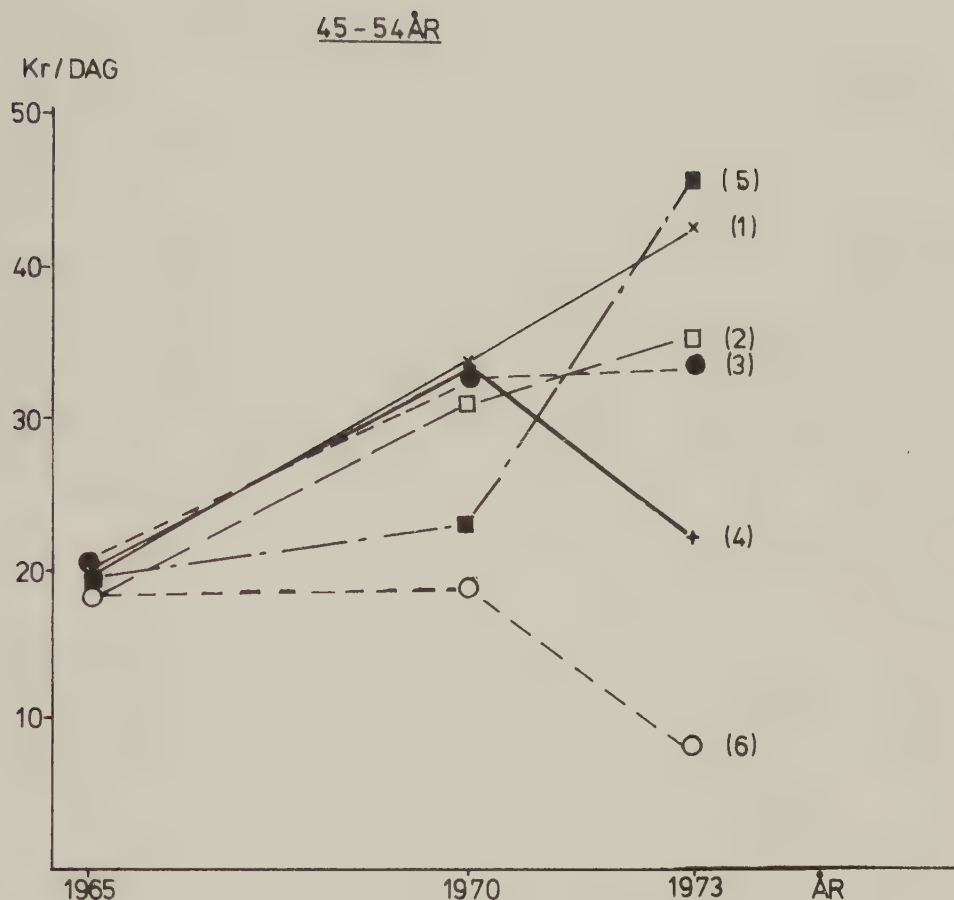
- avser perioden före anställningens upphörande
- + avser perioden efter anställningens upphörande

Figur 74 a. Sjukpenningutveckling för skogsarbetare i åldern 30-44 år med olika sysselsättningsutveckling efter anställningens upphörande. För definition av sysselsättningsgrupperna, se sid 150.

lett och rörelseorgan utgör såväl före som efter anställningens upphörande, desto längre dröjer det innan stadigvarande sysselsättning erhålls.

Sjukdom i skelett och rörelseorgan är vanlig hos de 30-44-åringar, för vilka det tagit lång tid att ordna stadigvarande sysselsättning. Skillnaden i dessa sjukdomars andel av sjuktalet mellan perioderna före och efter avgång är ringa. Detta kan tyda på att dessa sjukdomsgrupper före anställningens upphörande försenar tillträddande av ny sysselsättning. Troligen föreligger - efter det anställningen upphört - även det omvända orsakssambandet: bristen på alternativ sysselsättning ökar tendensen till sjukskrivning som en väg till försörjning, på grund av symptom från rygg och leder. De drabbade accepterar en sjukroll.

Figur 74 b. Sjukpenningutveckling för skogsarbetare i åldern 45-54 år med olika sysselsättningsutveckling efter anställningens upphörande
För definition av sysselsättningsgrupperna, se sid 150.

I åldersgruppen 45-54 år förefaller fortfarande sjuklighet i skelett och rörelseorgan fördröja placering i alternativ sysselsättning. I den äldsta åldersgruppen, 55-64 år, har däremot dess relativa betydelse för ny sysselsättning minskat något; i stället har hjärt- och cirkulationssjukdomarnas andel ökat.

Vi har konstaterat att de personer, som har det lägsta sjuktalet kommer snabbast i gång med stadigvarande ny sysselsättning. Fig 74 visar att detta leder till en gynnsammare inkomstutveckling och att de som inte återinträder i arbetskraften (sysselsättningsgrupperna 4-6) får en negativ inkomstutveckling.

FÖRTIDSPENSIONERING

Sammanlagt 66 (9,6%) av de 687 skogsarbetare i de tre undersökta företagen som avgick 1965-1969 fick förtidspension inom en 3-årsperiod efter anställningens upphörande. Medelåldern vid avgången var 57,2 år, medianåldern 58 år. Två tredjedelar var eller blev sjukskrivna inom 2 veckor efter avgången. Ungefär var tredje förtidspensionär fick sin pensionsansökan beviljad inom någon månad efter anställningens upphörande. Två år efter avgången hade hälften fått förtidspension. Partiell pension förekom ej.

Tabell 18. Fördelning av diagnoser vid förtidspension

Diagnos	N = 66
Sjukdom i ryggraden (spondylarthrosis deformans lumbalis, cervicalis)	28
Sjukdom i rörelseapparaten (coxarthrosis deformans)	15
Hjärt-kärlsjukdom, högt blodtryck (cardiosclerosis, hypertonia)	13
Sjukdom i luftvägar (astma bronchiale, bronchitis chronica)	2
Tumörsjukdom	2
Neurologisk sjukdom	2
Psykisk sjukdom	1
Övrigt	3

Sjukdom i skelett och rörelseorgan är det dominerande medicinska skälet för förtidspension (65%). (Tabell 18.) I Románs (1976) studie över arbetsvården utgjordes 81% av pensionsdiagnoserna för den manliga kontrollgruppen med rörelsehinder av ryggsjukdom och/eller annan ledsjukdom. Denna höga siffra torde bero på selektion av individer med rörelsehinder.

Hjärt-kärlsjukdom med eller utan högt blodtryck är nästanast vanligast som orsak till förtidspension (20%). Denna frekvens är lägre än motsvarande värde för svensk genomsnittsbefolkning.

Av de 66 förtidspensionerade hade 12 avlidit vid tidpunkten för enkätundersökningen.

Förtida uttag av ålderspension gjorde 29% av de permanent avgångna i åldern 63-66 år (2% före anställningens upphörande). Som jämförelse kan nämnas att 17% av rikets befolkning i samma ålder gjorde förtida uttag år 1972 (SOU 1974:15).

KAPITEL 11

DÖDLIGHET

Av de 687 skogsarbetare, som varit anställda minst 3 år och därunder arbetat sammanlagt 450 dagar eller mera, avled 24 inom 3 år efter det anställningen upphört. Av de 18 först avlidna omkom 2 genom yrkesskada (motorsågolycka) och 3 genom suicid. Medelöverlevnadstiden efter anställningens upphörande var 13 månader för de 6 som avlidit senare än 2 veckor efter avgången.

Under den tid som förflöt fram till enkättillfället avled ytterligare 35 personer. Dessas fördelning på avgångskategorier var följande:

Temporärt avgångna	5 personer - 1,2% *
Tjänstepensionärer	10 personer - 6,5%
Förtidspensionärer	12 personer - 18,2%
Ålderspensionärer	8 personer - 25,6%

Dödsorsakernas fördelning enligt dödsattesterna har angivits i tabell 19. Av denna framgår att hälften avlidit i hjärt-kärlsjukdom och en fjärdedel i tumörsjukdom.

Av särskilt intresse är att yrkesskada i samband med motorsågning ledde till döden i 2 fall, och att inget av de 3 fallen av suicid inträffade under 3-årsperioden efter avgången.

Tabell 19. Dödsorsaker bland avlidna skogsarbetare

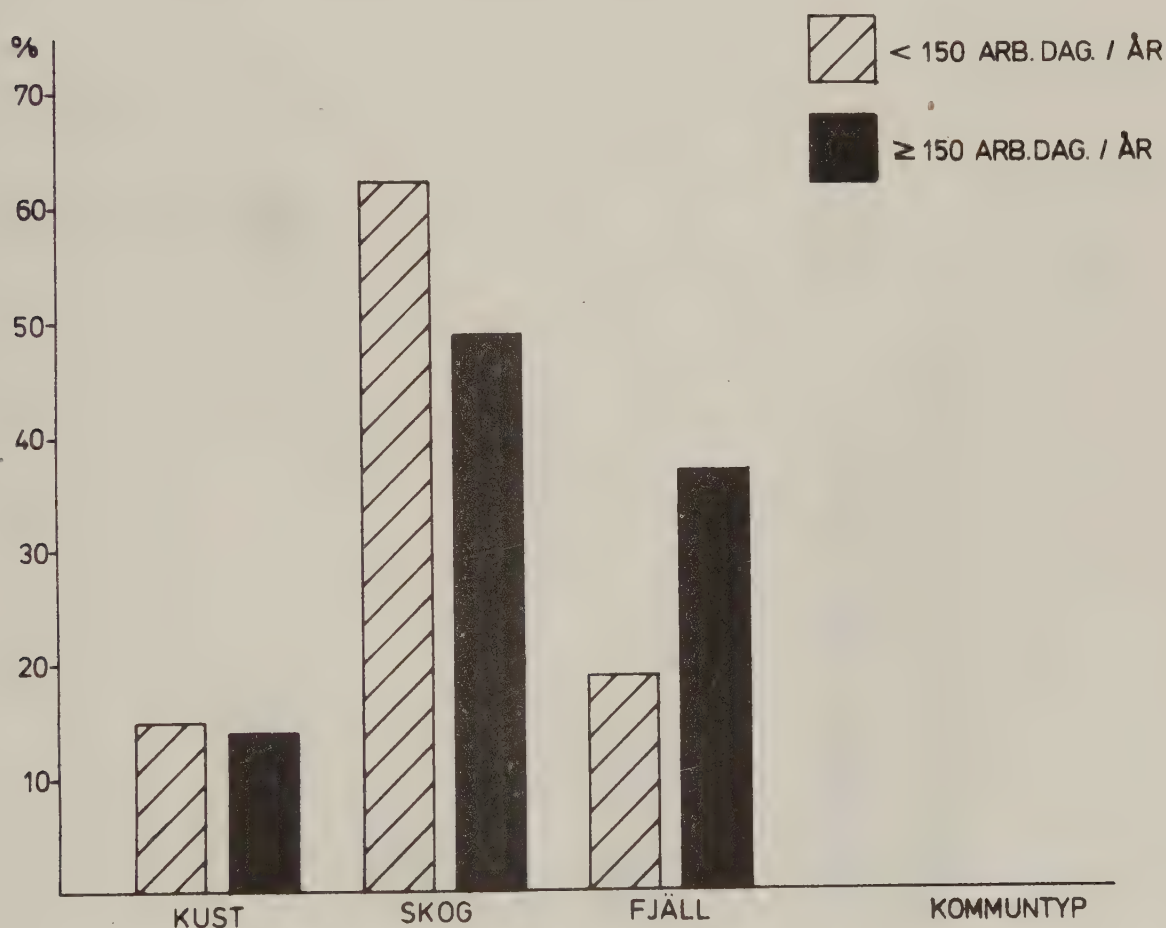
Diagnos	Antal
Hjärt-kärlsjukdom	29
Tumörsjukdom	15
Infektion	5
Suicid	3
Systemsjukdom	3
Yrkesskada	2
Olycksfall (trafikolycka)	1
Övrigt	1
Summa	59

* Procenttalet anger de avgångnas andel inom resp avgångskategori.

KAPITEL 12

SKOGSARBETARE MED MINDRE ÄN 150 DAGARS GENOMSNITTLIG
ARBETSTID PER ÅR

De 150 skogsarbetare som avgått men som ej uppfyllde kriteriet om minst 450 arbetsdagar under de sista tre åren av anställningen har bearbetats särskilt för att kunna jämföras med de 687 skogsarbetare som ingår i kategorin avgångna i fig 10, vilka har minst 450 arbetsdagar under de sista tre åren av anställningen. Registeruppgifter har insamlats från skogsföretag och försäkringskassor.

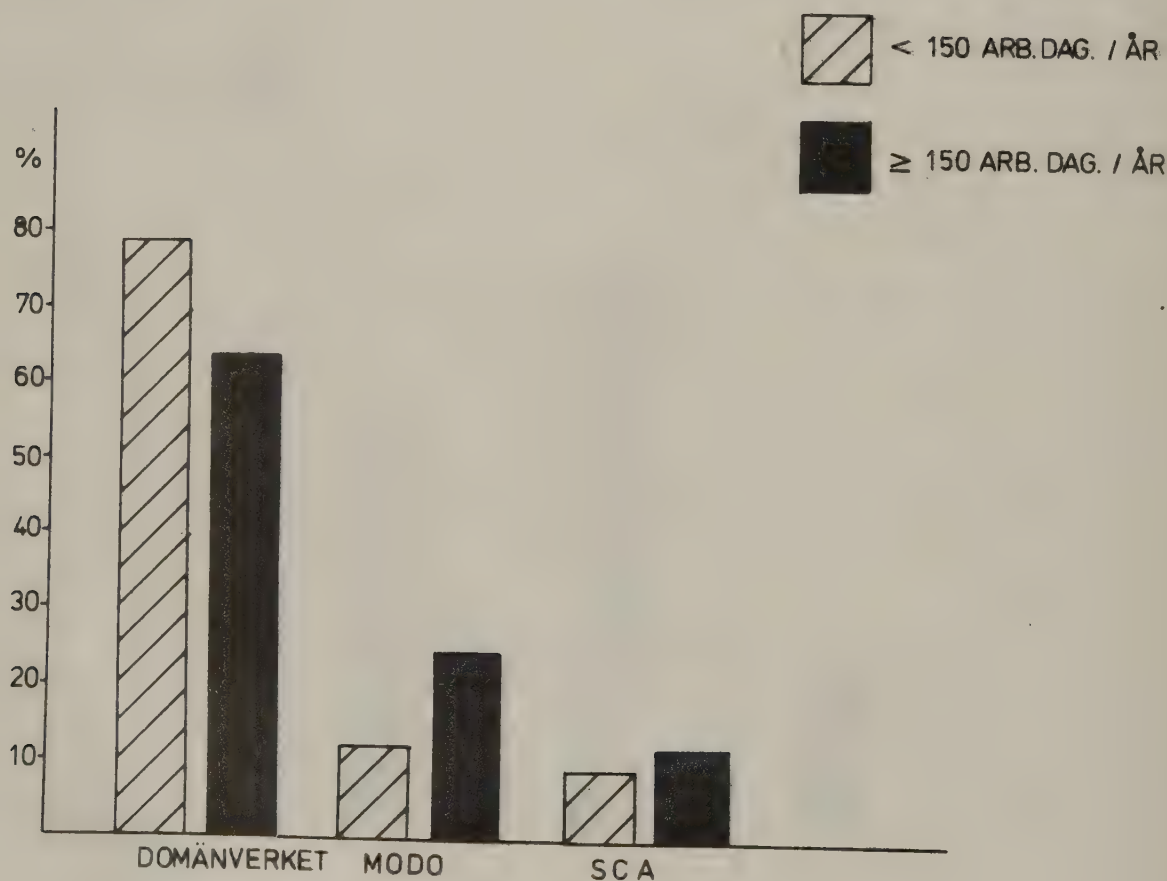

Figur 75. Jämförelse mellan avgångna skogsarbetare med mindre än och med mer än 150 arbetsdagar/år under de 3 åren närmast före anställningens upphörande. Procentuell fördelning på olika typer av bostadskommuner

BAKGRUNDSDATA

De som arbetade mindre än i genomsnitt 150 dagar per år under de sista 3 åren av anställningen var jämfört med övriga avgångna i större omfattning bosatta i skogskommuner, i mindre omfattning i fjällkommuner (fig 75). Skillnaden är signifikant ($p < 0,01$).

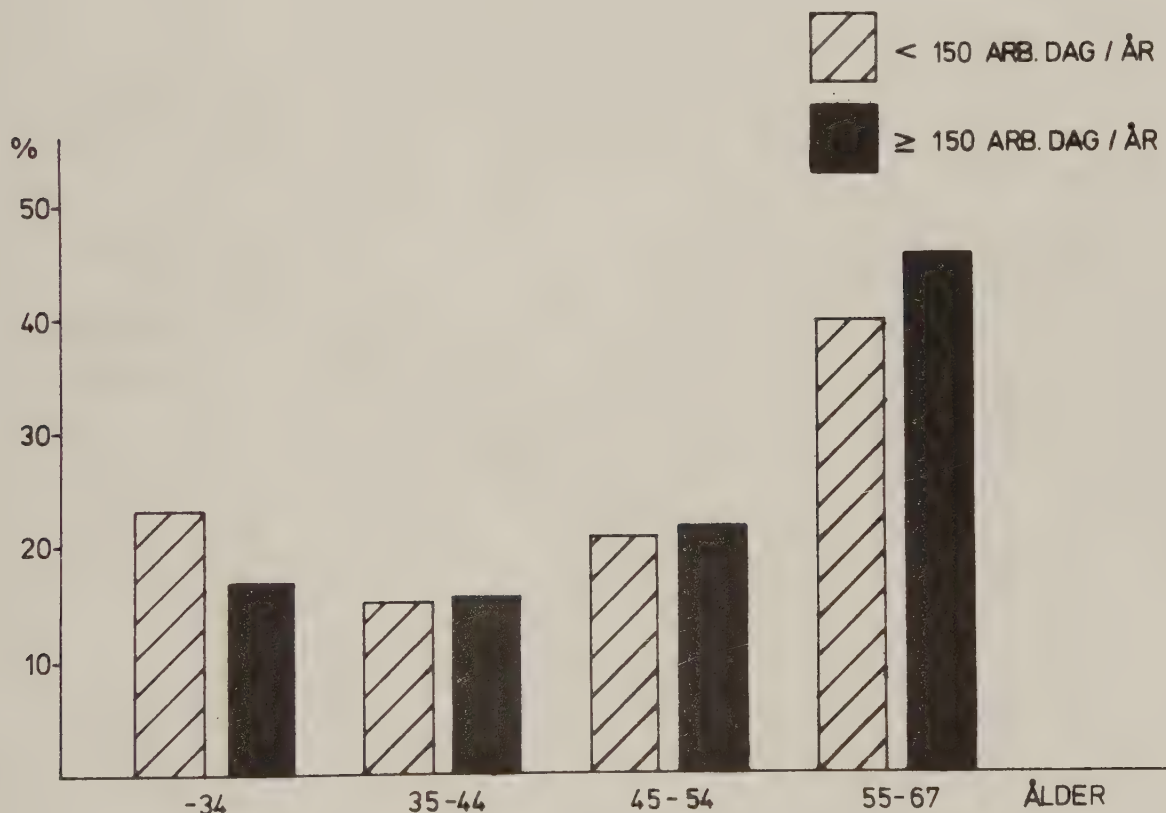
De var i något större omfattning än övriga avgångna anställda av Domänverket och i mindre omfattning av Mo & Domsjö (fig 76, $p < 0,01$).

Figur 76. Jämförelse mellan avgångna skogsarbetare med mindre än och med mer än 150 arbetsdagar/år under de 3 åren närmast före anställningens upphörande. Procentuell fördelning på olika företag

Ingen signifikant skillnad i åldersfördelningen förelåg mellan dem och övriga avgångna (fig 77). Medelåldern vid anställningens upphörande var 46,7 år, för de övriga avgångna 52,0 år.

Deras genomsnittliga antal arbetsdagar per år under de tre sista åren av anställningen var 93 dagar, för de övriga avgångna 216 dagar. Det genomsnittliga antalet anställningsår vid avgången var 15,7, för de övriga 20,1 år ($p < 0,001$). Fördelningen av avgångsår under observationsperioden var densamma i båda grupperna.

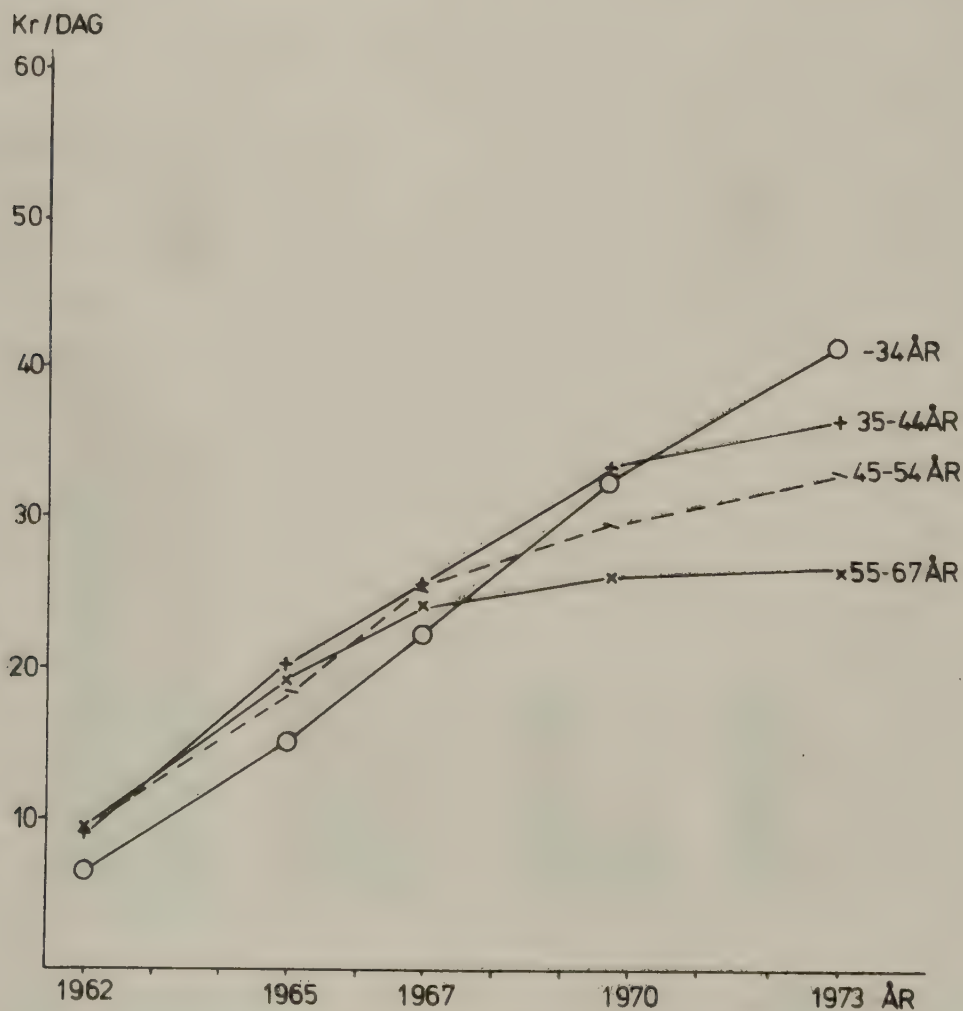
Figur 77. Jämförelse mellan avgångna skogsarbetare med mindre än och med mer än 150 arbetsdagar/år under de 3 åren närmast före anställningens upphörande. Procentuell fördelning på åldersgrupper vid anställningens upphörande

Fig 78 belyser att ingen skillnad förelåg i inkomstutvecklingen, mätt i sjukpenning, mellan dem och övriga avgångna.

Utvecklingen av andelen 0-klassade bland dem är identisk med de övriga avgångnas (fig 79).

REGISTRERAD SJUKLIGHET

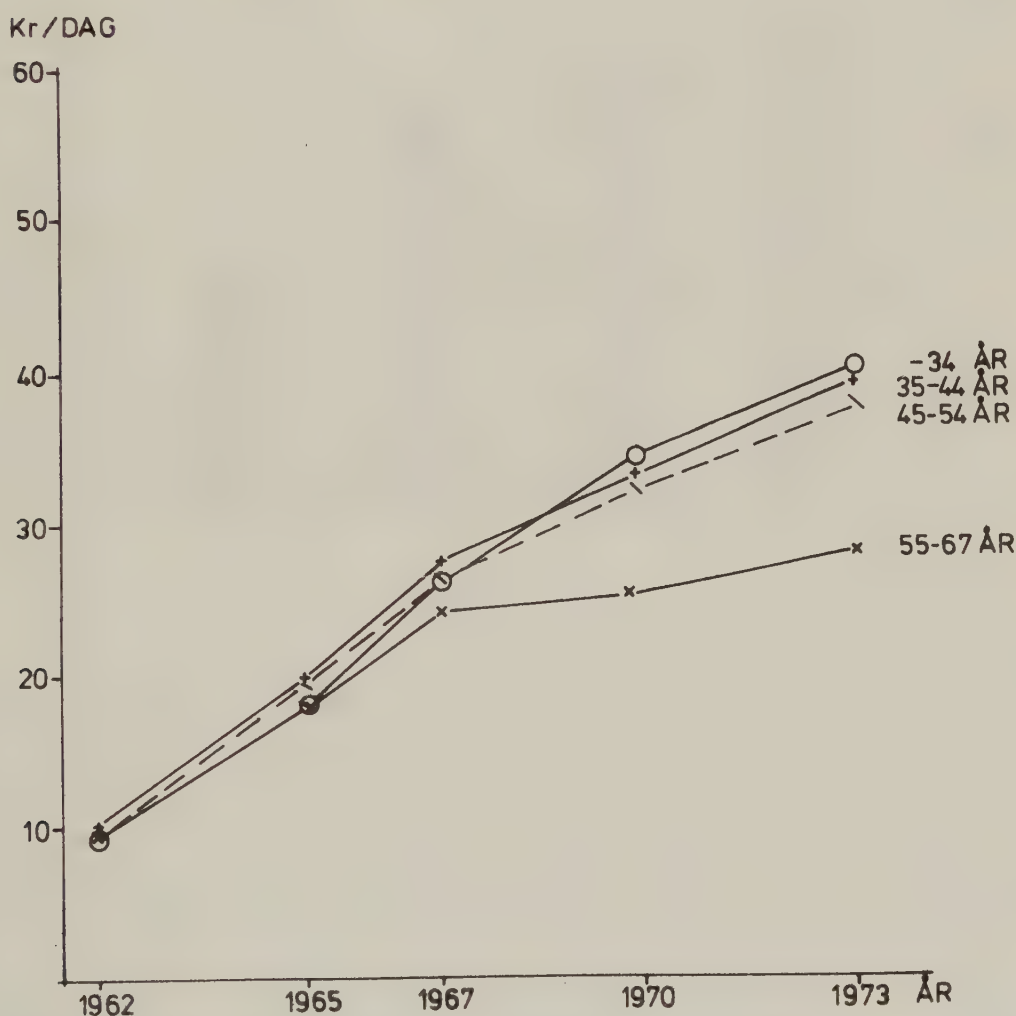
Före anställningens upphörande har de två yngre åldersgrupperna lägre sjuktal än motsvarande åldersgrupper bland övriga avgångna (fig 80 a). I de två äldsta ålders-

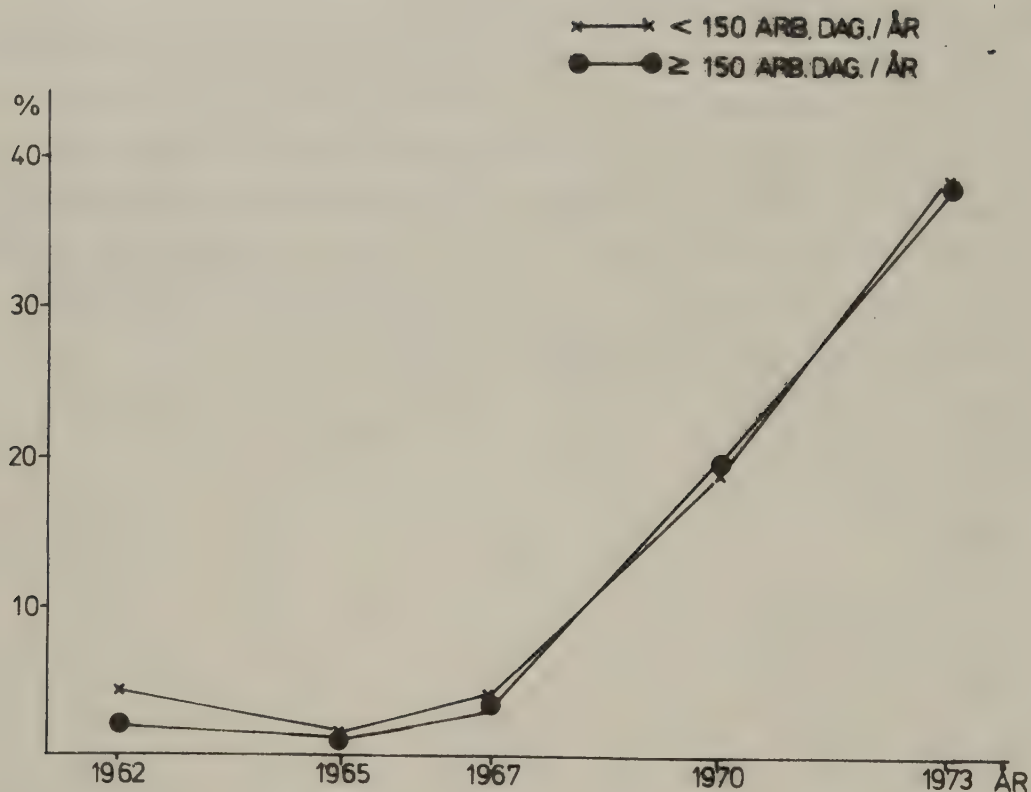
Figur 78 a. Sjukpenningutveckling för avgångna skogsarbetare i olika åldersgrupper med mindre än 150 arbetsdagar/år under de 3 åren närmast före anställningens upphörande

grupperna är förhållandet omvänt. Särskilt stor är skillnaden i den äldsta åldersgruppen, 55-67 år.

Det högre sjuktalet i de båda äldre åldersgrupperna betingas framförallt av det större antalet sjukskrivningsdagar för hjärt- och kärlsjukdomar och sjukdomar i rörelseorganen samt i den äldsta åldersgruppen dessutom av olycksfall i arbetet (tabell 20 a). Den registrerade sjukligheten i ryggsjukdomar är mycket obetydlig vid jämförelse med övriga avgångna i motsvarande åldrar.

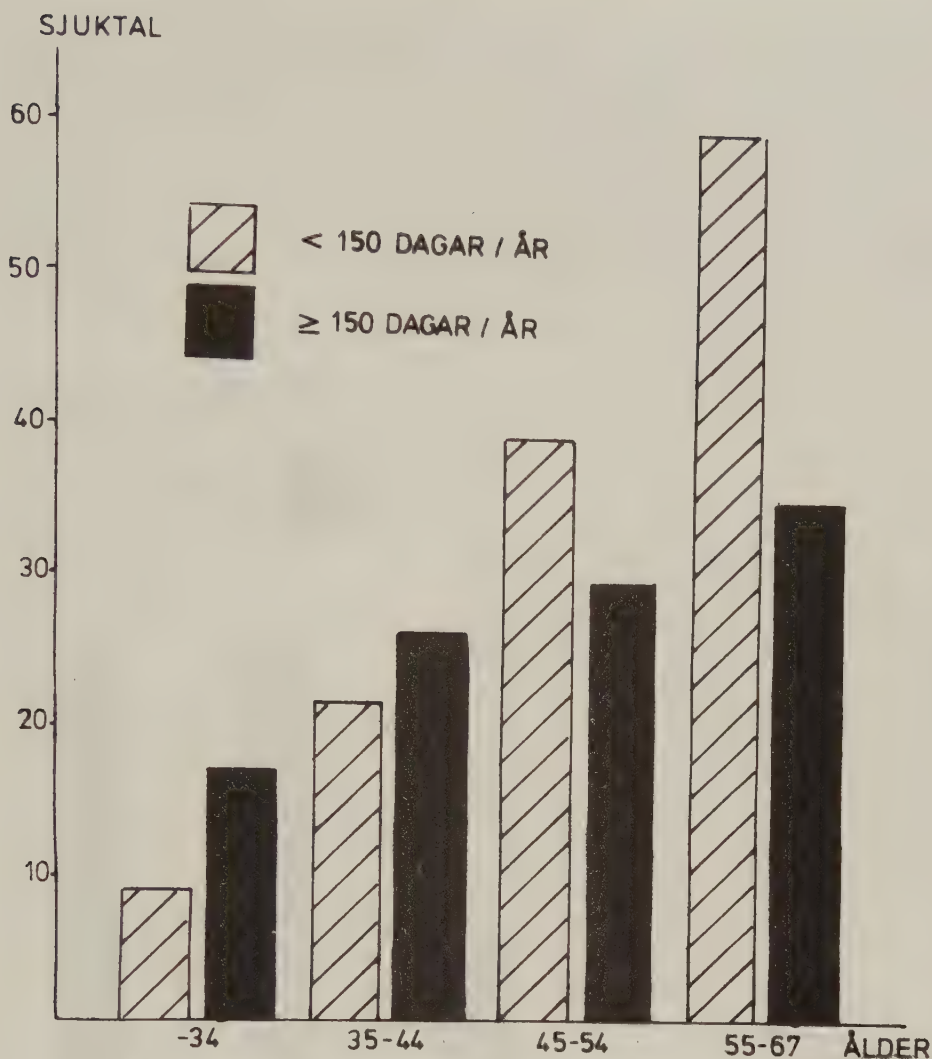

Figur 78 b. Sjukpenningutveckling för avgångna skogsarbetare i olika åldersgrupper med mer än 150 arbetsdagar/år under de 3 åren närmast före anställningens upphörande

Figur 79. Andel 0-klassade avgångna skogsarbetare med mindre än respektive mer än 150 arbetsdagar/år under de 3 sista åren närmast före anställningens upphörande

Efter det anställningen upphört sker ingen större förändring av sjuktalet utom i den äldsta åldersgruppen, i vilken det blir lägre än förut (fig 80 b). För övriga avgångna ökar däremot sjuktalet efter avgången i samtliga åldersgrupper. De som arbetat mindre än genomsnittligt 150 arbetsdagar per år har fortfarande högre registrerad sjuklighet vad beträffar sjukdom i hjärta och cirkulationsorgan. De har fortfarande betydligt mindre antal sjukersättningsdagar för ryggsjukdom än övriga avgångna. Den registrerade sjukligheten vad beträffar sjukdom i rörelseorganen har minskat betydligt (tabell 20 b).

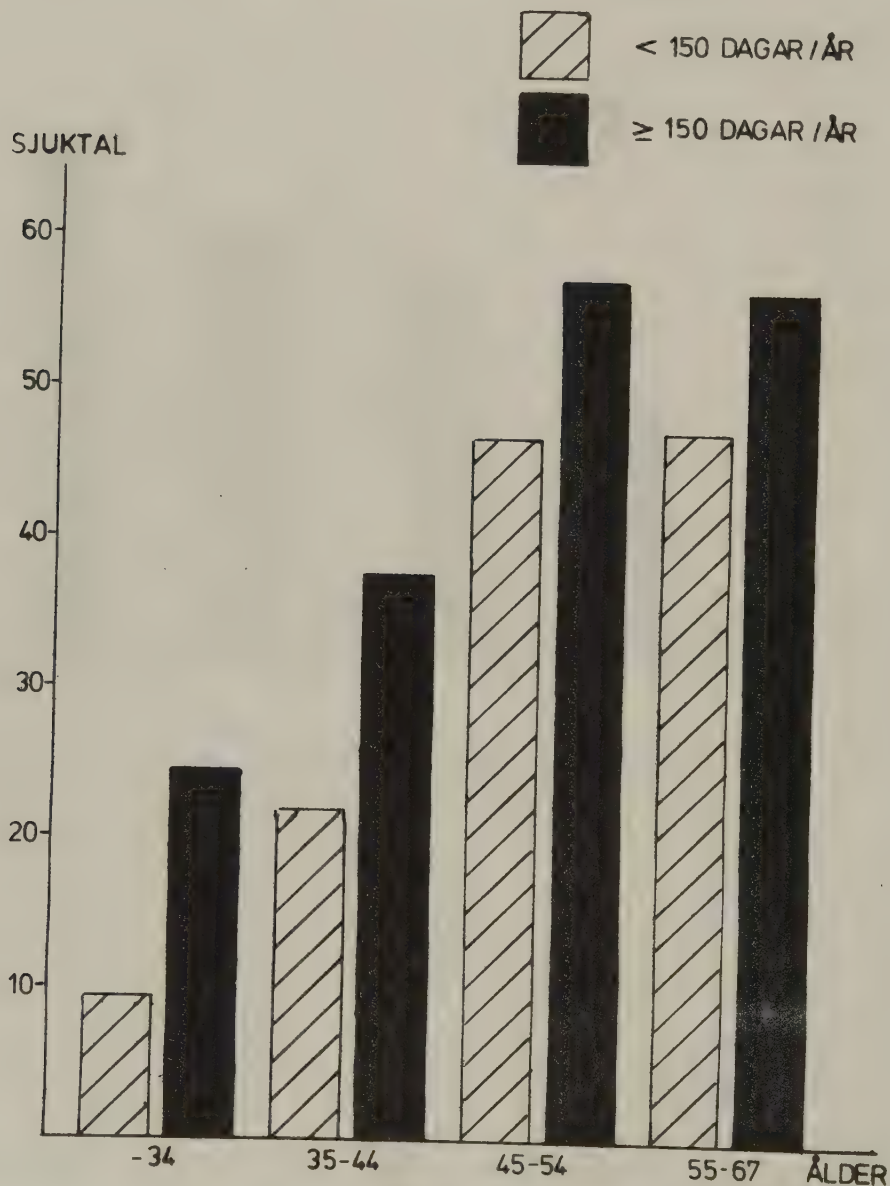
Figur 80 a. Genomsnittligt sjuktal under 3 år före anställningens upphörande. Jämförelse mellan avgångna skogsarbetare med mer resp mindre än 150 arbetsdagar/år. Fördelning på åldersgrupper vid anställningens upphörande

Figg 59 och 81 visar att korttidssjukskrivning, som utgör en ringa del av de övriga avgångnas totala sjukskrivning har ännu mindre omfattning i den grupp skogsarbetare, som arbetat mindre än 450 dagar de sista 3 åren av anställningen.

Inkomstutvecklingen för gruppen med lägre förvärvsintensitet i skogsarbetet kan tyda på att detta varit en bisyssla till annan verksamhet, sannolikt eget jord- och skogsbruk. Dessa antaganden stöds av det förhållandet att

dessa skogsarbetare är överrepresenterade bland Domänverkets anställda i skogskommuner (se sid 23).

De två yngre åldersgrupperna har lägre registrerad sjuklighet än motsvarande åldersgrupper bland övriga avgångna både före och efter det anställningen upphört. De

Figur 80 b. Genomsnittligt sjuktal under 3 år efter anställningens upphörande. Jämförelse mellan avgångna skogsarbetare med mer resp mindre än 150 arbetsdagar/år. Fördelning på åldersgrupper vid anställningens upphörande

Tabell 20 a. Sjuktalets fördelning på diagnosgrupper. Personer med mindre än 150 arbetsdagar/år jämfört med övriga avgångna. Före anställningens upphörande

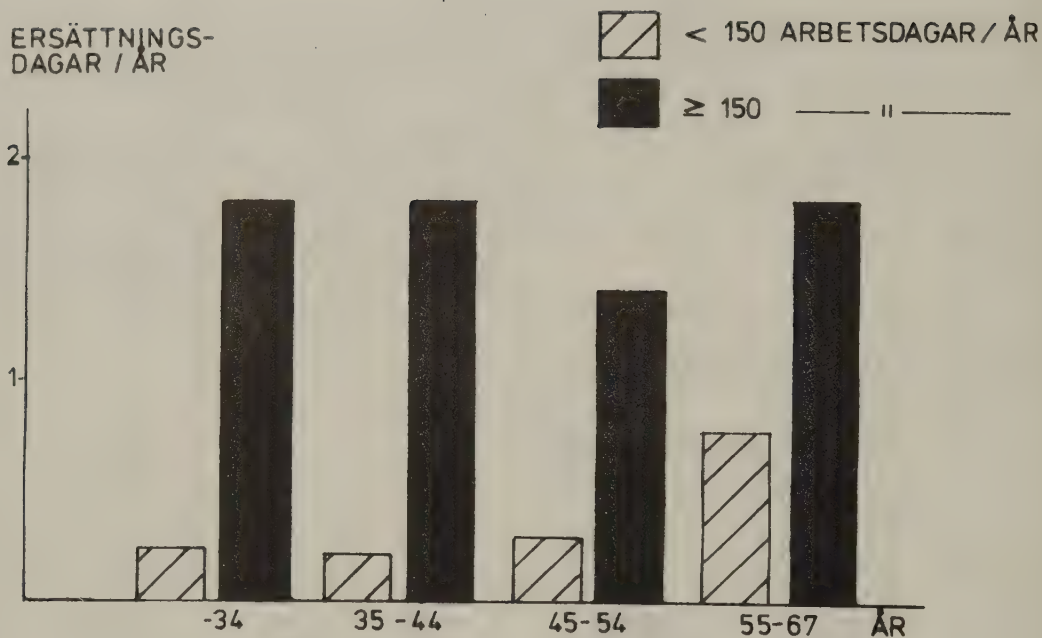
Diagnosgrupp	Åldersgrupp			
	45-54 år		55-67 år	
	≥ 150 arbets- dagar/år n=119	< 150 arbets- dagar/år n=31	≥ 150 arbets- dagar/år n=252	< 150 arbets- dagar/år n=59
Korttid- o läkarsjukskr				
Olycksfall	3,9	2,0	6,0	16,4
varav yrkesskada	2,8	1,0	4,9	12,3
Läkarsjukskrivning				
Psykisk sjukdom	övr *	10,6 **	övr *	0,8
Ryggsjukdom	14,5	1,4	11,2	6,3
Rörelseorg sjukdom	1,4	9,0	6,8	15,9
Digest org sjukdom	1,4	4,4	1,8	2,3
Cirk org sjukdom	2,5	10,1	4,4	11,3
Urinvägssjukdom	övr *	0,5	övr *	4,5
Luftvägssjukdom	0,6	0,7	0,7	0,1
Övriga	3,7	2,1	1,9	1,0
Summa	28,0	40,8	32,8	58,3

* = infört under rubr "övr"

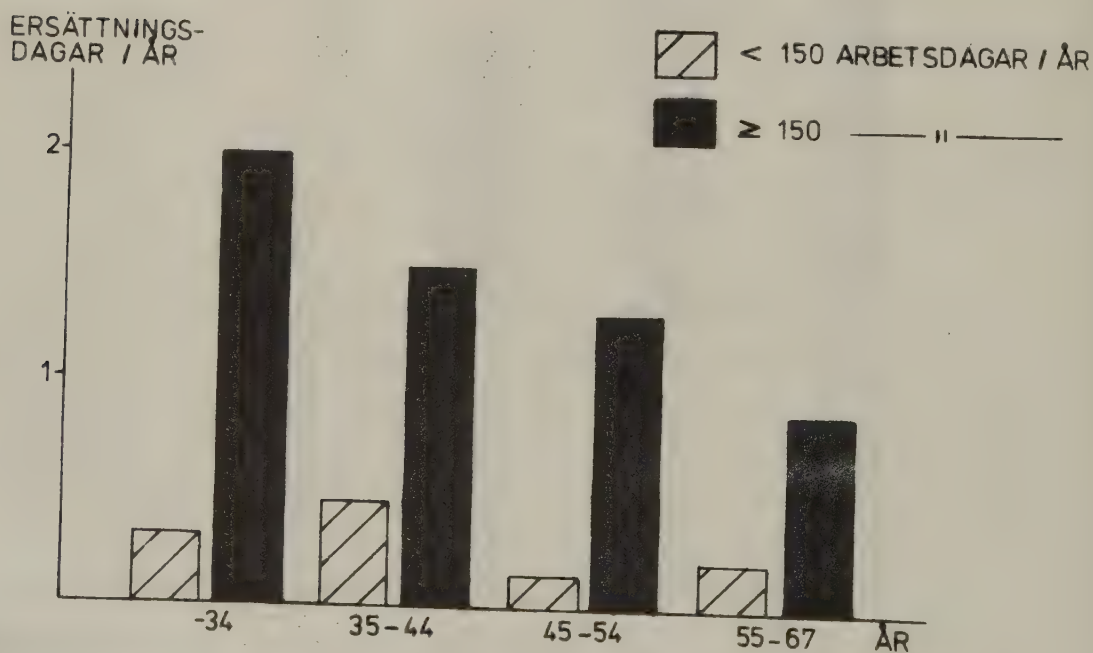
** = en person

två äldsta åldersgruppernas högre sjuklighet i cirkulations- och rörelseorganens sjukdomar kan vara bidragande orsaker till den lägre förvärvsintensiteten i skogsarbetet. Anhopningen av yrkesskador i den äldsta åldersgruppen bland skogsarbetarna med lägre förvärvsintensitet kan även utgöra en orsaksfaktor.

Den mycket låga registrerade sjukligheten i rygg-sjukdomar bland gruppen med den lägre förvärvsintensiteten i skogsarbete är anmärkningsvärd. En förklaring till detta kan vara den kortare expositionen i yrket.

Figur 81 a. Av försäkringskassa ersatta sjukdagar under 3 år före anställningens upphörande. Jämförelse mellan avgångna skogsarbetare med mer resp mindre än 150 arbetsdagar/år. Fördelning på åldersgrupper vid anställningens upphörande

Figur 81 b. Av försäkringskassa ersatta sjukdagar under 3 år efter anställningens upphörande. Jämförelse mellan avgångna skogsarbetare med mer resp mindre än 150 arbetsdagar/år. Fördelning på åldersgrupper vid anställningens upphörande

Tabell 20 b. Sjuktalets fördelning på diagnosgrupper. Personer med mindre än 150 arbetsdagar/år jämfört med övriga avgångna. Efter anställningens upphörande

Diagnosgrupp	Åldersgrupp			
	45-54 år		55-67 år	
	≥ 150 arbets- dagar/år n=119	< 150 arbets- dagar/år n=31	≥ 150 arbets- dagar/år n=252	<150 arbets- dagar/år n=59
Korttid- o läkarsjukskr				
Olycksfall	5,8	3,0	5,9	2,2
varav yrkesskada	3,9	0,4	2,4	0,2
Läkarsjukskrivning				
Psykisk sjukdom	övr *	8,8 **	övr *	0
Ryggsjukdom	24,1	8,0	20,2	8,4
Rörelseorg sjukdom	6,6	0,7	13,9	6,6
Digest org sjukdom	1,1	1,7	2,4	1,2
Cirk org sjukdom	9,7	19,5	5,4	15,5
Urinvägssjukdom	övr *	0,2	övr *	5,8
Luftvägssjukdom	2,7	0,1	2,1	1,7
Övriga	5,3	4,2	5,1	5,2
Summa	55,3	46,2	55,0	46,6

* = infört under rubr "övr"

** = en person

Sjukskrivningsbeteendet för skogsarbetarna med den lägre förvärvsintensiteten i skogsarbetet liknar det som redovisas för yngre och medelålders avgångna skogsarbetare, vilka arbetat mer än genomsnittligt 150 dagar per år och som haft en gynnsam sysselsättningsutveckling efter det anställningen upphört. Diagnosprofilen är dock annorlunda.

KAPITEL 13

ALLMÄN DISKUSSION OCH SLUTSATSER

BAKGRUND

Undersökningens huvudsyfte är att söka påvisa skillnader i socialmedicinskt avseende inom en och samma yrkesgrupp mellan en kategori arbetstagare som av olika skäl lämnat sin anställning och en annan kategori, som fortsätter sitt arbete och är kvar i sin anställning. Som lämplig yrkesgrupp för undersökningen har valts norrländska skogsarbetare. Ett flertal undersökningar har redovisat företagsnedläggningars ekonomiska och sociala konsekvenser för individ och samhälle. Vi vet däremot förhållandevis litet om den smygande, tysta utslagningen från arbetsmarknaden och föreliggande studie är ett försök att öka vår kunskap på detta område. Samhällets resurser - t ex arbetsvårdande åtgärder - aktualiseras inte för denna grupp på samma sätt som vid en företagsnedläggning. Samhällseffekten av en företagsnedläggning, en friställning av t ex hundra anställda vid samma tidpunkt, blir betydligt starkare än då hundra skogsarbetare friställs under loppet av månader eller år. Förhållandena är komplexa, då inom den valda branschen arbetet i sig och arbetsmiljön är påfrestande för individen. Härtill kommer att undersökningspopulationen till största delen bor i en utpräglad glesbygd, där valmöjligheterna på arbetsmarknaden är starkt begränsade.

Undersökningen har strukturerats med hjälp av socialmedicinska variabler, användbara för en beskrivning av de avgångna skogsarbetarnas situation före och efter anställningens upphörande och av eventuella prediktorer för upphörande av anställning.

AVGÅNGSORSAKER

Skogsarbetare är påfallande anställningsstabila jämfört med arbetstagarna i modern storindustri, som redovisar 25-50% årlig personalomsättning. Skogsarbetarna har en total

årlig avgång på 5,5%. Anställningstiderna i samma företag är i allmänhet långa och tendensen att övergå till annat yrke låg.

För skogsarbetare tycks 55-årsåldern vara en kritisk ålder vad beträffar såväl de hälsomässiga förutsättningarna för att kunna fortsätta i skogsarbete som de arbetsmarknads- mässiga förutsättningarna för att kunna få ny sysselsättning. I 55-årsåldern utgör de permanent avgångna hälften av samtliga avgångna. Andelen ökar därefter snabbt med stigande ålder.

Fördelningen på frivillig och tvångsmässig avgång samt på temporär och permanent avgång är i viss mån konjunkturberingad. Under lågkonjunktur, då antalet lediga platser är färre, är man mindre benägen att sluta sin anställning frivilligt. Kräver lågkonjunkturen ytterligare personalminskning utöver den som betingas av fortskridande mekanisering, ökar antalet avskedade personer, och permanent avgång i form av pensionering tidigarelägges.

Man kan tycka att anställningstryggheten inte borde utgöra något problem för den enskilde efter den s k trygghetslagens tillkomst 1974 (SOU 1973:7), men exempel på att de nya bestämmelserna kringgås - eller tillåter undantag - finns både i dagspressen och i uttalanden från fackligt håll (t ex ledarartikel, Byggnadsarbetaren nr 27, 1976). Genom trygghetslagens tillkomst har uppsägningstiden förlängts för arbetsgivarparten, särskilt när det gäller äldre arbetskraft. Avskedanden må företagas först efter kontakt med resp fackförening.

I betydande utsträckning anger arbetsgivarna ålder och ohälsa som avgångsorsak för de permanent avgångna, samtidigt som dessa själva upplever sig ha slutat på egen begäran eller ha fått avsked. Rädsla för framtida ohälsa, om anställningen fortsätter, eller redan förefintliga medicinska besvär spelar sin roll för en stor andel av dem som

slutar på egen begäran. Avgången från skogsanställningen får alltså för dem karaktären av en medicinskt förebyggande åtgärd. Det antyds också, att många av de permanent avgångna, uppskattningsvis var fjärde, anser sig ha god arbetsförmåga. I en för dem lämpligare syssla än skogsarbete skulle ännu fler kunna fortsätta att arbeta (sid 83) och således ännu ej vara pensionsmässiga.

För dem som slutat på egen begäran överensstämmer sjuktalet med avseende på nivåer och förändringar i huvudsak med vad som gäller för övriga jämnåriga avgångna skogsarbetare.

De avskedades sjuktal är mycket lågt under perioden innan anställningen upphör. Efter avgången stiger det snabbt, med icke mindre än 800%. Den anmärkningsvärda stegringen aktualiserar några hypoteser, som dock mera har karaktären av fråga än av förklaring. Är upplevandet av avskedet från en anställning, som innehafts lång tid, så frustrerande att arbetsmotivationen försvinner för lång tid framåt? Går man in i en sjukroll på grund av svårigheterna att erhålla ett nytt arbete med samma betalning och utan krav på att behöva flytta? Har arbetsvårdens resurser t ex i form av halvskyddad sysselsättning ej utnyttjats tillräckligt för de betingat arbetsföra i denna grupp?

En liknande utveckling av sjukskrivningsbeteendet kan man måhända förvänta hos medelålders och äldre anställningsstabila personer, som blir arbetslösa vid en företagsnedläggning. Samma sjukskrivningsbeteende förefaller möjligt även hos personer som permitterats på obestämd tid i samband med driftsinskränkningar.

INKOMSTUTVECKLING

Inkomstskillnaden mellan de avgångna och kontroller-na kan delvis bero på att kontrollernas genomsnittliga arbetsinsats per år är större än för de avgångna i sin hel-

het. Oavsett om skogsarbetarna kvarstår i anställning eller slutar, planar deras inkomstutveckling ut i högre åldrar, med början redan i 35-40-årsåldern. Rimligen sammanhänger detta med den reduktion av den fysiska arbetsförmågan som följer med stigande ålder och ger starkaste utslag vid ackordslön.

YRKESSKADOR

Den totala yrkesskadefrekvensen är i föreliggande undersökning avsevärt högre bland kontrollerna än bland de avgångna.

Den högre frekvensen bland kontrollerna kan delvis tillskrivas deras något längre exposition räknad i arbetstimmar.

Korttidssjukskrivning vid yrkesskada dominerar bland kontrollerna. Yrkesskador som leder till långvarig sjukskrivning är däremot vanligare bland de avgångna än bland kontrollerna. Detta medför att varaktighetstalet för yrkesskador är dubbelt så högt för de temporärt avgångna som för kontrollerna.

Den av yrkesskador betingade andelen av sjuktalet är för kontrollerna högre (20,5%) än för de temporärt avgångna (14,9%), men antalet ersättningsdagar per person och år för yrkesskada är något fler för de senare. Trots den högre yrkesskadefrekvensen kan de återgå till arbetet efter kortare sjukskrivningsperioder. Utnyttjar kontrollerna sina arbetserfarenheter bättre, har de större kroppslig vighet och spänst eller har de ett annat sjukskrivningsbeteende än de avgångna? Arbetets art skiljer sig troligen inte mellan avgångna och kontroller.

ARBETSLÖSHET

I jämförelse med Skogsarbetarförbundets medlemmar i allmänhet har den studerade populationen en relativt gynn-

sam ställning när det gäller arbetstillgång.

Andelen tillfälligt arbetslösa närmast före anställningens upphörande är signifikant högre bland de temporärt avgångna än bland kontrollerna. Det förefaller även som om andelen arbetslösa skulle ligga särskilt högt under 12-månadersperioden närmast före avgången. Sannolikt bör denna ökning av arbetslösheten ses som inledningen till den fas, vilken slutar med att anställningen upphör. Parallellt med denna utveckling framträder en allt högre kontaktfrekvens med såväl arbetsförmedling som arbetsvård för dem som senare avgår. Efter anställningens upphörande observeras en kraftig ökning av antalet avgångna som kontaktar arbetsförmedling och arbetsvård. Arbetslösheten ökar samtidigt explosionsartat.

Av kontrollerna söker sig endast en liten andel, signifikant mindre än bland de temporärt avgångna, till arbetsförmedling resp arbetsvård under pågående anställning. Önskemål om annan sysselsättning finns uppenbarligen inom varje yrkesgren och på varje arbetsplats.

Beträffande arbetsförmedlingens åtgärder och attityden till dessa föreligger stora skillnader mellan avgångna och kontroller. Kontrollerna får få arbetsplatsförslag och är i allmänhet negativa till dessa. Har kontrollerna högre anspråk eller erbjuds de mindre attraktiva anställningar? Koncentrerar arbetsförmedlingen sina resurser på de temporärt avgångna?

NY SYSSELSÄTTNING

En avsevärd andel av de temporärt avgångna utbildas och omskolas genom Arbetsmarknadsstyrelsens försorg. Emellertid kommer relativt få av dessa personer att senare arbeta i det nya yrket. Orsaken till detta är oklar. Möjligen kan skälet vara att arbetsplatserna i det nya yrket är belägna på orter dit personerna ej önskar eller ej har tillfälle att flytta.

De permanent avgångna erhåller i mycket stor omfatt-

ning beredskapsarbeten av olika slag, i betydande utsträckning skogsarbete. Utan dessa och utbildning eller omskolning skulle arbetslösheten vara mycket utbredd.

En väsentlig skillnad mellan de temporärt avgångna och de permanent avgångna är att de förra har en bredare kontaktyta när det gäller att få ny sysselsättning. De förra utnyttjar både informella kontaktvägar och arbetsförmedlingen, de permanent avgångna nästan enbart arbetsförmedlingen.

En tänkbar möjlighet att reducera numerären inom den kategori, som i föreliggande undersökning kallas "permanent avgångna" vore en uppsökande verksamhet från samhällets sida, bl a från arbetsvården, särskilt bland de äldre. Av de pensionerade kontaktar nämligen 51% och av de temporärt avgångna 34% överhuvudtaget inte arbetsförmedlingen under den 6-åriga observationsperioden.

BOENDE- OCH ÄKTENSKAPSFÖRHÅLLANDEN

De avgångna bor vid anställningens upphörande i genomsnitt längre från den egna kommunens centralort än kontrollerna. De temporärt avgångna bor i genomsnitt närmare centralorten än de permanent avgångna. De som slutar sin anställning bor mest avlägset och flyttar ej sällan till tätare bebyggelse.

Andelen frånskilda är låg i den studerade populationen. Under 3-årsperioden efter det anställningen upphört ökar antalet frånskilda signifikant bland de temporärt avgångna. Om denna ökning är en följd av den ändrade sociala situationen i samband med anställningens upphörande eller både avgången och skilsmässan står i samband med samma faktor, t ex alkoholproblem, kan ej med säkerhet besvaras inom ramen för föreliggande undersökning.

FLYTTNING OCH SYSSELSÄTTNING

Bland de temporärt avgångna stiger andelen förvärvsarbetande hustrur till det dubbla, sedan mannens anställning

upphört. Ökningen är störst bland dem som avflyttat från orten efter avgången från skogsanställningen. Särskilt påtaglig är denna tendens i de äldsta åldersgrupperna av de avflyttade. Mer än hälften av de avflyttades hustrur är förvärvsarbetande 3 år efter det maken lämnat sin anställning.

Att kvinnorna går i arbete betyder möjligen att de övertar familjeförsörjarens roll. Men sysselsättningsutvecklingen är gynnsammare för de avflyttade än för de kvarboende skogsarbetarna (Mikaelsson, 1977). Dessutom är den registrerade sjukligheten efter anställningens upphörande mindre bland de avflyttade i de äldsta åldersgrupperna (från 45 års ålder) än bland de kvarboende i samma ålder. En attitydförändring till hustruns förvärvsarbete sker kontinuerligt i samhället, och i tätorten är utbudet av arbetstillfällen större än i glesbygden.

För de kvarboende kan däremot ökningen i hustruns förvärvsarbete delvis vara betingad av familjens ekonomiska belastning, dels till följd av ogynnsam sysselsättningsutveckling för mannen, dels på grund av hög sjuklighet (de äldre åldersgrupperna). Bindningen till den ursprungliga bostadsorten dikteras framförallt av bostadssituationen och den egna arbetssituationen. En del skogsarbetare bedriver eget jord- och skogsbruk och vill ogärna avveckla denna verksamhet. Det är ej heller ovanligt att den egna bostaden ej kan avyttras till skäligt pris. Många pensionerade är mycket rotfasta i sin hemort.

I andra fall kan det främst vara bostadssituationen som tvingar den pensionerade att flytta i samband med att anställningen upphör, nämligen om vederbörande haft en tjänstebostad. Inom Domänverket arbetar för närvarande en utredning som har till uppgift att se över reglerna för Domänverkets skogsarbetare att överta de kronotorp i vilka de varit bosatta under anställningstiden, så att t ex pensionärerna skall ges ökad möjlighet att bo kvar.

SOCIALVÅRD

De temporärt avgångna konsumerar före anställningens upphörande signifikant mer socialvårdstjänster än kontrollerna. Efter anställningens upphörande ökar konsumtionen ytterligare och ungefär lika mycket för de temporärt avgångna som för de permanent avgångna. Personer med hög konsumtion av socialvårdstjänster tillhör alltså den riskgrupp, för vilken anställningen senare kommer att upphöra. Att de avgångna och kontrollerna skiljer sig i detta avseende beror på skillnaderna i arbetslöshet och sjuklighet, vilka tillsammans leder till ökat behov av försörjningstillskott för de personer vilkas anställning senare upphör.

Konsumtionen av socialvårdstjänster i sin helhet är påfallande liten i den studerade populationen i förhållande till andra befolkningsgrupper.

ALKOHOLPROBLEM

Frekvensen registrerade fylleriförseelser - ett grovt mått på den studerade befolkningens alkoholproblem - är högre för de temporärt avgångna än för kontrollerna. Särskilt framträder skillnaden sedan anställningen upphört för de avgångna.

Fylleriförseelser förekommer både bland avskedade och frivilligt avgångna, bland avflyttade och kvarboende, och i alla åldrar. Materialet är dock litet, och fynden är svårtolkade.

Alkoholmissbruk synes dock kunna utgöra en prediktor för att en anställning kommer att upphöra. Efter att anställningen upphört växer alkoholmissbruket hos personer med alkoholproblem ytterligare.

SJUKLIGHET

De problem som sammanhänger med utslagning från arbetsmarknaden är i hög grad tvärvetenskapliga. Medicinska synpunkter har efterlysts (Berglind & Lindkvist, 1972). I

hälso- och miljöundersökningen av skogsarbetare (Kylin et al, 1968) framfördes önskemål om objektiva hälsodata, t ex registrerad sjukfrånvaro. Detta ansågs ligga utanför undersökningens målsättning. I SAF-LO:s rapport "Sjukfrånvaro i arbetslivet" (1974) framträdde ett stort fackligt intresse för sjukfrånvaroproblematik.

Vid diskussion om sjuklighet erinras om sjukdomars multifaktoriella etiologi (Inghe, 1960, 1973). Denna etiologi omfattar det komplicerade samspelet mellan medicinska, sociala, psykologiska, sociologiska, ekonomiska och kulturella faktorer. WHO:s definition av hälsa som "ett tillstånd av fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande och ej endast frånvaro av sjukdom" (1946) tar hänsyn till såväl objektiva sjukdomsfynd som subjektiva attityder och värderingar till sjukdom. Sjukskrivning på grund av arbetsoförmåga blir därför ett svårvärderat och ofullständigt mått på sjuklighet. I en väldefinierad arbetsmarknadspopulation kan sjukskrivning på grund av arbetsoförmåga dock betraktas som en av de bättre metoderna att mäta sjuklighet.

Hälften av de avgångnas läkarkonsultationer och sjukfrånvarodagar är föranledda av besvär och sjukdomstillstånd i rygg och rörelseapparat. För de pensionerade utgör sjukdomar i cirkulationsorganen de främsta orsakerna till läkarkonsultation. Den diagnosgrupp som framförallt leder till sjukskrivning vid läkarbesök är emellertid olycksfall (26-30%), oftast i arbetet.

Innan anställningen upphör är den registrerade sjukligheten, utan avseende på diagnos och mätt i ersättningsdagar per person, så gott som utan undantag högre för avgångna skogsarbetare än för kontrollerna. För ryggsjukdom enbart är antalet ersättningsdagar för de temporärt avgångna ca 4 gånger större än för kontrollerna.

Efter avgången ökar antalet ersättningsdagar för ryggsjukdomar mycket kraftigt, särskilt för de pensionerade.

Detsamma gäller ersättningsdagar för sjukdomstillstånd i rörelseapparaten. Sjukskrivningsperiodernas varaktighet ökar likaså, vilket höjer sjuktalet med ca 50% för både temporärt och permanent avgångna.

Korttidssjukskrivningar, utan läkarintyg, förekommer i mycket ringa omfattning hos den studerade populationen. Ingen skillnad föreligger mellan temporärt avgångna före anställningens upphörande och kontrollerna. Däremot är signifikant flera av kontrollerna korttidssjukskrivna än av de temporärt avgångna när anställningen upphört.

Ländryggsbesvär är vanligare hos tungt arbetande personer än hos personer med fysiskt lätt arbete (Hult, 1954). Ingenting tyder dock på att kontrollerna har fysiskt mindre krävande uppgifter i skogsarbetet än de temporärt avgångna. Följande förklaringar till att registrerad sjuklighet förekommer i mindre omfattning hos kontrollerna är tänkbara:

- att kontrollerna tillägnat sig riktig arbetsteknik
- att kontrollerna är fysiskt mera lämpade för skogsarbete än de avgångna
- att kontrollerna har bättre arbetsmotivation och större trivsel i arbetet.

För klargörande av kausalsambanden krävs komplettering med annan undersökningsmetodik, kanske främst klinisk och psykologisk, helst inom ramen för en prospektiv studie.

Hjärt-kärlsjukdomar är en diagnosgrupp som svarar för många sjukersättningsdagar bland de permanent avgångna, särskilt efter anställningens upphörande. Förutom kardio-arterioskleros och förhöjt blodtryck innefattas här besvär av typen traumatic vasospastic disease (TVD). I tidigare undersökningar (Treiburg, Utbult et al, 1964; Tufvesson, 1966; Kylin et al, 1968) har diskrepansen mellan subjektiva och objektiva mätvärden beträffande den perifera cirkulationen varit stor, varför i enkätformuläret frågor om detta sjukdomstillstånd

helt utesluts i föreliggande undersökning.

Korttidssjukskrivning har ofta ansetts mera sammanhånga med sociala förhållanden än med rent medicinska. Man kunde därför möjligen väntat sig att de avgångna skulle ha haft en högre frekvens av korttidssjukskrivning före anställningens upphörande än kontrollerna. Så är emellertid ej förhållandet. Förklaringen kan vara att trivseln i yrket är mycket god. Sedvänjan att avhålla sig från arbetet endast vid mycket avancerade besvär kan vara en annan förklaring.

Innan anställningen upphör har äldre (55-59 år) skogsarbetare färre ersättningsdagar för sjukdom i skelett och rörelseorgan än yngre och medelålders personer, trots långvarig exposition för yrket. Sjuktalet är dock högre. Det ligger något över riksgenomsnittet för män i samma åldersgrupp, och betydligt högre än för kontroller i samma ålder. Bland de äldre skogsarbetarna finns en stor andel, som enligt såväl arbetsgivarens som egna uppgifter lämnar skogsanställningen ofrivilligt.

Efter anställningens upphörande stiger sjuktalet relativt måttligt. Den sjuktalsandel som representeras av sjukdom i skelett och rörelseorgan ökar dock kraftigt.

En annan typ av sjukskrivningsbeteende framträder i åldersgruppen 40-44 år. Innan anställningen upphört är sjuktalet måttligt högt och klart högre än för jämnåriga kontroller. En dominerande del av sjuktalet hänförs till sjukdom i skelett och rörelseorgan. Många av skogsarbetarna i denna ålder sjukskrivs på grund av ryggsjukdom. När anställningen upphört stiger sjuktalet mycket kraftigt, framförallt genom en betydande ökning av de långa sjukskrivningarna för nämnda åkommor. Det är främst i denna åldersgrupp man finner de personer som frivilligt slutat sin anställning, till stor del på grund av redan manifesta besvär från rygg och leder. Åtskilliga av dessa skogsarbetare är långvarigt sjukskrivna efter det de lämnat sin anställning

och har begränsade möjligheter att få en ny sysselsättning. De drabbas av arbetslöshet, omväxlande med sjukskrivningsperioder. Detta gäller särskilt dem som efter avgången ej byter bostadsort.

Ett tredje sjukskrivningsbeteende framkommer bland de yngre (25-29 år) av de temporärt avgångna. Deras genomsnittliga sjuktal är lägre än de äldres i samma kategori men klart högre än för jämnåriga kontroller. Omkring halva sjuktalet betingas av sjukskrivning för sjukdom i skelett och rörelseorgan. Efter anställningens upphörande sjunker sjuktalet liksom den andel därav som betingas av ovannämnda sjukdomar. I denna åldersgrupp slutar de flesta frivilligt - enligt uppgift från både dem själva och arbetsgivarna - troligen som en förebyggande åtgärd innan de drabbas av ryggbesvär. Dessa personer representerar, tillsammans med en del skogsarbetare i 30-40-årsåldern, de som felaktigt hamnat i yrket till följd av brist på yrkesvägledning och sysselsättningsalternativ. Åtskilliga av dem flyttar efter avgången till annan ort och får där ny sysselsättning.

Efter det anställningen upphört har skogsarbetarna med lägst registrerad sjuklighet den gynnsammaste sysselsättningsutvecklingen, och de med högst registrerad sjuklighet den o-gynnsammaste sysselsättningsutvecklingen. Ju lägre sjuktalsandel på grund av sjukdom i skelett och rörelseorgan som observeras hos personer i den lägre medelåldern, desto gynnsammare blir sysselsättningsutvecklingen efter det anställningen upphört.

SLUTSATSER

Följande prediktorer för att anställningen senare skall upphöra har framkommit:

- Hög arbetslöshet
- Hög kontaktfrekvens med arbetsförmedling/arbetsvård
- Stort avstånd mellan bostad och den egna kommunens centralort

- Hög konsumtion av socialvårdstjänster
- Alkoholproblem
- Hög registrerad sjuklighet
- Kort årlig arbetstid

Hög registrerad sjuklighet är framförallt hänförlig till sjukdomar i de organsystem, vilkas nedsatta funktion försvårar eller omöjliggör fortsatt sysselsättning med de vanligast förekommande arbetsuppgifterna.

Följande förändringar i den socialmedicinska situationen har konstaterats äga rum efter det anställningen upphört:

- Arbetslösheten ökar
- Kontakterna ökar med arbetsförmedling, arbetsvård och socialvård
- Fylleriförseelserna ökar i frekvens
- Skilsmäsofrekvensen ökar
- Förvärvsintensiteten ökar för de avgångnas hustrur.
- Den registrerade sjukligheten (sjuktalet och varaktighetstalet) ökar. Undantag: de yngre åldersgrupperna och de med den gynnsammaste sysselsättningsutvecklingen
- Andelen sjukskrivna för ryggsjukdom minskar bland medelålders och äldre skogsarbetare, medan andelen ökar bland de yngre
- Den andel av sjuktalet, som utgöres av sjukdom i skelett och rörelseorgan, ökar för medelålders och äldre samt minskar för de yngre
- Konsultationsprofilen hos läkare ändras. Antalet konsultationstillfällen minskar för ryggsjukdomar och sjukdomar i rörelseapparaten samt ökar för sjukdomar i hjärta och cirkulationssystem
- Sjukskrivningsprofilen ändras. Antalet ersättningsdagar ökar för ryggsjukdom och sjukdomar i rörelseapparaten. För äldre personer ökar dessutom ersättningsdagarna för hjärt-kärlsjukdom och olycksfall

- Yrkesskadefrekvensen minskar
- Attitydprofilen till den egna sysselsättningen ändras.

KONSTRUKTIVA SLUTSATSER OCH FÖRSLAG

De konstruktiva förslagen kan riktas till tre kategorier:

- De som ännu inte börjat i skogsarbete
- De som vill vara kvar i sin anställning
- De som vill sluta sin anställning, alternativt har slutat den.

• Åtgärder för dem, som ännu inte börjat i skogsarbete

Yrkesvägledning bör insättas tidigt, redan i den obligatoriska skolan och bör intensifieras. Felaktig rekrytering bör på så sätt kunna förhindras. Utbildning för yrket är nödvändig för att förebygga yrkesskador.

• Åtgärder för dem, som vill vara kvar i sin anställning

Arbetet med att förbättra arbetsmiljön och minska den fysiska, psykiska och sociala belastningen bör fortsättas. Detta kan bl a ske genom att snarast införa modern förebyggande företagshälsovård, särskilt inom de arbetsområden där felaktig rekrytering innebär stora hälso-risker. Företagshälsovården skall vara medicinskt och kliniskt förebyggande och uppföljande. Den skall ha tillgång till ergonomisk expertis, som i återkommande undervisning förmedlar kunskaper till de anställda i exempelvis riktig lyft- och arbetsteknik. En företagshälsovård som är socialkurativ innebär också vissa fördelar. Pensionsåldern bör göras rörlig för dem som upplever sig ha en arbetsförmåga, som de själva vill tillvarataga.

• Åtgärder för dem, som vill sluta sin anställning, alternativt har slutat den

Arbetsvården bör bedriva uppsökande verksamhet bland äldre personer, som förväntas bli arbetslösa. Fackföreningar och arbetsförmedling bör tillsammans med företagen in-

formera om de informella kontakternas betydelse för att få ny sysselsättning.

Antalet halvskyddade sysselsättningar i samband med företagsnedläggning, driftsinskränkning eller kontinuerlig mekanisering bör ökas. Det är särskilt viktigt att glesbygdens befolkning får aktiv hjälp att erhålla ett sysselsättningsalternativ. Särskilt gäller detta äldre personer, som har svårt att flytta.

KAPITEL 14

SAMMANFATTNING

Föreliggande undersökning avser att ge några social-medicinska aspekter på avgången från skogsarbete genom att söka kartlägga personalavgångens omfattning och art samt genom att studera hur sysselsättning, sociala förhållanden, sjuklighet och yrkesskador förhåller sig före och efter upphörandet av anställningen.

MATERIAL

Som undersökningspopulation valdes skogsarbetare bosatta i Västerbottens län, vilka under perioden 1965-1969 slutat sin anställning och varit anställda vid något av de tre skogsföretagen Domänverket, Mo & Domsjö AB eller Svenska Cellulosa AB under minst 3 år före avgången. Arbetsinsatsen skulle ha uppgått till i genomsnitt minst 150 arbetsdagar per år under de tre sista åren.

Som permanent avgångna betecknas de skogsarbetare, vilka inom en 3-årsperiod efter anställningens upphörande erhållit pension av något slag eller avlidit. Övriga som lämnat sin anställning rubriceras som temporärt avgångna. De har beräknats stå till arbetsmarknadens förfogande under minst 3 år efter avgången.

Kontrollgruppen utgöres av skogsarbetare som under en 5-årsperiod arbetat genomsnittligt minst 150 dagar per år vid något av de tre nämnda företagen och ej lämnat sin anställning. Kontrollerna har utvalts så att de i fråga om antal, ålder och företagstillhörighet så nära som möjligt överensstämmer med de temporärt avgångna.

Studien omfattar omkring 65% av samtliga skogsarbetare i länet. De studerade skogsföretagen svarade under 1963-1967 för 63 % av all skogsavverkning i länet. Av alla skogsarbetare som slutade sin anställning under perioden 1965-1969 ingår 61% i undersökningen.

De avgångnas antal är 687. Av dessa utgöres 274 (40%) av permanent avgångna och 413 av temporärt avgångna. Kontrollernas antal är 408, vilket utgör 23% av totala antalet som stannat kvar i tjänst.

När anställningen upphörde var medelåldern för samtliga avgångna 52 år, för temporärt avgångna 43 år.

Hälften av samtliga avgångna har varit anställda vid Domänverket.

Skogsarbetarnas hemorter ligger i ca hälften av fallen i de s k skogskommunerna.

METODIK

Information har insamlats från register hos de berörda företagen, länsstyrelsen, försäkringskassorna, de erkända arbetslöshetskassorna, arbetsförmedlingen/arbetsvården, socialvården samt riksskatteverket. Dessutom har ett enkätformulär utsänts till de avgångna skogsarbetarna med frågor om sociala, yrkesmässiga och medicinska förhållanden före, omkring och efter anställningens upphörande.

RESULTAT

Arbetsmarknadsaspekter

Arbetsgivarnas och arbetstagarnas uppgifter om avgångsorsak i de enskilda fallen avviker ofta inbördes. Som exempel kan nämnas att arbetsgivarna i 42% av fallen angav ålder och sjukdom som avgångsorsak. Motsvarande siffra enligt de anställdas uppgifter var 17%. Beträffande avgångsorsaken "egen begäran" var förhållandet omvänt (17 resp 49%).

Som bidragande avgångsorsak anger 45% av de temporärt avgångna, 60% av tjänstepensionärerna och 30% av ålderspensionärerna hälsoskäl.

För 22% av dem som slutat sin anställning - övervägande temporärt avgångna - kan arbetsgivaren ej precisera avgångsorsaken.

Skogsarbetare är mycket anställningsstabila. De temporärt avgångna har i medeltal varit skogsarbetare i 27 år, därav 16 vid det aktuella företaget. Av samtliga avgångna har 89% varit helårsanställda. Den genomsnittliga årliga arbetstiden är för de temporärt avgångna 214 arbetsdagar, för kontrollerna 233 dagar. Vid sidan av anställningen har 15% av samtliga idkat eget jord- och skogsbruk, medan ytterligare 6% haft andra bisysslor.

Liksom kontrollerna tillhör ca 70% av de temporärt avgångna erkänd arbetslöshetskassa. Arbetslösheten stegras kraftigt under de två åren närmast före anställningens upphörande och ökar ytterligare närmast efter.

De temporärt avgångna anlitar ofta både arbetsförmedling och informella kontakter när de söker ny sysselsättning. Av dem som kontaktat arbetsförmedlingen har 89% fått platsförslag. Av dem har 29% erhållit beredskapsarbete, 21% nytt arbete på öppna marknaden och 24% utbildning. De permanent avgångnas hjälp från arbetsförmedlingen består till 64% av beredskapsarbete.

Av de temporärt avgångna blir 33% och av de permanent avgångna 37% helt arbetslösa när anställningen upphör. Av de förra får 27% omedelbart annan heltidssysselsättning, 13% blir sjukskrivna och 10% påbörjar någon form av utbildning. Vanligast är verkstads- och metallutbildning, därefter elektro- och träarbetsutbildning. Endast 4% börjar med beredskapsarbete.

Ett år efter anställningens upphörande har arbetslösheten stabiliserats vid ungefär 3% för de temporärt avgångna. Hela 45% har nu heltidsarbete och 14% beredskapsarbete.

De huvudsakliga yrkesområdena för de temporärt avgångna 3 år efter anställningens upphörande är anläggnings-, byggnads- och träarbete.

Tre år efter anställningens upphörande har fortfarande 36% av de pensionerade något slag av sysselsättning.

Attityden till skogsarbete är bland de pensionerade genomgående något mer positiv än bland de temporärt avgång-

na, även om attitydprofilen i övrigt är ungefär densamma i de båda kategorierna. De temporärt avgångna är klart negativa till bristen på självständighet i den nya sysselsättningen.

Sociala förhållanden

Var tredje av de temporärt avgångna och var åttonde av pensionärerna är ogift. Bland de temporärt avgångna ökar andelen frångångna markant under 3-årsperioden efter det anställningen upphört. Fler av de temporärt avgångnas hustrur har förvärvsarbete utanför hemmet än pensionärernas. Bland de förra ökar frekvensen till det dubbla under 3-årsperioden efter avgången.

De avflyttades hustrur har lägre förvärvsintensitet i samtliga åldersgrupper än de kvarboende vid anställningens upphörande, men betydligt lägre än de senare tre år därefter, då emellertid förvärvsfrekvensen har ökat för båda kategorierna.

Av de temporärt avgångna flyttar 39% och av de permanent avgångna 12% efter anställningens upphörande.

Temporärt avgångna och permanent avgångna har haft kontakt med socialvården i ungefär samma utsträckning, nämligen 2,9% under 3-årsperioden före och 6,7% under 3-årsperioden efter anställningens upphörande. Under den 5-åriga observationsperioden har 1,7% av kontrollerna haft sådan kontakt.

Frekvensen personer med fylleriförseelser är i det närmaste densamma bland temporärt avgångna, pensionärer och kontroller. Antalet förseelser är emellertid markant anhopat bland de temporärt avgångna efter anställningens upphörande.

Registrerad sjuklighet

För samtliga avgångna dominerar ryggsjukdom som orsak till läkarkonsultation under 3-årsperioden före anställningens upphörande. För pensionärerna tillkommer också sjukdom i

rörelseapparaten. Efter anställningens upphörande dominerar fortfarande ryggsjukdom för de temporärt avgångna. För pensionärerna överväger däremot sjukdomar i hjärta och cirkulationssystem.

Omkring hälften av yrkesskadorna består av huggskada, därefter kommer sågskada och klämskada. Av alla uppgivna skador drabbar 40% ben och fot. Frekvensen av yrkesskada är före anställningens upphörande 86 skador/l milj arbetstimmar för de temporärt avgångna, 81 för de permanent avgångna och 137 för kontrollerna.

Före anställningens upphörande gäller sjukskrivningen för de temporärt avgångna framförallt ryggsjukdomar och olycksfall, för de permanent avgångna främst sjukdomar i rygg, rörelseapparat, hjärta och cirkulationssystem. Kontrollerna uppvisar tämligen jämn spridning över samtliga diagnosgrupper. Efter anställningens upphörande dominerar bland de temporärt avgångna sjukdomar i rygg och rörelseapparat. Bland de permanent avgångna tillkommer dessutom sjukdomar i hjärta och cirkulationssystem samt olycksfall. Sjuktalet ökar för samtliga avgångna med drygt 50% efter anställningens upphörande. Det genomsnittliga varaktighets-talet ökar för de temporärt avgångna med 40% och för de permanent avgångna med 135%.

Kontrollernas sjuktal är 33% lägre än de temporärt avgångnas före anställningens upphörande.

Den registrerade korttidssjukligheten representerar endast en ringa del av den totala mängden sjukersättningsdagar. Andelen är störst bland kontrollerna (13%) och minst bland de permanent avgångna efter anställningens upphörande (1%).

Sjuktalet stiger med åldern för den totala skogsarbetarpopulationen så länge den kvarstår i anställning. Efter anställningens upphörande stiger det markant för åldersgruppen 40-44 år och sjunker bland de yngre skogsarbetarna.

I åldersgruppen 25-29 år härrör nära 50% av sjuktalet före anställningens upphörande från sjukdomar i skelett och rörelseorgan. Efter anställningens upphörande sjunker

andelen hos de yngre men stiger påtagligt hos fr a medel-ålders samt äldre.

Avskedades sjuktal är mycket lägre än frivilligt avgångnas före avgången. Efter densamma ökar sjuktalet till samma nivå.

Före anställningens upphörande har de avflyttade lägre sjuktal än övriga i motsvarande åldrar, upp till 54 år. Efter anställningens upphörande är förhållandet omvänt, upp till 44 års ålder.

Av de avgångna får sammanlagt 9,6% förtidspension inom en 3-årsperiod efter det anställningen upphört. Av de förtidspensionerades diagnoser lyder 65% på sjukdomar i skelett och rörelseorgan. Därefter kommer hjärt-kärlsjukdom med eller utan högt blodtryck (20%).

Under observationsperioden avled 24 personer, därav 18 före anställningens upphörande. Två omkom genom yrkesskada (motorsågolycka) och 3 genom suicid.

Förebyggande åtgärder

Ett antal prediktorer för att anställningen senare skall upphöra har framkommit, nämligen stigande arbetslöshet, stigande kontaktfrekvens med arbetsförmedling/arbetsvård, avlägset boende i förhållande till den egna kommunens centralort, stigande konsumtion av socialvårdstjänster, alkoholproblem, stigande registrerad sjuklighet och sjunkande årlig arbetstid.

I samband med att anställningen upphör stiger arbetslösheten liksom antalet kontakter med arbetsförmedling/arbetsvård, antalet fylleriförseelser och skilsmässofrekvensen. Även registrerad sjuklighet ökar.

Mot den skisserade bakgrunden kan bl a följande förebyggande åtgärder rekommenderas för

dem som ännu ej börjat anställningen;

dem som vill kvarstå i anställningen;

dem som vill sluta anställningen, alternativt har slutat.

För dem som ännu ej börjat i skogsarbete bör yrkesvägledning insättas tidigt och intensifieras, så att felaktig yrkesrekrytering kan förhindras.

För dem som vill kvarstå i anställningen krävs fortsatt förbättring av arbetsmiljön samt intensifiering och utbyggnad av företagshälsovården. Pensionsåldern bör göras rörlig, så att en eventuell restarbetsförmåga kan tillvaratas av dem som så önskar.

De som vill avgå eller redan avgått bör bli föremål för uppsökande verksamhet och erhålla information om kontaktvägar för erhållande av ny sysselsättning. Antalet halvskyddade arbeten bör ökas. Aktiva åtgärder för alternativ sysselsättning är särskilt viktiga för glesbygdens befolkning.

KAPITEL 15

SUMMARY

A continual reduction of labour staffs is being caused by the advancing mechanization in commercial and industrial life. The largest relative reduction is seen in trades with a low degree of mechanization which at the same time are the most physically exacting. For some people, their employments seem to come to an end just for that reason.

The general aim of this study is to elucidate some aspects of social and occupational medicine in the slow, silent process of elimination of workers from the labour market. The partial aims are:

- to examine the extent of employment termination within a trade, and its geographical location;
- to calculate the frequency of permanent and temporary retirement from the labour market in connection with employment termination;
- to estimate the frequency of resignation and dismissal respectively, from the individual's point of view;
- to study the labour market conditions of the workers before and after employment termination, e g employment conditions, income and occupational development, and attitudes;
- to study the social conditions of the workers before and after employment termination, e g geographical mobility, public social assistance, and alcohol problems;
- to study the registered morbidity of the workers before and after employment termination; and
- to study the extent and types of industrial injuries.

MATERIAL

A population of forest workers living in the county of Västerbotten, in northern Sweden, was selected. They had terminated their forestry employments in the period 1965-1969. This selection was made for the following reasons:

- Repeated employment termination in a trade of continuous mechanization
- An important trade, typical of labour market conditions in northern Sweden, and locally with a high density of employees
- A survey period for which a huge extent of employment termination has been established retrospectively.

The selection criteria are:

- The forestry employment shall have begun before January 2nd 1965
- The individuals shall have been employed by any one of the three lumber enterprises Domänverket (the Crown Land Board), Mo & Domsjö AB, and Svenska Cellulosa AB
- The employment period shall have had a duration of at least three years before employment termination, with an average of at least 150 working days per year
- The individuals shall have been living within the county of Västerbotten at the time of termination of forestry employment
- The individuals shall have had their last working day at the enterprise in question before January 1st 1970.

The surveyed population (here called "the resigners" whether they have resigned of their own accord or been dismissed) are divided into permanent and temporary resigners.

Permanent resigners are those who have received any kind of pension or have died within a period of three years after their termination of employment. Temporary resigners are all the others; they are at the disposal of the labour market still three years after their termination of employment.

The control population consists of all employed forest workers at the three mentioned enterprises who have worked averagely at least 150 days per year during the whole 5-year period of survey. Their employment shall have lasted from before January 2nd 1965 to at least December 31st 1969. The individuals shall have been living in the county of Västerbotten. The people filling these criteria are called "the remainers", among which controls were selected in relation to the temporary resigners in such a way that the two groups are stratified according to year of birth within 5-year intervals and to lumber enterprise. Through a random selection within the year of birth strata, the number of controls equals the number of temporary resigners as closely as possible.

This study comprises about 65% of all forest workers in the county. It also comprises 61% of all the forest workers who terminated their employment during the period 1965-1969.

During the period 1963-1967, the lumber enterprises comprised by this study were responsible for 63% of all the wood-cutting in the county. The survey is considered to be complete as regards the three enterprises and is probably representative for those of the county's forest workers who have had lumbering as their primary trade.

The resigners number 687, of which 274 (40%) were permanent and 413 temporary. Among the permanent resigners, 153 were pensioned off by Domänverket, 66 are early retire-

ment pensioners, and 31 old age pensioners, while 24 are dead 3 years after employment termination. The 408 controls constitute 23% of the remainders.

The mean age at the termination of employment is 52 years for all resigners and 43 years for the temporary resigners. Of the resigners, 46% are in the age groups over 54 years, and 78% of these are leaving the labour market permanently. Only 17% of the temporary resigners are aged 55 years or more. The forest workers are residents of the so-called forest areas of the county, and about half of them, including resigners and controls, are employed by Domänverket. The proportion of employment at Domänverket, Mo & Domsjö and SCA is 4:2:1.

METHODS

Information has been collected by examination of registers at the employers and at local as well as government authorities. In addition, the resigners have been interviewed by questionnaire.

The following sources have been examined:

- The registers of the lumber enterprises
- The population register of the county administration
- The registers of the regional insurance offices
- The registers of the unemployment benefit societies
- The registers of the social welfare offices
- The registers of the employment exchange offices
- The registers of the labour welfare service
- The special penalty register (alcohol offences) of Riksskatteverket (Inland Revenue).

The quality of the registers is varying: concerning the labour welfare service and the social welfare offices there is a random internal drop-out of information on examined variables, while the drop-out from the other registers evidently may be neglected.

The period of observation is mainly the three-year periods closely before and after the termination of employ-

ment, but in one respect, concerning alcohol offences, it has been extended in both ends and comprises averagely 17 years before and 7 years after the termination of employment. The median final month for the resigners was August 1967.

The observation period for the controls is mainly the five-year period during which the resigners' category is being crystallized, but concerning alcohol offences it has been stretched to the same length as for the resigners.

CAUSES OF EMPLOYMENT TERMINATION

Great differences are found between the employers' and the employees' statements concerning the causes of employment termination. Of the former, 42% state reasons such as old age and disease, against 17% of the latter. Regarding the permanent resigners, the corresponding figures are 94% and 44%, respectively. The same discrepancy, though conversely, is found between the statements concerning voluntary termination (employers 17%, employees 49%). According to both employers and employees, the former took the initiative in one-fourth of the cases of temporary employment termination. The permanent resigners state the same rate, while another fourth of them consider themselves to have terminated their employment voluntarily. The frequency of the two mentioned causes might indicate a residual working capacity in the permanent resigners, particularly among the pensioners from Domänverket and the old-age pensioners. 45% of the temporary resigners, 60% of the pensioners from Domänverket, all of the early retirement pensioners, and 30% of the old-age pensioners mention health reasons as contributing causes of voluntary employment termination. For 22% of the resigners, mostly temporary, the cause of termination is not specified by the employer.

The reproducibility of the statements from employers and employees is constantly low, and the concordance of the statements is exceedingly low concerning "old age, disease" for the pensioners, and "voluntary" for the temporary resigners.

LABOUR MARKET ASPECTS

The forest workers have a high degree of employment stability. The temporary resigners have been active in lumbering for averagely 27 years, of which they have spent 16 with the same enterprise as at the termination of employment (mean age 43 years). Of the resigners 89% are employed the whole year around. The temporary resigners have a mean yearly working time of 214 days, the pensioners have a few more, and the controls have 233 working days. Of the resigners, 80% are occupied with manual or motor-manual tree felling or non-specified forest work with a low degree of mechanization. Beside the forest work, 15% of the men have their own farming or forestry enterprise, and another 6% have other spare-time occupations.

The controls have the most favourable income development. The temporary resigners have lower income before and after the termination of employment. The permanent resigners have the most unfavourable income development. For all categories the income levels out at higher age, for the temporary resigners and the controls already at the age of about 40, and younger age groups surpass the older with regard to income. These conditions are considered to be caused by the piece-wage system in this occupation.

The temporary resigners are members of unemployment benefit societies in approximately the same frequency as the controls (70%). The members of such societies among the

temporary resigners are hit by unemployment twice as often as those among the controls.

Unemployment rises sharply during the first two years after the termination of employment, and is reduced somewhat during the third year afterwards. Only 2% of the benefit society members among the controls are hit by unemployment yearly during the 5-year period.

The long unemployment periods (more than a month) show a clear continuous rise in frequency among the temporary resigners already during the 3-year period before the termination of employment. The yearly number of compensated unemployment days per member of a benefit society is among the temporary resigners 1.3-4.6 days before the termination of employment, and 3.8-14.6 days afterwards, while the mean value for the controls is 1.0 day.

In hunting for a new job after the termination of employment, the temporary resigners are trying both the Employment Exchange and informal contacts in a high frequency. Almost half of the pensioners are contacting the Employment Exchange, but only one-tenth are using informal contacts. During the 5-year period of observation, 12% of the controls try the Employment Exchange. 34% of the temporary resigners and 51% of the pensioners do not at all contact the Employment Exchange.

The temporary resigners acquire a high frequency (89%) of proposals for new jobs from the Employment Exchange, and show a positive attitude to a very large extent. The permanent resigners are somewhat less favoured, and they are not often positive to the proposals. The kind of help they get from the Employment Exchange consists of relief work to a very large extent (64%). The temporary resigners get such jobs in a frequency of 29%, while 21% get new jobs in the open labour market and 24% receive education or vocational training.

The proportion of temporary resigners with labour welfare contacts is during the 12-month period before termination of employment markedly larger than before, and larger than the mean yearly proportion among the controls and increases even more during the 12-month period after termination of employment. Also the permanent resigners show an increased proportion of labour welfare contacts, though smaller than the temporary resigners. For half of the latter, the contacts with the Labour Welfare Service result in education and vocational training, while 18% acquire protected or semi-protected work, 17% get relief work, and 11% are placed in the open labour market. Relief work plays the most important part for the permanent resigners (30%), while the contact leads to pension for 13% of them. 33% of the temporary and 37% of the permanent resigners become completely out of work after the termination of employment. Of the temporary resigners, 27% immediately get another full-time job, while 13% are sick-listed and 10% start some type of education or vocational training. Only a few (4%) of the temporary resigners start relief work immediately after the termination of employment. Of the permanent resigners, 28% immediately get sickness benefit or pension, and 20% are sick-listed, while 7% start on relief work.

One year after the termination of employment, the unemployment frequency has been stabilized on the 3% level among the temporary resigners, somewhat higher among the permanent ones. The proportion of temporary resigners with full-time jobs has increased to 45%. The proportion of persons with relief work has increased heavily (temporary resigners 14%, pensioners 24%). After an initial period of unemployment, a very large group is occupied in relief work (temporary resigners 37%, pensioners 47%), and a large proportion of the temporary resigners (14%) start education or vocational training. Three years after the termination of employment, 36% of the pensioners still have some kind of gainful occupation.

Totally 19% of the interviewed resigners pass some kind of vocational training, most of them by way of the Labour Market Board. The most frequent subjects for vocational training are engineering and metal work (together representing 42% of all the training), followed by electro-technics and wood work. Three years after the termination of employment, the most common occupations of the temporary resigners are construction work, building and wood work (together 22%). Forest work is also common (15%) and ranks first among the pensioners (29%). Qualified vocational training is most favoured, but only a small proportion of the trained persons are occupied in the corresponding trades.

The pensioners constantly have a somewhat more positive attitude than the temporary resigners toward forest work, but the profile of attitudes is roughly the same in both categories. They are positive concerning the enterprise as an employer, the work as a whole, and personal freedom in the work, but are negative concerning the physical and psychical strain. In the latter respect, the attitudes toward the new occupation are markedly changed in the positive direction, while the temporary resigners are negative in their attitude to personal freedom in the new job.

SOCIAL ASPECTS

Almost every third of the temporary resigners is unmarried at the termination of employment, against 12% of the pensioners. The proportion of married men is 66% among the temporary resigners, and 80% among the pensioners. Of the resigners' wives, 18% work outside the home; two-thirds of these have part-time jobs. The temporary resigners' wives work outside the home in a somewhat higher frequency, and they also have a somewhat higher

proportion of full-time jobs than the wives of the pensioners.

At the termination of employment, 61% of the resigners are living in their own houses, the pensioners to a larger extent than the temporary resigners, and the employees of Domänverket to a less extent than the employees of the other enterprises. Half of the resigners have farms at their disposal, the pensioners to a somewhat larger extent than the temporary resigners. 77% of all resigners are living in small places with less than 200 inhabitants, the pensioners in a somewhat higher frequency than the temporary resigners. The controls are twice as often as the temporary resigners living in the central place of the commune (40% against 20%), where also 15% of the permanent resigners have their domicile at the termination of employment. The mean road distance from home to the central place of their own commune is 26 km for the temporary resigners, 29 km for the permanent resigners, and 18 km for the controls. A motor car in the household at the termination of employment is found twice as often among the temporary resigners as among the pensioners (72% against 34%).

The proportion of divorced men among the temporary resigners increases significantly during the 3-year period after the termination of employment. Three years afterwards, the proportion of the temporary resigners' wives working outside the home has been doubled (45%). The frequency of working outside the home is reduced with age. The wives of forest workers moving away after the termination of employment have a lower frequency of working outside the home in all age groups than the wives of those who are staying. Three years after the termination of employment, the wives of the movers show a considerably higher frequency in this respect than the wives of the stayers do, though the frequency has increased in both categories.

Moving away after the termination of employment is experienced by 39% of the temporary and 12% of the permanent resigners. However, every third of the pensioners and every twelfth of the temporary resigners moves back to the former place of residence within the next 3-year period after the termination of employment. The movers constantly have a longer distance to the central place of the commune than the stayers have, and the distance increases with age. The movers are often younger and unmarried persons. 60% of all movings take place within the county, and towards more densely populated areas.

Temporary and permanent resigners are in contact with the communal social welfare to the very same extent: 2.9% during the 3-year period before, and 6.7% during the 3-year period after the termination of employment. Of the controls, 1.7% have contact with the social welfare during the 5-year period of observation. Significant differences emerge between the controls and the temporary resigners before the termination of employment, as well as among the temporary resigners before and after that time.

The temporary resigners and the controls show the same frequency of alcohol problems, measured by convictions for drunkenness (4%), while the pensioners show 3%. The number of such convictions is markedly accumulated among the temporary resigners and increases substantially particularly after the termination of employment. During a comparable period of time, the frequency of convictions for drunkenness is five times higher among the temporary resigners than among the controls. During the 6-year period after the termination of employment (for the controls measured from 1965, a period 2.5 years longer than for the average resigners), the frequency of convictions is 12 times as high as for the controls. However, the number of sentenced is small; the average number of convictions per sentenced is 4.4 among the temporary resigners during the period after the termination of employment.

REGISTERED MORBIDITY

During the 3-year period before the termination of employment, the causes of medical consultations are clearly dominated by diseases of the back, in both categories, and for the pensioners also by diseases of the locomotor organs. After the termination of employment, diseases of the back still dominate among the temporary resigners, in contrast to diseases of the heart and circulatory system among the pensioners.

The disability rate (the number of sick-listing days per person and year) is before the termination of employment 21 among the temporary resigners, 38 among the permanent resigners, and 13 among the controls. After the termination of employment, the disability rate increases among the temporary and permanent resigners with about 50% (temporary resigners 34, permanent resigners 62). This increase is connected with a very drastic rise of the number and duration of the long sick-listing periods.

The average severity rate (the number of sick-listing days divided by the number of illness cases) increases among the temporary resigners with 40%, among the permanent with 135%. The disability rate before the termination of employment is built up by a sick-listing which among the temporary resigners mainly pertains to diseases of the back, and to accidents and trauma, but among the permanent resigners principally is connected with diseases of the back, of the locomotor organs, and of the heart and circulatory system. Among the controls, there is a rather even scattering over all the diagnosis groups.

After the termination of employment, the disability rate among the temporary resigners is mainly built up by sick-listing for diseases of the back and locomotor organs, among the permanent resigners mainly by diseases of the back and locomotor organs, of the heart and circulatory system, and by accidents.

The registered short-term morbidity represents a small proportion of the total number of sick-listing days. The rate is large among the controls (13%), and smallest among the permanent resigners after the termination of employment (1%). Half of the illness cases are short-term (6 sick-listing days at the most).

Industrial accidents in this survey originate from cutting, which causes half of the injuries, followed by sawing and pinching (crushing). Of all mentioned industrial injuries, 40% hit the leg and foot. Industrial injuries resulting in short-term sick-listing hit the same number among the controls as among the temporary resigners before the termination of employment. The number of cases, however, is 3.5 times as many among the controls as among the temporary resigners, but the severity rate among the former is only one-fourth of that among the latter. As for long-term sick-listing, caused by industrial injuries, the severity rate and the frequency are about the same in both categories. The frequency of industrial accidents, measured by number of cases per 1 million working hours per year, is 86 among the temporary resigners and 81 among the permanent resigners before the termination of employment, and 137 among the controls.

For the total population of forest workers, the disability rate rises with age while they still are in employment. Comparable age groups among the controls have lower disability rates than the resigners have. After the termination of employment, the disability rate rises markedly for the middle-aged group (40-44 years), exceeding that of the older age group (55-59 years). Among the younger forest workers, the disability rate drops after the termination of employment. Almost 50% of the disability rate in the age group 25-29 years before the termination of employment originates from long-term sick-listing for diseases of the skeleton and locomotor organs, but drops after the termin-

ation of employment. In middle-aged and older age groups, this proportion increases substantially and constitutes 75% for the age group 40-44 years and 55% for the 55-59 years old.

In average 10% of the forest workers aged 40-44 years have been sick-listed yearly during the 3-year period before the termination of employment, and a somewhat smaller proportion after that time. The proportion is lower for the age groups 25-29 years and 55-59 years. After the termination of employment, the proportion for the workers aged 25-29 years increases somewhat and remains constant for the 55-59 years old. Among the controls in the latter age group, there is a higher proportion of long-term sick-listed for diseases of the back (approximately 10%), than among the resigners of the same age. In other age groups among the controls, a smaller proportion is found than in the corresponding age groups among the resigners, in the age group 40-44 years substantially smaller. The yearly proportion of forest workers sick-listed for diseases of the locomotor organs co-varies with age, as it does among the controls, and the difference between comparable age groups is negligible.

In comparable age groups with differring causes of employment termination the disability rates are different. Before the termination of employment, the disability rate of the dismissed workers is very low in comparison with that of the voluntary resigners (4.1 against 16.6). The latter group has three times as high a sickness rate as the former, while the severity rate is only a little higher.

After the termination of employment, the disability rate of the dismissed rises very sharply to 38.1, and that of the voluntary resigners rises to 31.8. The increase is mainly connected with the increase of the severity rate. The study of disability rates in relation to different

causes of employment termination concerns the age group 40-54 years.

Before the termination of employment, the disability rate is lower among those who move away from their domicile than among the others in corresponding ages up to 54 years. In the oldest age group, the disability rate is higher among the movers than among the remainers. After the termination of employment the relationship is reversed up to the age of 44, when the disability rate of the movers is higher than that of the remainers; from the age of 45 it is considerably higher among the remainers.

A rather low disability rate is found in the groups with the most favourable occupation development after the termination of employment. This is valid for all studied age groups. The level of the disability rate is indirectly proportional to the length of time elapsing before the persons enter a permanent occupation. Those who do not re-enter the labour market have the highest disability rate before the termination of employment. The difference in the proportion of the disability rate caused by diseases in the skeleton and locomotor organs, in relation to occupation development, is largest among the younger forest workers (30-44 years old). The lower the mentioned proportion is, the more favourable is the occupation development. In older age groups this proportion discrepancy is diminished.

Altogether, 9.6% of the resigners are granted early retirement pension within a 3-year period after the termination of employment, their mean age at that time being 57.2 years. 65% of their diagnoses consist of degenerative diseases of the skeleton and locomotor organs. Diseases of the heart and circulatory system, with or without high blood pressure, are also common (20%).

Twentyfour persons died during the observation period. Out of these, 18 died during the period up to the termination of employment. Two persons died from industrial injuries

(motor-saw accidents) and three from suicide.

ANALYSIS OF MISSING DATA

The internal loss of data is negligible in almost all studied variables. The external loss of data consists of 5.1% who died before the questionnaire was sent out, and 8.9% refusers. In only one respect there is a significant difference between the refusers and all the others: at the termination of employment, the refusers have a distance of 17.3 km to the central place of their own commune, against 30,2 km for the others.

CONCLUSIONS

From the individual worker's point of view the following predictors of a future employment termination have been crystallized:

- Increased unemployment
- Increased frequency of contact with the Employment Exchange
- Increased frequency of contact with the Labour Welfare Service
- Remote domicile in relation to the central place of one's own commune
- Increased consumption of communal social welfare services
- Alcohol problems
- Increased registered morbidity, mainly assignable to diseases in the organ systems where impaired function makes it difficult or impossible to continue with the most common tasks in the occupation
- Shorter yearly working time, resulting from several of the above mentioned items (unemployment, alcohol problems, increased morbidity).

The following changes of the socio-medical situation are related to the employment termination:

- Unemployment increases
- The frequency of contact increases with:
 - Employment Exchange
 - Labour Welfare Service
 - Communal Social Welfare
- Convictions for drunkenness increase
- The frequency of divorces increases
- Wives of resigners increase their rate of working outside the home, particularly in families moving away
- The registered morbidity (measured by disability rate and severity rate) increases sharply, though not in younger age groups and among those with the most favourable occupation development
- The proportion of people sick-listed for diseases of the back decreases among middle-aged and older forest workers, while it increases among the younger ones
- The proportion of the disability rate constituted by diseases of the skeleton and locomotor organs increases among middle-aged and older forest workers, but decreases among the younger ones
- The profile of medical consultations is changed. Decrease of the number of consultations is caused by diseases of the back and locomotor organs, increase by diseases of the heart and circulatory system (older people)

- The profile of sick-listing is changed. Increase of the number of sick-listing days is caused by diseases of the back and locomotor organs and, among older persons, diseases of the heart and circulatory system, and accidents
- The frequency of industrial injuries decreases
- The profile of attitudes toward the new occupation is changed. The attitude variable "personal freedom in work" is changed in a negative direction, while the variables "physical strain" and "psychical strain" are changed in a positive direction.

CONSTRUCTIVE CONCLUSIONS AND PROPOSALS

The constructive proposals are grouped around three different problems:

- Procedures for those who have not yet started the employment
- Procedures for those who want to stay in employment
- Procedures for those who want to terminate the employment, alternatively have terminated it.

Procedures for those who have not yet started the employment

Vocational guidance should be introduced early, already in compulsory school, and should be intensified, in order to prevent incorrect recruiting to different trades. Training for the occupation is necessary for prevention of industrial injuries.

Procedures for those who want to stay in employment

There should be continued endeavours to improve the occupational environment and reduce physical, psychical and social strain on working people. This can be done by conducting modern preventive occupational health care within such branches where erroneous recruiting of labour implies great health hazards.

The occupational health care should be medically as well as technically preventive. It should accomplish medical follow-ups and have access to ergonomic experts, who in repeated sessions will supply knowledge to the employees, e g to forest workers concerning correct lifting and other working techniques. In addition, occupational health care should have a pshycho-social approach.

The pensionable age should be individually adjusted, enabling those who want to retire with pension to do so, while others, who consider themselves to have a residual working capacity and want to use it, shall be allowed to continue with their work.

Procedures for those who want to terminate the employment, alternatively have terminated it

The Employment Exchange should practise field-work among older people who are expected to become unemployed and, in cooperation with the trade unions and the enterprises, disseminate information about the importance of informal contacts when searching for a new job.

The number of semi-protected occupations should be increased in connection with the continuous mechanization and closing down of factories. This is particularly important for the people of sparsely populated areas where there are few possibilities for alternative occupations, and especially for older people who are unwilling to move away.

REFERENSER

Ahlkvist, B & Nerell, G: Konsekvenser av friställning. Stencil. Arbetsmedicinska institutet. Stockholm, 1972.

Arbetsavtal 1972 mellan Svenska Skogsarbetarförbundet och Skogsbrukets Arbetsgivare.

Arbetsmarknadsstyrelsen: Arbetsmarknadsstatistik, 1964:5.

--: Meddelanden från utredningsbyrån, 1967:30 och 1968:43.

--: Statistiska meddelanden, 1973:58.

Axelsson, S Å: Analys av motorsågars vibrationer. Skogshögskolan, rapport nr 31. Stockholm, 1967.

Backlund, A: Företagsnedläggningars konsekvenser för personalen. Personaladministrativa rådet, delrapport V, nr 0052. Stockholm, 1973.

Behrend, H: Absence under full employment. Birmingham, 1951.

Bendz, M & Yttermyr, B: Skogsarbetskraftens arbets- och servicefärder. Skogshögskolan, rapport nr 30. Stockholm, 1966.

Berfenstam, R et al: Income, incapacity, and illness. Uppsala, 1966.

Berfenstam, R, Berg, B & Smedby, B: Sjukvårdskonsumtion i Tierpsområdet 1973. SPRI-rapport 4/1976.

Berger, S: En studie över sysselsättningsförändringar i Bengtsfors köping, Älvsborgs län, i samband med sulfitfabrikens nedläggning. Stencil. Uppsala universitet, 1965.

--: Företagsnedläggning - konsekvenser för individ och samhälle. Uppsala, 1973.

Berglind, H & Lindqvist, A-L: Utslagningen på arbetsmarknaden. Lund, 1972.

Blomkvist, B & Olofsson, K G: Undersökning av orsakerna till avgången inom skogsarbetarstammen. Skogshögskolan, rapport nr 7. Stockholm, 1960.

Bostad, A et al: Arbetskraftsstatistik i skogsbruket. Tidskrift för Skogsbruk, vol 83, 1975.

Byggnadsarbetaren, ledande artikel : Byggtolvan kräver: Fast anställning för alla byggnadsarbetare. Nr 27, 1976.

Bylund, E: Arbete, serviceunderlag och tätortsstruktur i norrländsk glesbygd. Geografiska institutionen, Umeå universitet, meddelande nr 10. Umeå, 1972.

Cottell, Ph L: Occupational choice and employment stability among forest workers. Yale University, New Haven, Conn., Bulletin No. 82, 1974.

Dahlberg, Å et al: Geografisk rörlighet - sociala och ekonomiska effekter, rapport nr 1: Översiktlig beskrivning av forskningsprojektet samt populationsbeskrivning av flyttargrupp och kontrollgrupp. Umeå, 1972.

--: Geografisk rörlighet - sociala och ekonomiska effekter. Förändring av sysselsättningsförhållanden för personer som flyttat med AMS-medel. Umeå universitet, rapport nr 8. Umeå, 1972.

Dahlström, E: Teknisk förändring och arbetsanpassning. Prisma. Stockholm, 1970.

Domänstyrelsen, Kungl: Skogsarbetarpensioner. Stockholm, 1961.

Domänverket: Domänverkets personalutredning för perioden 1964-1974. Stencil. Stockholm, 1965.

Eisenberg, P & Lazarsfeld, P F: The psychological effects of unemployment. Psychological Bulletin, 1938:35.

Eriksson, Th: En jämförelse mellan resultatet av en undersökning om förekomsten av yrkessjukdom hos byggnadsarbetare och uppgifterna i Riksförsäkringsverkets yrkesskadestatistik. Stencil. Umeå universitet, 1973.

Fackföreningsrörelsen: a) Delstudie 7: Vargenundersökningen. LO:s utredningsavd. Stockholm, 1966.

--: b) Delstudie 1: Lilla LO-undersökningen, LO:s utredningsavd. Stockholm, 1966.

Forest Industries Review (Nya Zeeland), ledande artikel: Accidents and Injuries in the Logging, Forestry, and Sawmilling Industries - an Analysis. December 1974.

Fortuin, G J: Sickness Absenteeism. Bulletin of World Health Organization, Vol. 13, 1955.

Frick, P E: Personligt meddelande. Mo & Domsjö AB, Örnsköldsvik, 1975.

Frunk-Lind, E & Solbrand, A: Utslagningen på arbetsmarknaden. Rapport 3. Arbetsvården och dess effekter. Stencil. Stockholm, 1974.

Försäkringsdomstolen: Dom 5 juni 1975.

Gadourek, I: Absences and Wellbeing of Workers. Assen, Holland, 1965.

Gardell, B: Handelsanställdas arbetsanpassning. Stencil. Personaladministrativa rådet, meddelande nr 31. Stockholm, 1963.

--: Skogsarbetares arbetsanpassning. Stencil. Personaladministrativa rådet, meddelande nr 59. Stockholm, 1969.

Gotte, J E: Geografisk rörlighet - sociala och ekonomiska effekter. En kort studie av arbetslösheten bland byggnadsarbetare i Norrbotten och Västerbotten under åren 1968-1970. Stencil, Umeå universitet, 1972.

Gustavsson, L, Lagerlöf, E & Pettersson, B: Analys av olyckstillbud vid huggning. Skogshögskolan, rapport nr 37. Stockholm, 1970.

Haber, W, Ferman L A & Hudson, J R: The Impact of Technological Change. Kalamazoo, Michigan, 1963.

Hagnell, O & Thunving, K: Prevalence and nature of alcoholism in a total population. Social Psychiatry 7, 1972.

Hansson, J E: Studier av arbetsplanering vid huggning. Statens Skogsforskningsinstitut, rapport 12. Stockholm, 1961.

Heikkinheimo, L et al: Level of Living of Forest Workers in Finland. Skogshögskolan, Helsingfors, meddelande nr 81. Helsingfors, 1975.

Heinrich, H W: Industrial Accident Prevention. A Scientific Approach. New York, 1959.

Hirsch, C: Etiology and Pathogenesis of Low Back Pain. Israel Journal of Medical Science, Vol. 2, No. 3, 1966.

Hult, L: Cervical, Dorsal, and Lumbar Spinal Syndromes. Acta Orthopædica Scandinavica, suppl 17, 1954.

Inghe, G: Fattiga i folkhemmet. Stockholm, 1960.

--: Socialmedicin I. Metodik och sjukdomspanorama. Stockholm, 1973.

Israel, J: Sociologisk och psykologisk undersökning rörande effekten av tekniska förändringar. Personaladministrativa rådet, meddelande nr 18. Stockholm, 1958.

Janz, K: Avverkningsberäkning 1969. Institutet för skogstaxering, Skogshögskolan, rapport nr 15. Stockholm, 1971.

Jefferys, M: Mobility in the Labour Market. London, 1954.

Johansson, S: Om levnadsnivåundersökningen. Stockholm, 1970.

Kasl, S & Cobb, S: Changes in Serum Uric Acid and Cholesterol Levels in Men Undergoing Job Loss. Journal of American Medical Association, Vol. 206, No. 7, 1968.

--: Blood Pressure Changes in Men Undergoing Job Loss. A Preliminary Report. Psychosomatic Medicine, Vol. 32, No. 1, 1970.

Knudsen, F: Personligt meddelande. Svenska Cellulosa AB, Sundsvall, 1973.

Korpi, W: Fattigdom i välfärden. Stockholm, 1971.

--: Flyttning och socialhjälp. Socialmedicinsk tidskrift, nr 5, 1972.

Kylin, B et al: Hälso- och miljöundersökning bland skogsarbetare. Arbetsmedicinska institutet, rapport nr 5. Stockholm, 1968.

Levi, L: Stress and Distress in Response to Psychosocial Stimuli. Acta Medica Scandinavica, suppl 528, 1972.

Lindgren, G: Alkohol och arbete. Svensk Läkartidning, vol 54, 1957.

Lokander, S: Sick Absence in a Swedish Company. Acta Medica Scandinavica, suppl 377, 1962.

Lundgren, K G: Personligt meddelande. Svenska Skogsarbetarförbundet, Lycksele, 1975.

Lundgren, N: Anthropological, physiological, and safety and health aspects of forest work. Symposium of ergonomics applied to forestry. FAO Economic Commission for Europe, 1971.

Länsarbetsnämnden, Västerbottens län: Skogsbrukets arbetskraft. Stencil, 1975.

Länsstyrelsen, Umeå: Länsprogram för Västerbottens län 1970. Umeå, 1972.

--: Länsprogram för Västerbottens län 1974. Meddelande 1975:7, Umeå, 1975.

McGregor, D: The start function in human relations. Journal of Social Issues, Vol. 3, 1948.

Mac Mahon, G & Pugh, Th: Epidemiology: Principles and Methods. Boston, Mass., 1970.

Malmgren, F & Andersson, G: På jakt efter hälsoprofilen. Linköpings universitet. Linköping, 1976.

Meidner, R: Svensk arbetsmarknad vid full sysselsättning. Stockholm, 1954.

Michaelsson, G: Personligt meddelande. Volvo - Umeåverken. Umeå, 1974.

Mikaelsson, B: Några socialmedicinska karakteristika vid tvångsmässig och frivillig avgång från arbete. I tryck, 1977.

--: Sysselsättningsutveckling efter avgång från arbete i glesbygd. I tryck, 1977.

Neymark, E: Selektiv rörlighet. Stockholm, 1961.

Nilsson, A B & Stighed, Y: Sjukfrånvaro. Stencil. Socialhögskolan, Göteborg, 1971.

Nyrén, L: Omställningar och anpassningsproblem på arbetsplatsen. Lilla LO 3. LO:s utredningsavd. Stockholm, 1969.

Olsson, B: Studier i frånvaro från arbetet. Stockholm, 1967.

--: De handikappade på arbetsmarknaden. Protokoll från regeringens konferens 29 februari 1969. Stockholm, 1969.

O'Toole, J: Work in America and the great job satisfaction controversy. Journal of Occupational Medicine, Vol. 16, No. 11, 1974.

Perris, C: Socialpsykiatri - En inledning. Stockholm, 1974.

Peterson, W. Nedläggningen av Jössefors bruk. Personaladministrativa rådet, nr 0026. Stockholm, 1970.

--: Vad kostar en företagsnedläggning den drabbade arbetskraften? I "Arbetslivet i kris och förvandling", red J von Otter. Stockholm, 1971.

Rahe, R H: Life crises and health change. In "Psychotropic drug response. Advances in prediction". Red T H R May & J R Wittenborn. Illinois, USA, 1969.

Rahe, R H & Arthur R J: Life-change patterns surrounding illness experience. Journal of Psychosomatic Research, Vol. 11, 1968.

Reid, D D: Absenteeism in industry. Royal Society for the Promotion of Health Journal, Vol. 77, 1957.

Riksförsäkringsverket (RFV): Årsskriften Allmän Försäkring 1965-1975.

Román, G: Arbetsvård vid psykiska och sociala arbetshinder. Nordisk Psykiatrisk Tidskrift, suppl 2, band 30, 1976.

Rundblad, B: Arbetskraftens rörlighet. Stockholm, 1964.

SAF och LO: Sjukfrånvaro i arbetslivet. Stockholm, 1974.

Schaefer, H: Epidemiologische Grundbegriffe. Symposion Epidemiologie und epidemiologische Methodik. Bayerische Akademie für Arbeitsmedizin und soziale Medizin. München, 1970.

Statens offentliga utredningar (SOU): 1962:1, Skogstillgångar i Jämtlands län.

--: 1966:1, Svensk ekonomi 1966-1970.

--: 1967:62, Stödformer för arbetslösa äldre arbetstagare.

--: 1971:8, Arbetskraftsresurserna 1965-1990. 1970 års långtidsutredning.

--: 1971:43, Arbetskraftens struktur och dimensioner.

--: 1971:77, Svenska folkets alkoholvanor.

--: 1972:13, Kommersiell service i glesbygder.

--: 1972:56, Glesbygd och glesbygdspolitik.

--: 1973:7, Trygghet i anställningen.

--: 1974:15, Sänkt pensionsålder mm.

Statistiska centralbyrån: Folk- och bostadsräkning 1970.

--: Folk- och bostadsräkning 1973.

--: Statistisk årsbok 1975.

Steinberg, E: Upward Mobility in the Internal Labour Market. Industrial Relations, Vol. 14, 1975.

Sundström-Frisk, C: Varför tar skogsarbetaren risker i arbetet? Socialmedicinsk tidskrift nr 3, 1975.

Svennerud, S: Dysmenorrhea and Absenteeism. Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavica, vol 38, suppl 2, 1959.

Svensk Författningssamling (SFS): 1954:243, Lag om yrkes-skadeförsäkring.

--: 1954:644, Kungörelse från Arbetsmarknadsstyrelsen.

--: 1962:381, Lag om allmän försäkring.

--: 1972:166, Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

--: 1973:24, 1977:2: Cirkulär om iakttagande av beslutet om den regionala utvecklingen.

Svenska Skogs- och Flottningsarbetarförbundet: Skogsarbetarnas Erkända Arbetslöshetskassa: Verksamhetsberättelser 1966-1974. Gävle.

Sveriges officiella statistik: Befolkningsförändringar, 1969.

Säkerhet (tidskrift för föreningen Skogsbrukets Arbetarskydd): 1968:2, 1970:1 och 1971:2.

Taylor, P J: Individual variations in sickness absence. British Journal of Industrial Medicine, Vol. 24, 1967.

--: Personal factors associated with sickness absence. British Journal of Industrial Medicine, Vol. 25, 1968.

Thelin, A: Hälsoundersökning av lantbrukare. En epidemiologisk studie av 191 lantbrukare i Kronobergs län. Jordbrukets Socialmedicin, meddelande nr 14, Lund, 1975.

Theorell, T & Lind, E: Arbetsfrånvaro hos medelålders manliga byggnadsarbetare i Stockholms-regionen. Socialmedicinsk tidskrift nr 10, 1975.

Thorslund, M: Arbetsförmedlingens latentia kunder. Stockholm, 1975.

Thorwall, S: Personligt meddelande. Domänverket, Umeå, 1974.

Treiburg, B, Utbult, B et al: Om verkningar av motorsågs-vibrationer i skogsarbete. Skogshögskolan, rapport nr 22. Stockholm, 1964.

- Tufvesson, B: Gott hälsotillstånd hos svensk skogsarbetare. Skogen nr 53, 1966.
- Törnkvist, B & Åstrand, I: Handelsanställdas arbetsanpassning ur medicinsk synpunkt. Personaladministrativa rådet, meddelande nr 36. Stockholm, 1964.
- Wallander, J: Flykten från skogsbygden. Uppsala, 1948.
- Vehviläinen, H: The working conditions and earnings of forest machine operators in autumn 1971 in Finland. Folia Forestalia Fenniae nr 153, 1972.
- Vestberg, T & Åkerlund, I: Säsongvariationer av fysisk arbetsförmåga hos fäst anställda skogsarbetare och studenter. Skogshögskolan, rapport nr 5. Stockholm, 1958.
- Westrin, C-G: Sjukskrivning för ländryggsbesvär. Göteborg, 1970.
- : Low Back Sick-listing. Scandinavian Journal of Social Medicine, suppl 7, 1973.
- World Health Organization (WHO): Konstitutionen, 1946.
- : International Classification of Diseases. Genève, 1968.
- : Statistical Principles in Public Health Field Studies, No. 510, Genève, 1972.
- Åberg, R: Geografisk rörlighet - sociala och ekonomiska effekter. Flyttning och fritid. Umeå universitet, rapport nr 9, Umeå, 1973.
- Åstrand, I et al: Arbetsanpassning hos byggnadsarbetare. Stencil. Personaladministrativa rådet. Stockholm, 1966.

APPENDIX

Tabell 1. Sysselsättning i Västerbottens län 1965 - 1970

Sysselsättning	1965		1970		Procentuell förändring 1965-1970
	Antal personer	%	Antal personer	%	
Jord- och skogsbruk	21.273	23,1	13.038	14,4	- 38,7
Industri	20.073	21,8	21.314	23,5	+ 6,2
Byggnadsverksamhet	10.098	11,0	10.689	11,8	+ 5,9
Handel, samfärdsel mm	26.335	28,6	26.123	28,8	- 0,8
Offentlig förvaltning	14.249	15,5	19.425	21,4	+ 36,3
Summa	92.028	100,0	90.589	99,9	- 1,6

(Länsprogram 1974, Länsstyrelsen, Umeå, 1975)

Tabell II. Skogsarbetarnas mantalsskrivningskommun

Kommun	Ej avgångna				Avgångna			
	Kvarstannare †		Kontroller		Temporärt avgångna		Permanent avgångna	
	Antal n=1804	%	Antal n=408	%	Antal n=413	%	Antal n=274	%
Bjurholm	68	3,8	14	3,4	16	3,9	3	1,1
Burträsk	64	3,6	8	2,0	30	7,3	8	2,9
Bygdeå	36	1,9	10	2,5	11	2,7	2	0,7
Dorotea	87	4,8	15	3,7	25	6,1	15	5,5
Fredrika	76	4,2	23	5,6	38	9,2	29	10,6
Holmsund	1	0,1	0		0		0	
Hörnefors	25	1,4	3	0,7	4	1,0	0	
Lycksele	439	24,3	110	27,0	55	13,3	57	20,8
Löfvånger	3	0,2	2	0,5	0		0	
Malå	55	3,1	13	3,2	13	3,1	15	5,5
Nordmaling	16	0,9	3	0,7	7	1,7	4	1,5
Norsjö	71	3,9	17	4,2	22	5,3	5	1,8
Nysätra	3	0,2	1	0,2	0		0	
Skellefteå	128	7,1	31	7,6	39	9,4	20	7,3
Sorsele	110	6,1	21	5,1	11	2,7	18	6,6
Storuman	90	5,0	23	5,6	29	7,0	24	8,8
Sävar	20	1,1	1	0,2	2	0,5	0	
Umeå	28	1,6	6	1,5	5	1,2	2	0,7
Vindeln	190	10,5	44	10,8	21	5,1	25	9,1
Vilhelmina	137	7,6	31	7,6	34	8,2	24	8,8
Vännäs	14	0,8	1	0,2	0		0	
Åsele	111	6,2	31	7,6	51	12,3	23	8,4

† Uppgift saknas för 1,8% av kvarstannarna.

Tabell III. Skogsarbetarnas fördelning på företag

Kategori	Antal personer	Domän- verket (%)	Mo & Domsjö AB (%)	Svenska Cellulosa AB (%)	Summa (%)
<u>Avgångna</u>					
Permanent avgångna					
Tjänstepensionärer	153	100	-	-	100
Förtidspensionärer	66	39	44	17	100
Ålderspensionärer	31	32	52	16	100
Avlidna	24	63	21	17	101
Temporärt avgångna	413	56	29	15	100
<u>Ej avgångna</u>					
Kontroller	408	55	29	16	100
Kvarstannare	1.804	51	33	17	101

Tabell IV. Procentuell fördelning på avgångskategorier inom företagen

Kategori	Domän- verket (n=435)	Mo & Domsjö AB (n=169)	Svenska Cellulosa AB (n=83)
Permanent avgångna			
Tjänstepensionärer	35	-	-
Förtidspensionärer	6	17	13
Ålderspensionärer	2	10	6
Avlidna	3	3	5
Temporärt avgångna	53	70	76
Summa	100	100	100

Tabell V. Skogsarbetarnas ålder vid anställningens upphörande

Ålder (år)	Permanent avgångna		Temporärt avgångna		Summa	
	antal	%	antal	%	antal	%
15 - 19	0	0	4	1,0	4	0,6
20 - 24	0	0	24	5,8	24	3,5
25 - 29	1	0,4	36	8,7	37	5,4
30 - 34	1	0,4	50	12,1	51	7,4
35 - 39	1	0,4	43	10,4	44	6,4
40 - 44	3	1,1	59	14,3	62	9,0
45 - 49	9	3,3	62	15,0	71	10,3
50 - 54	14	5,1	65	15,7	79	11,5
55 - 59	35	12,8	42	10,2	77	11,2
60 - 64	175	63,9	25	6,1	200	29,1
65 - 69	35	12,8	3	0,7	38	5,5
Summa	274	100,2	413	100,0	687	99,9

Tabell VI. Temporärt avgångna skogsarbetares ålder och fördelning på olika arbetsgivare

Ålder vid an- ställningens upphörande (år)	Domän- verket	Mo & Domsjö AB	Svenska Cellulosa AB	Summa
15 - 19	4	-	-	4
20 - 24	19	4	1	24
25 - 29	23	13	-	36
30 - 34	31	14	5	50
35 - 39	33	6	4	43
40 - 44	33	16	10	59
45 - 49	37	14	11	62
50 - 54	34	17	14	65
55 - 59	12	20	10	42
60 - 64	5	13	7	25
65 - 69	-	2	1	3
Summa	231	119	63	413

Tabell VII a. Procentuell fördelning av arbetsgivarnas uppgifter om avgångsskäl

Kategori (n=687)	Avgångsskäl			
	Avsked (n=120)	Egen begäran (n=111)	Ålder, ohälsa, avliden (n=306)	Ej specificerad (n=150)
Permanent avgångna				
Tjänstepensionärer	0	0,9	49,7	0
Förtidspensionärer	7,5	1,8	18,0	0
Ålderspensionärer	4,2	1,8	7,8	0
Avlidna	0,8	0	7,2	0,7
Temporärt avgångna	87,5	95,5	17,3	99,3
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell VII b. De avgångnas egna uppgifter om skäl till anställningens upphörande. Procentuell fördelning

Kategori (n=571)	Avgångsskäl			
	Avsked (n=154)	Egen begäran (n=281)	Ålder ohälsa (n=119)	Ej specificerad (n=17)
Permanent avgångna				
Tjänstepensionärer	28,6	13,2	41,2	29,4
Förtidspensionärer	3,9	3,2	26,9	0
Ålderspensionärer	3,9	2,1	6,7	5,9
Temporärt avgångna	63,6	81,5	25,2	64,7
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell VIII a. De pensionerade skogsarbetarnas markdisposition vid anställningens upphörande

Kategori (n=204)	Andel som disponerar mark (%)	Areal (hektar)	
		Åker m $\pm$ sd	Skog m $\pm$ sd
Tjänstepensionärer	60,7	3,4 $\pm$ 3,0	27,4 $\pm$ 51,9
Förtidspensionärer	59,6	4,4 $\pm$ 4,8	32,3 $\pm$ 57,4
Ålderspensionärer	68,2	2,9 $\pm$ 1,4	23,3 $\pm$ 40,5
Totalt	61,3	3,6 $\pm$ 3,2	28,0 $\pm$ 51,9

Tabell VIII b. De temporärt avgångnas markdisposition vid anställningens upphörande

Arbetsgivare (n=368)	Andel som disponerar mark (%)	Areal (hektar)	
		Åker m $\pm$ sd	Skog m $\pm$ sd
Domänverket	40,1	4,8 $\pm$ 10,9	54,1 $\pm$ 79,9
Mo & Domsjö AB	50,9	13,2 $\pm$ 60,3	34,0 $\pm$ 100,8
Svenska Cellulosa AB	46,6	3,6 $\pm$ 2,4	33,9 $\pm$ 52,1
Totalt	44,3	7,4 $\pm$ 26,2	44,0 $\pm$ 82,3

Tabell IX. Skogsarbetarnas medelarbetstid per år

Kategori	Antal	Antal arbetsdagar/år m $\pm$ sd	Uppgift saknas %
Permanent avgångna			
Tjänstepensionärer	153	222,9 $\pm$ 37,4	22
Förtidspensionärer	66	214,0 $\pm$ 34,4	5
Ålderspensionärer	31	215,6 $\pm$ 37,9	10
Avlidna	24	213,7 $\pm$ 37,8	17
Temporärt avgångna	413	214,4 $\pm$ 37,5	13
Kontroller	408	233,3 $\pm$ 30,4	0

För de avgångna har medeltalet beräknats på de 3 sista anställningsåren, för kontrollerna på perioden 1965 - 1969.

Tabell X. Arbetslöshetens längd efter anställningens upphörande
Procentuell fördelning

Arbetslöshetsperiod (månader)	Temporärt avgångna (n=368)	Pensionerade (n=204)
0 - 3	21,2	16,7
3 - 6	6,0	5,9
6 - 12	2,2	5,9
12 - 36	1,6	2,5
36 -	1,1	2,5
Ej preciserad	1,3	3,8

Tabell XI a. De pensionerades attityder till skogsarbetet

Faktor	Tjänste- pensionärer (n=153)	Förtids- pensionärer (n=66)	Ålders- pensionärer (n=31)	Medel- värde
Inkomst	1,83	1,68	1,85	1,80
Bolaget som arbetsgivare	2,63	2,45	2,75	2,60
Arbetet som helhet	2,23	2,15	2,35	2,22
Fysisk belastning	1,19	1,13	1,36	1,19
Psykisk belastning	1,14	1,15	1,32	1,16
Frihet, själv- ständighet	2,04	2,06	2,33	2,07
Medelvärde	1,83	1,77	1,98	1,83

Tabell XI b. De temporärt avgångnas attityder till skogsarbetet

Faktor	Domänverket (n=231)	Mo & Domsjö AB (n=119)	Svenska Cellulosa AB (n=63)	Medel- värde
Inkomst	1,77	1,74	1,74	1,76
Bolaget som arbetsgivare	2,36	2,29	2,07	2,29
Arbetet som helhet	2,16	2,07	2,04	2,11
Fysisk belastning	1,14	1,19	1,12	1,15
Psykisk belastning	1,20	1,16	1,19	1,19
Frihet, själv- ständighet	2,11	2,09	1,97	2,08
Medelvärde	1,79	1,75	1,68	1,76

Tabell XII. Procentuell andel skogsarbetare som bor > 40 km från kommunens centralort

Kategori	Antal personer	Andel %
Permanent avgångna		32,2
Tjänstepensionärer	153	33,6
Förtidspensionärer	66	36,4
Ålderspensionärer	31	25,8
Avlidna	24	20,8
Temporärt avgångna	413	25,4
Kontroller	408	18,9

Tabell XIII. Sjukskrivningar per år utan läkarintyg

Kategori	År	Antal (N)	Antal sjuk- skrivna (p)	Antal sjuk- fall (n)	Antal ersätt- nings- dagar (x)	Varaktig- hetstal ($\frac{x}{n}$)	"Sjuk- tal" ($\frac{x}{N}$)
Permanent avgångna	-3	274	69	91	465	5,1	1,70
	-2	274	71	90	433	4,8	1,58
	-1	274	87	115	484	4,2	1,77
	+1	250	39	51	215	4,2	0,86
	+2	250	42	48	205	4,3	0,82
	+3	250	36	41	158	3,9	0,63
Temporärt avgångna	-3	413	98	129	619	4,8	1,50
	-2	413	100	134	574	4,3	1,39
	-1	413	137	206	865	4,2	2,09
	+1	413	114	153	575	3,8	1,39
	+2	413	128	191	645	3,8	1,56
	+3	413	151	252	778	3,1	1,88
Kontroller	1965	408	96	120	597	5,0	1,46
	1966	408	78	101	539	5,3	1,32
	1967	408	152	210	780	3,7	1,91
	1968	408	141	190	659	3,5	1,62
	1969	408	186	297	972	3,3	2,38

År -1 = 12-månadersperioden närmast före anställningens upphörande.

År +1 = 12-månadersperioden närmast efter anställningens upphörande osv.

Tabell XIV a. Med läkarintyg styrkt sjukfrånvaro bland permanent
avgångna. Årligt genomsnitt före anställningens upphörande (N=274).

Kategori	Antal per- soner (p)	Antal sjuk- fall (n)	Antal sjuk- ersättn dagar (x)	Varaktig- hetstal $\frac{x}{n}$	Insjuk- nande- frekvens $\frac{n}{N}(\%)$	Sjuk- tal $\frac{x}{N}$
Psykiska sjukdomar	0,7	1,3	60,7	46,7	0,5	0,22
Ryggsjukdomar	22,3	33,3	3.059,3	91,9	12,2	11,17
Rörelseapparaters sjukdomar	13,0	17,7	1.868,3	105,5	6,5	6,82
Digestionskanalens sjukdomar	7,7	9,3	611,0	65,7	3,4	2,23
Urinvägssjukdomar	4,3	5,3	462,3	87,2	1,9	1,69
Hjärt-kärlsjukdo- mar	7,7	9,0	1.484,0	164,9	3,3	5,42
Luftvägssjukdomar	7,7	9,0	226,3	25,1	3,3	0,83
Olycksfall	26,7	35,0	1.183,0	33,8	12,8	4,32
Övriga sjukdomar	10,3	11,7	983,3	84,0	4,3	3,59

Tabell XIV b. Med läkarintyg styrkt sjukfrånvaro bland permanent avgångna. Årligt genomsnitt efter anställningens upphörande (N=250).

Kategori	Antal per- soner (p)	Antal sjuk- fall (n)	Antal sjuk- ersättn dagar (x)	Varaktig- hetstal $\frac{x}{n}$	Insjuk- nande frekvens $\frac{n}{N}(\%)$	Sjuk- tal $\frac{x}{N}$
Psykiska sjukdomar	0,7	1,0	23,3	23,3	0,4	0,09
Ryggsjukdomar	16,7	20,7	5.580,7	269,6	8,3	22,32
Rörelseapparatens sjukdomar	10,3	13,3	3.284,0	246,9	5,3	13,14
Digestionskanalens sjukdomar	6,3	7,7	627,0	81,4	3,1	2,51
Urinvägssjukdomar	3,3	4,7	357,3	76,0	1,9	1,43
Hjärt-kärlsjukdo- mar	8,7	9,7	2.301,0	237,2	3,9	9,20
Luftvägssjukdomar	6,7	10,0	460,0	46,0	4,0	1,84
Olycksfall	12,0	15,0	1.455,3	97,0	6,0	5,82
Övriga sjukdomar	11,7	16,7	1.146,3	68,6	6,7	4,59

Tabell XIV c. Med läkarintyg styrkt sjukfrånvaro bland temporärt avgångna. Årligt genomsnitt före anställningens upphörande (N=413).

Kategori	Antal per- soner (p)	Antal sjuk- fall (n)	Antal sjuk- ersättn dagar (x)	Varaktig- hetstal $\frac{x}{n}$	Insjuk- nande frekvens $\frac{n}{N}(\%)$	Sjuk- tal $\frac{x}{N}$
Psykiska sjukdomar	3,0	3,7	140,7	38,0	0,9	0,34
Ryggsjukdomar	29,3	44,0	3.225,0	73,3	10,7	7,81
Rörelseapparatens sjukdomar	12,3	15,0	493,0	32,9	3,6	1,19
Digestionskanalens sjukdomar	11,0	13,0	576,0	44,3	3,1	1,39
Urinvägssjukdomar	5,3	5,7	118,3	20,8	1,4	0,29
Hjärt-kärlsjukdo- mar	5,7	6,3	627,7	99,6	1,5	1,52
Luftvägssjukdomar	14,0	19,3	321,3	16,6	4,7	0,78
Olycksfall	39,0	54,7	1.945,7	35,6	13,2	4,71
Övriga sjukdomar	15,7	18,7	640,3	34,2	4,5	1,55

Tabell XIV d. Med läkarintyg styrkt sjukfrånvaro bland temporärt avgångna. Årligt genomsnitt efter anställningens upphörande (N=413).

Kategori	Antal per- soner (p)	Antal sjuk- fall (n)	Antal sjuk- ersättn dagar (x)	Varaktig- hetstal $\frac{x}{n}$	Insjuk- nande frekvens $\frac{n}{N}(\%)$	Sjuk- tal $\frac{x}{N}$
Psykiska sjukdomar	2,7	4,0	227,3	56,8	1,0	0,55
Ryggsjukdomar	32,3	47,3	5.473,3	115,7	11,5	13,25
Röreseapparatens sjukdomar	17,0	21,0	2.464,6	117,4	5,1	5,97
Digestionskanalens sjukdomar	9,0	12,0	545,7	45,5	2,9	1,32
Urinvägssjukdomar	5,7	9,3	339,0	36,4	2,3	0,82
Hjärt-kärlsjukdomar	6,3	7,7	1.026,0	133,2	1,9	2,48
Luftvägssjukdomar	15,7	21,0	729,7	34,7	5,1	1,77
Olycksfall	30,7	38,3	1.735,7	45,3	9,3	4,20
Övriga sjukdomar	16,7	23,0	745,3	32,4	5,6	1,80

Tabell XIV e. Med läkarintyg styrkt sjukfrånvaro bland kontroller.
Årligt genomsnitt (N=408).

Kategori	Antal per- soner (p)	Antal sjuk- fall (n)	Antal sjuk- ersättn dagar (x)	Varaktig- hetstal $\frac{x}{n}$	Insjuk- nande- frekvens $\frac{n}{N}(\%)$	Sjuk- tal $\frac{x}{N}$
Psykiska sjukdomar	1,0	1,0	19,8	19,8	0,2	0,05
Ryggsjukdomar	15,6	24,2	878,6	36,3	5,9	2,15
Rörelseapparatens sjukdomar	8,6	10,6	571,1	53,9	2,6	1,40
Digestionskanalens sjukdomar	9,8	16,0	515,2	32,2	3,9	1,26
Urinvägssjukdomar	2,2	2,8	134,2	47,9	0,7	0,33
Hjärt-kärlsjukdo- mar	2,2	3,2	196,4	61,4	0,8	0,48
Luftvägssjukdomar	12,2	15,6	277,0	17,8	3,8	0,68
Olycksfall	33,0	45,0	1.384,0	30,8	11,0	3,39
Övriga sjukdomar	16,2	22,6	604,2	26,7	5,5	1,48

ID.Nr

1 - 6

--	--	--	--	--	--

Enkät rörande personalavgång från skogsbruket i
Västerbottens län under perioden 1965 - 1970

Vi har alltså frågat de tre skogsbolagen SCA, MODO och DOMÄNVERKET, vilka som slutade sin anställning mellan åren 1965 till och med 1970. På detta sätt har vi fått Ditt namn.

Därför vill vi nu fråga Dig lite om hur Du hade det när Din anställning upphörde.

Var vänlig läs igenom varje fråga innan Du besvarar den. Frågorna besvaras genom att Du sätter ett kryss (x) i lämplig ruta. När inget av de numrerade svarsalternativen passar in, skriv då Ditt svar på den prickade raden. Du behöver inte bry Dig om rutorna i högra kanten.

Endast ett alternativ på varje fråga skall kryssas för om inte annat anges i frågan.

Följ de anvisningar som ges i formuläret.

1. Civilstånd vid anställningens upphörande?

- A. ☐ 1. Ogift
☐ 2. Änkling
☐ 3. Frånskild
☐ 4. Gift/sammanboende

Fortsätt till fråga 2

7
☐

B. Förfärdigade Din hustru när anställningen upphörde?

- ☐ 1. Ja, heltid
☐ 2. Ja, deltid
☐ 3. Nej

8
☐

2. Hur många barn under 16 år hade Du vid anställningens upphörande?

Antal barn:

9
☐

3. Vilken typ av bostad hade Du/Din familj vid tidpunkten för anställningens upphörande?

- ☐ 1. Hyresrum (inneboende)
☐ 2. Insatslägenhet
☐ 3. Hyreslägenhet
☐ 4. Villa, radhus

Annan:

10
☐

4. Vem ägde bostaden?

- ☐ 1. Var själv ägare
☐ 2. Skogsbolaget
☐ 3. Annan ägare

11
☐

5. OM DU DISPONERADE ETT HEMMAN ELLER TORP:
Ange tillhörande areal åker respektive skog:

Areal åker ha

Areal skog ha

12-14

☐

15-17

☐

18

☐

6. Hade Du/Din familj egen bil vid anställningens upphörande?

☐ 1. Nej

☐ 2. Ja

7. Vilket vägvstånd var det från Din bostad till kommunalkontoret i Din kommun? km.
(gamla kommunindelningen)

19-21

☐

8. Ungefär hur många invånare fanns det i Din bostads-ort vid anställningens upphörande?

22

☐

- ☐ 1. By med under 200 invånare
☐ 2. Mindre samhälle med 200-500 invånare
☒ 3. Mindre samhälle eller stad med 500 - 5.000 invånare
☐ 4. Samhälle eller stad med 5.000-10.000 invånare
☐ 5. Samhälle eller stad med 10.000-30.000 invånare
☐ 6. Stad med 30.000-120.000 invånare

EFTER DESSA INLEDANDE FRÅGOR VILL VI STÄLLA NÅGRA FRÅGOR
SOM I HUVUDSAK RÖR DE TRE SISTA ÅREN INNAN DIN ANSTÄLLNING
I BOLAGET UPPHÖRDE.

9. Vilken anställningsform hade Du i huvudsak de tre sista åren i bolaget?

23

☐

☐ 1. Helårsanställd

☐ 2. Säsonganställd

10. Vilken arbetsuppgift hade Du i huvudsak de tre sista åren innan Din anställning i skogsbolaget upphörde?

24

☐

- ☐ 1. Skogshuggare
☐ 2. Skogskörare - traktor -
☐ 3. Skogskörare - häst -
☐ 4. Kvist- och barkmaskinoperatör
☐ 5. Virkesmätare
☐ 6. Skogsarbetare med varierande arbetsuppgifter

Annat:.....

11. När Du slutade i bolaget, hur många år hade Du då sammanlagt varit verksam som skogsarbetare?

25-26

☐

..... år

12. Hade Du under anställningens tre sista år förutom skogsarbetet någon syssla som gav ekonomiskt utbyte?

27

☐

☐ 1. Nej

Ja, vilken?.....
.....

13. På denna fråga vill vi att Du ska bedöma skogsarbetet med avseende på följande faktorer:

	<u>Bra</u>	<u>Varken bra el. dåligt</u>	<u>Dåligt</u>	
A. Förtjänsten	1 ☐	2 ☐	3 ☐	28 ☐
B. Bolaget som arbetsgivare	1 ☐	2 ☐	3 ☐	29 ☐
C. Arbetet som helhet	1 ☐	2 ☐	3 ☐	30 ☐

14. A. Vad anser Du om den fysiska belastningen och hälsopåfrestningen i skogsarbetet?

- ☐ 1. Hög
☐ 2. Varken hög eller låg
☐ 3. Låg

31
☐

- B. Vad anser Du om arbetstakten och den psykiska belastningen i skogsarbetet?

- ☐ 1. Hög
☐ 2. Varken hög eller låg
☐ 3. Låg

32
☐

- C. Vad anser Du om friheten och självständigheten i skogsarbetet?

- ☐ 1. Mycket fritt och självständigt
☐ 2. Ganska fritt och självständigt
☐ 3. Icke fritt och självständigt

33
☐

15. A. Sökte Du någon gång läkare under de tre sista åren före anställningens upphörande?

- ☐ 1. Nej fortsätt till fråga 16
☐ 2. Ja, 1 - 10 gånger
☐ 3. Ja, mer än 10 gånger

34
☐

- B. Ange den eller de viktigaste orsakerna till dessa läkarbesök:

.....

35-36
☐
 37-38
☐

16. Gick Du på undersökningar/behandlingar på något sjukhus de tre sista åren före anställningens upphörande?

- ☐ 1. Nej
☐ 2. Ja

39
☐

PÅ DE FRÅGOR SOM NU FÖLJER VILL VI ATT DU NÄRMARE SKA FÖRSÖKA BESVARA VAD SOM HÄNDE NÄR DIN ANSTÄLLNING UPPHÖRDE.

17. På vilket sätt upphörde Din anställning?

- ☐ 1. Slutade på egen begäran
☐ 2. Blev uppsagd

40
☐

Annat:

18. OM DU SLUTADE PÅ EGEN BEGÄRAN, var det på grund
av hälsoskäl?

41

- ☐ 1. Ja
☐ 2. Nej

☐

19. A. Tog Du kontakt med arbetsförmedlingen i samband
med anställningens upphörande?

42

- ☐ 1. Nej → fortsätt till fråga 20
☐ 2. Ja

☐

B. Varför tog Du kontakt med arbetsförmedlingen?

43

- ☐ 1. För att behålla det gamla arbetet
☐ 2. För att få nytt arbete
☐ 3. För att få utbildning
☐ 4. För att få arbetslöshetsersättning

☐

Annat:

C. Vilken typ av hjälp fick Du från arbetsförmedlingen?
(Flera alternativ får kryssas för).

44-45

- ☐ 1. Ingen hjälp
☐ 2. Hjälp till nytt arbete
☐ 3. Utbildning
☐ 4. Beredskapsarbete
☐ 5. Information

☐

Annat:

D. Anser Du att Du blev hjälpt av arbetsförmedlingen?

46

- ☐ 1. Ja
☐ 2. Tveksam
☐ 3. Nej

☐

20. A. Var Du i kontakt med arbetsvården i samband med
anställningens upphörande?

47

- ☐ 1. Nej → Fortsätt till fråga 21
☐ 2. Ja

☐

B. Hur fick Du kontakt med arbetsvården?

48

- ☐ 1. Eget initiativ
☐ 2. Kontakt via läkare
☐ 3. Kontakt via kurator
☐ 4. Kontakt via sociala myndigheter
☐ 5. Kontakt via arbetsförmedling
☐ 6. Kontakt via försäkringskassa
Kontakt via
.....

☐

C. Vilken typ av hjälp fick Du från arbetsvården?

49-63

1. Anlagsundersökning	Ja ☐	Nej ☐	☐
2. Arbetsprövning/arbetsträning	Ja ☐	Nej ☐	☐
3. Arbetsträning vid Torpshammar	Ja ☐	Nej ☐	☐
4. Grundskoleutbildning/folkhögskola	Ja ☐	Nej ☐	☐
5. Gymnasieutbildning	Ja ☐	Nej ☐	☐
6. Högre utbildning	Ja ☐	Nej ☐	☐
7. Yrkesutbildning	Ja ☐	Nej ☐	☐
8. Omskolning	Ja ☐	Nej ☐	☐
9. Hjälp till placering på öppna marknaden	Ja ☐	Nej ☐	☐
10. Näringshjälp	Ja ☐	Nej ☐	☐
11. Schablonstöd	Ja ☐	Nej ☐	☐
12. Arkivarbete	Ja ☐	Nej ☐	☐
13. Beredskapsarbete	Ja ☐	Nej ☐	☐
14. Halvskyddat arbete	Ja ☐	Nej ☐	☐
15. Skyddat arbete	Ja ☐	Nej ☐	☐

Annan hjälp:

64-65
☐☐

D. Anser Du att Du blev hjälpt av arbetsvården?

66

- ☐ 1. Ja
☐ 2. Tveksam
☐ 3. Nej

21. Vad gjorde Du för att behålla Din anställning i skogsbolaget? (Flera alternativ får kryssas för).

67-68

- ☐ 1. Ingenting
☐ 2. Kontaktade arbetsledningen
☐ 3. Kontaktade fackföreningen

Annan åtgärd:

22. Vad gjorde Du för att skaffa ett nytt jobb i samband med att anställningen upphörde förutom eventuella kontakter med arbetsförmedling/arbetsvård? (Flera alternativ får kryssas för)

69-70

- ☐ 1. Ingenting
☐ 2. Kontaktade annat skogsbolag
☐ 3. Kontaktade enskild person

Annan åtgärd:

PÅ FÖLJANDE FRÅGOR VILL VI ATT DU FÖRSÖKER KOMMA IHÅG VAD SOM INTRÄFFADE EFTER DET ATT DIN ANSTÄLLNING UPPHÖRDE.

23. Vilken sysselsättning påbörjades under månaden närmast efter det att Din anställning upphörde?

71-72

- ☐ 01. Blev helt arbetslös → fortsätt till fråga 23 A
☐ 02. Ströjobb
☐ 03. Annan anställning (heltid)
☐ 04. Annan anställning (deltid)
☐ 05. Säsongarbete
☐ 06. Beredskapsarbete
☐ 07. Utbildning/omskolning
☐ 08. Sjukskriven
☐ 09. Sjukbidrag
☐ 10. Tjänstepension
☐ 11. Förtidspension
☐ 12. Ålderspension
- } Fortsätt till fråga 24

Annat:

A. OM HELT ARBETSLÖS: Hur länge var Du arbetslös efter anställningens upphörande?

- ☐ 1. 0 - 3 månader
☐ 2. 3 - 6 månader
☐ 3. 6 - 12 månader
☐ 4. 1 - 3 år
☐ 5. mer än 3 år

73

☐

B. Fick Du under arbetslöshetsperioden ersättning från arbetslöshetskassa?

- ☐ 1. Ja
☐ 2. Nej

74

☐

C. Upplevde Du arbetslöshetsperioden som ekonomiskt pressande?

- ☐ 1. Ja, mycket pressande
☐ 2. Ja, ganska pressande
☐ 3. Nej

75

☐

D. Upplevde Du arbetslöshetsperioden som psykiskt pressande?

- ☐ 1. Ja, mycket pressande
☐ 2. Ja, ganska pressande
☐ 3. Nej

1-6

--	--	--	--	--	--

7

☐

E. Vad avlöste arbetslöshetsperioden?

8-9

--	--

- ☐ 01. Ströjobb
☐ 02. Anställning, heltid
☐ 03. Anställning, deltid
☐ 04. Säsongarbete
☐ 05. Beredskapsarbete
☐ 06. Utbildning/omskolning
☐ 07. Sjukskriven
☐ 08. Sjukbidrag
☐ 09. Tjänstepension
☐ 10. Förtidspension
☐ 11. Ålderspension

Annat:.....

24. Fick Du omställningsbidrag efter anställningens upphörande?

- ☐ 1. Nej
☐ 2. Ja

10

☐

25. Genomgick Du omskolning eller yrkesutbildning efter anställningens upphörande?

- ☐ 1. Nej → Fortsätt till fråga 26
☐ 2. Ja

11

☐

Utbildning 1.

12-14

Utbildning 2.

15-17

Utbildning 3.

18-20

18-20

18-20

NU FÖLJER NÅGRA ALLMÄNNA FRÅGOR SOM RÖR 3-ÅRSPERIODEN EFTER ANSTÄLLNINGENS UPPHÖRANDE.

26. Var bodde Du vid tidpunkten 3 år efter anställningens upphörande? 21
- A. ☐ 1. Bodde kvar på samma ort → fortsätt till fråga 27 ☐
- ☐ 2. Bodde på annan ort ↓
- B. I vilket län bodde Du? 22-23
- C. Hur många invånare fanns det på den nya orten? ☐
24
☐
- ☐ 1. By med under 200 invånare
- ☐ 2. Mindre samhälle med 200-500 invånare
- ☐ 3. Mindre samhälle eller stad med 500-5.000 invånare
- ☐ 4. Samhälle eller stad med 5.000-10.000 invånare
- ☐ 5. Samhälle eller stad med 10.000-30.000 invånare
- ☐ 6. Stad med 30.000-120.000 invånare
- ☐ 7. Storstad över 120.000 invånare
- D. Försök att ange den främsta anledningen till att Du inte bodde kvar på samma ort som vid anställningens upphörande: 25
- ☐ 1. Den egna arbetssituationen
- ☐ 2. Hustruns arbetssituation
- ☐ 3. Bostadssituationen
- Annat:
27. Hur många gånger flyttade Du under perioden från anställningens upphörande och 3 år framåt? 26
- gånger ☐
28. OM DU VAR GIFT ELLER SAMMANBOENDE: Hur många gånger var Du skild från Din familj längre tid än 1 månad, från det att Din anställning upphörde och 3 år framåt? 27
- gånger ☐
29. OM DU BODDE KVAR PÅ SAMMA ORT: Försök att ange huvud-orsaken till att Du gjorde det: 28
- ☐ 1. Den egna arbetssituationen ☐
- ☐ 2. Hustruns arbetssituation
- ☐ 3. Bostadssituationen
- Annat:
30. Sökte Du någon gång läkare under de tre åren närmast efter anställningens upphörande? 29
- A. ☐ 1. Nej → Fortsätt till fråga 31 ☐
- ☐ 2. Ja, 1 - 10 gånger
- ☐ 3. Ja, mer än 10 gånger
- B. Ange den eller de viktigaste orsakerna till dessa läkarbesök:..... 30-31
☐
32-33
☐
31. Gick Du på undersökningar/behandlingar på något sjukhus under de tre närmaste åren efter anställningens upphörande? 34
- ☐ 1. Nej ☐
- ☐ 2. Ja

32. Vad ägnade Du Dig åt vid tidpunkten 1 år efter
det att Din anställning upphörde?

35-36

--	--

- ☐ 01. Helt arbetslös
- ☐ 02. Ströjobb
- ☐ 03. Anställning heltid
- ☐ 04. Anställning deltid
- ☐ 05. Säsongarbete
- ☐ 06. Beredskapsarbete
- ☐ 07. Sjukskriven
- ☐ 08. Sjukbidrag
- ☐ 09. Tjänstepension
- ☐ 10. Förtidspension
- ☐ 11. Ålderspension

Annat:

33. Vad ägnade Du Dig åt vid tidpunkten 2 år efter
anställningens upphörande?

37-38

--	--

- ☐ 01. Helt arbetslös
- ☐ 02. Ströjobb
- ☐ 03. Anställning heltid
- ☐ 04. Anställning deltid
- ☐ 05. Säsongarbete
- ☐ 06. Beredskapsarbete
- ☐ 07. Sjukskriven
- ☐ 08. Sjukbidrag
- ☐ 09. Tjänstepension
- ☐ 10. Förtidspension
- ☐ 11. Ålderspension

Annat:

34. Vad ägnade Du Dig åt vid tidpunkten 3 år efter
anställningens upphörande?

39-40

--	--

- ☐ 01. Helt arbetslös
- ☐ 02. Ströjobb
- ☐ 03. Anställning heltid
- ☐ 04. Anställning deltid
- ☐ 05. Säsongarbete
- ☐ 06. Beredskapsarbete
- ☐ 07. Sjukskriven
- ☐ 08. Sjukbidrag
- ☐ 09. Tjänstepension
- ☐ 10. Förtidspension
- ☐ 11. Ålderspension

Annat:

35. OM DU VAR YRKESVERKSAM vid tidpunkten 3 år efter anställ-
ningens upphörande, inom vilket yrke arbetade Du?

41-43

--	--	--

.....
.....

36. OM DU VAR YRKESVERKSAM vid tidpunkten tre år efter anställningens upphörande vill vi att Du på denna fråga ska bedöma det arbete Du då hade jämfört med skogsarbetet:

	Bättre	Varken bättre el. sämre	Sämre	
A. Förtjänsten	1 ☐	2 ☐	3 ☐	44 ☐
B. Företaget som arbets- givare	1 ☐	2 ☐	3 ☐	45 ☐
C. Arbetet som helhet	1 ☐	2 ☐	3 ☐	46 ☐

37. OM DU VAR YRKESVERKSAM

- A. Vad anser Du om den fysiska belastningen och hälso-
påfrestningen i det nya arbetet jämfört med skogs-
arbetet?

- ☐ 1. Högre
☐ 2. Lika
☐ 3. Lägre

47
☐

- B. Vad anser Du om arbetstakten och den psykiska be-
lastningen i det nya arbetet jämfört med skogsarbetet?

- ☐ 1. Högre
☐ 2. Lika
☐ 3. Lägre

48
☐

- C. Vad anser Du om friheten och självständigheten i det nya
arbetet jämfört med skogsarbetet?

- ☐ 1. Mera fritt och självständigt
☐ 2. Lika fritt och självständigt
☐ 3. Mindre fritt och självständigt

49
☐

38. Civilstånd vid tidpunkten 3 år efter anställningens
upphörande?

- A. ☐ 1. Ogift
☐ 2. Änkling
☐ 3. Franskild
☐ 4. Gift/sammanboende

→ fortsätt till fråga 39

50
☐

- B. Förvärvsarbetade Din hustru?

- ☐ 1. Ja, heltid
☐ 2. Ja, deltid
☐ 3. Nej

51
☐

39. Har Du någon gång som skogsarbetare drabbats av arbets-
olycksfall eller färdolycksfall och i samband med detta
varit borta från arbetet minst 1 dag?

- ☐ 1. Nej
☐ 2. Ja

52
☐

År ↓ Skadans art:

År Skadans art:

År Skadans art:

53-55
☐
56-58
☐
59-61
☐

Till sist ber vi Dig vara vänlig att gå igenom formuläret en gång till och kontrollera att Du svarat på alla frågor som gäller Dig.

Om Du har några synpunkter på de frågor som tagits upp eller vill göra Dina svar tydligare, är vi tacksamma om Du gör det här nedan.

62-63

--	--

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

HJÄRTLIGT TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

